

T.C.
ADIAMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZİN ADI

Arkeoloji Konularının Sınıf İçi Yaparak Yaşayarak Öğretiminin 6. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Düşünme Becerilerini Geliştirmeye Etkisi Üzerine Bir Eylem Araştırması

TEZİN TÜRÜ

Yüksek Lisans

ANABİLİM DALI

İlköğretim

TEZİ HAZIRLAYAN

Nurgül KIZILAY

ADIAMAN / 2014

**ARKEOLOJİ KONULARININ SINIF İÇİ YAPARAK YAŞAYARAK
ÖĞRETİMİNİN 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN TARİHSEL DÜŞÜNME
BECERİLERİNİ GELİŞTİRMEYE ETKİSİ ÜZERİNE BİR EYLEM
ARAŞTIRMASI**

Nurgül KIZILAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İlköğretim Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Yasin DOĞAN

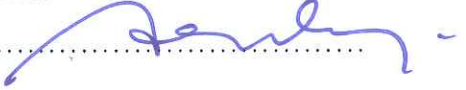

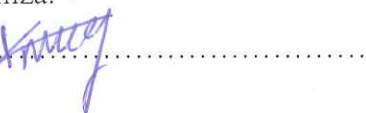
Adıyaman

Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Şubat, 2014

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Yrd. Doç. Dr. Yasin Doğan danışmanlığında, Nurgül Kızılay tarafından hazırlanan “Arkeoloji Konularının Sınıf İçi Yaparak Yaşayarak Öğretiminin 6. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Düşünme Becerilerini Geliştirmeye Etkisi Üzerine Bir Eylem Araştırması” başlıklı çalışma 06 / 02 / 2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından İlköğretim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri	Üyesi	: İmza:
Oturum Başkanı	Prof. Dr. Sebahattin ARIBAS	
Jüri	Üyesi	: İmza:
Yrd. Doç. Dr.	Yasin DOĞAN	
Jüri	Üyesi	: İmza:
Yrd. Doç. Dr.	Kahraman YAGIZ	

06 / 02 / 2014

Doç. Dr. i. Halil TUĞLUK

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Arkeoloji Konularının Sınıf İçi Yapararak Yaşayarak Öğretiminin 6. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Düşünme Becerilerini Geliştirmeye Etkisi Üzerine Bir Eylem Araştırması” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

06 / 02 / 2014

İmza

NURGÜL KIZILAY

ÖZET

ARKEOLOJİ KONULARININ SINIF İÇİ YAPARAK YAŞAYARAK ÖĞRETİMİNİN 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN TARİHSEL DÜŞÜNME BECERİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ ÜZERİNE BİR EYLEM ARAŞTIRMASI

Nurgül KIZILAY

İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Şubat 2014

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Yasin DOĞAN

Sosyal Bilgiler dersi, sosyal bilimler alanındaki birçok disiplinin çalışma yöntemini ve içeriğini çocuklara öğretmeyi amaç edinmektedir. Bu disiplinlerden biri de arkeolojidir. Arkeoloji ile ilgili konular çoğunlukla 6. sınıf düzeyinde öğrencilere verilmektedir. Ancak arkeoloji konularının okul dışı uygulamalarla yapılmasının önünde engeller mevcuttur. Bu tezin amacı da arkeoloji konularının sınıfta yaparak yaşayarak öğrenilmesini sağlayarak öğrencilerde tarihsel düşünme becerilerini geliştirmektir. Bu çalışma arkeoloji konularının sınıf içi uygulamalarla öğrenimini sağlaması ve öğrencilerin tarihsel düşüncelerini geliştirmesi açısından önemli olup “eylem araştırması modeli” ile çalışılmıştır. Araştırmanın problem durumunu tespit etmek amacıyla Adıyaman ilinde altı okulda toplam 218 öğrenciye ön tarama anketi uygulanmıştır. Anketin anketi verileri ile problem durumu tespit edilmiş ve eylem planı geliştirilmiştir. Ön tarama anketinin uygulandığı okullardan biri eylem araştırmasının uygulanması amacıyla seçilmiştir. Eylem planına uygun arkeolojik kazı simülasyonu, arkeovaryum ve istasyon etkinlikleri uygulanmıştır. Bu uygulamaların sonucunda eylem planının uygulandığı sınıfa yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunun verilerinin analizi yapılarak kategoriler oluşturulmuş, veriler frekans ve yüzdeler oranlar kullanılarak yansıtılmıştır. Etkinliklerin öğrencileri oldukça memnun ettiği ve etkinliklerin öğrencilerde tarihsel düşünme becerilerini geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler:Sosyal Bilgiler, Tarih Öğretimi, Arkeoloji Öğretimi, Tarihsel Düşünme Becerileri, Eylem Araştırması

ABSTRACT

“AN ACTION RESEARCH FOR THE EFFECT OF IN-CLASS LEARNING ARCHEOLOGY SUBJECTS THROUGH EXPERIENCE UPON DEVELOPING THE HISTORICAL THINKING SKILLS OF 6TH GRADE STUDENTS”

NURGÜL KIZILAY

Department of Primary Education

Adıyaman university Institute of Social Sciences

February 2014

Advisor: Asist. Prof. Dr. Yasin DOĞAN

The lesson of Social Studies aims to teach method and content of several disciplines in social sciences field to the children. The subjects related to archeology are mostly trained to 6th grade children. However, many factors those are obstacles to be taught in place of archeology. The main purpose of this research was to reveal the effect of in-class learning archeology through experience upon developing the historical thinking skills of 6th grade students. In order to actualize this aim, action research which is one of the qualitative research methods was used. During the action research process, pre-screening questionnaire was performed to reveal the experience, pre-knowledge and affective potential related to archeology of 218 students in 6 middle schools in Adıyaman and an action plan was created as result of interpreting the data obtained from this screening. A 6th grade class of 1 Aralık Middle School was selected for application to conduct this action research. In according to the action plan the application was conducted to use Archeological Excavation simulations, station tecnic and mound analysis. After the practice, semi-structured interviews were performed with 26 students, and some of the findings obtained related to the solution of problem were interpreted depending upon these interviews. After deciphering the questions asked in semi-structured interviews, and transferring into Word file, the content analysis was performed and the categories were created. In a classroom environment, archeological excavation studies were enjoyed by the students and their historical thinking skills was developed by this action research.

Keywords: Social Studies, Teaching History, Teaching Archeology, Historical Thinking Skills, Action Research

ÖNSÖZ

Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretimi Bilim Dalı yüksek lisans programı çerçevesinde hazırlanan bu çalışmada, yeni tarih öğretimi yaklaşımı, eylem araştırması, tarihsel düşünme becerileri, arkeoloji konularının sınıf içi yaparak yaşayarak öğreniminin öğrencilerde tarihsel düşünme becerilerinin gelişimi üzerindeki etkisi üzerinde durulmaktadır. Bu amaçla tarih öğretimi, tarihsel düşünme ve tarihsel düşünme becerileri, arkeoloji bilimi ve arkeolojinin çalışma yöntemine dönük ilgili yerli ve yabancı literatür taranmış olup arkeoloji konularının sınıf içi yaparak yaşayarak öğreniminin tarihsel düşünme becerilerinin gelişimi üzerine bir eylem araştırması çalışılmıştır. Yapılan bu çalışmanın gerek sosyal bilgiler öğretimi konusunda yapılan müfredat çalışmaları ile gündeme gelen yapılandırmacı yaklaşıma, gerek öğrenci merkezli öğretime, gerekse sosyal bilgiler dersinde arkeoloji konularının öğrenimine katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Yaptığım çalışma süresinde her türlü destek, yönlendirme ve tavsiyelerinden dolayı danışmanım Yrd. Doç. Dr. Yasin Doğan'a teşekkürlerimi sunarım. Arkeoloji hakkında yaptığım araştırmalarda bana yardımcı olan Yrd. Doç. Dr. Kahraman Yağız'a, dekanımız Prof. Dr. Sebahattin Arıbaş'a, uygulamalarda kullandığımız tarihi eser ve kalıntıları bizlerle paylaşan Öğr. Gör. Sezgin Yıldız'a teşekkür ederim. Ayrıca uygulama süreci boyunca bana yardımcı olan yüksek lisans arkadaşlarım Osman Tatar'a, Rıza Oğuz'a, Yakup Subaşı'ya Ferhat Kurt'a ve Arş. Gör. Fatma Torun'a teşekkür ederim. Çalışmanın çeşitli verilerini topladığım okullardan biri olan ve eylem planının uygulanmasını gerçekleştirdiğim Adıyaman Merkez Bir Aralık Ortaokulu okul idaresi, çalışmamda uygulayıcı konumunda olan Sosyal Bilgiler öğretmeni Baykal Deniz ve 6-A sınıfı öğrencilerine teşekkür ederim.

Son olarak bugünlere gelmemde katkıları olan anneme ve babama, benden desteklerini esirgemeyen kardeşlerime ve arkadaşlarıma minnettarım.

ADİYAMAN-2014

NURGÜL KIZILAY

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
ŞEKİLLER VE TABLOLAR LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR.....	xvi

BÖLÜM 1

GİRİŞ.....	1
1.1.Problem Durumu.....	2
1.1.1.Problem.....	3
1.1.2.Problem Cümlesi.....	3
1.1.3.Alt Problemler.....	3
1.2.Araştırmanın Amacı.....	4
1.3.Araştırmanın Önemi.....	5
1.4.Sayıltı ve Sınırlılıklar.....	5
1.4.1.Sayıltılar.....	5
1.4.2.Sınırlılıklar.....	6
1.4.3.Tanımlar.....	6

BÖLÜM 2

LİTERATÜR BİLGİLERİ.....	7
2.1.OKULLARDA TARİH ÖĞRETİMİNE BİR BAKIŞ.....	9
2.1.1. Tarih Öğretimi ve Amaçları (Tarihe Yönelik Yaklaşımlar).....	14
2.1.2. Yeni Tarih Öğretimi Yaklaşımı ve Yapılandırmacı Eğitim.....	18
2.1.3.Tarihsel Kanıt.....	22
2.1.4.Tarihsel Düşünme, Tarihsel Empati, Tarihsel Duyarlılık.....	23
2.1.5.Tarihsel Düşünme Becerileri.....	32
2.2.ARKEOLOJİ VE EĞİTİM	42
2.2.1.Arkeolojiye Neden Kazı Bilimi Denilmektedir ve Arkeologlar Neden Kazı Yaparlar?.....	44
2.2.2.Arkeolojinin Faydaları.....	45
2.2.3.Arkeolog Geçmişi Nasıl Keşfeder?.....	50
2.2.4.Geçmişi Kazımak: Arkeolojinin Yapıldığı Ortamlar ve Kazı Yapılan Malzemeler.....	54
2.2.5.Arkeolojik Buluntular Günümüze Kadar Nasıl Ulaştı?.....	57
2.2.6.Arkeolojinin Sosyal Bilgiler Eğitimine ve Tarihsel Düşünmeye Katkısı: Küçük Tarihçilerin Tarihe Yaklaşımı.....	58
2.2.6.1.Ortaokulda Arkeoloji Konularına Ne Kadar Yer Verilmektedir?.....	61
2.2.6.2.Arkeoloji Eğitimi Neden Sınıf İçinde de Verilmelidir?.....	64
2.2.6.3.Tarihsel Katmanların Höyük Analizi İle İncelenmesi(Arkeovaryum) ve Diğer Sınıf İçi Etkinlikler.....	65
2.2.6.4.Çocuklara Yönelik Arkeoloji İle İlgili Çalışmalar.....	68

2.3.İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	69
------------------------------	----

BÖLÜM 3

YÖNTEM.....	71
3.1.ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	73
3.1.1.Eylem Araştırması.....	73
3.1.2.Eylem Araştırması Süreci.....	78
3.1.2.1.Problemi Belirleme.....	80
3.1.2.2.Eylem Araştırması Sorularını Belirleme.....	80
3.1.2.3.Veri Toplama.....	81
3.1.2.4.Veri Analizi.....	83
3.1.2.5.Eylem ve İzleme Planının Geliştirilmesi.....	83
3.1.2.6.Eylem Planının Uygulanması ve İzlenmesi.....	84
3.1.2.7.Uygulamanın Analizi ve Değerlendirilmesi.....	87
3.2.ARAŞTIRMANIN ORTAMI.....	88
3.3.ÇALIŞMA GRUBU	88
3.3.1.Öğrencilerin Seçimi.....	88
3.3.2.Araştırmaya Katılan Öğretmen.....	89
3.3.3.Araştırmacı.....	89
3.3.4.Geçerlik Komitesi.....	89
3.4.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	89
3.4.1.Görüşme.....	89

3.4.2.Gözlem.....	91
3.4.3.Doküman Analizi.....	92
3.5.ARAŞTIRMADA GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK.....	93
3.5.1.Araştırmada Alınan Etik Önlemler.....	93
3.5.2.Araştırmada Elde Edilen Deneyimler.....	94

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUMLAR.....	95
4.1.Öğrencilerin Arkeoloji Bilimi ve Çalışma Yöntemi Hakkındaki Ön Bilgi ve Deneyimlerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	95
4.2.Öğrencilerin Arkeoloji Konularını Nasıl Öğrenmek İstediklerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	108
4.3.Arkeoloji Konularının Yaparak Yaşayarak Öğretilmesinin Öğrenci Tutumlarına Etkisiyle İlgili Bulgu ve Yorumlar.....	116
4.4.Öğrencilerin Yaparak Yaşayarak Gerçekleştirdikleri Öğrenme Sürecinin Arkeoloji Bilim ve Çalışma Yöntemi Hakkındaki Mevcut Görüşlerine etkisi Üzerine Bulgu ve Yorumlar.....	125
4.5.Öğrencilerin Tarihsel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Bulgu ve Yorumlar	131

BÖLÜM 5

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	157
5.1.Sonuç ve Tartışma.....	157
5.1.1.Öğrencilerin Arkeoloji Bilimi ve Çalışma Yöntemi Hakkındaki Ön Bilgi Ve Deneyimlerine İlişkin Tartışma ve Sonuçlar.....	157
5.1.2.Öğrencilerin Arkeoloji Konularını Nasıl Öğrenmek İstediklerine İlişkin Tartışma ve Sonuçlar.....	160
5.1.3.Arkeoloji Konularının Yapararak Yaşayarak Öğretilmesinin Öğrencilerin Tutumlarına Etkisine Yönelik Tartışma ve Sonuçlar.....	161
5.1.4.Öğrencilerin Yapararak Yaşayarak Gerçekleştirdikleri Öğrenme Sürecinin Arkeoloji Bilim ve Çalışma Yöntemi Hakkındaki Mevcut Görüşlerine Etkisi Üzerine Tartışma ve Sonuçlar.....	163
5.1.5.Öğrencilerin Tarihsel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Tartışma ve Sonuçlar.....	165
5.2.Öneriler.....	169
KAYNAKÇA.....	171
EKLER.....	176
ÖZGEÇMİŞ.....	244

EKLER

EK 1: ARKEOVARYUM RESİMLERİ	176
EK 2: EYLEM ARAŞTIRMASI DÖNGÜSÜ.....	177
EK 3: ÖN TARAMA ANKETİ.....	178
EK 4: KÂHTA HACİBEY ORTAOKULU İZİN BELGESİ.....	180
EK 5: BİR ARALIK ORTAOKULU İZİN BELGESİ.....	181
EK 6: 6-A SINIFI SIRA DÜZENİ.....	182
EK 7: ARKEOLOJİ İLE İLGİLİ BROŞÜR.....	183
EK 8: KAZI SİMÜLASYONU RESİMLERİ.....	203
EK 9 : TARİHİ NESNENİN KAYIT EDİLMESİ.....	204
EK 10: KAZI SİMÜLASYONU ÇALIŞMA KAĞIDI.....	205
EK 11: ARKEOVARYUM ÇALIŞMA YAPRAĞI.....	206
EK 12: ARKEOVARYUM ÇALIŞMA YAPRAĞI.....	207
EK 13: EV TEMELİ ÇALIŞMA YAPRAĞI.....	208
EK 14: PORSELEN TAMAMLAMA ÇALIŞMA YAPRAĞI.....	209
EK 15: ÇÖMLEK TAMAMLAMA ÇALIŞMA YAPRAĞI.....	210
EK 16: MEZAR KAZISI ÇALIŞMA YAPRAĞI.....	211
EK 17: İSTASYON ETKİNLİĞİ RESİMLERİ.....	212
EK 18: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU.....	214
EK 19: UYGULAYICI ÖĞRETMENBAYKAL DENİZ'İN ÖZGEÇMİŞİ.....	216
EK 20: YASİN DOĞAN'IN İNGİLTERE'DE ARKEOLOJİ İLE İLGİLİ KATILDIĞI ETKİNLİKLERE AİT RESİMLER.....	218
EK 21: ÖN TARAMA ANKETİ ÖĞRENCİ CEVABI.....	219
EK 22: ÖN TARAMA ANKETİ ÖĞRENCİ CEVABI.....	221

EK 23: ÖN TARAMA ANKETİ ÖĞRENCİ CEVABI.....	223
EK 24: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME ÖĞRENCİ CEVABI.....	225
EK 25: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME ÖĞRENCİ CEVABI.....	227
EK 26: MEZAR KAZISI ÇALIŞMA YAPRAĞI.....	229
EK 27: ÇÖMLEK TAMAMLAMA ÇALIŞMA YAPRAĞI.....	230
EK 28: PORSELEN TAMAMLAMA ÇALIŞMA YAPARAĞI.....	231
EK 29: EV TEMELİ ÇALIŞMA YAPRAĞI.....	232
EK 30: 1 NUMARALI ÖĞRENCİNİN KAZI SİMÜLASYONU ÇALIŞMA KAĞIDI.....	233
EK 31: 2 NUMARALI ÖĞRENCİNİN KAZI SİMÜLASYONU ÇALIŞMA KAĞIDI.....	234
EK 32: 3 NUMARALI ÖĞRENCİNİN KAZI SİMÜLASYONU ÇALIŞMA KAĞIDI.....	235
EK 33: 4 NUMARALI ÖĞRENCİNİN KAZI SİMÜLASYONU ÇALIŞMA KAĞIDI.....	236
EK 34: 5 NUMARALI ÖĞRENCİNİN KAZI SİMÜLASYONU ÇALIŞMA KAĞIDI.....	237
EK 35: 6 NUMARALI ÖĞRENCİNİN KAZI SİMÜLASYONU ÇALIŞMA KAĞIDI.....	238
EK 36: 7NUMARALI ÖĞRENCİNİN KAZI SİMÜLASYONU ÇALIŞMA KAĞIDI.....	239
EK 37: 8NUMARALI ÖĞRENCİNİN KAZI SİMÜLASYONU ÇALIŞMA KAĞIDI.....	240
EK 38: 9NUMARALI ÖĞRENCİNİN KAZI SİMÜLASYONU ÇALIŞMA KAĞIDI.....	241
EK 39: 10NUMARALI ÖĞRENCİNİN KAZI SİMÜLASYONU ÇALIŞMA KAĞIDI.....	242
EK 40: 11NUMARALI ÖĞRENCİNİN KAZI SİMÜLASYONU ÇALIŞMA KAĞIDI.....	243

ŞEKİLLER VE TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Tarihsel Düşünme Becerileri ve Alt Basamakları	39
Tablo 2: Sosyal Bilgiler 6. ve 7. Sınıf Derslerinde Arkeolojiyle Bağlantılı Kazanım, Açıklama ve Etkinlik Örnekleri	62
Tablo 3: Tarihi Eserlerin Kayıt Altına Alınabileceği Belge	67
Şekil 1: Çalışmada Kullanılan Eylem Araştırması Modeli.....	79
Tablo 4: Ön Tarama Anketine Katılan Toplam Öğrenci Sayısı.....	81
Tablo 5: Öğrencilerin Tarihi Alan Gezisine Katılma Oranları.....	98
Tablo 6: Öğrencilerin Tarihi Alan Gezisinde Aklında Kalan Tarihi Eserler.....	99
Tablo 7: Öğrencilerin Arkeoloji İle İlgili İnfomal Deneyimleri.....	100
Tablo 8: Müzelere Kazandırılan Eserlerin Elde Edilişine İlişkin Görüşler	101
Tablo9: Sosyal Bilgiler ve Arkeoloji İlişkisi.....	102
Tablo 10: Arkeolojinin Tanımı.....	103
Tablo 11: Arkeolog Kimdir?.....	104
Tablo 12: Arkeolojik Kazı Süreci.....	105
Tablo 13: Arkeolojik Bir Kazı İle Elde Edilen Buluntular	106
Tablo 14: Arkeolojik Kazı Sonrasında Elde Edilen Tarihi Eseri Koruma Şekli....	107
Tablo 15: Bir Şeyi Veya Bir Yeri Keşfetme Durumuna Karşı Öğrenci Tutumları.....	112
Tablo 16: Öğrencilerin Arkeolojik Bir Kazıya Katılmasına İlişkin Tutumları.....	113
Tablo 17: Öğrencilerin Geçmiş İğrenme İsteğine Yönelik Görüşleri.....	115
Tablo 18: Arkeolojik Faaliyete Yönelik Tutumlar.....	120

Tablo 19: Öğrencilerin Geçmiş Öğrenmeye Yönelik Tutumları.....	122
Tablo 20: Öğrencilerin Kendilerini Arkeolog Gibi Hissedebilme Durumu.....	123
Tablo 21: Arkeoloji Konularının Yapararak Yaşayarak Öğreniminin Sağladığı Katkılar.....	124
Tablo 22: Arkeoloğun Tanımı ve Çalışma Yöntemi.....	126
Tablo23: Höyük Tanımı.....	129
Tablo 24: Tarihi Eserlerin Korunma Şekli.....	130
Tablo 25: Tarihi Devirleri Anlayabilme Becerisi.....	132
Tablo 26: Kazı Teknelerinde Çıkarılan Tarihi Eserlerin Sınıflandırılması.....	133
Tablo 27: Tarihi Eserlerin Günümüzde Kullanılanlardan Farkını Ayırıt Edebilme.....	134
Tablo 28: Arkeovaryumdaki Tarihsel Katmanların Katkıları.....	135
Tablo 29: Tarihi Devirlere Ait Sınıflama Becerisi.....	136
Tablo 30: Süreklilik ve Değişim Algısını Yansıtma	137
Tablo 31: Öğrencilerin Süreklilik ve Değişim Algısının Yansıması.....	138
Tablo 32: Kazı Simülasyonu Etkinliği 1 Numaralı Öğrencinin Çalışma Yaprağı Cevapları Tablosu.....	140
Tablo 33: Kazı Simülasyonu Etkinliği 2 Numaralı Öğrencinin Çalışma Yaprağı Cevapları Tablosu.....	140
Tablo 34: Kazı Simülasyonu Etkinliği 3 Numaralı Öğrencinin Çalışma Yaprağı Cevapları Tablosu.....	141
Tablo 35: Kazı Simülasyonu Etkinliği 4 Numaralı Öğrencinin Çalışma Yaprağı Cevapları Tablosu.....	142

Tablo 36: Kazı Simülasyonu Etkinliği 5 Numaralı Öğrencinin Çalışma Yaprağı Cevapları Tablosu.....	142
Tablo 37: Kazı Simülasyonu Etkinliği 6 Numaralı Öğrencinin Çalışma Yaprağı Cevapları Tablosu.....	143
Tablo 38: Kazı Simülasyonu Etkinliği 7 Numaralı Öğrencinin Çalışma Yaprağı Cevapları Tablosu.....	144
Tablo 39: Kazı Simülasyonu Etkinliği 8 Numaralı Öğrencinin Çalışma Yaprağı Cevapları Tablosu.....	144
Tablo 40: Kazı Simülasyonu Etkinliği 9 Numaralı Öğrencinin Çalışma Yaprağı Cevapları Tablosu.....	145
Tablo 41: Kazı Simülasyonu Etkinliği 10 Numaralı Öğrencinin Çalışma Yaprağı Cevapları Tablosu.....	146
Tablo 42: Kazı Simülasyonu Etkinliği 11 Numaralı Öğrencinin Çalışma Yaprağı Cevapları Tablosu.....	146
Tablo 43: Tarih Öncesi Dönemde Yaşayan Biri Olarak Öğrencilerin Yanlarında Götmek İstedikleri Nesnelere.....	148
Tablo 44: Ev Temeli Etkinliğinin Tarihsel Empati Becerisine Katkısı.....	150
Tablo 45: Tarih Öncesi Dönemde Yaşayan İnsanların Yaşam Biçimi.....	151
Tablo 46: Etkinliklerle Empati Kurabilme Becerisi.....	152
Tablo 47: Tarih Öncesi Dönemde Yaşayan Biri Olarak Öğrencilerin Yanlarında Götmek İstedikleri Nesnelere.....	153
Tablo 48: Ev Temeli Etkinliğinin Tarihsel Empati Becerisine Katkısı.....	154
Tablo 49: Tarihte Bilinmeyenleri Açıklayabilme.....	155

KISALTMALAR

Akt: Aktaran

KTÜ: Karadeniz Teknik Üniversitesi

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

Üni: Üniversite

f: Frekans

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Bir toplumun gelişmişlik düzeyini ve sosyal yaşantısını en çok etkileyen unsur eğitimidir. Eğitim aracılığıyla bireyler yeni değerler öğrenip yaşamına uyarlayabilmekte ve gelecek nesillere bu değerleri aktarabilmektedir. 21. yüzyılla birlikte eğitimin ve bilimsel değerlerin önem kazanmasıyla sosyal bilimler de önem kazanmış ve bu değer artışı özellikle tarih biliminde kendini göstermiştir. Çünkü bir toplumun geleceğe adımlar atmasını sağlayan unsurlardan biri geçmişini bilmesi ve geçmişinden dersler çıkarabilmesidir.

Günümüz eğitim sisteminin üzerinde durduğu aktif öğrenme ve yaparak yaşayarak öğrenme, öğrencinin etkin katılımının sağlandığı, bunun yanında da öğretmen rehberliğinin yer aldığı bir öğrenme biçimidir. Aktif öğrenme ile birlikte öğrenci tüm duyu organlarını devreye katarak eğitim sürecine dâhil olacak ve bu süreç boyunca da ihtiyaç duyduğu anda öğretmen veya uzman rehberliğinden faydalanacaktır.

Diğer disiplinlerde olduğu gibi tarih öğretimi de aktif öğrenmeye uygundur. Yeni tarih öğretimi anlayışı aktif öğrenmeden esinlenmiş olup özünde öğrencinin tarih öğreniminde bizzat rol almasını içerir. Yeni tarih öğretimi yaklaşımında öğrenci tarihsel bilgiyi yaparak yaşayarak tıpkı bir tarihçi gibi davranarak, araştırarak, sorgulayarak elde eder ve özümser. Yeni tarih öğretimi yaklaşımının içerdiği bir öğrenme türü kanıt temelli öğrenmedir. Kanıt temelli öğrenme ile tarihçi rolündeki öğrenci, merak ettiği veya karşılaştığı tarihsel konularla ilgili kanıtlar toplar ve kanıtlar üzerinden bilgilere ulaşır, ulaştığı bilgileri de günlük yaşamına aktararak tarihi öğrenmiş olur.

Kanıt temelli öğrenme modelinin kanıtlar üzerinden bilgiler edinmesi üzerine dayandığı söylenmişti. Arkeoloji bilimi de geçmişle ilgili kazılar yapma ve kanıtları bulma ile ilgilenen bir bilimdir. Arkeoloji biliminin bilim insanı da arkeologdur. Arkeolog tarihsel alan üzerinde araştırma ve kazılar yapar ve bilinmeyen tarihsel olgulara ulaşır. Arkeoloğun bu tür bir araştırma faaliyeti yürütmesi onu kısmen dedektif yapar. Arkeolog bir dedektif gibi geçmişi irdeler ve geçmişle ilgili gizemleri çözmeye çalışır.

Arkeoloji bilimiyle ilgili çalışmalar ülkemizde sınırlıdır. Bu da ders programlarına yansımaktadır. Şöyle ki gerek tarih programlarında gerek sosyal bilgiler programlarında arkeoloji ile ilgili bilgi ve kaynaklara yer verilmemekte veya birkaç cümleyle geçiştirilmektedir. Oysa arkeoloji biliminin de tarih ve sosyal bilgiler gibi bireyin tarihsel düşünme yeteneğini geliştirdiği söylenebilir. Çünkü tarihsel düşünme özünde geçmiş ve gelecek arasında köprü görevi üstlenen bir beceridir ve arkeoloji de bireyi geçmişe götürür ve geçmişte yaşanmış olaylar hakkında bireye yorum yapma ve tahmin yürütme fırsatı vererek bireyin tarihsel empati kurmasını sağlar.

Hazırlanmış bu tez çalışmasıyla da arkeoloji biliminin ve sosyal bilgiler programlarında ve sınıf içi etkinliklerde arkeolojik etkinlik ve bilgilere yer verilmesinin öğrencinin tarihsel düşünme becerisini kazanmasına ve bu beceriyi geliştirmesine katkı sağladığı yapılan sınıf içi etkinliklerle görülmüştür.

1.1.Problem Durumu

Geleneksel yöntemlerin öğrenciyi pasif kılması ve öğrencinin ihtiyaçlarına cevap vermemesi durumu etkili bir eğitim açısından bir dezavantaj olup kalıcı öğrenmelerin oluşmamasına sebeptir. Çünkü kişi ancak aktif olarak katıldığı bir eğitim süreci sonucu öğrendiğini kalıcılaştırır ve diğer öğrenmelere uygulayabilir. Bu durum sosyal bilimlerde de kendini göstermiştir. Özellikle sosyal bilimlerin içerik itibariyle düz anlatıma yatkın olduğu bilinmektedir. Ayrıca geleneksel öğretim yöntemleri öğretmenlerin veya uygulayıcıların da kolayına gelmektedir ve bu sebeple de çok kullanılmaktadır. Ancak az önce de değinildiği gibi kalıcı ve etkili öğrenmeler geleneksel yöntemlerle mümkün olamayacağı için öğrenme yöntemleri öğrencinin ve öğretmenin etkin katılımını sağlayacağı yönünde geliştirilmelidir. Bu durum sosyal bilimlere uyarlandığında etkili sosyal bilim öğretileri bireyin etkin katılım sağlamasıyla gerçekleşecektir. Etkin katılım veya öğrenci merkezli eğitim sosyal bilgiler eğitimi açısından da bir ihtiyaç olmakla beraber araştırma ve makalelerde de yerini bulmuştur. Bu sebeptir ki bu tez çalışmasında da yerini almıştır.

Sosyal bilgilerin bir alt alanı olan arkeoloji eğitimi için de aynı durum söz konusudur. Yani henüz amaçlanan yerde olmayan arkeoloji eğitimi amaçlanan eğitim yöntemleriyle de verilmemesi ilkökul ve ortaokul düzeyindeki öğrenciler için sorun

oluşturmaktadır. Çünkü sosyal bilgiler programlarında yeterince yere ve öneme sahip olmayan arkeoloji konularının geleneksel yöntemlerle bile eğitimi henüz mümkün değilken yeni öğrenme yaklaşımlarıyla eğitimi büyük bir ihtiyaçtır. Ayrıca yerel müzelerde arkeoloji konularının öğretimine hizmet edecek arkeolojik kazı simülasyonu alanlarının olmayışı, yerel müzelerde böyle alanların olması durumunda dahi öğretmenlerin öğrencilerini bazı teknik sebeplerden ötürü müze veya tarihi alan gezilerine götürmemeleri, bu tez konusunun çalışılmasını gerekli kılmıştır. Bu sebeple bu tez çalışmasında arkeoloji konularının sınıf içinde ve yaparak yaşayarak eğitimi üzerinde durulacak ve bu amaçla gerçekleştirilebilecek etkinliklere değinilecektir.

1.1.1.Problem

Bu araştırmanın problemi; 6. sınıf öğrencilerine arkeoloji eğitiminin sınıf içinde ve yaparak yaşayarak verilmesiyle geliştirilebilecek olan tarihsel düşünme ve tarihsel empati becerileri üzerinedir. Sosyal bilgiler dersi kapsamında verilen arkeoloji konularının öğretiminin sınıf içi yaparak yaşayarak öğrenme metodu ile verilmesi durumunda öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerinde artış olabileceği düşünülerek bu çalışma gerçekleştirilmek istenmiştir.

Ayrıca bu tez çalışmasında öğrencilerin planlanan etkinliklerde rol almaları vesilesiyle kendilerini küçük tarihçi hatta arkeolog gibi görmeleri sağlanabilmesi amaçlanmaktadır.

1.1.2.Problem Cümlesi

Araştırılması düşünülen bu tez çalışmasının problem cümlesini “Arkeoloji Konularının Sınıf İçi Yapararak Yaşayarak Öğretiminin 6. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Düşünme Becerilerini Geliştirmeye Etkisi Nasıldır?” oluşturmaktadır.

1.1.2.1.Alt Problemler

Problem cümlesine bağlı olarak oluşturulacak alt problemler şu şekildedir:

1. 6. sınıf öğrencilerinin arkeoloji bilimi ve arkeoloji konuları ile ilgili ön bilgi ve deneyimleri nasıldır?
2. 6. sınıf öğrencileri arkeoloji konularını nasıl öğrenmek istiyorlar?

3. Arkeoloji konularının yaparak yaşayarak öğrenilmesi öğrencilerin bu konuyla ilgili mevcut tutumlarını nasıl etkilemiştir?
4. Y yaparak yaşayarak gerçekleştirilen öğrenme süreci öğrencilerin arkeoloji bilimi ve çalışma yöntemi hakkındaki mevcut görüşlerini nasıl etkilemiştir?
5. Arkeoloji konularının sınıf içi yaparak yaşayarak öğrenilmesi öğrencilerin tarihsel düşüncelerini nasıl etkilemektedir?

1.2.Araştırmanın Amacı

Sosyal Bilgiler dersi içeriği itibariyle tarih, coğrafya, vatandaşlık, arkeoloji vb. disiplinleri içermekte olup geçmişini, kültürünü bilen, iyi ve sorumlu vatandaşlar yetiştirmek amacıyla ilkök ve ortaokul kademelerinde verilen bir ders olmakla birlikte tarihsel düşünmenin gelişimi açısından da ideal bir derstir.

Yukarıda da değinildiği gibi tarihsel düşünme ve tarihsel empati kavramlarının gelişimi açısından ideal olan konuları içeren tarih ve arkeoloji alanlarının ilkök ve ortaokul kademelerinde somutlaştırılarak verilmesi Sosyal Bilgiler dersi ile mümkünken bu konuların ilkök kademelerinde sosyal bilgiler programlarında yeterince yer almaması ve yer alan konuların da ağırlıklı olarak düz anlatım yoluyla öğretimi öğrenmenin kalıcı olmamasına ve tarihsel düşünme gelişiminin istenilen düzeyde olmamasına ve dolayısıyla da öğrencilerin geçmişle gelecek arasında yeteri kadar bağı kuramayıp geçmişte yaşayan insanların yaşam tarzlarını empati kurarak öğrenememelerine sebep olmaktadır. İşte ilköğretim sosyal bilgiler programlarında yeterince yer almayan arkeoloji konularının ilköğretim kademelerindeki öğrencilerin tarihsel düşünme ve tarihsel empati ve duyarlılıkları açısından eksik yetişmeleri eğitimciler tarafından fırsat bilinmiş ve araştırılma yoluna gidilmiş ve bu araştırma isteği de bu tez araştırmasının amacını oluşturmuştur. Yani ilköğretim sosyal bilgiler programlarında yeteri öneme sahip olmayan arkeoloji konularının tarihsel düşünme gelişimine katkısı düşünüldüğünde sosyal bilgiler dersi kapsamında somutlaştırılarak öğretiminin özellikle de küçük yaş grubu öğrenciler düşünüldüğünde ancak aktif öğrenme metotlarıyla veya yaparak yaşayarak öğrenme etkinlikleriyle mümkün olması bizleri de

bu yönde araştırma yapmaya itmiştir. Ayrıca bu çalışmayla arkeoloji konularının arkeolojik kazı ortamlarında veya yerel müzeler vasıtasıyla değil de sınıf içinde gerçekleştirilen etkinliklerle öğretimi amaçlanmaktadır.

1.3.Araştırmanın Önemi

Bu tez çalışması ilköğretim kademelerindeki öğrencilerin tarihsel düşünme gelişimi açısından arkeoloji konularının da programa dâhil olması gerektiği konusunda önem arz etmekte olup arkeoloji konularının sınıf dışında değil de sınıf içinde yaparak yaşayarak öğretimi konusunda “model kazı” ve “arkeovaryum” etkinliklerini öne sürmesi açısından önemlidir. Ayrıca ilköğretim sosyal bilgiler programlarında arkeoloji konularına yer verilmemesinin tarihsel düşünmenin gelişimi açısından bir eksiklik olarak düşünülmesi ve bu konunun yeterince çalışılmamış olması, programlarda arkeoloji konularının yapılandırmacı yaklaşımla ele alınmak istenmesi bu konudaki bir tezin hazırlanmasını gerekli kılmıştır.

Bu çalışmayla ortaokul kademesinde öğrencilere Sosyal Bilgiler dersi ile kazandırılmak istenen becerilerden tarihsel düşünme becerisinin gelişim düzeyinin artırılması hedeflenmekte ve bu hedefe ulaşmanın da tarihsel düşünmeyle yakından ilişki içinde bulunan arkeoloji konularının ortaokul sosyal bilgiler programına da yer verilmesi ve arkeoloji konularının öğretiminin de sınıf içinde yaparak yaşayarak ve etkinlik temelli öğrenmeyle mümkün olacağı düşünülmektedir. Bu sebeple bu tez çalışması öğrencilerin arkeoloji konularını yaparak yaşayarak öğrenmesi ve bu yolla da tarihsel düşüncelerinin gelişiminin sağlanması sebebiyle büyük öneme sahip olacağı düşünülmekte ve bu çalışma sonunda elde edilecek sonuçların da ilköğretim programlarına katkı sağlayacağı ön görülmektedir.

1.4.Sayıtlar ve Sınırlılıklar

1.4.1.Sayıtlar

- Araştırmada elde edilen nitel verilerin geçerli ve güvenilir olduğu,
- Toplanan verilerin araştırmanın amacına uygun olduğu,
- Uygulama sürecinin doğal ve samimi bir ortamda gerçekleştiği,
- Araştırmada objektif kriterlerin kullanıldığı varsayılmıştır.

1.4.2.Sınırlılıklar

Bu tez çalışmasının ön tarama anketi yalnızca Adıyaman ilinde 6 ortaokulda ve 6. sınıflarda ve yarı yapılandırılmış görüşme ise Adıyaman Merkez Bir Aralık Ortaokulu 6. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Araştırmada incelenen tarihsel düşünme becerileri, kronolojik düşünme becerisi ve tarihsel kavrama becerileriyle sınırlandırılmıştır.

1.4.3.Tanımlar

Arkeoloji: Arkeoloji, geçmişte atılmış, kaybedilmiş veya kayıt altına alınmış malzemeleri bulma ya da bu malzemeler üzerinde çalışma bilimi şeklinde tanımlanabilir (Panchky R. 2001; 15).

Tarih: Tarih geçmişteki olayları yer, zaman ve faileri göstererek, kaynaklara dayalı olarak, sebep-sonuç ilişkisi içinde inceleyen bir insan bilimi dalıdır (Köstüklü, 2007'den Akt: Işık, 2008; 9).

Tarihsel Düşünme: Tarihsel düşünme geçmişi anlamak, geçmiş hakkında yorumlar yapmak ve geçmişle güncel arasında köprüler kurmak açısından öğrencilerde geliştirilmesi gereken bir beceridir (Dilek, 2001; 66).

Eylem Araştırması: Uygulayıcının doğrudan kendisinin ya da bir araştırmacı ile birlikte gerçekleştirdiği, uygulama sürecine ilişkin sorunların ortaya çıkarılması ya da hâlihazırda ortaya çıkmış bir sorunu anlama ve çözmeye yönelik sistematik veri toplamayı ve analiz etmeyi içeren bir araştırma yaklaşımıdır (Şimşek ve Yıldırım, 2011; 295).

Oluşturmacı Tarih Yaklaşımı: Yeni tarih öğretimi anlayışı, diğer bir deyişle oluşturmacı tarih öğretimi anlayışı geleneksel tarih öğretimine karşı ortaya çıkmış olan ve özünde deneyim, keşfetme ve problem çözmeyi içeren, tarihsel olayların geçmişin şartları içinde değerlendirilmesini gerekli kılan bir anlayıştır (Dilek, 2001; 85,86).

İKİNCİ BÖLÜM

Literatür Bilgileri

Bu bölümde başta sosyal bilgiler, tarih ve arkeolojinin tanımı yapılarak sosyal bilgiler dersinde arkeoloji konularının öğretimine, uygulanacak etkinliklere, yeni tarih öğretimi anlayışına değinilecek, tarih öğretiminin amaçlarından ve sosyal bilgiler dersi programının arkeoloji konularını ne ölçüde ele aldığından bahsedilecektir.

Sosyal bilgiler “Sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen, becerikli, demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanı” olarak tanımlanabilir (Doğanay, 2002’den Akt: Şimşek, 2006; 69).

Dewey sosyal bilgiler ile ilgili olarak şunları demektedir: “Sosyal bilgiler, sosyal olan şeyleri çalışmaktır” (Akt: Öztürk, 2009). Kılıçoğlu’na göre sosyal bilgiler “İnsan ilişkilerini göz önünde tutarak, insanların toplumsal ve fiziksel çevresiyle olan ilişkilerini inceleyen bir bilim” olarak tanımlanır (Kılıçoğlu, 2009; 5). İlköğretim kademelerinde öğrencilerin iyi ve sorumlu vatandaşlar olarak yetişmeleri amacıyla tarih, coğrafya, arkeoloji vb. alanlarıyla da ilişkilendirilebilecek, ilköğretim kademelerindeki öğrencilerin düzeylerine uygun bir disiplin alanı olan Sosyal Bilgiler dersi öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi ve becerilerin, tutumların, değerlerin kazandırılmasını sağlayan ve öğrencileri geçmişini, yaşadığı çevreyi ve kültürünü bilen bireyler olarak yetiştirmek isteyen bir derstir (Erden;199).

Sosyal bilgiler dersinin en büyük amacı tabi ki geçmişini ve kültürünü bilen bireyler yetiştirmektir, ancak bunun dışında da sosyal bilgiler dersiyle öğrenciler tarihsel bilgi kaynaklarını tanır, sorgular, eleştirir ve bu yolla da günlük hayatta karşılaşacağı sorunlarla baş edebilme becerisi kazanır (Doğan, 2008, 172). Örneğin sosyal bilgiler dersiyle geçmişteki insanların birtakım sorunlarla nasıl başa çıktığını öğrenen öğrenciler bunu günlük hayattaki sorunlarına uyarlayabilirler ve bu durumda da geçmişte yaşananlardan dersler çıkarılarak karşılaştıkları sorunların üstesinden gelebilirler.

İçerisinde tarihsel düşünmeye katkısı bulunan birçok alanı içeren sosyal bilgiler dersinin bir diğer amacı ve işlevi içerik ve ele alınış biçimi gereği soyut olan tarih konularının Piaget'nin belirttiği 11 yaş ve altı somut işlemler döneminde bulunan ilköğretim kademelerindeki öğrencilere kısmen de olsa somutlaştırılarak öğretiminin sağlanmasıdır (Özbaş, 2010). Şöyle ki geçmişte yaşanan olaylar içerik ve düzeye uygunluk itibarıyla soyut olmakta ve soyut konuların ilköğretim kademelerindeki öğrencilere öğretimi ise düzeye uygun olmaması sebebiyle zor olmaktadır. Bu sebepten dolayı sosyal bilgiler dersi soyut konuların somutlaştırılarak öğretimi gibi bir işleve de sahiptir.

Türk Milli Eğitim programına göre Sosyal Bilgiler dersinin genel amaçları ise öğrencilerin ailesine, vatanına, milletine, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, çalışkan, araştırmacı, fedakâr, iyi bir vatandaş ve mükemmel bir insan olarak yetiştirilmesi şeklindedir. Ayrıca sosyal bilgiler dersiyle öğrenciler şerefli bir geçmişi olan büyük bir milletin evlatları olduklarını anlar ki bu da milletin geleceğine olan güvenini artırır. Üstelik öğrenci bu dersle tarihte milletimize ve insanlığa hizmet etmiş Türk büyüklerini tanır ve onlara karşı ilgi, saygı ve sevgi duyar (MEB, 1995:395).

Bireylerin sosyalleşmesi geçmişlerini öğrenip yorumlaması vasıtasıyla gerçekleşmekteyken bireylerin geçmişini öğrenmesi ise tarih dersi vasıtasıyla gerçekleşmektedir. O halde sosyal bilgiler dersi, bireyin geçmişini yorumlaması ve geçmişte yaşananlardan ders çıkarabilmesine, geleneksel değerlerin aşılmasıyla bireyin sosyalleşmesi ve vatandaşlık eğitiminin verilmesine yardımcı olarak tarih dersinin amaçlarına hizmet etmektedir (Dilek, 2001:44,49).

Amaçları ve işlevi üzerinde bu denli durulan sosyal bilgiler dersinin tanımını yapmakta fayda vardır. MEB'e bağlı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca hazırlanan Sosyal Bilgiler öğretim programında Sosyal Bilgiler dersi şu şekilde tanımlanmıştır: "Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir." (<http://ttkb.meb.gov.tr>).

2.1.Okullarda Tarih Öğretimine Bir Bakış

Ülkemizde tarihsel düşünmeye katkısının olduğu düşünülen dersler sıralandığında sosyal bilgiler ve tarih derslerinin başta yer aldığı görülmektedir. Çünkü bireyin geçmişini öğrenmesine ve geçmişten dersler çıkarmasına katkı sağlayan ders tarih dersidir -ki bu ilkökul ve ortaokul kademelerinde sosyal bilgiler dersi ile mümkün olmaktadır- bu sebeple de tarih düşüncesinden bahsedilecekse tarihin ne olduğu üzerinde de durulmalıdır. Çünkü tarihin ne olduğunu bilmek tarihin ve tarih öğretiminin amaçlarını yani tarihsel düşünmeyi bilmek demektir. Bu yüzden tarihin tanımları üzerinde durulacaktır.

Tarih, bireyin bilişsel ve duyuşsal gelişimine katkıda bulunan bir ders programı veya geçmişten toplanan verilerle görevi toplumun geleceğini hazırlama olan; bilimsel açıdan genelleme ve teoriler üreten bir ders programı olarak karşımıza çıkar (Dilek, 2002'den Akt: Alabaş, 2007; 10). Tarihin bireyin bilişsel gelişimine katkıda bulunduğu nokta bireyin geçmişte yaşanılanlar hakkında elde edilen bilgileri ve gerçekleri öğrenmesi ve özümsemesi; duyuşsal gelişimine katkıda bulunduğu nokta ise bireyin geçmişini öğrenirken tarihine olan duygularını pekiştirmesidir.

Tarih elbette ki geçmişte yaşanılanlar hakkında elde edilen bilgilerdir, fakat bu bilgiler her tarihçi tarafından ele alındığında bir yorumlama süzgecinden geçer. Ayrıca tarihsel konular ve olayları anlatan her kişi anlatırken yorumlarından ve önyargılarından faydalanır. Bu sebeptendir ki tarih dersi ve alanı bilgi ve yorumların bileşiminden ortaya çıkan bir bilim alanıdır. Nitekim Işık (2008; 8) da tarihi “yorumlama zinciri” olarak tanımlamış ve tarih alanında bilginin yanında yorumlamanın da önemine değinmiştir. Işık'ın bu yorumu ve idealistlerin tarihi ele alış biçiminden hareketle “tarihsel bilgi öznelidir” denilebilir (Akt:Erdoğan, 2007; 14). Çünkü tarihçi nesnel olan tarihsel konuları yani yaşanılan olay, olgu ve gerçekleri, yorumlarını ve değer yargılarını da katarak veya eleştirerek tarihi bir bakıma öznelleştirir.

Tarihin tam anlamıyla nesnel olmadığını savunan Carr (2005) da tarihsel olguların, tarihçilerin onlara verilen anlamlılığın gücüyle tarihsel olgu olduğunu ve bu nedenle de tarihsel olguların tam anlamıyla nesnel olmadığını dile getirmiştir. Carr'a(2005) göre tarihte olgu sayılan şeylerin çoğu çıkarsamaya dayanmaktadır. Buna

ek olarak ise Tosh (2005) tarihçinin tarihsel belgelerden faydalandığını, fakat bunu yaparken de bir fizikçinin yaptığı şekilde gözlemlemediğini, tarihçinin kendi yorumunu ve değer yargılarını da kullandığını belirtmiştir (Akt:Erdoğan, 2007; 15).

Tarih, insanların tarihsel düşünme ihtiyaçlarını daha bol, daha çeşitli ve daha uzun bir zaman diliminden malzemeler sunarak giderebilir (Candan, 2003'den Akt: Işık, 2008: 127). Çünkü geçmiş ne kadar araştırılıp keşfedilmeye çalışılsa da tarihte bilinmeyen olgular varlığını sürdürecektir. Tarihteki bu bilinmeyen olgular insanların geçmişi öğrenme isteğini artırmaktadır.

“Tarih nedir?” sorusuna Carr (2005;35), “Tarihçi ile olguları arasında kesintisiz bir karşılıklı iletişim süreci, bugün ile geçmiş arasında bitmez bir diyalog” olarak tanımlamaktadır. Jenkins (1997;19) ise tarihi “Geçmiş olup bitmiştir ve tarih, tarihçilerin uğraşlarında ondan çıkarttıkları şeydir. Tarih, tarihçilerin (ya da tarihçi gibi davrananların) oluşturdukları şeydir” şeklinde tanımlamaktadır. Oakeshott (Carr, 2005;19) da “Tarih tarihçilerin yaşantısıdır. Tarihçiden başkası onu yapamaz, onu yapmanın tek yolu onu yazmaktır” der. Eski tarih bilimi ve anlayışı tarihsel bilgilerin ezberi ve bireylerin tarihsel bilgiler üzerindeki meraklarını gidermelerine dayanırken Carr ve Fontana (1992;119) yeni tarih anlayışı ve bilimi tarihin geçmişin değil insanların bilimi olacağını ve tarihin amacının insanların merakını giderme olmadığını savunmuştur (Akt: Alabaş, 2007;23).

Tarih üzerine geliştirilmiş bir diğer tanım da tarihin “Geçmişteki olayları yer, zaman ve faileri göstererek, kaynaklara dayalı olarak, sebep-sonuç ilişkisi içinde inceleyen bir insan bilimi dalı” olmasıdır (Köstüklü, 2007; 12).

Knight(1993) tarih disiplininin tanımlanmasında 5 şeyin öne sürülebileceğini belirtir (Akt :Alabaş, 2007; 10):

1.Tarih zamana önem vermeyebilir; fakat zaman tarihçilerin dikkatinden uzak bir şey değildir.

2.Tarihçilerin kaynaklara ilişkin problemleri vardır; fakat önemli olan onları elde etme yöntemleridir, fakat yöntemler tarihi kısıtlamaz.

3.Tarihin konusu geçmişte meydana gelmiş herhangi bir insan davranışıdır, bundan dolayı konusu tamamlanmış olaylardan (integrated subjects) alınabilir.

4.Tarih insanlar için özeldir (quintessentially about people).

5.Tarihin ilgilendiği şey insan düşünceleri, hareketleri ve onların coğrafya ile beraber mekânlara, sahalara olan etkileridir.

O halde şöyle bir sonuca ulaşmak mümkündür: Tarihçiler zaman olgusuna önem verirler, çünkü tarih özünde zaman içerir ve olguları zaman göstererek sunar; tarihsel olaylar için insan davranışı önemlidir, çünkü tarih insan davranışlarının ürünü olarak karşımıza çıkar; ayrıca tarih insanların düşüncelerinin yani yorumlamalarının ürünü olup bu yorumlamalar yapılırken de coğrafya, zaman ve mekân olguları hesaba katılır.

Collingwood'e göre (1990) tarih kavramı, dünyada 19. Yüzyıla kadar genel olarak "ölü geçmişin ulaşılmaz bilgisi" olarak anlaşılmıştır. Buradan hareketle tarihin yalnızca siyasi fonksiyonu üzerinde durulmuş olduğu ve öğretilmesinin gereğine de siyasi zorunluluklardan dolayı inanılmış olduğu yargısına varılmıştır.

Erdoğan (2007) tarihin önemini vurgulama adına, tarihi milleti millet yapan önemli bir unsur olarak görmüş ve tarihi "bir milletin hafızası" şeklinde özetlemiştir. Çünkü bir milletin yaşadıklarının toplamının mekân ve zamanla tarif edilmesi tarihi ifade eder.

Barton ve Levistk'e (2004) göre de tarih 7 maddede incelenebilir (Akt:Alabaş, 2007; 11):

- 1.Tarih birçok etkinlik ve amaç içerir.
- 2.Tarih muhtemel geleceği betimlemeyi kolaylaştırır.
- 3.Tarih önemli sorular ve temalar hakkındadır.
- 4.Tarih yorumlanabilir.
- 5.Tarih rivayetlerle açıklanır.

6.Tarih sadece siyaset değildir.

7.Tarih ihtilaflıdır.

Burada üzerinde durulması gereken bir konu tarihin muhtemel geleceği betimlemesidir. Çünkü tarih bilimi geçmiş yaşantıları göz önünde bulundurarak gelecek hakkında fikirler verir veya birey geçmişinden yola çıkarak dersler çıkarır ve geleceğine o yönde yön verir. Ayrıca tarih her ne kadar yaşanmış gerçekler üzerine ele alınsa da tarihsel gerçekler tam anlamıyla bilinemez ve tarih ister istemez insanların yorumlarına malzeme olur.

Aysevener'e göre (2001) tarih yapmanın gerçek koşulu bireyin kendisinin veya başkasının geçmişteki düşüncesini yeniden düşünme yeteneği olmaktadır (Akt: Erdoğan, 2007; 13). Çünkü tarihi konuları öğrenme, yaşanan olaylar üzerine düşünme ve geçmişteki olaylar üzerinde yapılan yorumları yorumlama olarak ele alınabilir. Bu tanımdan hareketle tarihsel olaylar üzerine tartışan bireylerin de aslında tarih yaptıkları kanaatine varılabilir. Zaten Carr (2005) de "Bugünü anlamanın anahtarı olarak geçmişin üstünde çalışmak ve onu anlamak" diyerek tarihçinin görevindeki ince noktaya yani "Düşünülenler üzerine düşünme" vazifesine değinmiştir (Akt:Erdoğan, 2007; 13).

Tarih veya tarihi bilgi geçmişle bir bütün olarak karşımıza çıkarken özü itibariyle yaşanmış gerçeklerin ele alınış biçimi olarak da tanımlanabilir. Çünkü tarihin malzemesi geçmiştir ve geçmişle ilgili bilinmesi gerekenlerin bireye sunulma biçimi de tarih bilimini oluşturur. O halde tarihi bilgiler bireye sunulurken birtakım niteliklere sahip olmalıdır. Bu noktada Colligwood (1990) tarihi bilginin doğasını oluşturan hükümler hakkındaki fikirlerini şöyle özetlemiştir:

1.Geçmiş ile bugün arasında bir nedensellik bağı bulunmalıdır.

2.Tarihi olaylar akli ve ahlaki birtakım temellere dayanmaktadır.

3.Tarihi bilgi somut kanıtlara dayanmalıdır ve tarihçinin zihninde yeniden canlanmalıdır.

4.Tarihi bilgi tarihçinin öznelliğine bağlı olarak "kanıt"ın yorumlanmasından doğmaktadır.

Bu maddelerden hareketle şöyle bir sonuca ulaşılabilir: tarihi bilgi öyle genel geçer oluşmamakta, kaynağını geçmişten almakta ve kanıtı dayanmaktadır. Burada kanıttan kasıt geçmişe ait belge veya malzemelerdir. Geçmiş soyut olarak düşünüldüğü için geçmiş üzerine çalışan tarih bilimi somut verilerden faydalanmalıdır ki bu da tarihsel kanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihsel kanıt da yalnız başına tarihi oluşturmaz, yukarıda da değinildiği gibi tarihsel kanıtlar yorumlanır ve tarihi bilgi oluşur. Son olarak geçmişle bugün arasında nedensellik bağından kısaca bahsedilecektir. Tarih tanımında nedenselliği içerir, yani geçmişle bugün kendi içinde sebep- sonuç veya nedensellik vardır. Bugün gerçekleşen olay ve olgular geçmişin sonucu olabilecek veya geçmişte gerçekleşen olay ve olgular da bugüne neden oluşturacaktır.

Yukarıda tarihçinin tarihi ele alırken değer yargılarından ve tarihi yorumlamasından faydalandığı belirtilmişti. Buna karşılık olarak ise Tosh (2005), tarihçinin ilk görevinin “Geçmiş hakkındaki bilgi ve dokümanları bulup ortaya çıkarmak” olduğunu söylemiş ve bu süreçte de tarihçilerin inançlarına ve değerlerine yer olmadığını, tarihçileri ilgilendiren şeylerin tarihteki olgu ve olaylardan çıkan genellemeler olduğunu belirterek tarihçinin yorumlama ve öznelleştirme çabasına karşı çıkmıştır (Akt:Erdoğan, 2007; 14).

Tarihin tanımı ve tarihçinin görevi hakkında açıklamalara yer verildikten sonra okul programlarında tarihe ne ölçüde yer verildiği hakkında konuşulacaktır. Bu konuda Levstik ve Barton (2001) okul programında tarihin özel bir yeri olduğunu, bu yerin de çocukların kendi dünyaları ile ulusal tarih arasında bir bağ kurmalarını sağlayan, yani çocukların “Ben kimim?” “Nereden geldim ve nereye gidiyorum?” “Biz kimiz?” “Nereden geldik ve nereye gidiyoruz?” gibi sorularına cevap verebilecek bir ders olmasında yattığını söylemektedir (Akt: Özbaş, 2010; 6).

Tarihin tanımına ve okul programlarındaki yerine değinildiğine göre tarih öğretiminin amaçlarından da bahsedilmelidir. Çünkü hiçbir eğitim amaçsız, hedefsiz gerçekleşmemekte, aksine belirlenen hedeflere göre şekillenmektedir. O halde tarihin amaçları tarih öğretimini veya tarih eğitimini şekillendirecektir. Tarih öğretiminin amaçları da tarih öğretiminde kullanılan yöntem veya yaklaşımları etkileyecektir. Bununla birlikte tarih öğretimi amaçlarıyla tarihe yönelik geliştirilen yaklaşımlar birbiri ile etkileşim halindedir denilebilir. Yani tarihe yönelik yaklaşımlar tarihin öğretim

biçimini etkileyecek veya tarihin öğretim biçimi tarihe yönelik yaklaşımları etkileyecektir. Bunların kısaca bahsedilmesinde fayda vardır.

2.1.1.Tarih Öğretimi ve Amaçları (Tarihe Yönelik Yaklaşımlar)

Tarih bilimi ile ilgili tanımlara yer verildiğine göre tarih biliminin amaç ve işlevlerinin neler olduğuna değinilecektir. Sosyal bilgiler ve tarih dersleriyle birey geçmişini tanır ve yorumlar, bu yolla geçmiş hakkında tahminlerde ve çıkarsamalarda bulunur, yani geçmişle gelecek arasında bağ kurar. Bir diğer deyişle tarih ve sosyal bilgiler dersinin sosyalleşme amacının dışında bir diğer amacı da bireyin geçmişte yaşanmış olay ve olguları kendi yaşamına transfer ederek olaylardan ders çıkarabilmesidir ki bu da bireyin tarihsel düşünme becerilerinin kazanımına hizmet eder. O halde tarih dersinin amaçlarından birinin bireyde tarihsel düşünme becerilerinin gelişimine hizmet eder denilebilir.

Işık (2008:127), tarihi, insan için doğal ve öncelikli bir düşünme yetisi olan tarihsel düşünme becerisine seslenen bir bilim dalı olarak tanımlamıştır. Işık'a göre tarih öğretimi, bu düşünme biçimini bireyin kişiselliğinden daha geniş bir alana yaymaktadır. İnsanın kendi geçmişini düşünmesi etkinliği yalnızca kendi kişisel yaşantı ve tecrübesi ile sınırlıdır. Yani tarihsel düşünme başta kişiseldir. Birey bu sınırlı tarihsel düşünceyle kendini, kendi aklını tanımaktadır. İşte tarih öğretimi, öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerinin gelişmesi ve kendilerini tanımaları için ihtiyaç duyabileceği "deneyim" in geniş kapsamlı bir birikim olarak sunulmasıdır (Köksal, 2004). Tarih öğretiminde esas olan iki temel yaklaşım vardır. Tarih öğretiminde esas alınan ilk yaklaşım, tarihin gelenekçi bir anlayış doğrultusunda, vatandaşlık ve kimlik aktarımı amacıyla öğretilmesidir. Tarih öğretiminde kabul gören ikinci yaklaşım ise, öğrencilere bilimsel bakış açısı ve üst düzey düşünme beceri ve niteliklerinin kazandırılması esasına dayanan yaklaşımdır (Demircioğlu, 2010).

Tarih öğretiminin amaçları ile tarihe yönelik yaklaşımların birbiri ile etkileşim halinde olduğu belirtilmiştir. Tarih öğretiminin amaçlarına değinmeden önce tarih öğretiminde faydalanılan bazı kavramlardan bahsedilmelidir. Bunları Fines ve Nichol şöyle sıralamaktadır (Akt: Yapıcı, 2006; 60):

*Zaman

*Tarihsel durumlar

*Süreklilik

*Değişim

*Neden

*Sonuç/önem

*Yorumlar/bakış açıları

*Tarihsel kanıt

Tarih bilimi süreklilik arz eder. Çünkü tarihsel olaylar son bulmaz, bir olay bir diğ erinin nedenini veya sonucunu oluşturur ki bu da neden- sonuç ilişkisinin tarihe ait bir kavram olduğ unun kanıtıdır. Ayrıca tarihsel olaylar sonucunda, tarihin de süreklilik iç ermesi dolayısıyla tarih bir de ğ iş im sürecidir denilebilir. Çünkü tarihsel olaylar sonucunda zaman de ğ iş imde, tarihte rol alan insanlar de ğ iş imde, tarihsel olaylar hakkında yorum yapan bireyler de ğ iş imde, tarihe kanıtlık eden belge ve malzemeler de ğ iş imtedir. Nihayetinde tarihten bahsedilen her an itibariyle de ğ iş im söz konusudur.

Barton ve Levstik'in "Tarih eğ itiminin hedefi öğrenciler ço ğ ulcu demokrasiye katılacak şekilde hazırlamak olmalıdır....Çünkü tarihin bu ço ğ ulcu demokraside bir ana amacı, var olan kimliklere ve sadakate saygı duyan ortak bir kimlik ve vatandaşlık hissi geliştirmektir (Barton ve Levstik, 2004; 10-15)" şeklindeki görüşü tarih öğ retimiyle sosyalleş me ve vatandaşlık eğ itimine katkıda bulunmayı amaçladığı göstermiştir.

Tarih öğ renimiyle öğrencilerin "tarihsel düşünme" becerilerinin; neden-sonuç ilişkileri kurabilme, kavramsallaştırma, kronolojik düşünme, de ğ iş im ve gelişmenin doğ asını kavrayabilme gibi zihinsel yeteneklerinin geliştirilmesi esastır (Iş ık, 2008: 130). Çünkü tarihsel konular özü itibariyle kronoloji ve zaman bilimine hitap eder. Ayrıca tarih yaşanan bir de ğ iş im sürecini iş ler ki aynı zamanda tarihin tanımında nedensellik ve

neden-sonuç ilişkisi kurabilme vardır. Dolayısıyla tarihsel her konu içeriği ve işlenişi ile tarihsel düşünme becerilerine katkı sağlamaktadır.

Paykoç (1991; 6), tarihin üç önemli özelliği üzerinde durmaktadır. Bunlar sırasıyla “Geçmişte yaşanan olaylar olarak tarih”, “Tarihçilerin geçmişi yorumlarken kullandıkları yöntem olarak tarih” ve son olarak da “Tarihçilerin geçmiş olaylarla ilgili olarak kitaplarda yazılmış ve diğer eserlerde bulunan geçmişe ait ifadeler olarak tarih” tir. Bu özelliklerden ilki bizi siyasi tarihle karşılaştırırken, ikincisinde öne çıkanın metodoloji ve sonuncu özelliktekinin ise gerek okul programında gerekse resmi tarihte karşımıza çıkan tarih anlayışı olduğu söylenebilir. Tarihin bu kendi içindeki çok anlamlılığı, onun kendine has bilgi oluşturma sürecinden kaynaklanmaktadır.

Dilek’e (2002) göre tarih öğretiminde esas olan iki temel yaklaşım mevcuttur. Bunlardan ilki olan geleneksel tarih öğretimi anlayışı öğrencilerin sosyalleşmesi ve iyi vatandaş yetiştirme ihtiyacı üzerine kurulmuş; ikinci yaklaşımda ise tarih disiplinine özel amaçların öğretilmesi ve böylece öğrencilerin bilişsel gelişimine katkıda bulunacağı savunulmuştur. Birinci yaklaşım Dilek (2002) tarafından “Tarihin disiplin dışı amaçları” olarak adlandırılırken, ikinci yaklaşım “Disiplin içi amaçlar” olarak tanımlanmıştır (Akt:Alabaş, 2007; 18).

Koç (2002)’a göre, tarih bize geniş bir tecrübe alanı, muazzam bir hafıza, daha da önemlisi bir düşünce biçimi özelliği kazandırır ve karar alırken bu engin tecrübe ve düşünme biçimini kazanmış olarak olaylara, bugüne, insana ve kısmen de geleceğe doğru yaklaşma şansı elde edilir. Tarih eğitimi önemli kılan faktörlerin başında bu düşünme biçiminin kazanılmasında oynadığı rol gelir (Işık, 2008: 131).

Nichol’e (1991) göre, tarih öğretiminin amaçları şunlardır (Akt:Alabaş, 2007; 19):

- 1.Tarih bilimi kültürel mirasımızın önemli bir parçasıdır.
- 2.Tarih, karşılaştırma, çözümlenme, sentez ve öteleme gibi eğitimsel becerileri geniş oranda geliştirir.

3.Tarihçi her öğrencinin bilmesi gereken önemli fikir ve kavramların tam bilincindedir.

4.Tarih geniş bir literatürü içerir.

5.Tarih dünya vatandaşlığı için eğitimde hayati bir unsurdur.

6.Tarih okul ahlakına katkıda bulunur.

7.Tarih yerel konumuzun gelişimini anlamamıza yardımcı olur.

8.Tarih, tarih bölümlerinin işsiz öğrenci ve mezunlarına iş temin eder.

9.Tarih geçerli bir disiplindir-her çocuğun denemesi gereken tek araştırma metodudur.

10.Tarih öğrencilere yaşama uyum sağlamada yardım eder.

11.Tarih dilin kullanım ve edimine yardım eder.

12.Tarih empatiyi besler ki bu diğer insanların nasıl düşündüklerini, hissettiklerini, toplum içindeki konumlarını ve rollerini anlayabilme yeteneğidir.

13.Tarih öğrencileri iyi bir vatandaş ve milletine sadık taraftarı yapar.

14.Tarih değerli bir boş zaman etkinliğidir.

15.Tarih toplumu kaynaştırır.

Sexias (2002) tarih öğretimine yönelik üç temel yaklaşım oraya koymuştur (Akt:Özbaş, 2010; 7):

a)Kolektif belleğin aktarılması olarak tarih öğretimi,

b)Eğitim-öğretim alanı(disiplin) olarak tarih öğretimi,

c)Post modernin eğitime yansımaları olarak tarih öğretimi

Bu yaklaşımları kısaca açıklamakta fayda vardır. Bunlardan kolektif belleğin aktarılması olarak tarih öğretimi yaklaşımında tarih öğretiminden beklenen geçmişin en iyi hikâyesinin ortak hafızayı şekillendirmek için genç kuşaklara aktarılmasıdır. Yani kültürel mirasın aktarımı ve ulusal kahramanlıkların genç kuşaklara aktarılması üzerinde durulur (Dilek, 2002). Eğitim-öğretim alanı(disiplin) olarak tarih öğretimi yaklaşımında öğrencilerin tarihi bir disiplin olarak deneyimlemeleri, yani tarihsel bilgi oluşturma sürecini egzersiz etmeleri esastır. Amaç öğrencilere tarih öğretimi yoluyla bilme yollarını öğretmektir. Postmodernizmin eğitime yansması olarak tarih öğretimi yaklaşımı için de şu denilebilir: Sosyal bilimlerin diğer dallarında olduğu gibi farklı tanımlarının, post modern yaklaşımların tarih ve tarih eğitimine yansmaları, pos modern tarih yaklaşımı çatısı altında ele alınmaktadır (Özbaş, 2010; 10).

Yukarıda tarihin tanımından, tarih öğretiminin amaçlarından ve bu yönde benimsenen tarih yaklaşımlarından bahsedilmiştir. Buradan hareketle yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesiyle yerini tarih öğretiminde de bulan bir yaklaşımdan söz edilecektir. Tarih öğretiminde aktif öğrenci ve süreç öğrenmeyi içeren yeni tarih öğretimi yaklaşımından bahsedilecektir.

2.1.2.Yeni Tarih Öğretimi Yaklaşımı ve Yapılandırmacı Eğitim

Eğitim üzerinde yeni yaklaşımların benimsenmesiyle ilköğretim programlarında büyük değişikliklere gidilmiş, programlar gerek kazanım gerek muhteva gerekse yöntem ve yaklaşımlar bazında incelenerek yeni şeklini almıştır ve dolayısıyla da eğitimde ve eğitim programlarında yapılandırmacı yaklaşım benimsenmeye başlamıştır. İlköğretim programlarına yansıyan yeni yaklaşımlar kendini tarih öğretiminde de göstermiştir.

Yeni eğitim felsefesiyle öğrencilerin aktif öğrenmesi ön planda tutulmuş, ders anlatımlarında öğrencilerin aktif öğrenmelerini sağlayacak yöntem ve yaklaşımlar geliştirilmiştir. Benimsenen yeni eğitim felsefesi literatürde yapılandırmacı öğretim olarak veya ilerlemeci eğitim olarak kendini göstermiştir. Bu yeni öğretim yaklaşımlarına aşağıda ayrıntılı bir şekilde değinilecektir; ancak şu bir gerçektir ki öğrenme üzerinde ilerlemeci yaklaşımın ele alınması öğrencilerin “küçük bir bilim adamı” (Bruner, 1966) olarak görülmesini sağlamış, bu anlayış da tarih öğretmenlerinin öğrencilerini “küçük tarihçiler” olarak görmesi şeklinde ele alınmıştır (Akt: Dilek, 2001; 85).

Yapılandırmacılık ya da oluşturmancılık olarak tanımlanan yeni yaklaşım, öğrencinin önceki bilgilerinden hareketle kendi deneyimlerinden yola çıkarak kendi bilgisini kendisinin üretmesi esasına dayanır ve Uşun (2007;343) tarafından da şu şekilde tanımlanmıştır: “Öğrencilerin belli bir konuda bir anlayış yaratmaları için kendi deneyimlerini kullandıkları, bilginin doğası ve yapılandırma sürecinin nasıl olduğu ve nelerden etkilendiği gibi sorulara yanıt bulmaya çalışan, öğrenmeyi bir anlam yapılandırma süreci olarak ele alıp bilginin öğrenci tarafından yapılandırıldığını savunan öğrenci merkezli bir öğrenme yaklaşımıdır (Akt: Alabaş, 2007; 24).

Akar ve Yıldırım’a göre, yeni eğitim felsefesi açısından bakıldığında, oluşturmancılık yaklaşımı, nesnelliğin öne çıkarıldığı pozitivist paradigmanın aksine bilginin yorumlandığını ve karşılıklı yansımalar ve tartışmalar sonucunda bilginin oluşturulduğunu savunur (Akt:Erdoğan, 2007; 18). Burada üzerinde durulması gereken nokta, bilginin sunulmadan ve dayatılmadan, önceki bilgilerden de faydalanılarak oluşturulmasıdır ki bu bireyin öğrenme sürecine aktif katıldığına kanıttır. Ayrıca öğrencinin bilgiyi oluşturması süreci boyunca öğretmenin de görevi öğrenciye rehberlik etmek, etkili ve zengin öğrenme ortamları hazırlamaktır.

Yapılandırmacı yaklaşım öğrenci merkezli bir yaklaşım olduğundan öğretmen ve bilgi merkezli bir yaklaşım olan davranışçı yaklaşıma tepki olarak ortaya çıkmıştır. Davranışçı yaklaşımda öğrenme bireyin kendisine sunulan çeşitli uyarıcılara tepki göstermesi sonucu oluşurken; oluşturmancılık yaklaşımında öğrenme, düşünme, anlama gibi zihinsel süreçler işe katılması suretiyle oluşmaktadır ve bireyin bilgiyi de kullanarak belli problemi çözmesini sağlar (Saban’dan Akt: Alabaş, 2007; 31).

Işık’a göre yeni tarih öğretimi yaklaşımında amaç, öğrenciyi tarihçilik mesleğine hazırlamak olmayıp öğrencinin bir tarihinin tarih çalışırken geçirdiği süreçlerle tanışması ve tarihsel yorumlarını geliştirmesidir (Işık, 2008; 13). Çünkü ezberlenilen tarihsel bilginin kalıcılığı ile öğrencinin kendi deneyimleri ve çabası sonucu öğrendiği tarihsel bilginin kalıcılığı eşdeğer değildir. İlkinde bilgi öğrenci hazır sunulmaktayken ikincisinde öğrenci araştırarak, tarihsel bilgileri sorgulayarak, daha önceki bilgilerinden hareketle kendi bilgisini kendisi oluşturur.

Uşun'a göre oluşturmacı yani yapılandırmacı yaklaşımın üç farklı öğrenme modeli vardır: Bilişsel, sosyo-kültürel ve radikal oluşturmacı. Bunlar arasında Piaget'nin "bilişsel yapılandırmacılık", Vygotsky'nin "sosyo-kültürel yapılandırmacılık" yaklaşımları yapılandırmacılıkta en geniş uygulama olanağı bulan kuramlardır (Uşun, 2007'den Akt: Alabaş, 2007; 24).

Bruner'in eğitim üzerine görüşleri de tarih öğretimine "Öğrenciler konuya tarihçi olarak yaklaşmalı, tarihin arkasındaki temel kavramları keşfetmelidir" şeklinde yansımıştır. Diğer bir deyişle öğrenci tarihi öğrenecekse tarihçi gibi araştırma yapmalıdır. Bu yaklaşımla, tez çalışmasının içeriğinin öğrencinin sınıfta yaparak yaşayarak öğrenme etkinlikleriyle kendini bir arkeolog veya tarihçi olarak görmesi ve bu yolla tarihsel düşünmesinin gelişimi dikkate alınır, çocuğun bir arkeolog veya bilim insanı gibi davranması sağlanarak arkeologun veya bilim insanının veya tarihçinin nasıl çalıştığını görmesi sağlanır (Şimşek, 2011; 923).

Yeni tarih öğretimi anlayışı, diğer bir deyişle oluşturmacı tarih öğretimi anlayışı geleneksel tarih öğretimine karşı ortaya çıkmış olan ve özünde deneyim, keşfetme ve problem çözmeyi içeren, tarihsel olayların geçmişin şartları içinde değerlendirilmesini gerekli kılan bir anlayıştır (Dilek, 2001; 85,86). Yeni tarih öğretimi yaklaşımında yapılandırmacı eğitim yaklaşımının tarihteki yansımaları dikkate alınır, geçmişle ilgili olarak tek bir doğrunun olmadığı düşüncesinden hareketle sorgulama, mantıksal düşünme ve düş gücü süreçleri, tarihsel dil gelişimi, bilgiyi kanıt ve belgeden yola çıkarak yapılandırma, yorumlama ve ürün ortaya koyma gibi tarihçide de olması gereken becerileri öne çıkaran bir tarih anlayışı gittikçe önem kazanmaktadır (Dilek, 2004).

Oluşturmacı tarih öğretimi yaklaşımında en önemli faktör Yapıcı (2006;33)'ya göre kanıt sorgulama becerisidir. Çocuklar kanıtın kaynağı olarak birincil ya da ikincil kaynaklara ulaşacaklardır. Oluşturmacı tarih yaklaşımının merkezinde tarihsel sorgulama bulunur ve kanıt hakkında sorular sormayı kapsar. Tarih oluşturulduğu için öğrenciler tarafından farklı şekillerde üretilecek ve bunlar öğrencinin önceki bilgi ve deneyimleri üzerinde temellenecektir.

Copeland'a göre oluşturmacı tarih programı, kronoloji bilgisi, farklı tarihsel yorumları inceleme, çocukların çeşitli yollarla kendi bilgileriyle iletişim kurmalarını

sağlama ve kaynakları kullanarak tarihsel sorgulamaya odaklanma amaçlarını taşır (Erdoğan, 2007; 18). Tarih öğretiminin öğrencilerin bilişsel gelişimine katkıda bulunabilmesi için öğrencilerin genel yeteneklerinin tarihsel duyarlılık, tarihsel anlayış ve tarihsel eleştirel düşüncenin geliştirilmesiyle olur. Bu yetenekler de tarih biliminin kavramları içerisinde olan değişim ve süreklilik, benzerlik ve farklılık, nedensellik gibi kavramların öğrenciler tarafından daha iyi anlaşılması açısından önemlidir (Alabaş, 2007; 22).

Yapılandırmacı yaklaşımın tarih öğretimiyle yeni bir rol alması sonucu yeni bir tarih öğretimi yaklaşımının ortaya çıktığından bahsedilmiştir. Bu yeni tarih öğretim yaklaşımı literatürde yerini kanıt temelli öğrenme olarak da almıştır. Yeni tarih öğretiminde önemli bir yere sahip olan kanıt temelli tarih öğretimi yaklaşımı, geleneksel tarih öğretimi yaklaşımına tepki olarak ortaya çıkmakla beraber öğrencinin sürece etkin katılımını ve tarihsel kanıtlardan yola çıkarak öğrenmeyi benimser. Bu konudaki düşüncelerini dile getiren Nichol (1996), üç tür yaklaşımdan söz eder:

1. Öğrencilere tarihçilerin yaptıklarını anlamayı öğretmek,
2. Öğrencilere kısmen ya da tamamen tarihçilerin yaptığını yaptırmak,
3. Öğrencilere kendi tarih çalışmalarını sürdüreceği olan geleceğin tarihçileri gibi davranmak.

Çalışmanın bu kısmında yapılandırmacılıktan ve yapılandırmacılığın etkisiyle şekillenen yeni tarih öğretiminden bahsedilmiştir. Yeni tarih öğretimi, yapılandırmacılığın da etkisiyle öğrencinin katılımını ve bilgiyi öğrencinin oluşturmasını ön görür. Öğrencinin kendi tarihsel bilgisini kendisinin oluşturması demek öğrencinin tarihsel bilgi hakkında sorgulama, araştırma yapması ve tarihsel olaylara eleştirel gözle bakması, kısacası tarihsel düşünmesi demektir. Tarihsel düşünme kavramına değinmeden önce tarihle ilgili bir kavram olan tarihsel kanıt kavramı üzerinde durulmalıdır.

2.1.3.Tarihsel Kanıt

Tarih disiplini söz konusu olduğunda akla ilk gelen kaynak ve kanıtlar olmaktadır. Zira kaynak gösterilmeden yapılan tarih ya da tarihsel bilginin oluşturulması için gerekli olan kanıtların eksikliği, tarihinin tarihsel bilgiyi oluşturmasında tarihiyi bilimsellikten uzaklaştıran bir husustur. Bu tür bir eksik çalışma tarihsel bir çalışma değil, daha ziyade hikâye olarak düşünülebilir (Işık, 2008; 21). Çünkü geçmiş kanıt olmaksızın çok soyut kalacaktır ki kanıtlar olmadan tarihsel bilgi verilemez ve öğrenciden de empati yapması beklenemez. Bu sebeple tarih biliminde kanıt önemli bir yer tutar.

Carr (1996) kanıtı, geçmişten gelen, var olan ve bir yorumu desteklemek üzere kullanılan izler olarak tanımlamaktadır. Collingwood (1996) ise tarihsel kanıtın değerlendirilmesinin ölçütü olarak kanıtta doğru bilgiye yaklaşmayı göstermektedir (Akt: Özbaş, 2010). Buradan ulaşılabilecek olan şey şudur: geçmiş yaşanmıştır yalnız bugüne bir şeyler bırakmıştır. İşte kültürel aktarımdan bahsederken anlatılması istenen noktalardan biri budur. Yani kültürel aktarımı yaparken geçmişten günümüze kalan belge, materyal vb. şeyler kanıt olacak ve bu kanıtların da kullanımıyla yapılan bir öğretim tarih olacaktır. Tarihle ilgili doğru ve bilimsel bilgiler elde etmenin bir yolu tarihsel kanıtlardan faydalanmadır. Çünkü kanıtlar olmadan yapılan tarih eksik kalacaktır.

Tarihsel kaynaklara soru sormak ve o soruların cevaplarını kanıtlarda aramak tarih öğreniminin temel unsurlarından biridir (Doğan, 2008). Eylem planının uygulanması sürecindeki etkinliklerden biri olan kazı simülasyonu etkinliğinde öğrencilerin kazı sonrasında seçtikleri tarihi kanıt ile ilgili soru sormaları ve cevaplar aramaları etkili tarih öğrenimine ve kanıt temelli öğrenmeye hizmet etmektedir.

Husbands kanıtla ilgili olarak “Tarih yaşanmış geçmişi konu edinir. Geçmiş bir zamanla yaşanmıştır ve onunla ilgili tüm kalıntılar her yerdedir. Bunlar arkeolojik yerler, harabeler, kalıntılar, eski binalar, kitaplar, dokümanlar, arşivler ile hepimizin sahip olduğu kültürel ve entelektüel mirastır” demiştir (Doğan, 2007; 25). Bu tanımdan ulaşılabilecek olan şey arkeolojidir ve arkeolojik malzemeler tarihsel kanıt olarak da görülebilir. Bu tezin savunduğu düşünce olan arkeolojinin bireyde tarihsel düşünme gelişimine hizmet edeceği düşüncesi aynı zamanda tarihsel kanıtların ve kanıt temelli

öğrenmenin de tarihsel düşünme becerileriyle ilgili olmasıdır. O halde tarihsel düşünme ve tarihsel düşünme becerileri açıklanmalıdır.

2.1.4. Tarihsel Düşünme, Tarihsel Empati, Tarihsel Duyarlılık

Ortaokulda tarih derslerinin sosyal bilgiler dersi içinde önemli bir yer tuttuğuna yukarıda değinilmiştir. Oluşturmacı tarih öğretimi ile vurgulanan temel nokta öğrencilerin küçük birer tarihçi olarak çalışmalarınıdır. Bu noktada önemli olan temel konu “Neyi nasıl öğretilim?” sorusundan çok “Tarihçiler gibi düşünmeyi nasıl öğretiriz?” sorusudur. Bu sorunun cevabında ise tarihsel düşünme, tarihsel anlama, tarihsel empati gibi kavramlar öne çıkmaktadır (Alabaş, 2007: 15). Çünkü tarih öğretiminin en büyük amaçlarından biri öğrencilerde tarihsel anlama ve tarihsel düşünmeyi geliştirmektir ki bu da öğrencilerin tarihçilerin nasıl çalıştığını anlamalarına yardımcı olmakla ve küçük bir tarihçi gibi davranmalarını sağlamakla gerçekleşmektedir. Ayrıca sınıfa tarihsel kaynakların özellikle de birincil kaynakların getirilmesi yani tarihsel kanıt kullanımı tarihsel düşünmenin gelişimini sağlayarak tarih öğretiminin amaçlarına büyük ölçüde hizmet edecek, dolayısıyla da öğrencilerde tarihsel zaman kavramının yerleşmesine, öğrencilerin tarihi daha kolay algılamalarına ve tarihsel düşüncelerine katkı sağlayacaktır. Aşağıda tarihsel zaman, tarihsel düşünme, tarihsel empati, tarihsel duyarlılık, tarihsel kanıt gibi tanımlara yer verilmiştir.

Tarihsel zaman; geçmişe ait, toplumu derinden etkileyerek iz bırakmış olan tarihsel olayların tanımlanmasında kullanılan geçmiş zamanın bir ögesidir. Çünkü geçmiş, insanların düşündüğü, yaşadığı ve yarattığı her şey olmasına rağmen, tarihsel zaman bir yandan geçmiştir, diğer yandan ise şimdiyi oluşturur (Bıçak, 2004a). Tarihsel zaman, ister uzak ister yakın geçmiş olsun, geçmişin zamanıdır ve onun koşullarında incelenmelidir. Dolayısıyla doğrusal bir bütünlüğün yanında, kültürel, kişisel, toplumsal şartlar ve bölgesel özelliklerde tarihsel zamanı tayin eden değişkenler göze çarpar. Bu durumda tarihsel zaman algısının güncel zaman anlayışından farklı olduğu (Dilek, 2002) açıktır (Akt: Şimşek, 2006; 39-41)

Yeni tarih öğretimi yaklaşımıyla önem kazanan kavramlardan biri tarihsel duyarlılık olmaktadır. Tarihsel duyarlılık, olaylara günümüz bakış açısından değil, geçmişin içinde bulunduğu şartlar açısından bakmayı gerektirir. Geçmişin izleri olan

kaynaklar daima eksiktir. Delillerin yetersiz olduğu durumlarda farklı görüşleri düzenlemek, geçmişteki insanların bizden farklı olan düşüncelerini ve hislerini tespit edebilmek gerekir ki bu tespit ancak tarihsel düş gücü ile mümkün olabilmektedir (Alabaş, 2007; 31).

Tarihsel düş gücü, geçmişe ait olaylar için bireyin hayal gücünü kullanıp geçmişle gelecek arasında bağ kurması ve bu yolla tarihte meydana gelen olaylar hakkında fikir yürütme becerisidir. Çünkü birey geçmişte gerçekleşen olaylardan habersiz olup bu olaylar hakkında fikir yürütemeyecektir. Bu noktada bireyin yaratıcılığı devreye girmektedir. Yaratıcılık gücü yüksek olan birey bilmediği bir tarihin gerisinde nelerin yaşandığına dair kendi zihninde oluşturduğu bir takım fikirleri yürütebilecektir. Yaratıcılık gücü yüksek olmayan birey ise bilinmeyenler için fikir yürütemeyecek ve genel anlamda bilgiyi sunan kişiden bilginin sunulmasını bekleyecektir. İşte yeni tarih öğretimi yaklaşımıyla öğrencilere kazandırılması hedeflenen becerilerden biri haline gelmiştir tarihsel düş gücü.

Tarihsel düş gücüyle ilgili söylenmesi gereken bir nokta da şudur ki tarihsel düş gücüne sahip olmayan bire tarihsel duyarlılığa sahip olamayacak ve dolayısıyla da tarihsel empati kuramayacaktır. Şöyle ki geçmişte ne olup bitğine dair merakı veya duyarlılığı olmayan birey kendini geçmişte yaşamış bireylerin yerine katamaz ve geçmiş hakkında fikir edinemez. Geçmiş hakkında fikir edinip olayları o zamanın şartları içinde değerlendirmek yeni tarih öğretimi anlayışının kazandırmak istediği bir beceridir.

Tarihsel düş gücünün kaynak teşkil ettiği tarihsel empati kavramına değinmeden önce empati hakkında bilgi verilmelidir. Kabapınar'a göre empati becerisi kaba bir tabirle "Bireyin kendisini karşısındakinin yerine koyabilmesi"dir. O halde tarihsel empati beceri de bireylerin tarihsel olay ve durumlar karşısında kendilerini o insanların yerine koyabilmesidir. Öğrencilere konuyla ilgili birtakım roller vererek onların o kimliğe bürünmelerini ve büründükleri kişiliğin duygu ve düşüncelerini ifade etmeleri empati becerisini geliştirebilecek etkinliklerdendir (Kabapınar, 2004). Bu çalışma süresince de eylem planının uygulandığı etkinliklerde öğrencilerin kendilerini arkeolog gibi hissetmeleri, arkeoloğun rolüne bürünmeleri veya kendilerini geçmiş dönemlerde yaşamış insanların yerine koymaları sağlanarak empati kurmaları istenmiştir.

Tarihsel empati becerisine sahip olmanın şöyle bir artışı var: Geçmişte yaşanan her olan için belge veya kanıt mevcut değildir; bunun bir çok sebebi olabilir, doğal afetler, yangınlar, vs.. bu sebeple kanıtı olmayan olayları da öğrenebilmenin bir yolu bireyin empati kurması ve kendini geçmişte yaşamış bireylerin yerine koyup o zamanlar gerçekleşmiş olaylar hakkında fikir oluşturup tarih yapmasıdır. Dilek (Akt: Alabaş, 2007; 31) bu konuda “tarihsel empati(duyarlılık) geçmişte yaşayan insanların duygu ve düşüncelerini anlamaya ve bunların davranışlarına olan etkisini incelemeye yönelik bir etkinliktir. Tarih çalışmalarında empati geçmişin yapılandırılmasında belge ve kaynakların eksikliklerinden ortaya çıkan eksikliklerin disiplinin izin verdiği ölçülerle doldurmasıdır.” şeklinde vurgulanmıştır.

Tarihsel empatinin özünde kanıta dayalı tarihsel düş gücünü kullanma vardır. Ancak Doğan’a (2007) göre kanıtın ne, nasıl, ne kadar olduğu şeklinde bilgilendirilmemesi bu tanım açısından bir eksiklik olup tarihsel empati geçmişteki davranışlar için mantıklı nedenler bulabilmek için kanıt yelpazesinde karmaşık bir düşünce sürecini gerektirir. Doğan’ın kanıt yelpazesinden kastı her öğrencinin farklı bakış açısına sahip olabileceği kanıt türleri veya materyallerdir.

Karabağ’a (2002) göre de tarihsel empati ile kastedilen tarihsel kanıtları inceledikten sonra karşımıza çıkan boşlukları empati yoluyla doldurmak olduğudur. Yukarıda da değinildiği gibi tarihsel bir konuyla ilgili elde olan kanıtlar veya belgeler incelenir ve yetersiz olması durumunda bu eksikliği doldurmak maksadıyla tarihsel empati uygulanır.

Tarihsel empati becerisine sahip bireyler geçmişini günümüz değer yargılarından uzak değerlendirmelidir. Çünkü tarihsel empatinin özünde geçmişte yaşanan insanların gözüyle bakabilme yetisi yatmakta ve tarihsel empati yapılırken de geçmişte yaşamış insanların düşünceleri, tutumları, inançları, değerleri ve dünya görüşleri çeşitli tarihsel kanıtlar yoluyla incelenmeli ve insanların karşılaştıkları şartlar ve durumlar karşısında nasıl davrandıkları ve ne tür eylemlerde buldukları açıklanmalıdır (Yılmaz ve Koca, 2012; 857).

Tarihsel empatinin gerçekleşmesi için Yeager ve Foster şöyle bir yol izlenmesini önermektedir: İlk olarak öğrencilere incelenecek tarihsel olay hakkında temel tarihsel

bilgi edindirilmelidir. Çünkü tarihsel dönem ve koşullar bilinmeden öğrencilerin empati kurmaları imkansızdır. İkinci olarak, öğrencilerin tarihsel olayı bugünün değil yaşadığı dönemin şartlarına göre değerlendirmeleri sağlanmalıdır. Üçüncü olarak, olayın açıklanmasında özellikle tarihsel kanıtların değerlendirilmesi esas alınmalıdır. Öğrenciler bu yolla tarihin işlenmemiş verileriyle karşılaşır ve böylece olayın tam açıklanamayan yerlerini, boşluklarını ve tartışmalı konularını bulur. Bundan sonra öğrencilerden beklenen o güne ait kanıtlarla, tarihçilerin o konu hakkında söylediklerinden yola çıkarak olay hakkında çıkarımda bulunmalarıdır. En son olarak öğrenciler, incelenen tarihsel dönemde yaşayanlarla tarihsel kanıtlara dayanarak empati kurarlar (Yeager & Foster, 2001:16'den Akt: Özbaş, 2010; 16).

Dilek (2002), geçmişin zihinde yapılandırılması sürecinde tarihsel bilginin yanında tarihsel düş gücünün yani imgelem gücünün de kullanıldığını, bu yolla empati yapıldığını ve tarihsel gerçekliği ararken delil eksikliği yüzünden karşılaşılan belirsizliklerin empati yoluyla giderilmeye çalışıldığını belirtmiştir. Ayrıca tarih öğretiminin öğrencilerin bilişsel gelişimine katkıda bulunabilmesi için öğrencilerin genel yeteneklerinin yanında tarihsel duyarlılık, tarihsel anlayış ve tarihsel eleştiri düşüncesinin de geliştirilmesi gerekmektedir. Bu yetenekler de tarih biliminin kavramları içerisinde bulunan değişim ve süreklilik, benzerlik ve farklılık, nedensellik gibi kavramların öğrenciler tarafından daha iyi anlaşılması bakımından önemlidir (Alabaş, 2007).

Tarihsel empati veya tarihsel duyarlılık, tarihsel düş gibi kavramlara değinildiğine göre tarihsel düşünme kavramının ayrıntılı işlenmesine geçilebilir. Çünkü tarihsel düşünme becerisi tarihsel düş gücüne ve tarihsel empatiye sahip bireylerde daha kolay gelişen bir beceridir. Tarihsel düşünme becerilerini açıklamadan önce düşünmenin tanımına değinmekte fayda vardır.

Düşünme, bireyin zihninde gelişen bir süreç olup düşünme süreci sonunda oluşan düşünceler, bilgiler ve ürünlerle insanlar; kendilerini, başkalarını ve evreni daha iyi anlarlar (Akıncı, 2011; 42). Birey düşünme eylemiyle sosyal olaylar üzerinden akıl yürütür. Bir olay üzerine akıl üretebilen bir birey bilgiyi de kendi üretebilmektedir. Bu açıklamalar doğrultusunda Sosyal bilgiler dersinin de bireyin akıl yürütmesini, bilgiyi üretmesini, diğer bir deyimle düşünmeyi öğrenmesini amaçladığı söylenebilir.

Tarihsel bilginin inşa edilmesi ve geçmişin anlaşılması, kanıtların ya da diğer bir deyişle hammaddelerin işlenmesine bağlıdır (Dinç, 2009). Fakat tarihi oluşturan öğeler yalnızca bunlardan ibaret değildir. Günümüzde bilinen ya da söylenen anlamıyla geçmiş, yaşanmış deneyimlerin toplamıdır ve bugünde yaşayan insanların geçmişten kalan kanıtlarla gerçekleştirdikleri diyalogların yorumlanması suretiyle inşa edilmiştir (Cooper, 1995). Tarihsel kanıtların sorgulanması şeklinde gerçekleşen bu diyaloglar sırasında gerçekleşen zihinsel süreçler tarihsel düşünme olarak adlandırılır (Husbands, 2003).

Tarihsel düşünme kendiliğinden gerçekleşen doğal bir gelişim süreci olmayıp çocukların isimleri hatırlayıp sıraya koyması etkinliği değildir (Özbaş, 2010; 13). Özünde o geçmişin anlamını kavramak için kullandığımız zihinsel yapılarıdaki değişimlerdir (Wineburg, 2002'den Akt: Özbaş, 2010; 13). Dilek (2001:66) de tarih düşüncesini geçmişini anlamak, geçmiş hakkında yorumlar yapmak ve geçmişle güncel arasında köprüler kurmak açısından öğrencilerde geliştirilmesi gereken bir beceri olduğu şeklinde düşünmektedir.

Her çocuk, “demin” ya da “dün” neler yaptığını, kendisinin dışında bile olsa “neler olduğunu” hatırlayarak demin ya da dün olup bitenler hakkında kendine özgü nedenler ve sonuçlar üretebilir. Onun dün ya da demin “ne olduğuna ve niçin olduğuna” ilişkin söylemler türetmesi, özü itibarıyla bir tarihsel düşünme etkinliğidir. O halde tarih, insan için doğal ve öncelikli bir düşünme yetisine seslenmektedir (Işık, 2008: 127).

Tarihsel düşünmeden kastedilen ders kitabındaki bilgilerin ezberletilmesi değil, öğrencilerin tarihin kendine has düşünme yöntem ve yaklaşımlarını kullanarak işleyebilme yeterliliğini(becerilerini) kazandırılmasıdır (Barton 1996; Seixan 1996; Van Sledright, 2002'den Akt: Özbaş, 2010). Çünkü bilgilerin ezberletilmesi hiçbir zaman kalıcı öğrenme sağlamayacak aksine öğrencilerin tarihe karşı antipati beslemelerine neden olacaktır. Bunun sebebi de tarihin zaten soyut konular içermesidir ki bu da öğrencilerin seviyelerine uymayacak, dolayısıyla da öğrencilerde tarih öğrenmeye karşı isteksizliğe neden olacaktır. Ezberletilen bilgiler yerine öğrencilerin tarihi yöntem ve yaklaşımları ve tarihsel kanıtları kullanarak geçmişini yorumlamaları ve anlamaları sağlanmalıdır.

Tarihsel materyallerle ve tarihsel kavramaya katkı sağlanacağı düşünülen tartışma ve kaynaklarla iç içe bir öğrenme süreci, öğrencilerin tarihsel düşünme gelişimlerini olumlu etkileyecektir. Çünkü bir öğrenme sürecinde konuyla ilgili uyaran ve materyallerin çeşitliliği ve öğrencinin tarihsel öğrenmede etkin rol almasını sağlayan etkinlikler bireyin tarihsel öğrenme ihtiyacına cevap verecek ve tarihsel düşünme becerisini geliştirecektir. Doğan (2007)'a göre de, tarihi bir resmin veya belgenin analizinin yapılması, kavramsal anlamayı pekiştirmek için tartışma ortamlarının yaratılması ve –elde edilmesi gereken sonuçtan çok- öğrenme sürecine önem verilmesi öğrencilerde tarihsel düşünmenin gelişimini önemli ölçüde etkileyecektir.

Collingwood (1990) tarihsel düşüncenin, zihnin, nesnel dünyada birbirinden bağımsız gelişen olayların kısmen de olsa keşfedilebileceğini savunan birkaç tutumdan biri olarak belirtmiştir. Collingwood ayrıca tarihsel düşüncenin insan zihninin özgün ve temel bir etkinliği olduğunu da belirtmiştir.

Safran (2006), tarihsel düşünmede; kavrama, analiz, sentez ve değerlendirme becerilerini şöyle tanımlamaktadır (Safran, 2006; 138-141):

1:Kavrama: Herhangi bir malzeme ile ilk kez karşılandığında gerekli olan davranıştır. Materyalin gerekli yapısının anlaşılmasını sağlayan tetkiklerin sonucudur.

*Bir delilin dikkat çekici özelliğini ya da özelliklerini tanımlar ya da tasvir eder.

*Bir karakterin tasvir edilmiş şeklini açıklamak için kendi deneyimlerini kullanır.

*Bir delil parçası veya ikincil kaynak materyali hakkındaki ilginç, şaşırtıcı vb. özellikleri formül eder.

*Delil hakkında sorulacak soruları formül eder.

2: Analiz: Bu kategorinin başlığı olarak verilen bilişsel davranış, burada “bir bütünü öğelerine veya bölümlerine ayırma” anlamında kullanılmıştır.

*Bir nesnenin bölümlerini sözel olarak isimlendirebilir.

*Bölümlerin ya da unsurların ne olduklarını çizerek veya tasvir ederek gösterir.

*Çeviri malzemesi için biçim dizayn edebilir.

*İki veya daha fazla delil ya da ikincil kaynak materyaller arasındaki veya bunların kendi içindeki çelişkileri belirler.

*Bir delil veya ikincil kaynak materyalindeki eğilimleri, görüş açılarını ve değer yargılarını belirler.

*Analizde kullanılan ölçütleri ifade edebilir.

*İki delil veya ikincil kaynak materyali arasındaki benzerlik veya farklılıkları ifade eder.

*Öğeler arasındaki bağların niteliklerini belirler.

*Bir delil ya da tezdeki bağlantı kopukluklarını fark eder.

3:Sentez: Sentez adı verilen bir araya getirme davranışı, bir araştırmanın planlanmasından bir ürünün yansıtılmasına kadar çalışmaların hemen hemen bütün aşamalarında ihtiyaç duyulan beceridir.

*Unsurları birbirine bağlayacak bağlantılar kullanır.

*Malzemeyi bir arada tutacak organizasyon prensibi kullanır.

*Olayların sırasıyla zaman göstergelerini kombine eder.

*Belli bir zaman dilimindeki hayat şartlarının canlı ve doğru tasvirini yapar.

*Yeni bir unsuru organize bilgi bütününe yerleştirebilir.

*Eldeki amaçlara uygun olmayan unsurları dışlar.

*Bilinenler ile bilinesi gerekenleri bir araya getirerek planlar yapar.

*Birincil ve ikincil kaynaklardan çıkan malzemelerle ilgili kendi deneyim ve bilgi birikimini oluşturur.

4:Değerlendirme (Yargılama): Yargılama ya da değerlendirme davranışı, belli ölçüt veya ölçütlerle materyalin özellikleri arasında bilinçli kıyaslamalar yapmayı gerektiren bazı referans çerçevelerinin kullanımı anlamında ele alınır.

*Bir delil veya ikincil kaynak materyalini değerlendirirken uygun ölçütleri kullanır.

*Bir sonucu tartışır.

*Ölçüt ve yargı arasında açık bir bağ oluşturur.

*Kullanılan ölçüte başvurarak yargının doğruluğunu kanıtlar.

*Materyalin muhtemel yorumlarını değerlendirir.

*Sebepleri uygun olmayan sonuçları reddeder.

*Materyali, üzerinde çalışılan dönemlerin değerlerine uygun biçimde yorumlar.

*Bugünün değerleriyle daha önceki bir dönemin değerleri arasındaki farkları ortaya çıkarır.

*Materyal yorumlamada şüphecidir ve gerekli uyarıları yapar.

Tarihsel düşünme üzerine çalışmalarda ve değerlendirmelerde bulunan eğitimci Sexias (1993) tarihsel düşünmeye 4 açıdan yaklaşmıştır. Bunlar:

1.Tarihsel epistemoloji

2.Tarihsel temsil edilebilirlik (Agency)

3.Tarihsel önemlilik

4.Tarihsel empati

Tarihsel düşünme açısından önem arz eden bu dört yaklaşım birbirinden ayrı düşünülememektedir. Çünkü her bir yaklaşım birbirinin gelişimine ve dolayısıyla da tarihsel düşünmenin gelişimine katkı sağlayacaktır. Örneğin tarihsel epistemoloji tarihsel empati gelişimini etkileyeceği gibi tarihsel düşünmeyi de etkileyecektir.

Tarihsel düşünmeyi daha etkili kavramak için bu dört yaklaşımdan kısaca bahsedilmelidir. Tarih eğitimi açısından tarihsel epistemoloji, öğrencilerin, tarihsel bilginin doğasını ve tarihçilerin tarihi anlamak ve çıkarımda bulunmak için kullandıkları süreçlerini anlamayı gerekli kılar. Bu noktada tarihsel zamanı, sebep ve sonuç ilişkisini, süreklilik ve değişimi anlamak önemlidir (Özbaş, 2010:14). Yani tarihsel epistemoloji içerik olarak zaman, değişim ve süreklilik gibi kavramları kapsayarak tarihsel bilgiye sahip olmakta ve bu şekilde de tarihsel süreçleri anlamaya katkı sağlamaktadır. Özbaş'a göre tarihsel epistemolojinin bir diğer bileşeni tarihsel kaynaklarla çalışmaktır. Tarihsel kaynaklardan kasıt birincil ve ikincil kaynaklarla çalışmak olduğuna göre ve tarihsel kaynaklar da kanıt kullanma açısından düşünülürse tarihsel düşünme gelişimine katkı sağlayacağına göre tarihsel epistemolojinin tarihsel düşünmeye etki etmesi kaçınılmazdır.

Tarihsel düşünme becerisini uygulamanın bir yolu tarihsel konular hakkında tarihsel bilgilere sahip olmaktır. Örneğin İstanbul'un fethiyle ilgili temel bilgilere sahip olmayan birey o dönemlerde İstanbul'da yaşamış ve fethi katılan insanların yerine kendini koyamayacaktır, çünkü fetihle ve fethin nasıl gerçekleştiği ile ilgili bilgi ve kaynaklara sahip değildir. O yüzden bireyden tarihsel anlama veya tarihsel düşünme gibi becerilerin gelişimi isteniyorsa o tarihsel konuyla ilgili belli başlı kısımlar anlatılmalıdır. Çünkü birey bilmediği bir konu üzerine empati uygulayamayacak ve anlayamayacaktır.

Tarihsel düşünme becerisinin içerdiği bir diğer bakış açısı tarihsel temsil edilebilirliktir. Tarihsel temsil edilebilirlikten kasıt ise Özbaş'a (2010) göre öğrencinin tarihte yalnızca yönetici kesimi görmemesi, farklı toplumsal yapıdaki bireylerin de yaşamlarıyla karşılaşabilmesi ve bu yolla geçmişi algılayabilmesidir. Hakikaten de bireyin öğrendiği bilgilerde yakın çevresinden veya kendi yaşantısıyla alakalı yaşam kesitlerinden içeriklerle karşılaşması veya tarihte toplumun farklı kesimlerinden bireylerin aktif rol aldıklarını görmesi bireyin öğrenmelerinin kalıcılık düzeyinin artmasını sağlayacaktır.

Tarihsel önemlilik, öğrencilere toplumun üyeleri yani aile bireyleri, akrabalar, arkadaşlar; eğitim, medya vs. gibi kurumlar ve tarihsel yerler ve müzeler gibi mekânlardan elde edilen bilgiler yoluyla gerçekleştirilen bir kültürel aktarımdır (Barton, 1998'den Akt: Özbaş, 2010; 15). Kültürel aktarım önemlidir, çünkü bireyin geçmişini öğrenmesinin bir yoludur. Bahsedilen kültürel aktarım medya yoluyla veya büyükler

vasıtasıyla yapılabilmektedir. Yine de en verimli kültürel aktarım tarihsel kanıtlar ve kaynaklar vasıtasıyla yapılan kültürel aktarımdır. Kültürel aktarımın önem arz etmesi tarihin de önemli bir bilim alanı olduğunun kanıtıdır. Çünkü kültürel aktarım tarih bilimi yoluyla yapılmaktadır. Tarihsel önemliliğe yalnızca kültürel aktarım olarak bakılmamalı, ayrıca tarihsel düşünme ve tarihsel empati becerilerinin kazanımı yolu olarak da bakılmalıdır.

Son olarak da tarihsel empati, tarihte geçmişte yaşanmış olaylar üzerine çıkarsamalarda bulunarak bireyin kendini geçmişte yaşamış bireylerin yerine katarak geçmiş öğrenmesini sağlamaktır. Tarihsel empatiyle ilgili tanımlara yukarıda ayrıntılı bir şekilde değinilmiştir. Yine de kısaca bahsetmekte fayda vardır. Dilek'e (2002) göre ise tarihsel empati, "Geçmiş zihnimize yapılandırmak için tarihsel düş gücümüzü (Historical Imagination) veya imgelem yeteneğimizi kullanarak empati yapmamız ve tarihsel gerçekliği ararken delillerin eksikliğiyle ortaya çıkan belirsizlikleri de aslında empati yoluyla gidermeye çalışma"ımızdır. Tarihsel empati becerisi ile öğrencilerin geçmişe ilişkin geliştirecekleri öngörüler kişisel gelişimleri ve iletişim güçlerine yansımaktadır. Çünkü anlama, hissetme ve olasılık geliştirme ile olayları farklı bakış açılarıyla değerlendirmek mümkün olabilir (Erdoğan, 2007).

Tarihsel düş gücü, tarihsel duyarlılık, tarihsel anlama, tarihsel empati ve tarihsel bilgi gibi beceriler özet olarak tarihi ve geçmişi daha iyi anlamamıza yardımcı olur. Şimdi tarihsel anlamanın anahtarı olan tarihsel düşünme becerilerine kısaca değinilecektir.

2.1.5.Tarihsel Düşünme Becerileri

Sosyal bilgiler dersi tarih, coğrafya, arkeoloji, hukuk, antropoloji gibi bilimleri bir arada tutan disiplinler arası bir derstir. Dolayısıyla öğrenciye kazandırılması hedeflenen birtakım becerilerin sosyal bilgiler dersiyle kazandırılması uygundur. Sosyal bilgiler dersi ile öğrencilerin tarihi anlama ve kavrama, tarihi olayları yorumlayabilme, tarihi olayları sıralayabilme gibi becerilerin kazandırılmasıyla öğrencilerin tarihi kavramaları daha da kolaylaşacak ve dolayısıyla tarihsel anlama düzeyleri gelişecektir. Amerika'da da ülkemizde olduğu gibi sosyal bilgiler dersi kapsamında tarih konularının öğretiminde birtakım temel becerilerin öğrencilere kazandırılması hedeflenmiştir.

Amerikan tarih standartlarında iki önemli hedef belirlenmiştir. Bunlar tarihsel anlayış ve tarihsel becerilerdir (Şimşek, 2006; 70). Tarih öğretimiyle geliştirilmesi gereken becerilerden biri olan tarihsel düşünme becerisi de kendi içinde birtakım becerileri içermekte olup tarihsel düşünme temelli bir programa sahip olan Amerika Birleşik Devletleri'nde beş "Tarihsel Düşünme Standardı" (NCHS) altında incelenmektedir (Özbaş, 2010; 17). Bunlar:

- 1.Kronolojik düşünme becerisi
- 2.Tarihsel anlama becerisi
- 3.Tarihsel analiz ve yorum becerisi
- 4.Tarihsel araştırma becerisi
- 5.Tarihsel sorunların analizi ve karar verme becerisi

İngiltere'de de ilköğretimin ilk yılından itibaren başlayan İngiliz Ulusal Tarih Programına göre, tarih öğretiminin beş temel amacı vardır (Şimşek, 2006; 72). Bunlar:

- 1.Kronoloji becerisi,
- 2.Tarihsel yorum,
- 3.Tarihsel soruşturma,
- 4.Organizasyon ve iletişim
- 5.Geçmişteki olayları, insanları ve değişimleri bilme ve anlamadır.

Tarihsel düşünme becerilerinin başında gelen kronolojik düşünme becerisi tarih ve tarihçi için önemli bir beceridir. Çünkü tarihteki olayların gerçekleşme sırası öğrencilerin tarihi daha kolay öğrenebilmelerini sağlayacaktır. Aksi takdirde tarihsel olaylar öğrencilerin zihninde yeterince yer edinemeyecektir. Ancak kronolojik sırayla tarihsel olayları öğrenme ve tarihsel olay arasındaki neden-sonuç ilişkisini açıklayabilme, öğrencilerde tarihsel konuların kalıcılığını sağlayacaktır.

Akıncılar (2011; 49)'a göre kronoloji, geçmişe ait olayların bir sıra dâhilinde dizilmesinden öteye bir eylem olup; geçmişe yönelik bir değişim, sebep ve sonuç ilişkilerini anlamayı gerekli kılmaktadır.

Kronolojik düşünme, geçmişten bugüne tarihlendirmenin nasıl yapıldığı ve kronolojiyle ilgili zaman, değişim, süreklilik ve zamanla ilgili diğer kavramları da bilmeyi ve kullanabilmeyi gerekli kılan bir eylemdir. Bu düşünme becerisi, tarihsel olayları mantıklı bir biçimde değerlendirebilmek için bizlere yardımcı olan önemli unsurlardan birisidir (Demircioğlu, 2010).

Özbaş'a (2010; 18) göre kronolojik düşünme becerisi öğrencilerin geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanı birbirinden ayırabilmelerini, tarihsel olayların zamansal yapısını anlayabilmelerini, tarihi zamanlarla ilgili verilen bilgileri yorumlayabilmelerini ve zaman içinde yaşanan değişim ve sürekliliği açıklamayabilmelerini içerir. Kronolojik düşünme becerisi ile birey zaman içindeki sürekliliği ve değişimi fark eder ve böylelikle geçmiş ile günümüz arasında bağ kurur. Yaşanmış olayların tarihlerinin ezberi olmayan kronoloji bu tarihler arasındaki bağı ve sürekliliği kavrama olup değişimin farkına vararak tarihsel süreçleri anlamadır.

Tarihsel düşünme becerilerini gerçekleştiren öğrencilerden aşağıdaki davranışlar beklenir (www.meb.gov.tr):

- *Geçmiş, bugün, gelecek arasında ayırım yapar.
- *Bir tarihsel metindeki zaman akışını (başı, ortası, sonu) belirler.
- *Belirli bir zaman akışına göre tarihsel bir metin oluşturur.
- *Takvim zamanını günler, haftalar, aylar, yıllar, yüzyıllar, binyıllar olarak ölçer.
- *Tarih şeritlerinde sunulan bilgileri yorumlar.
- *Tarihsel süreklilik ve değişimi açıklamak amacıyla bir tarihsel akış şeması oluşturur.

*Tarihi, dönemlere ayırmaya yönelik yaklaşımları karşılaştırır ve farklı yaklaşımlar önerir.

Ülkemizde de 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında sosyal konuların zaman boyutu içerisinde kronoloji, değişim ve süreklilik gibi, tarihsel zaman kavramları alınmıştır (Şimşek, 2006; 73).

Tarihsel düşünme becerilerinden bir diğeri olan tarihsel anlama becerisi, tarihte gerçekleşmiş olaylar arasında sebep ve sonuç ilişkisi kurarak tarihi yorumlama ve birtakım çıkarsamalarda bulunma eylemi olup tarihsel bilgileri öğrenme ve kavrama ve tarihsel olaylara farklı bakış açıları ile yaklaşmadır. Kısacası tarihsel bilgilerin kavranması eylemi tarihi de anlamadır ve tarihi anlama tarihsel düşünmeye elbette ki katkı sağlar.

Tarihsel anlama(kavrama) becerisinin alt basamakları şu şekilde belirtilmiştir (Işık, 2008: 146):

- 1.Tarihsel belge veya metnin yazarı ve kaynağını belirtme,
- 2.Tarihsel bir olayın nerede olduğu, kimlerin yer aldığı, bu olayın sebep ve sonuçlarını belirtme,
- 3.Bir tarihsel metinde yazarın cevaplamaya çalıştığı temel soruları belirtme,
- 4.Tarihsel olgu ve görüşleri ayırt etme,
- 5.Hayal gücünü kullanarak yazma,
- 6.Geçmiş kendi kavramlarıyla ve tarihsel kişilerle empati kurma,
- 7.Tarihsel haritalardaki bilgiyi kullanma,
- 8.Görsel (grafiklerde, tablolarda, şemalarda, diyagramlarda) ve sayısal verileri kullanma,
- 9.Görsel (fotoğraflar, temsili resimler, eğitsel karikatürler ve mimari çizimler) ve edebi ürünler ile müzik eserlerini kullanma

Tarihsel anlamının bir başka boyutunu tarihsel olayların içindeki ana soruyu sorabilmek oluşturmaktadır. Bunun için de çocukların olayın amacını, bakış açısını ya da içinde bulunulan durumu anlayabilmeleri esastır (Özbaş, 2010; 19). Yani tarihte bir konunun öğretimi gerçekleşiyorsa bu hangi amaçla gerçekleşmektedir, çocuk bu bilgiyi hangi amaçla öğrenmektedir, bu bilgiyi öğrenmesi hangi durumlarda işine yarayacaktır, bu gibi amaçları tespit etmekte fayda vardır.

Bir diğer tarihsel düşünme becerisi olan tarihsel analiz ve yorum becerisi tarihsel kaynak ve dokümanlardan hareketle geçmişi anlamaya çalışma ve değerlendirme olup tarihsel kaynak ve çıkarsamaları karşılaştırmadır. Gerçekten de analiz becerisi özünde karşılaştırma, benzerlik ve farklılıkları bulma, irdeleme becerilerini içerir ki bunu tarihsel analiz bazında düşünecek olursak tarihsel analiz tarihsel gerçeklerle tarih üzerine yapılan yorumlar arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları bulma, tarihsel bilgi ve yorumları karşılaştırma, tarihsel olaylar üzerinde düşünerek bilinmeyen gerçekler üzerinde düşünme ve tahmin ve yorumlarda bulunma becerisidir. Tarihsel bir olay üzerinde tarihsel analiz ve yorum becerisi kullanıldığında dikkat edilmesi gereken bir husus tarihsel gerçeklerle yorumlar arasındaki ayrımın farkında olma ve tarihsel olaylar üzerinde farklı fikir ve değerleri irdeleme olmalıdır (Özbaş, 2010).

Tarihsel analiz ve yorum, tarihçilerin geçmişi farklı yorumlama nedenlerini anlamayı gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede tarihsel bilgilerin analizi ve yorumu aşamasında, tarihsel bilgiyi hazırlayan yazar ve sunduğu kanıtlar da incelenmelidir. Tarihsel analiz ve yorum becerisine sahip birey tarihsel kanıtlara dayalı olan bilgiler ve kanıtlara dayalı olmayan iddiaları ayırt eder (Demircioğlu, 2010).

Analiz-yorum becerisinin alt basamakları şu şekilde belirtilmiştir (Işık, 2008: 148):

1.Tarihteki şahsiyet, kurum ve düşüncelerin, benzerlik ve farklılıklarını bulabilme,

2.Geçmişteki insanların farklı inançlarını, umutlarını, çıkarlarını ve korkularını belirtme,

3.Farklı neden-sonuç ilişkilerini bulma,

- 4.Çağlar ve bölgeler arasında karşılaştırmalar yapma,
- 5.Tarihsel kanıta dayalı hipotezlerle desteklenmeyen görüşleri fark etme,
- 6.Birbiriyle ihtilaflı tarihsel metinleri karşılaştırma,
- 7.Zorunlu olduğu düşünülen neden-sonuç ilişkilerini şüpheyile karşılama,
- 8.Tarihsel olaylar hakkında, yeni bilgiler keşfedilince ve yeni yorumlar yapıldıkça değişebileceğini kavrama,
- 9.Tarihçilerin geçmiş hakkında farklı yorumlarının olduğundan haberdar olma,
- 10.Tarihte alınan kararların, tarihsel sürece etkileri hakkında hipotezler üretme.

Tarihsel araştırma becerisi incelenecek olunursa, araştırma becerisi sorgulama ve inceleme becerilerini içeren, kaynak ve belgeleri irdelemeye dayanan bir beceridir. Tarihsel araştırma becerisi de tarihte bilinen gerçeklerden hareketle bilinmeyen olaylar üzerinde tarihsel kaynakları özellikle de birincil kaynakları kullanarak daha önce keşfedilmemiş doğrular ve olayları araştırma becerisidir.

Özbaş'a (2010; 20) göre tarihsel araştırma becerisiyle öğrencilerden beklenen öğrencilerin kendi başlarına tarihsel sorular formüle edebilmeleri, tarihsel bilgileri toplayabilmeleri, değerlendirebilmeleri, tarihsel bağlama oturtabilmeleri ve kendi tarihlerini anlamlı bir şekilde sunabilmeleridir. Çünkü araştırma becerisi bir sorun veya problemle başlar ve bu problemin çözümü için öncelikli yapılması gereken şey problem durumuyla ilgili sorular ortaya atmadır ve bu soruların çözümü için konuyla ilgili bilgiler, belgeler ve kaynaklar toplanıp incelenmeli ve değerlendirilebilmelidir. Bu durum tarihsel bir olay üzerinde değerlendirilecek olunursa, örneğin eski çağda insanların nasıl ve ne şekilde yaşadıklarına ait bir takım bilgiler biliniyorsa da henüz tüm gerçeklere sahip olunamamıştır. Dolayısıyla da eski çağ hakkında daha ayrıntılı bilgiler edinebilmesi için araştırmalar yapılmalıdır; ancak bu araştırmayı yapmadan önce tarihçi veya arkeolog kendine "Ne araştırmak istiyorum?" sorusunu sormalı ve aldığı cevaba göre yani araştırma amacına göre araştırmaya başlamalıdır. Amacını belirleyen tarihçinin yahut arkeoloğun yapması gereken bir sonraki şey eski çağla ilgili bilinenlerden, verilerden ve kanıtlardan hareket etmek, yeri gelirse kazı çalışmalarında bulunmak, yani tarihsel

araştırma yapmaktır. Araştırma sonrasında bulduğu veriler ve kaynaklar üzerinde düşünen ve yorum yapan araştırmacı tarihi ve tarihsel süreçleri anlamaya çalışarak tarihsel araştırma becerisine sahip olmuş olacaktır.

Son olarak tarihsel sorunların analizi ve karar verme becerisinden söz edilecektir. Bilindiği üzere tarih, geçmişte yaşanmış olayların geçmişte yaşanan şartlar ve imkânlar dâhilinde, olaya o dönemin gözünden bakılarak incelenir. Ancak yine de tarih yaparken veya tarihi araştırırken tarihçinin yorumuyla da karşılaşılır. Çünkü tarihsel bir sorun üzerinde araştırma yapılırken tarihçi her ne kadar kaynak ve kanıtlardan hareket ettiyse de araştırma sonuçlarını yorumlarken kendi görüş ve fikirlerinden ve araştırmalarından esinlenir. Çünkü tarih geçmişin nasıl algılandığıyla yakından alakalı olup algıların kişiden kişiye değiştiği ve bu algılamalarda tarihçinin yorumunun ve karar verme becerisinin de olduğu değişmez bir gerçektir.

Tarihsel sorun analizi becerisinin alt basamakları şu şekilde belirtilmiştir (Işık, 2008: 150):

- 1.Geçmişteki konu ve problemleri tanımlama,
- 2.Güncel bir sorunun tarihsel arka planını belirtme,
- 3.Tarihsel dokümanlardan hareketle sorular sorma,
- 4.Tarihsel dokümanlardan tarihsel veri elde etme,
- 5.Tarihsel dokümanın ait olduğu toplumsal, siyasal ve ekonomik bağlamı irdeleyerek belgenin geçerliliğini, güvenilirliğini ve yeterliğini değerlendirir.
- 6.Tarihsel dokümanın ait olduğu toplumsal, siyasal ve ekonomik bağlamı irdeleyerek, belgedeki propaganda amacı taşıyan öğeleri fark etme,
- 7.Tarihsel olaylarla ilgili iddialarını tarihsel kanıtlarla destekleme.

Tarihsel düşünme becerileri ile ilgili alt basamaklara yer veren bir Tablo 1 aşağıda sunulmuştur (Akıncılar, 2011; 54):

Tablo 1:Tarihsel Düşünme Becerileri ve Alt Basamakları

1.Kronolojik Düşünme Becerisi	Geçmiş, bugün ve gelecek zamanı birbirinden ayırt etme
	Bir tarihsel hikâye ya da efsanenin “zamana ait yapısını” tanımlama
	Kendi tarihsel anlatılarını yapılandırmada zamana ait bir sıra, kronolojik bir düzen oluşturma/ belirli bir zaman akışına göre tarihsel bir metin oluşturma
	Tarihsel süreklilik ve değişimi açıklama
	Tarihi dönemlere ayırmaya yönelik yaklaşımları karşılaştırma ve farklı yaklaşımlar önerme
2.Tarihsel Kavrama Becerisi	Yazarın, tarihi belgenin ya da metnin kaynağını tanımlama ve güvenilirliğin değerlendirme.
	Bir tarihsel metni aslına uygun şekilde yeniden oluşturma/kendi cümleleriyle ifade etme
	Tarihi metinleri hayal gücünü kullanarak okuma
	Tarihi bakış açılarını göz önünde bulundurma
	Görsel, matematiksel ve sayısal verileri kullanma
3.Tarihsel Analiz Ve Yorum Becerisi	Fikirler arasındaki farkı belirleme ve kıyaslama
	Farklı bakış açılarını dikkate alma
	Neden-sonuç arasındaki ilişkiyi, kişisel önem ve kişiyi etkileyen fikirleri de göz önünde bulunduracak şekilde çok yönlü analiz etme.
	Tarihsel kanıta dayalı hipotezler ile destekten yoksun görüşler arasında ayırım yapma
	Birbiriyle ihtilafli tarihsel metinleri karşılaştırma

	Tarihsel iddiaların tartışılması ve tartışmadan kaçınmama
4.Tarihsel Sorgulamaya Dayalı Araştırma Becerisi	Çeşitli kaynaklardan tarihsel veriler elde etme
	Tarihsel verileri sorgulama
	Eldeki kayıtlardaki boşlukları belirleyerek; zaman ve mekâna ait bilgi ve bakış açılarını düzenleyerek yorum yapma
	Tarihsel kanıtlara dayalı yorumlar yapma
5.Tarihsel Sorun Analizi Ve Karar Verme Becerisi	Geçmiş döneme ait tarihsel meseleleri ve problemleri tanımlama
	Geçmiş döneme ait kalıntıları kronolojik olarak sıralama
	Günsel bir sorunun tarihsel arka planını belirleme

Kaplan (2005) de yapmış olduğu araştırmada yukarıda detaylı açıklanan tarihsel düşünme becerilerini kısaca şöyle özetlemiştir (Akt: Işık, 2008: 138):

1.Kronolojik Düşünme: Tarihsel olayları takvimsel zamana göre sıralamadır.

2.Tarihsel Anlama: Tarihsel olayların “ne, ne zaman, nerede, neden ve kim” tarafından gerçekleştiğinin anlaşılmasıdır.

3.Tarihsel Analiz ve Yorum: Tarihsel olguyla tarihsel olay arasındaki farkı ayırt etmedir. Bu özelliğe sahip öğrenciler tarihsel olaylara karşı farklı bakış açılarına sahip olurlar.

4.Tarihsel Araştırma Becerisi: Tarihsel bilgiyi toplama, organize etme, analiz etme ve yorumlama becerilerinin gelişimidir.

5.Tarihsel Konuların Analizi ve Karar Verme: Geçmişte ve günümüzde yaşayan insanları tanıyabilmedir.

6.Tarihsel Kavramlar: Öğrencilerin farklı zaman ve mekânlarda geçen kavramları, değişik zaman ve mekânlardaki olaylara düzgün bir şekilde transfer etmesini öğrenmesidir.

Özbaş'a (2010; 21) göre öğrenci tarihi öğrenirken veya tarihsel bir olayla karşılaşırken kendi kişisel yargısına ve görüşüne de başvurarak tarihsel gerçekleri anlamaya çalışır. İşte bu kişisel yargılar, ikilemler ya da çıkmazlar nedeniyle öğrencilerin geçmişte yaşanan olaylara nelerin sebep olduğunu, olayların nasıl meydana geldiğini anlamaları, bu olayların çözümü için “Farklı neler yapılabildi?” sorusuna cevap arayarak tarihsel olayların analizi içine girmeleri, geçmişteki insanların yaptığı doğru ya da yanlış seçimleri etkileyen değerleri ve inançları sorgulamaları gerekmektedir. Kısacası öğrenci tarihsel bir olay ve gerçekle karşılaşırken bir yandan tarihi o dönemin gerçekliğiyle, diğer yandan da kendi değer yargıları ve fikirleriyle algılamaya çalışarak tarihsel analiz ve karar verme becerisini kullanır ve sonuç itibariyle tarihsel düşünmüş olur.

Tarihsel konuların öğretimiyle ilgili sınıf içi etkinlikler kullanılabilir. Özellikle de bir tarihi karakterin kararını ve davranışını değerlendirme uygulamaları yapılabilir. Bu etkinlikler yoluyla hem öğrenci derse etkin katılır hem de öğrencilerde karar verme becerisini geliştirir. Karar verme becerileri, eleştirel düşünme becerileri ve problem çözme becerilerini içerdiği için daha çeşitli bilişsel becerilerin kullanılmasını gerektirir (Doğan, 2007). Bu sebeple karar verme becerilerinin etkin kazanılabileceği ortamlar sınıf içi uygulamaların gerçekleştiği ortamlar olabilir. Çünkü sınıf içi tarihsel konulu etkinlikler hem tarihi bilgi içerecek hem öğrenciler etkin katılacak ve bu etkin katılım sonucu tarihsel empati becerileri gelişecek hem de tarihsel empati uygularken konuyu o dönemin şartlarınca değerlendirecek ve bunu yaparken de kendi fikirlerinden ve değerlerinden faydalanabilecektir. Tüm bunların sonucunda da tarihsel anlama gerçekleşecektir.

Egan (1983) tarihsel düşünme basamaklarını “mitsel”, “romantik”, “felsefi” ve “ironik” olmak üzere dört evreye ayırarak incelemiştir. Mitsel düşünme düzeyi yaklaşık olarak 7 yaşa kadar devam eden bir süreçtir. Bu dönemde öğrencilerin hayalleri ile öğrendikleri görülür; bu yüzden duygusal ilişkiler ve ikili zıtlıklar önem kazanır. Romantik dönem yaklaşık olarak 8-13 yaş arası döneme denk gelir. Bu dönemde çocuklar kimin en büyük, kimin en küçük, kimin en hızlı olduğuna ilişkin bilgilere ilgi duyarlar.

Bundan sonra gelen düzey ise felsefi düzeydir. Bu düzey 14 ile 20 yaş arasını kapsar. Bu dönemde artık bireyler örnekleri, tekrarlanan olaylar arasındaki bağları kurarak genellemelere varabilirler. İronik dönem ise alaycı dönem olarak tanımlanır ve bu dönemin ana özelliği yaşanan dünyanın nereden başladığı ve sonunun nereye doğru gittiği ile ilgili kesin değerlendirmeler yapılabilmesidir.

Öğrencilere tarihsel düşünme becerilerinin gelişimine katkı sağlayacağı düşünülen ve antropoloji, tarih, coğrafya, vatandaşlık vb alanlarla da iç içe olan bir bilim olan arkeoloji ve arkeolojinin çalışma yöntemlerine aşağıda değinilmiştir.

2.2.Arkeoloji ve Eğitim

Bu tezin amacı ve önemini daha iyi kavrama açısından arkeoloji ile ilgili biraz ayrıntıya yer verilmiştir. Aşağıda arkeoloji ile ilgili detaylı tanımlara, yöntemlere, arkeoloğun görevlerine ve arkeoloji biliminin faaliyet biçimine yer verilmiştir. Öncelikle arkeolojinin tanım ve işlevine, sonrasında da ders öğretimi olarak arkeolojinin ne kadar yer edindiğine değinilecektir.

Geçmişle ilgili bilgiler tarih kitaplarından edinilebileceği gibi, insanların bizzat faaliyet gösterip ulaşabileceği türden de olabilir. Peki, insanlar geçmişle ilgili bilgilerle bizzat faaliyet göstererek nasıl ulaşır? Ya da müze ziyaretlerinde karşımıza çıkan eski ve tarihi araç- gereçler ne şekilde elde edilmiştir?

Tarih öncesi çağlara ait dönemlerde insanların yaşayış tarzları, beslenmeleri, barınmaları hep merak konusu olmuştur, fakat bu dönemlerle ilgili bilgilere ulaşmak güçtür. Çünkü o dönemler için yazının icadı söz konusu olmayıp ilkeliliğin had safhada yaşadığı tahmin edilmektedir. Bilinmeyenler sadece tarih öncesi çağlarla ilgili değildir. Tarihi çağlarla ilgili bilinmeyenler de mevcuttur. Çünkü tarih bilimi içinde daima bir gizem barındırır. Bu sebeple tarih öncesi dönemlerle veya tarihi dönemlerle ilgili bilgilerin en ideal edinilebileceği bir alan olmalıdır ve bu alan da arkeolojidir.

“Arkeoloji” kelimesi, “eski olanın araştırılması” anlamındaki antik yunanca bir terimden gelir. Arkeoloji genelde kazançsız ve zor bir iştir; ama bazen bir arkeoloğun unutulmuş bir sarayı veya paha biçilmez el yapımı eşyalarla dolu bir mezarı bulduğu olur. Bunun gibi keşifler arkeolojiyi var olan en ilginç dedektiflik işi haline getirir (Adams,

2008; 6). Arkeoloji veya insan kalıntılarını izleme çalışmaları, insanın geçmişi hakkındaki bilgileri araştırır (Eisenwine, 2000).

Eski Yunanca'nın "arkheios" (=eski) ve "logos" (=bilim) kelimelerinden türetilmiş olan arkeoloji kelime olarak(Osmanlıca atikiyat), eskinin bilimi anlamına gelirse de diğer bütün bilim dallarının kaynağı "anası" durumundadır. Arkeoloji, eski kültür ve uygarlıkları, onlardan kalan maddi kalıntılar açısından inceleyen, yer ve zamanını saptamakla uğraşan bir bilimdir(Başaran, 1988; 1).

Özdoğan (2012) yukarıdaki düşüncenin aksine, arkeolojinin meraktan doğmadığını, "merak" ın arkeolojinin bir sonucu olduğunu savunmuştur. Özdoğan'a göre "İnsanlar bildikleri şeyi merak ederler, onunla ilgili daha fazla bilgi edinmek isterler. Yani arkeolojinin kökeni kesin olarak merak değildir. Arkeoloji geçmişe soru sorulması, geçmişin kanıtlanması gereksinimiyle başlar. Ortaya yeni bulgular çıktıkça yeni sorular doğmuş ve ilgi artmıştır. Dolayısıyla "merak" arkeolojinin getirdiği bir sonuçtur" (Özdoğan, 2012; 53-55). Ancak bu düşünceye ilave olarak şu söylenebilir: arkeoloji ve merak olguları birbirinin devamını oluşturan şeylerdir. Arkeolog merak ettiği için araştırma ihtiyacı hisseder ve kazı çalışmalarına başlar ve her yeni öğrendiği bilgiyle de daha fazla araştırmak ister. Kısacası arkeoloji ve merak birbirinden ayrı düşünülemeyen ve birbirinin sonucu veya nedeni olan olgulardır denilebilir.

Tarih öğretimine, bireye, geçmişe ait materyal üzerinde çalışma fırsatı vererek bireyde tarihsel empati ve tarihsel düşünme yarattığı şeklinde katkısı olduğu düşünülen arkeoloji, geçmişte atılmış, kaybedilmiş veya kayıt altına alınmış malzemeleri bulma ya da bu malzemeler üzerinde çalışma bilimi şeklinde tanımlanabilir. Diğer bir deyişle arkeologlar binlerce yıl öncesine ait olan, insan eliyle yapılmış, küçük-büyük malzemeler üzerinde çalışarak geçmişte insanların yaptıkları ya da yaşadıkları öyküleri inceleme olanağı bulurlar. Bu yüzden arkeoloji antik yaşamın gizemlerini çözebileceğimiz en iyi araç olarak da düşünülebilir (Panchky. 2001; 13).

Özdoğan (2012; 19)'a göre de arkeoloji, "geçmiş dönemlerde yaşamış insan topluluklarının kültürel ve toplumsal düzenlerini, günümüze kadar gelebilen maddi kalıntılara dayanarak araştıran, belgeleyen ve gelişim sürecini inceleyerek yorumlamaya çalışan bir bilim dalı" dır. Peki, arkeoloji ne değildir? Özdoğan "Arkeoloji, parasal değeri

olan nesnelere arayanların yaptığı gibi “definecilik” değildir. Bulunduğu kültürel ortamdan tekil olarak kopartılmış nesnelere toplayan “koleksiyonculuk” da değildir. Arkeoloji bir bilimdir, geçmişini anlamamızı sağlayarak düşünce sistemini zenginleştiren bir zaman laboratuvarıdır.” Demişdir (Özdoğan, 2012; 27).

2.2.1. Arkeolojiye Neden Kazı Bilimi Denilmektedir ve Arkeologlar Neden Kazı Yaparlar?

Arkeoloji sözcüğü dilimize “kazıbilim” olarak çevrilmesine rağmen arkeolojinin tek amacı kazı yapmak değildir. “Kazı, arkeoloğun gerekli verileri elde edebilmek için kullandığı bir yöntemdir” (Özdoğan, 2012; 27). Çünkü insanın geçmişi hakkında bilgi edinmek tesadüfi bir süreç sonucu oluşmaz. Arkeolojik bulgular da anında oluşabilecek bulgular değildir. Bir yerleşim alanı terk edilir ve insanların o yerleşim alanında geride bıraktıkları günümüze ulaşır veya bir yıkım veya afet gerçekleşir ve o döneme ait eşyalar bir şekilde günümüze ulaşır. Kısacası insanların geçmişe ait bir şeyleri geride bırakması gerekir. Yalnız bu yeterli değildir. Arkeoloğun bu yönde bir merak ve araştırma isteği olmadığı sürece o alanda kazı yapılmaz, o materyallere ait bilgilere ulaşılmaz. İşte tarihin bilim adamlarının alanda araştırma ve kazı yapmaları sonucu, buldukları materyalleri gün yüzüne çıkarma ve koruma altına alma işlem ve yöntemleri arkeolojinin başlıca faaliyetidir. O halde arkeoloji en basit tanımıyla eski kültür ve uygarlıkları maddesel kalıntılar yoluyla inceleyen bilim dalıdır.

Arkeologlar araştırmalarını geçmişten günümüze kalan başta seramikler olmak üzere, metal eşyalar, sikkeler, taş aletler, tabletler, mühürler, cam eşyalar, kemik objeler, mimari yapılar (sivil ve askeri yapılar ile tapınaklar) ve yazılı kaynaklar üzerine sürdürürler. Bunların önemli bir bölümüne de kazılar sayesinde ulaşırlar. Özdoğan arkeoloğun kazılarda elde edilen buluntulardan hareketle araştırmalarını sürdürdüğünü ve sonuçlara ulaştığını ifade etmiştir (Özdoğan, 2012; 21). Yani arkeoloji bilimin dayandığı olgu kazı yapmaktır. O halde arkeoloji geçmişi maddi kalıntılara dayanarak inceler ve dolayısıyla da arkeoloğun kazı yapma nedenlerinden biri geçmişi öğrenmek ve geçmişin bugüne yansıdığı halini izlemektir.

2.2.2.Arkeolojinin Faydaları

Geçmiş, içinde gizem barındıran ve öğrenilmesi güç gibi duran bir süreç olarak düşünülmektedir. Nitekim bilinmeyen yönleri olduğu sürece de böyle düşünölmeye devam edilecektir. Ancak geçmiş eski gizemini korumamaktadır. Buna sebep de geçmişin öğrenilme çabasına girilmesi ve geçmişle ilgili kalıntıların ortaya çıkarılmasıdır. Geçmişe ait kalıntıların ortaya çıkarılmasına katkı sağlayan bilim dalı da arkeolojidir. Çünkü arkeoloji bilimi olmadan geçmişini veya tarihi alanları kazımak, geçmişe ait bilinmeyenleri öğrenmek veya geçmişe ait kalıntıları çözebilmek ve koruyabilmek mümkün olmayacaktır. Bu sebeple arkeolojiyi bu alanda yerinde kullanmakta fayda vardır.

Arkeoloji, yazılı tarihten önce ve sonra yaşamış insanlara ilişkin bilgi edinme olanağı sağlama açısından önemlidir ve arkeologlar da geçmişe ait eşya, yapıt ve aletleri inceleyerek insanların o dönemlerde nasıl yaşadıkları hakkında fikir sahibi olarak “sosyal tarih” yaparlar (Öğün,1995’den Akt: Şimşek, 2011; 924).

Arkeolojinin amacı, eskiye ışık tutarak geçmişini canlandırmak, ilk çağ insanını düşünceleriyle ve bunların sonucu gerçekleştirdiği yapıtlarla günümüz insanına derinlemesine tanıtabilmek, onu anlamasına yardımcı olabilmektir. Bu amaçla, eski kültür kalıntılarını bulup ortaya çıkarır, tanımlayıp, aslına uygun biçimde tekrar kurarak geçmiş kültürleri yorumlayarak aydınlatmaya çalışır. Faydası; günümüz insanına geçmişini ve köklerini öğretmek geleceğini aydınlatmasında yol göstermesidir (Başaran, 1988; 1).

Arkeoloji ile ilgili konular, müze ve turistik gezi aracılığıyla topluma diğer bilim dallarına göre daha fazla yansıtılabilmektedir (Özdoğan, 2012; 39). Çünkü arkeoloji ile birçok bilgiye ulaşılabilir. Örneğin; geçmişini nasıl yok olduğu ve nasıl toprak altında kaldığı, arkeolojik bulguların nasıl tarihlendiği ve nasıl koruma altına alındığı, arkeolojik yöntemlerin neler olduğu ve ne amaçla kullanıldığı, höyüklerin nasıl oluştuğu, geçmişe ait yazılı belgelerin ne maksatla oluşturulduğu ve içeriği, yazının icadından önce ve sonra geçmişte yaşananları ifade etmek için kullanılan semboller ve anlamları hakkında birçok bilgi arkeolojik kazılar ile elde edilir. Bu sebeple gerçekleştirilen arkeolojik kazılar ve ortaya çıkan bulgular insanlık tarihi açısından büyük öneme sahip olmakla birlikte gelecek hakkında fikir üretmeye de yardımcı olur.

Arkeolojik buluntuların geçmişle ilgili önemli bilgiler verdiğine örnek olarak taş devri dönemi insanların yaşam tarzı ve beslenmeleri verilebilir. Arkeologların şansına mağara insanları pek tertipli değillerdi. Bir işi bitirdiklerinde veya bir şey kırıldığında bunu mağaranın arkasına atıverirlerdi. Eski çakmak taşı aletler, kırık silahlar ve kemik parçaları yıllar içinde bir yığın oluşturdu. Örneğin güney Afrika'daki bir mağarada yılın sadece birkaç ayında yaşanmış olduğu tespit edildi, ama artık yığınının yüksekliği 3 metreyi bulmuştu. Bu da arkeologlar için mağara insanların binlerce yıl önce nasıl yaşadığını anlatacak zengin bulgular anlamına geliyordu (Adams, 2008; 11).

McIntosh'a göre "İnsan bedenine ait kalıntılar geçmişimizin dolaysız kalıntılarıdır. Kemikler ve özellikle yumuşak dokular birçok bilgi verir. Bilimsel çalışmalar, örneğin bilgisayar destekli tomografi ve mikro kimyasal analizler şaşırtıcı ayrıntıları ortaya çıkarır. İnsanların neler yedikleri, ne işler yaptıkları, ne kadar yaşadıkları ve hangi hastalıklara yakalandıkları öğrenilebilir. Kemik yapısındaki kalıtsal farklılıklar, bireyler arasındaki akrabalığı gösteren çok sayıdaki ipucundan biridir." Ayrıca eski DNA'lar insan evrimine yönelik önemli veriler sağlarlar. Geçmişteki insanların neler yediği ve ne şekilde beslendikleri de arkeolojik kazılar ile elde edilir. Ancak yiyeceklerin neredeyse tümünün tüketildiği ve kalıntıların çoğunun yok olması bu soruların cevabının bulunmamasına neden olabilir, fakat arkeologlar bir zamanlar var olan besin kaynakları, besinleri hazırlamakta kullanılmış olan araçlar ve çağdaş insanın besin sağlama yollarına ilişkin bilgilerini kullanarak ipuçları elde ederler. Bitkisel yiyecekleri günümüze kadar ulaşamazken kemikler ulaşır. Kazılarda bulunan kemikler parçalanmış olsa bile hangi hayvana ait olduğu çoğu kez saptanabilir. Biçim ve gelişim ayrıntıları hayvanın yaşının ve cinsiyetinin saptanmasına olanak verir, bu da onun nasıl kullanıldığını gösterir: eti, sütü, yünü için, koşum hayvanı veya binek olarak (McIntosh, 1999; 42).

Arkeolojinin tarihe, bilime sayısız katkıları vardır ve bunlardan birkaçı yukarıda sıralanmıştır. Arkeolojinin bir diğer katkısı da ortaya çıkan eserler hakkında bilgiler edinerek tarihsel empati kurmamız ve o dönemin şartlarını hayal edebilmemizdir. Örneğin arkeoloji ile ortaya çıkan eserlerin yaş tespiti yapılabilir veya o eserin tahminen hangi döneme ait olduğu bulunabilir.

Arkeologlar kazılarda elde edilen buluntuların ne zamandan kaldığını belirlemek için arkeolojik yöntemler (Tabakalanma, Tipoloji/Analoji ve Vary yöntemi) ve arkeometrik yöntemler (Karbon 14(C14), Potasyum Argon, Uranyum Kurşun gibi) çeşitli yöntemlerden yararlanır. Bu laboratuvar deneyleri ve araştırmalar sonucunda eser hakkında belli bir yaş tespiti yapılarak o eserin hangi döneme ait olduğu belirlenir ve o eserin hangi dönemde kullanıldığını bilmek de o dönem hakkında tahminlerin yürütülmesini sağlar. Eserin ait olduğu dönem hakkında fikir yürütmek de tarihsel düşünme becerilerindedir. Dolayısıyla arkeoloji bilimi tarihsel düşünme becerilerinin gelişimine ve bireyin tarihle ilgili empati kurmasına olanak sağlar.

Arkeologların bulduğu eserlerin büyük çoğunluğu, kaybolan, bırakılan veya atılan nesnelere aittir. Bunların yanı sıra mezarlara bırakılan mezar hediyeleri, sunu adakları ve az olmakla birlikte defineler diğer buluntu grubunu oluşturur. Söz konusu buluntular toplumların yaşam tarzı, ölü gömme gelenekleri ve dinsel inanışları hakkında bilgiler sunsa da resmin tamamını aydınlatmak için yeterli değildir. Ancak doğal afetler ve savaşlar gibi ani yıkımların neden olduğu durumlarda toplumun yaşamsal mekanları da dahil olmak üzere yaşamın tüm yönlerini anlamamıza olanak tanıyacak bir resme sahip olabilir

Buluntular geçmişin öğrenmenin en iyi ipuçlarıdır. Çünkü geçmişin birer kanıtı olarak günümüze kalmıştır ve en ince ayrıntı hakkında da bilgiler verir. Balık kılçıkları da bitkiler gibi genellikle küçük ve kırılabilir olduklarından az örnekle temsil edilen arkeolojik buluntulardır. Balık kılçıklarının tanımlanması hangi tür balıkların yendiğini ortaya çıkarır. Hatta bazı kılçıklar balığın yılın hangi mevsiminde avlanmış olduğuna dair kanıt oluşturur. Açık denizlerde yaşayan balık türleri de insanların gemiler yapmış ve bu denizlere açılmış olduğunun göstergesidir (McIntosh, 1999; 44). Sonuç itibarıyla arkeolojik kazı sonrası olta, misina, kılçık gibi alet ve buluntulara rastlamak o yörede balıkçılığın yapıldığı ve o yöredeki insanların da beslenmelerini balıkçılıkla sağladıkları sonucuna ulaşılabilir. Ayrıca bazı kazılarda zıpkınların ele geçmesi, balık avcılığında olta ve misinanın yanı sıra zıpkın kullanıldığının da kanıtı olarak sunulabilir.

Arkeolojik buluntuların anlamlandırma basit bir süreç değildir. Örneğin kazılarda bulunan insan kemiklerinin atalarını bulma veya kemik yaşını öğrenme önemli buluşlardır. Yaş tespitinin bulunması Radyokarbon tekniğiyle gerçekleştirilmektedir.

Radyokarbonla yaş belirleme tekniği 1949'da kemik, deri ve ahşap gibi organik maddelerin yaşını belirlemek için geliştirildi. Teknik tüm organik maddelerin az miktarda karbon 14 izotopu içermesi olgusuna dayanır (Adams, 2008; 15).

Malzeme ve bulgular geçmişi anlamamıza fayda sağlar. Ancak geçmişin sırrını çözmeye yarayan malzemeler tek başına yeterli değildir. Çünkü geçmiş yalnızca malzemelerden oluşmaz. McIntosh'a göre arkeolojik bulgular arasında en büyük öneme sahip olan malzemelerden biri de belge ve metinlerdir. "İster yazıt, sikke veya resmi kayıt, ister mektup şeklinde olsun, geçmişi anlamamızda belgelerin çok büyük katkısı vardır. Bu belgeler başka yerlerden edinilemeyecek bilgiler içerir ve insanların geçmişte neler düşündüğünü doğrudan öğrenmemize olanak verirler." Eski uygarlıklar kendilerine has alfabeler geliştirerek belge ve metinler oluşturmuşlardır. Örneğin Göktürkler Orhun alfabesini geliştirmişler ve Orhun kitabelerini de bu alfabeye oluşturmuşlardır. Yine Mısırlar hiyeroglif alfabe oluşturarak hiyeroglif yazıyı geliştirmişlerdir. Diğer medeniyetler de, kendi alfabelerini geliştirip bunu yazıya aktarmışlardır. McIntosh tüm belgeler de yazılı olmadığını düşünmektedir. Örneğin haritalar bütünüyle görsel olabilir. Hatta geçmişin keşfedilmesine en çok yararı dokunan belgelerden biri haritalardır. Yerleşim yerlerinde ya da kırsal alanlarda yürütülen arkeolojik çalışmalara çoğunlukla haritalarla başlanır. Yer adları o yerdeki yerleşimin yok olmuş özelliklerini ve tarihini açığa çıkarır. Çit ya da yol dışındaki olağandışı bir sapma, höyükler ya da yok olmuş şehir surları gibi yapıların yerlerini gösterir. Eski haritalar da artık var olmayan yerleri gösterirler (McIntosh, 1999; 14). Bir şehrin konumuna, bir medeniyetin komşularına veya bir yerin fiziksel konumuna o bölgeyle ilgili bulunmuş bir harita görselinden ulaşılabilir. Bu sebeple haritalar arkeoloji açısından önem arz eder. Ayrıca harita üzerinden bir medeniyetin topraklarının genişleyip genişlemediği veya toprak kaybına uğrayıp uğramadığı bilgisine de ulaşılabilir.

Bazı medeniyetler yazı ve alfabeyi kullanırken bazı medeniyetler de alfabe dışında fakat birtakım sembollerden oluşan bir sistemi kullanıyorlardı. Örneğin eski mısırlıların da bir alfabeti vardı, ama modern çağda bunu anlamak mümkün değildi. Mısırlılar resimlerle yazarlardı, kelimeler için binden fazla sembol kullanıyorlardı. "Mısır yazısı" olarak da bilinen bu yazı türü mezarlar, tapınaklar ve dinsel belgelerde kullanılan hiyerogliflerdi. Günlük iş metinleri ve mektuplarda kullanılan hiyeratik alfabe daha

basitti ve yazması kolaydı. Hiyerogliflerde ses ve anlamların yerine geçen resimler kullanılıyordu; soldan sağa ve yukarıdan aşağıya yazılabiliyordu. MÖ 600 civarında da demotik adı verilen daha da yalın bir form ortaya çıktı (Adams, 2008; 72).

Peki, arkeolojik kazılar sonucu bulunan yazı ve belgeler ile ne gibi sonuçlara ulaşılabilir? Bir defa kazı sonucu bulunan yazı ve belgelerin azlığı veya çokluğu okuryazarlık düzeyi hakkında bilgi verebilir. Ayrıca yazının kısıtlanması gibi bir sonuca bakarak sosyal yapı hakkında da bilgilere ulaşabilir. Çünkü yazı bilgiyi kontrol eden güçlü bir araç olup birçok toplumda okuryazarlık kısıtlanmıştır. McIntosh'a göre "Yazıyı kullanan ve bunu gizli bir beceri olarak saklayan ilk kişiler geçmişin dini liderleridir. Bulunan belge ve metinlere göre yazı başlıca iki gereksinin üzerine kullanılmıştır: Sümerlerde resmi kayıtları tutmak ya da dini işler için. Örneğin Çin'de tanrılara sorulan sorular kemikler üzerine yazılır ve bu kemikler ısıtılırdı. Oluşan çatlakların şekli de yanıtı almak üzere yorumlanırdı" (McIntosh, 1999; 14,15).

Mısırda arkeolojik kazılar sonucu bulunan Rosetta Taşı tarihte önem arz eden bir taştır. Taşın ağırlığı 760 kg üzerinde olup yüksekliği 114 cm, genişliği 72 cm, kalınlığı ise 28 cm'dir. Rengi koyu gri, cilalı granitten olan bu taşın üstünde üç dil vardı. En alttaki dil antik Yunancaydı. Diğer iki dil hiyeroglifle ve demotikle yazılmıştı. Kimse ne yazdığını okuyamıyordu. Jean Francois Champollion taşın bir kopyasını aldı ve sırrı çözdü. Çünkü Champollion antik Yunancayı biliyordu ve diğer iki dili de karşılaştırma yaparak çözümlendi. Taşta firavun V. Ptolemaios'un taç giyme töreni anlatılıyordu (Adams, 2008; 75). Rosetta Taşı ve içeriğinden hareketle yazı, alfabe ve sembollerin toplumsal yapıyı ve yönetim şeklini çözümlene açısından önemli olduğu görüldü.

Nihayetinde bu açıklamalardan arkeolojik kazılar ile yazılı belgelere ulaşarak toplumların yazıyı hangi gereksinimlerle kullandıkları sonucuna da ulaşılabilir. Çünkü insanlar o dönemler için duygu, düşünce ve ihtiyaçlarını belge ve simgelerle, resimlerle dile getirirlerdi. Bunun yanı sıra belge ve kayıtların yalnızca yazılı olduğu düşünülmesi insanları her zaman yanıltır. Çünkü belgeler yalnızca yazılı değildir. Sözlü belgeler de vardır. Özellikle destanlar geçmişte o toplumun yaşayışı, inançları, siyasi olguları üzerine pek çok fikir verebilir.

Arkeoloji ile ilgili önemli kavramlardan bir diğeri höyük ve anıtlardır. Höyükler herhangi bir yerde kurulmuş olan yerleşim yerinin yıkıntısının bıraktığı yükseltidir. Höyükte herhangi bir yerleşim yerini temsil eden dolguya “tabaka” adı verilmektedir. Höyükleri oluşturan tabakaların kalınlığı her şeyden önce kullanmış olan yapı malzemesine bağlıdır. Höyükler hep aynı yerde yerleşilmesi sonucunda oluşur. Höyüklerdeki yerleşmeler sona erdikten sonra, doğal etkenlerle höyüklerin yüzeyi aşınarak belirli bir biçim alır (Özdoğan, 2012; 42).

McIntosh höyüğün tanımını “Araziye hâkim olacak şekilde tasarlanıp yapılmış tepeliklerdir. Bunlar ve diğer anıtlar insanları etkilemek ve dikkat çekmek için yapılmışlardır. Anıtların coğrafi dağılımı, kimi zaman da içerdikleri gömüler, geçmiş toplumların toplumsal düzenleri hakkında önemli ipuçları verir” şeklinde yapmış ve Tümüls hakkında şu bilgileri vermiştir: “Bir Tümüls hükümdarın önemini vurgular; sıradan insanlar ise basit mezarlara gömülür. Diğer yandan bir Tümüls birden fazla kişiye ait dağınık iskelet kalıntılarını da örtüyor olabilir: demokratik toplumda “eşit gömülme hakkı”” (McIntosh, 1999; 26).

Arkeoloji kısacası geçmişe ait malzemeleri inceleyerek ve geçmişe ait dönemleri yorumlayarak tarih öğretimine katkı sağlamış olur. Arkeoloji bu görevini yerine getirirken de öğrencilere geçmiş ve geçmişe ait yapıtları ve eşyaları çözümlmeyi kavratarak öğrencilerde tarihsel düşünme yaratır.

2.2.3.Arkeolog Geçmiş Nasıl Keşfeder?

Arkeolojinin tarih öncesi veya tarih sonrası yani geçmişe ait gerçekleri yansıtmaları özelliğinden yukarıda bahsedilmiştir. Şimşek (2011) arkeoloji bilimi ile ilgili düşüncelerini “Geçmişle ve geçmişe ait malzemelerle uğraşan ve arkeoloji biliminin bilim insanı” şeklinde açıklamıştır. Tarhan (1995)’a göre de arkeologlar çalışmalarını çoğunlukla eskiden insanların yaşadığı varsayılan yerleşimleri gün yüzüne çıkartarak yürüttükleri için arkeoloji bilimine “Geçmişin röntgenidir” tanımı yapılabilir. Bu nedenle de arkeoloji bilimi tarihin her dönemde temel bir kaynağı ve ayrılmaz bir parçasıdır” şeklinde yapmıştır (Akt: Şimşek, 2011; 924).

Adams arkeolojiyi “Zamanda dedektiflik yapmak gibidir” şeklinde tanımlamıştır. Çünkü bir arkeolog için dünya keşfedilmeyi bekleyen gizli ipuçlarıyla doludur (Adams, 2008; 6). O halde bu tanımdan yola çıkılarak arkeologlar için geçmiş keşfeden kâşifler denilebilir. Gerçekten de tarihçilerin ve özellikle arkeologların merak uyandıran çalışmaları tarihteki gizemi kısmen de olsa azaltmaktadır. Çünkü ortaya çıkan her yeni bulgu bilinmeyenlere ışık tutmakta ve diğer arkeolojik çalışmaları tetiklemektedir. Bu noktada arkeologların çalışmaları bir dedektifinkine benzemektedir. Malzemeleriyle geçmiş kazıyan arkeolog bir dedektif gibi elde ettiği bulguları anlamlandırmaktadır.

İnsanlar dünya üzerinde kendi yaşamlarının izlerini bırakmıştır. Tarih öncesi zamanlardan Modern Çağ’a kadar, yaşadıkları çevreyi, kendilerine uydurmak için aletler ve evler yaparak, gıda ve giyecek üreterek, sanat yaparak ve anıtlar yaparak değiştirdiler. Tüm bu faaliyetler bazen yüzbinlerce yıl kalabilen izler bırakır. Arkeologlar ise geçmişte insanların nasıl yaşadığını mümkün olduğu kadarıyla anlamak için bu kalıntıları bulur ve inceler (Wheatly ve Reid, 2001).

Arkeolojik çalışmalar bir anlamda geçmişe doğru bir yolculuk yapmaktır. Arkeoloğun geçmişle ilgili merakının olması, bu yönde ön çalışma yapması, malzemeleriyle ilgili alana gidip kazı çalışmalarında bulunması, kazı sonrası elde ettiği bulguları tarihsel bilgisini de kullanarak yorumlaması gibi çalışmalar arkeoloğa geçmişte yolculuk yaptırmıştır.

Tarihçiler eski belgeleri araştırır, paleontologlar fosilleri inceler. Arkeologlar ise hem bu ikisinin, hem de insan elinden çıkmış, pişmiş toprak, metal, cam, kemik, taş gibi maddesel buluntular ile sivil, askeri ve dini mimari üzerinde çalışır. Kısacası aklınıza gelecek her şeyi ele alırlar.

Arkeologlar yaşamın her yönüyle ilgilenirler. Buna beslenme alışkanlıklarından tutun da tuvalet kültürlerine kadar en ince detaylarını da katabiliriz. Örneğin Ephesos antik kentinde ortaya çıkarılan tuvalet (Latincesi: latrina) M. S. 2. Yüzyıla ait olup Ephesos toplumun tuvalet kültürü hakkında bilgi vermektedir (Gülbay, 2003; 12-13). Çünkü bir insanın yaşadığı doğal ortam o insanın yaşam felsefesini, alışkanlıklarını, beslenmesini, nasıl bir evde yaşadığını, kullandığı mobilyayı, evlerini yaparken hangi tür

maddeyi kullandığını, kısacası hayatıyla ilgili her ayrıntıyı yansıtır. Bu yüzden arkeolojik bir kazı için geçmişin aynasıdır denilebilir.

Arkeoloji biliminin bilim insanları olan arkeologların rastgele bir çalışma sistemleri olmayıp belli bir plan ve çalışma dâhilinde çalışmalarını yürüttükleri bilinmektedir ve nihayetinde arkeologların arkeoloji yapmaları için sekiz adım takip ettikleri öne sürülür (Panchky, 2001; 3). Bunlar:

1. Ne bulmak istiyorsun?
2. Araştırmak (Research)
3. Para (Money)
4. Harita çizim, teftiş, inceleme (Survey)
5. Deneme (Testing)
6. Kazı (Excavation)
7. Tarihleme ve analiz (Dating and Analysis)
8. Koruma (Preservation)

Sonuç olarak bir arkeoloğun kazıya başlaması için konusunda uzman bir ekibe sahip olması gerekir. Bu ekip içinde başta arkeologlar olmak üzere, mimar, epigraf, sanat tarihçisi, jeomorfoloğ, nümizmat, antropolog ve restoratör yer alır. Ekip üyelerinden de anlaşılacağı üzere arkeoloji interdisipliner bir bilim dalıdır.

Özdoğan'a göre kazı, "En basit şekliyle geçmiş dönemlerden günümüze kadar korunabilmiş olan arkeolojik dolguya yapılan bir müdahaledir. Arkeolojik dolgular, geçmişten günümüze kadar gelebilen ve uygarlık tarihinin birikimini içeren arşivlerdir. Dolayısıyla etkin olmayan bilgilerin birikiminden oluşan bu tür bir arşivin kullanılabilir bilgiye dönüşmesi için hassas ve ayrıntılı bir çalışma yapmak gerekir. Bu nedenle yapılan müdahalede ortaya çıkan her türlü bulgu mutlaka diğer bulgularla ilişkilendirilerek toplanmalı ve belgelenmelidir." (Özdoğan 2012; 99). Ayrıca Özdoğan kazı çalışmalarının nasıl yapılması gerektiğini belirtmektedir. Özdoğan'a göre "Günümüzde yöntemli bir

kazı, belgeleme yapabilmek için, üç boyutlu bir ızgara sistemi kazı alanına oturtulmak zorundadır. Bu nedenle ortaya çıkan buluntuların, coğrafi koordinatlarla bağlanabilecek bir ölçüm altlığına oturtulması gerekir. Bunlar bugün kazıda “açma” adını verdiğimiz yapay birimlerdir.” (Özdoğan, 2012; 105). Yapılan arkeolojik kazı simülasyonu etkinliğinde de kazı alanı birim karelere bölünmüş ve öğrencilerin kazı faaliyetlerini yürütmesi sağlanmıştır.

Arkeologlar yaptıkları araştırmalar ve gözlemler sonucunda elde ettikleri ipuçlarına dayanarak kazı yerini belirler. Kazı alanı bölümlere ayrılır. Bu bölümlere açma adı verilir. Çıkarılan buluntuların yerleri açmalardan yararlanılarak kaydedilir. Kazı sırasında bulunan her şeyin kaydı tutulur, çizimleri yapılır ve fotoğrafı çekilir. Buluntular çoğunlukla parçalanmıştır. Küçük parçaları bulmak için kazılarak bulunan toprak elekten geçirilir. Buluntu parçaları restoratörler tarafından temizlenerek özel yapıştırıcılarla yapıştırılır. Bu işlemlerin çoğu laboratuvarda gerçekleştirilir. Araştırmanın son aşamasında arkeologlar buluntuları inceleyerek hangi amaçla kullanıldıkları ve hangi döneme ait oldukları gibi bilgileri ortaya çıkarmaya çalışırlar. Bu bilgilerden yola çıkarak da o dönemdeki insanların nasıl yaşadığına ilişkin bir öykü oluşturmaya çalışırlar (Bilim Çocuk Dergisi, 2013).

Bir arkeolog için dünya keşfedilmeyi bekleyen gizli ipuçlarıyla doludur. Arkeologlar kimi zaman eski köyler ve kentler bulur, kimi zaman da büyük hazineleri ortaya çıkarır ve böylelikle kaybolmuş uygarlıkları keşfederek geçmişte insanların nasıl yaşadığını daha iyi anlamamızı sağlarlar (Adams, 2008). Arkeologlar sürekli yeni kalıntılar ortaya çıkartır ve daha fazla bilgi elde etmek için teknolojik gelişmelerden yararlanırlar. Ancak hiçbir zaman her şeyi bilemeyeceklerdir. Çünkü eski nesnelerin büyük çoğunluğu zaman içinde bir şekilde yok olur ya da tahrip olur. Çoğu kez geçmişe ait düşünceler ve inançlar gibi geçmişle ilgili çok önemli şeyler hemen hemen hiç iz bırakmadan yitip gider. Bu yüzden arkeologlar bulduklarını ellerinden gelen en iyi şekilde değerlendirmek zorundadır (Wheatly ve Reid, 2001).

Arkeologlar yalnızca eski yapıları incelememekte, aynı zamanda ilk insanların yerleşim alanları ve yaşam etkinlikleriyle ilgili bilgileri sunan tarla, otlak, orman gibi doğal ortamları da (McIntosh, 1999; 12).

Arkeologlar, bilim ve sosyal bilimler programları arasında doğal köprü görevi sağlayan araştırmaların anlamı olarak bilimsel yöntemleri kullanırlar (Turn-Baugh, 1993). Arkeologların arkeoloji yaparken kullandıkları arkeolojik yöntemler vardır. Bu arkeolojik yöntemler 6 adım içerirler (Akt: Cooper, 2010):

- 1.Problemi tanımlama,
- 2.Gözlemleri toplama,
- 3.Sonuçları biçimlendirme,
- 4.Daha fazla gözlem toplama ve düzenleme,
- 5.Hipotez oluşturma,
- 6.Gözlem toplamaya devam etme ve hipotezi yeniden oluşturma

Tüm bu açıklamalardan arkeoloğun tarihte önemli bir görevinin olduğu, arkeoloğun bir dedektif gibi hareket edip bilinmeyenlere ulaştığı, geçmişle ilgili bilinmeyen her şeyi ortaya çıkarmaya çalıştığı, kısmen geçmişte yolculuk ettiği gibi sonuçlarla karşılaşılmaktadır. Arkeologlar ve tarihçiler sayesinde atalarımız ve geçmişle ilgili ilginç gerçeklere ulaşılmaktadır.

2.2.4.Geçmişi Kazmak: Arkeolojinin Yapıldığı Ortamlar ve Kazı Yapılan Malzemeler

Geçmişi kazımak, rastgele gerçekleşen bir süreç değildir; geçmişe hizmet etmeli, bugünü açıklamalı ve geleceği aydınlatmalıdır. Geçmişle ilgili bilinmeyenleri öğrenme noktasında bir amaca hizmet etmelidir. Örneğin bir arkeolojik kazı sonucu kayıp bir uygarlık keşfedilebilir ki bu tarihe büyük hizmet eder. Bir arkeoloğun geçmişi kazması için neyi neden yapması gerektiğini belirlemesi gerekir. Yani kazıyacağı yeri belirlemeyen bir arkeolog neden kazı yapacağını da belirleyemez veya neden kazı yapması gerektiğini bilmeyen bir arkeolog nereyi kazması gerektiğini de belirleyemez. Bu sebeple arkeolog amaç belirlemeli ve plan yürütmelidir. Keşifler rastgele ortaya çıkmamakla birlikte –ki ipuçlarından hareketle kazılar yapılabilir ve kayıp medeniyetlere

ulaşılabilir- bir yandan da asıl amaç kayıp bir medeniyeti bulmak değildir, fakat bulgular arkeoloğu böyle bir sonuçla karşılaştırabilir.

Arkeologların kazı faaliyetlerini nasıl yürüttüğünü McIntosh şu şekilde ifade etmiştir: “Kazı çalışmalarına başlanırken, rakımı belli olan bir nokta tespit edilir. Kazı alanındaki tüm seviye ölçümleri bu nokta esas alınarak yapılır. Sabit bir taban çizgisi belirlenir ve bunun konumu haritaya işlenir. Kazınacak yerler de dâhil tüm yatay noktalar bu çizgiye göre ölçülür. Kazı sırasında yer ölçüm aletleriyle farklı tabaka ve buluntuların seviyeleri kaydedilir. Arkeologlar “yerleşim yerlerini” kazarlar. Bu esnek terim bir avcı çukurundan bütün bir şehre kadar pek çok şeyi içinde barındırır. Kazı sırasında yerleşim yeri, oluşumunun tersi yönde ilerlenerek dikkatle incelenir. Çukur, dikme deliği, duvar, yol ya da avlu gibi insan yapısı izleri açığa çıkarmak için önce yüzeydeki toprak kaldırılır. Arkeologlar daha sonra oluşum biçimleri, çevresel etkenler ve insani faaliyetler nedeniyle birbirinden farklı özelliklere sahip olan tabakaları, yani toprak okeltilerini saptarlar. Bitki rts ve yüzey toprağı kaldırıldıktan sonra arazi, en üstteki arkeolojik izlerin ortaya çıkarılması için hazırdır. Her iz tek tek, küçük boy kazma ve mala kullanılarak açığa çıkarılır. Gevşek toprak malalar veya fırçalar yardımıyla kürek içine toplanarak atılır. Narin buluntular için dişçi aletleri, küçük malalar ve minik fırçalar kullanmak gerekebilir. Kayıt tutmak çok önemli olduğundan arkeologların Niyo ve Total Station gibi ölçü ve çizim aletleri de bulunur. Atık toprak, el arabaları ve kovalarla atık yığınına taşınır. Bilgileri ayrıntılı olarak kğıda aktarmak bir kazı için kesinlikle çok önemlidir. Fotoğraf ve yazılı kayıt işlemlerinin yanı sıra, tüm buluntu ve tabakaların ayrıntılı çizimleri de yapılır. Planlara kazı alanının yatay görünümleri işlenir. Kesit çizimlerin ise dikey öğelerin, örneğin çukur benzeri buluntuların profil ve dolguları kaydedilir” (McIntosh, 1999; 22,23).

Yukarıdaki cümlelerden anlaşılacağı gibi arkeologlar kazı faaliyetlerini yürütürken mala, fırça, kova, elek gibi malzemelerden faydalanarak toprağı kazar ve kazdığı toprak yığınını elekten geçirerek buluntuya ulaşır ve geri kalan toprak yığını da taşınır. Elde edilen buluntular kaydedilir ve korunur. Ayrıca arkeolojik kazılar her zaman yüzey üzerinden veya hykler üzerinden yapılmamaktadır. Bazı alanlar çok katmanlı olabilmektedir. Çok katmanlı alanların kazıları elbette ki zordur. Çünkü katmanlardan bir

veya birkaçı yanmış veya yok olmuş olabilir. Bu sebeple bu alanların kazıları daha dikkatli yapılmalıdır.

Troya şehri çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Arkeolog Schliemann Troya şehri kazılarında birçok kazı gerçekleştirmiş, yok olmuş katmanlarla karşılaşmıştır. Sonunda yeni bir teknik kullanarak Troya şehri ile ilgili bilinmeyenlere ulaşmıştır. Adams(2008) arkeologların kazı faaliyetlerini daha fazla bilgiye ulaşmak için yeni yöntemler kullanarak gerçekleştirdiklerini şu şekilde açıklamıştır: “Artık arkeologlar Troya gibi çok katmanlı alanlarda çalışabilmek için stratigrafi denilen bir teknik kullanmaktadır. Bu sayede alanın nasıl ve nelerden oluştuğunu, hangi katmanın ne zaman ortaya çıktığını ve neden bazı katmanların diğerlerinden daha kalın veya daha ince olduğunu anlayabiliyorlar. Arkeologlar bir zamanlar katmanlarda kazı yapmak ve genellikle katmanlara zarar vermek zorunda kalıyorlardı. Ama artık manyetometre denilen aleti kullanarak yer altındaki manyetik alan farklılıklarını ölçebiliyor, böylece toprak altındaki eski kalıntıları tespit edebiliyorlar” (Adams, 2008; 28).

Geçmişe ait kalıntılara üç seviyede ulaşılır: Yukarı yükselen yapılar, toprak seviyesindekiler ve aşağı doğru inen oyuklar. Bir yerleşim yeri kazılırken önce yüzey toprağına doğru yükselen yapı duvarlarıyla karşılaşılır. Arkeologlar bu duvarlara bakarak aynı çağına ait yapıların planını çıkardıktan sonra her birini tek tek taban seviyesine kadar kazarlar. Bunu, tabanda yer alan ve taban seviyesinden aşağı doğru inen çukurların ve diğer deliklerin açığı çıkarılması izler. Yerleşim yeri günümüzden geçmişe doğru bu şekilde adım adım incelenir. Kazıdan çıkarılan buluntular iki grupta sınıflandırılır: küçük buluntular ve diğerleri. Küçük buluntular, örneğin mezar eşyaları, her biri önemli olan buluntulardır. Neyin küçük buluntu olduğu, kazı yerinin ne tür malzemeler sağladığına bağlıdır. Her buluntuya ayrı bir numara verilir ve yatay ve dikey görünümleri titizlikle çizilir. Diğerleri ise sadece buluntudur ve bunlar toplanarak ait oldukları bütünle birlikte kayıtlara geçirilir. Bu ayırım buluntuların kayıt sonrası işlemlerinde de devam eder: küçük buluntular dikkatle, hatta kimi zaman restoratörler tarafından temizlenirken, diğerleri çoğunlukla su ve fırçayla kabaca temizlenir (McIntosh, 1999; 22, 23).

2.2.5.Arkeolojik Buluntular Nasıl Günümüze Kadar Ulaştı?

Arkeolojik kazılar ile kimi zaman yakın geçmişe ait buluntularla karşılaşılabilirken kimi zaman da binlerce yıl öncesine ait buluntularla karşılaşılabilir. Peki, bu buluntular günümüze kadar nasıl bozulmadan -kimi zaman bütün halde kimi zaman ise yarı bozulmuş vaziyette ulaşmıştır?

Bu soruların cevabı arkeolojik kazı yapılan ortamın fiziksel özelliklerine bağlıdır. Şöyle ki dünyanın en soğuk bölgeleri(Alaska, Sibirya, Grönland), gömüleri, kaza kurbanlarını, onların eşyalarını ve donmuş toprağa gömülen diğer şeyleri koruyan bir derin dondurucu işlevi görür (McIntosh, 1999; 30).

Su arkeologlar için zengin bir kaynaktır. Tuzlu su, ahşap gibi doğal materyalleri korur ve oksijenle temas etmelerini engeller. Ne var ki kalıntılar denizden çıkarıldıkları anda çürümeye başlarlar ve nesnelere sürekli ıslak tutularak korunabilirler. Bir alternatif ise ahşaptaki suyu, emildiğinde ahşabı sertleştirerek havadan koruyan polietilen glikol ile değiştirmektir (Adams, 2008; 112, 113).

Nemli araziler, örneğin turbalık ve bataklık gibi alanlar, arkeologların düşüdür. Geçmişin günlük yaşamından kalanlar buralarda çok iyi durumda korunurlar. Çünkü bu ortamlarda organik kalıntıların çürümesine neden olan bakterilerin gereksinim duyduğu oksijen yoktur. Nemli arazilerde ele geçen ahşap, deri ve diğer organik malzemeler kurak ortamdakilere göre daha eksiksiz bir resim verirler. Örneğin, Kuzey Avrupa'nın turbalıklarında, iyi korunmuş, ürkütücü insan bedenleri ele geçirilmiştir. Ayrıca bitki, salyangoz ve böcek kalıntıları da yerel çevre şartları hakkında değerli bilgiler edinmemizi sağlar. Değerli olmalarına karşın nemli arazilerdeki kazı yerlerinin sorunları da vardır. Kazı sırasında narin, su emmiş kalıntılar nemli tutulmalıdır (McIntosh, 1999; 36).

Nem ve suyun buluntuları koruduğu örneğinden sonra, batan Titanic gemisinin nasıl ayakta kaldığına değinilecektir. Titanic'in madenden yapılmış olması, soğuk okyanus sularında daha yavaş çürümesine neden olmuştur. Buna karşılık arkeologlar geminin yapımında kullanılan çeliğin, düşük ısıdaki okyanus sularında çok kırılğan hale geldiğini ortaya koymuştur. Kazanın meydana geldiği gece suyun ısısı yaklaşık - 0.2 °C'dir (Adams, 2008; 121).

Buzun ve suyun koruduklarının yanın da sıcak ve kuru bir ortamın da malzemeleri koruyarak günümüze taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Organik kalıntıların çürümesine yol açan mikroorganizmalar donma noktasının üzerinde bir ısıya, neme ve havaya gereksinim duyduğundan, organik kalıntılar bataklıklar, kutupsal ya da çöl gibi sıra dışı ortamlarda ele geçer. Çöllerde yaygın insan yerleşimi yoktur. Bu sebeple çöllerdeki arkeolojik hazinelerin çoğu sulu tarım yapılabilen yerel su kaynaklarının bulunduğu bölgelerde ele geçer (McIntosh, 1999; 28).

Görülüyor ki arkeolojik buluntular o yerin yerleşim özellikleri hakkında da bilgi verir. Yani arkeolojik malzemenin yoğun çıkarıldığı bölgeler insan yerleşiminin yoğun olduğu yerlerdir sonucuna ulaşılabilir.

2.2.6.Arkeolojinin Sosyal Bilgiler Eğitimine ve Tarihsel Düşünmeye Katkısı: Küçük Tarihçilerin Tarihe Yaklaşımı

Carlson'a (1998) göre geçmiş hakkındaki arkeolojik bilgi tam olarak Bağımsızlık Bildirisi olarak Amerikan tarihinin bir parçasıdır. NCSS (1994) göre yani Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi'ne göre, eğitim alanındaki dergi makaleleri antropolojinin bir branşı olan arkeoloji çalışmalarını anlatır. Sosyal bilimler, tarih ve antropolojiyi içerdiğinden beri arkeolojinin bu alanla sınıflanması da normaldir. Bilim, bilimsel yöntemleri ve araştırma becerilerini kullanarak etkinlik ve laboratuvar araştırmalarını içerir. Bu yüzden arkeoloji bilimle sınıflandırılabilir. Bununla birlikte arkeologlar değişik matematiksel, dil ve sanat becerilerini kullanmalıdırlar (Akt: Eisenwine, 2000; 1, 7).

Öğrenme üzerinde ilerlemeci yaklaşımın ele alınması öğrencilerin “küçük bir bilim adamı”(Bruner,1966) olarak görülmesini sağlamış, bu anlayış da tarih öğretmenlerinin öğrencilerini “küçük tarihçiler” olarak görmesi şeklinde ele alınmıştır (Dilek,2001; 97). Bruner (1991)'e göre, çocuklara herhangi bir alana ilişkin konu öğretilirken, o alanın düşünme şekli kazandırılarak bu yapılabilir. Yani tarih öğretmeye çalıştığımız bir öğrenciye, öncelikle –gelecekte tarihçi olmayacağını bilmemize rağmen- bir tarihçi gibi düşünmeyi öğretmeliyiz (Şimşek, 2005; 4). Bruner'in eğitim üzerine görüşleri tarih öğretimine “Öğrenciler konuya tarihçi olarak yaklaşmalı, tarihin arkasındaki temel kavramları keşfetmelidir” şeklinde yansımıştır. Diğer bir deyişle

öğrenci tarihi öğrenecekse tarihçi gibi araştırma yapmalıdır. Bu yaklaşımla çocuğun bir arkeolog veya bilim adamı gibi davranması sağlanarak arkeolog veya bilim adamının, tarihçinin nasıl çalıştığını görmesi sağlanır (Şimşek, 2011; 923). Bu çalışmada da yapılan sınıf içi etkinliklerle, özellikle kazı simülasyonu etkinliğiyle, öğrencilerin bir arkeolog gibi davranması ve bu yönde düşünmesi amaçlanmıştır.

Arkeoloji, devam eden basamaklılar yerine, çeşitlilik ve çok kültürlülük öğretmek için güçlü bir araç olabilir (Whiting, 1998'den Akt: Eisenwine, 2000; 27). Çünkü arkeoloji eğitimi ve arkeolojik buluntular ile farklı kültür ve medeniyetler, geçmiş hakkında detaylı bilgiler edinilir. Örneğin kazılarda bulunan madeni para ve sikkeler üzerinde ülke veya medeniyetin adını ve basılma tarihini bulundurur. Bu paralar ile buldukları yerdeki geçmiş medeniyetler ve bu medeniyetlerin kültürel ve sosyal özellikleri hakkında bilgiler edinilebilir.

Levstik ve Pappas, çocukların bir tarih hakkında konuşmaktan çok geçmişini konuşmaktan hoşlandıklarını belirtmişlerdir. Bundan dolayı ilköğretim çocuklarının kendi deneyimleri ile “geçmiş”e giriş yapma arasındaki ilişkiye daha çok yoğunlaşmıştır (Şimşek, 2005; 4). Bu yüzden ortaokulda geçmişe ait malzeme ve yaşayışları kavratma açısından “Arkeoloji” adı altında bir ders, çocuğun bilişsel evresine ve bu evrenin özelliklerine uygun düşmeyeceğinden arkeolojiyle kazandırılması düşünülen tarihsel düşünme ve tarihsel imgelem becerileri tarih dersi konularını içeren Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarıyla, öğrencilerin kendi deneyimlerini elde etmeleri sağlanarak öğrencilere kazandırılabilir.

Eğitimde arkeoloji öğretmen ve öğrencilere pek çok fayda sağlayabilir. Plants (1984) tarafından belirtildiği gibi, “Arkeoloji çalışmak, geçmişten günümüze gelişimin nasıl olduğunu anlamamıza yardımcı olabilir.” (Akt: Eisenwine, 2000). Bu da öğrencinin kronolojik düşünme becerisi kazanmasına hizmet eder. Çünkü geçmişten günümüze bir sürecin değişimini öğrenmek öğrencide zaman ve süreklilik algısı kazanmasını sağlar.

Öğrencinin arkeolojinin çalışma biçimleri ile iki farklı karşılaşma imkânları olduğu söylenebilir. Bunlardan ilki tabii ki öğrencilerin kazı yerlerine götürülerek arkeolojik çalışmaları birebir görmeleri ve yaşamaları biçimindedir. Diğerisi ise çeşitli etkinliklerle zenginleştirilen yapay kazı çalışmaları tasarlamaya dayanan deneysel

(experimental) arkeolojidir. Arkeolojiye ilişkin geliştirilecek bir model kazı etkinliğine katılacak çocuklar “Geçmiş nasıl yazılır?” sorusuna tarihsel belgeler dışında yer alan tarihsel kaynaklarla cevap verme şansına sahip olmanın yanında “Bir arkeoloğun nasıl çalıştığını” da görerek ve yaşayarak öğrenebilecektir (Şimşek,2011; 925). Ayrıca öğrencilerin arkeolojik çalışmalara katılımını sağlamak öğrencilerin bilimsel ve araştırma becerilerine katkı sağlayacağı gibi (Geiger, 2004; 168), tarihsel bir kanıtı analiz etme de geçmişe ait bilgilerle katkıda bulunur ve öğrencilerde tarihsel anlama ve tarihsel analiz becerilerinin gelişimini sağlar (Doğan,2007;299). Arkeolojik bulgular ve kanıtlar üzerinde çalışmanın öğrencilere ve tarih öğretimine sağlayacağı bir diğer yarar da öğrencinin tarihin gerçek olduğu duygusuna sahip olmasına ve o dönemde yaşıyor olmanın nasıl bir duygu olduğunu hissettirmesine imkân vermesidir (Kyving ve Marty’den Akt: Şimşek, 2011; 926).

Arkeoloji eğitimi, yenilenemeyen arkeolojik kaynakların idare edilmesini teşvik eder (Eisenwine, 2000). Çünkü geçen zaman zarfında doğal afetler veya insan yıkımları veya çürüme-bozulma gibi sebeplerden dolayı arkeolojik kaynaklar toprak altında çürümeye yüz tutarlar. Ayrıca buluntu veya kalıntılar yeteri derecede korunmadıkları sürece bozulup çürüyecektir ki zaten ülkemizde arkeoloji eğitimi ile ilgili yeterince çalışmanın olmaması ve aynı zamanda arkeoloji eğitimiyle ilgili yeteri bilincin insanlarda oluşmaması sonucu arkeolojik kaynakların korunması güçleşmektedir. İşte amaçlanan arkeoloji eğitimi ile insanlara geçmişe ait kaynakların muhafazası ve ortaya çıkarımı ile ilgili bilinç kazandırılabilir.

Arkeolojik tortuları incelemede araştırmacılar yerleşir, düzenler, kaydeder, sınıflar, değerlendirir, analiz eder, yorumlar, sonuca varır, anlar, sentezler, uygular ve meslektaşları çalışırken bilgi verir ve iletişime girer. Arkeoloji öğrenmek öğrencilerin eleştirel düşünme yeteneğini geliştirir ve onların tarihsel düşünme süreçlerini ortaya çıkarır (Smith, 1998’den Akt: Cooper, 2010; 69).

Arkeoloji, normal olarak tarih öncesi çalışmalarla birleşmesine rağmen, tarihsel arkeolojinin odağı tarihi içeren herhangi bir alanda içeriliyor olabilir. Eğitmciler genelde arkeolojik alanların tarihsel olaya ve bilgiye katkısının farkında değiller veya bilmezlikten geliyorlar (Easenwine, 2000). Bu yüzden genelde okul programlarında arkeoloji hak ettiği yere sahip değildir veya arkeolojiye hiç yer verilmez.

Arkeoloji, malzeme sağlama yönüyle sadece tarih yazımına değil, tarih eğitimine de katkı sağlamaktadır. Öyle ki Türkiye’de yaklaşık son altı yıldır çokça konuşulan ve eğitim programlarının değişmesine de neden olan yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına göre birey, öğrendiği bilgiyi kendi zihinsel süreçleri ve birikimine göre kendi oluşturur. Bu yüzden bireyin tarih gibi sözel derslerde konuyla ilgili çeşitli materyallerde çalışması ve öğrenme süreçlerini bu materyallerden elde edebileceği bir takım çıkarımlarla desteklenmesi beklenir. Tarih öğretiminde bunun karşılığı kanıt temelli öğrenmedir (Şimşek, 2011; 924). Kanıt temelli öğrenmeye yukarıda değinilmiştir.

Arkeoloji, eğitimciler tarafından sosyal bilimlerde veya diğer alanlarda yer almamasına rağmen, sosyal bilimler alanının odaklandığı “kanıt temelli” programda yeni bir bakış açısı kazanmıştır (Planel, 1990). Çünkü arkeolojik çalışmalar ilk kaynakları kullanarak olay ve malzeme gibi örnekleri sergiler. Arkeolojide malzemeler, insan tarafından yapılmış veya kullanılmış herhangi bir şeyi temsil eder (Akt:Easenwine, 2000; 5).

Kısacası ilköğretim kademelerinde sosyal bilgiler dersiyle özellikle de sosyal bilgiler dersi kapsamında verilen tarih ve arkeoloji konularıyla öğrencilerde tarihsel düşünme, tarihsel empati gelişimi ve kültürel mirasa duyarlılık sağlanır.

2.2.6.1.Ortaokulda Arkeoloji Konularına Ne Kadar Yer Verilmektedir?

İlköğretimde arkeoloji eğitimi tarih öğretimine ve öğrencinin tarihsel düşünmesine bu denli katkı sağlıyorsa “İlköğretim programlarında arkeolojiye ne kadar yer verilmelidir?” sorusuna da cevap aranmalıdır. Arkeolojinin sosyal bilgiler açısından öneminin fark edilmesiyle arkeoloji sosyal bilgiler programlarında yer almıştır. Şöyle ki arkeoloji disiplini ilköğretim sosyal bilgiler 4. ve 5. sınıflarda ele alınmayıp ilköğretim 6. ve 7. sınıflarda sosyal bilgiler programında örnek etkinlikler ve kazanımlar çerçevesinde değerlendirilmiştir. Ancak yine de arkeolojinin 4. ve 5. sınıflarda yer alınmaması büyük bir eksiklik olarak görülmektedir (Şimşek,2011). Çünkü tarihsel bir kanıt öğrenciye somut malzeme sunarak tarihsel sürecin çocuğun zihninde canlanmasını sağlar (Doğan, 2007:50). Aşağıda arkeoloji konularının ilköğretim programlarında kazanımlara dağılımıyla ilgili tablo yer almaktadır (ttkb.meb.gov.tr).

Tablo 2: Sosyal Bilgiler 6. ve 7. Sınıf Derslerinde Arkeoloji Vurgusu Olan Kazanım, Açıklama ve Etkinlik Örnekleri

ÜNİTE	KAZANIM	ÖNERİLEN ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMA
YERYÜZÜNDE YAŞAM(6.SINIF)	Örnek incelemeler yoluyla tarih öncesindeki ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.	“Çatalhöyük’te Yaşam” (Çatalhöyük örneği üzerinden yerleşmeyi etkileyen faktörler günümüzle karşılaştırmalı olarak belirlenir.)	Tarihsel süreç işlenirken tarih şeridi kullanılarak çağ, yüzyıl ve milât kavramları vurgulanacaktır.
	Anadolu ve Mezopotamya’da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.	“Yüzyıllar Boyunca Yerleşme” (Çeşitli görsel materyallerden yararlanarak yerleşmeyi etkileyen faktörler tarihsel süreçte incelenir.)	Hitit, Frig, Lidya, İyon, Urartu, Sümer, Asur ve Babil uygarlıklarına değinilecektir.
		“Anadolu’da İz Bırakanlar” (Anadolu Medeniyetleriyle ilgili verilen bilgiler incelenerek bu medeniyetlerin ekonomik, siyasî ve sosyal özellikleri belirlenir.)	Bu kazanımlar Müze İle Eğitimle ilişkilendirilecektir.
		“Bir Yaşam Bir Uygarlık” (Günlük yaşamla ilgili örneklerden yola çıkarak Anadolu medeniyetlerinin siyasî sosyal ve ekonomik özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulunulur.)	
		“Hititler” (Hititler döneminde Anadolu’yu anlatan film izlenir.)	

EKTRONİK YÜZYIL(6.SINIF)	Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.	Kişisel Sosyal Bilimler” (Öğrencilerin kendilerine ilişkin tanımlamalarından yararlanılarak, bu tanımlamaların sosyal bilimleri oluşturan disiplinlerle ilişkilerine dikkat çekilir.)	Psikoloji, felsefe, antropoloji, arkeoloji, vb. bilimlerden örnekler verilerek sosyal bilimleri oluşturan disiplinler fark ettirilecektir.
ZAMAN İÇİNDE BİLİM(7.SINIF)	İlk uygarlıkların bilimsel ve teknolojik gelişmelere katkılarına örnekler verir. İlkyazı örneklerinden yola çıkarak yazının kullanım alanlarını ve bilgi aktarımındaki önemini fark eder.	“Teknoloji Nasıl Doğdu?” (İlk çağlardaki bazı önemli buluşlar ele alınır.) “Harflerden Kitaba” (Bir eserin kitap haline geliş aşamaları araştırılır; çevredeki bir matbaaya gezi yapılır.	

Yukarıdaki tabloda ilköğretimin 4.ve 5. sınıflarda arkeolojiye yer verilmediği ancak 6. ve 7. sınıflarda kısmen yer verildiği görülmüştür. İlköğretim birinci kademedeki arkeoloji eğitimindeki bu eksiklik çocuğun da bilişsel özellikleri ve gelişim düzeyi dikkate alınarak çocuğun etkin katılımı sağlanıp sınıf içi etkinlikler düzenleyip giderilebilir. Örneğin birinci kademedeki bir çocuk Piaget'nin somut işlemler dönemine tekabül ettiği için uygulanacak etkinlikler çocuğun zihninde somutlaştırılacak şekilde olmalıdır.

2.2.6.2.Arkeoloji Eğitimi Neden Sınıf İçinde De Verilmelidir?

İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarıyla verilecek olan tarih ve arkeoloji eğitiminin çocuğun tarihsel düşünme, tarihsel anlama ve tarihsel empati gelişimine katkı sağladığına az önce değinilmişti. Araştırmanın genelinde de tarihsel düşünme ve öneminden, tarih eğitimi ve tarih öğretimi amaçlarından, somut işlemler dönemindeki öğrencilerde tarihsel anlamının daha verimli gelişimi için soyut olan konuların somutlaştırılması gerektiğinden, yapılandırmacı yaklaşımın ve yaparak yaşayarak öğrenmenin öneminden, arkeoloji konularının öğretiminin öğrencilerde tarihsel düşünme gelişimine katkı sağladığından ve ilköğretim kademelerine arkeoloji konularının en verimli sosyal bilgiler dersiyle verilebileceğinden bahsedilmiştir. Araştırmanın bu kısmında da arkeoloji eğitiminin ilköğretim kademelerindeki somut işlemler dönemindeki öğrencilere sosyal bilgiler dersiyle ve sınıfta yaparak yaşayarak öğretilerek, sınıf içi etkinlikler yoluyla ve öğrencinin etkin katılımı sağlanarak öğretiminin önemi açıklanacaktır.

Arkeoloji eğitimi konusunda tüm bu açıklama ve tanımlamalardan sonra ilköğretim kademelerindeki öğrencilerde tarihsel düşünme gelişiminin sağlanması amacıyla ve öğrencilerin geçmiş yaşamın gizemlerini öğrenmeleri açısından arkeoloji konularının sosyal bilgiler kapsamında verilmesi konusunda “Arkeoloji eğitimi neden sınıf içinde verilmelidir?” öncelikle bu soruya cevap aranmalıdır.

İlköğretimde arkeoloji eğitimi vermek amacıyla öğrencileri müze alanlarına götürüleceği gibi, müze ortamının sınıfa taşınması ve arkeoloji kazı modelinin ve etkinliklerinin sınıfta uygulanması da tercih edilmelidir. Çünkü bütün sınıfı müzeye götürmek öğretmene ciddi sorumluluk yükleyecektir. Müze eğitiminin müzede verilmesi için veliden izin alınmalı, gerekli araç temini sağlanmalı, önceden bir müze eğitimi planı yapılmalı, müze ortamında amacına uygun eğitimin yapılması için öğrencilerin ilgili alanlarda dolaşması sağlanmalı ve bunu yaparken de müzeye ait eşyaların dokunulmamasına özen gösterilmelidir ki bu dikkat edilesi hususlar öğretmeni yoracak ve disiplin sorunlarının ortaya çıkmasına sebep olacak hususlardır. Bu yüzden arkeoloji ve müze ortamının sınıfa getirilmesi öğretmenin sorumluluğunu sınıf çerçevesinde sınırlandıracak ve aynı zamanda da öğrencinin sınıf içinde etkin katılımı sağlanacaktır.

Ayrıca Batılı ülkelerde de müze eğitimi veya arkeoloji eğitimi tarihi nesnelerin okullara götürülmesi şeklinde gerçekleştirildiği bilinmektedir.

2.2.6.3.Tarihsel Katmanların Höyük Analizi İle İncelenmesi (Arkeovaryum) ve Diğer Sınıf İçi Etkinlikler

Arkeoloji konularının sınıf içi yaparak yaşayarak öğrenilmesi amacıyla bu tez çalışması kapsamında uygulanan etkinliklerden biri arkeovaryumdur ve arkeovaryum etkinliği uygulanırken arkeovaryum materyali (EK 1) kullanılır. Arkeovaryum materyali Adıyaman Üniversitesi öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Yasin Doğan tarafından bu tez konusunun çalışması için geliştirilen ve tarihsel katmanların höyük analizinin sınıf içinde gerçekleştirilmesini amaçlayan bir etkinlik olup literatüre ilk kez Yasin Doğan tarafından koyulmuştur. “Arkeovaryum” terimi arkeoloji kelimesinin “arkeo” ve akvaryum kelimesinin “varyum” hecelerinin birleşiminden oluşmaktadır.

Arkeovaryum etkinliğini daha iyi anlayabilmek için höyüğün tanımına değinilmektedir. Höyük, Arapların “tell” ya da “tal”, Perslerin “tepe” diye adlandırdıkları, eski yerleşimlerin yıkılması veya doğal tahribi sonrasında onların kalıntılarıyla oluşmuş doğal olmayan tepeliklerdir (Başaran, 1988). Höyükler genellikle düzlük ovalar ya da platolarda doğal bir tepe görünümündedirler, ancak insan elinden çıkma kültürel katmanlardan oluşurlar. İnsanların aynı yörede yüzyıllar hatta binyıllar boyunca yerleşmeleri ve yaşamaları sonucunda höyükler coğrafyada kolayca fark edilebilecek yüksekliklere ulaşırlar (Cogito, 2001).

Arkeovaryum materyali ile çocuğun tarihsel düşünmesini geliştirmesine olanak sağlayabilir. Şöyle ki arkeovaryum materyali öğrenci tarafından oluşturulabilir ve hazırlanan materyal sınıfta sunularak öğrencinin höyüğü, yerin katmanlarını, bu katmanlarda yer alan tarihi eşyaları ve malzemeleri irdelemesi ve böylelikle geçmiş tarihsel zamanlara ayırabilmesi veya tarihsel zamanlara uygun tarihi malzemelerin ayırt edilmesi sağlanabilir.

Arkeovaryum etkinliği haricinde sınıf içinde uygulanabilecek bazı etkinlik örnekleri Richard Panchyk'nin (2001) “Archaeology For Kids” adlı kitabında değinilmiştir. Bu kitapta çocuklara arkeoloji eğitiminin sınıf içi etkinliklerle verilmesi üzerine yirmi beş adet etkinlikten bahsedilmiştir. Bu etkinliklerden birkaçına

çalışmamızda değinilmektedir. Arkeoloji eğitimine katkı sağlayacak etkinliklerden biri madeni paraların tarihlenmesi (Dating Coins) olabilir. Bu etkinlikle geçmişe ait madeni paralar incelenir ve bu madeni paraların günümüze en yakın veya en uzak zamana ait olup olmadığı bulunabilir. Bir başka etkinlik geçmişe ait bir yağ lambasının (Making An Oil Lamp) yapımı olabilir. Bu etkinlikle kil parçasının kabaca koparılması, üçgen biçimine sokulması ve ortasında delik açılması sağlanır ve etrafına geçmiş dönemleri yansıtan çizimler yapılabilir. Bir paleolitik ateş ocağı (Fireplace) yapılarak da öğrencinin geçmişi öğrenmesi sağlanır. Şöyle ki geçmiş döneme ait insanlar bitkinin ve odunun çabuk yandığını ancak taşın yanmadığını keşfettikten sonra ateşin kontrolünü sağlamak amacıyla taştan ocaklar yapmışlardır. Öğrencilere de bu tarz bir etkinlik yaptırılarak geçmişteki insanların ateşi nasıl kontrol ettikleri yönünde tarihsel empati kazandırılabilir. Ayrıca kitapta geçmişe ait çanak ve çömleklerin sınıflandırılarak o dönemde hangi şekil ve modelin daha popüler olduğunu kavratan bir etkinlik (Pottery Classification) de sınıfta yapılabilir. Öğrenciye geçmişteki insanların karanlıkta kaldıklarında nasıl aydınlandıklarını kavramalarını sağlayan, o dönemdeki insanın kibrit kullanma lüksünün olmadığını, ancak iki taşı birbirine çarptırarak kıvılcımın çıkmasını sağladıklarını kavratan bir etkinlik (A Spark In The Dark) de yapılabilir. Bu ve buna benzer çeşitli etkinliklerin sınıf içinde uygulanmasıyla ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin tarihsel düşüncelerine ve arkeoloji eğitimine yardımcı olunabilir.

Eski insanların beslenme ve tarım faaliyetlerini kavramaya dönük bir etkinlik (Experimenting with Agriculture) etkinliği uygulanabilir. Kırık çanak çömlek parçaları bir araya getirilerek de eski insanların ne tür kaplar kullandığı ile ilgili fikirler geliştirilebilir (Finding Circumference). Çocuklara eski insanların kullandıkları türde kilden bir malzeme (artifact) yaptırılabilir. Bu etkinlikle (Stone Tools) ilk insanların taştan alet yapmalarının sebebinin yaşamı daha kolay hale getirme olması kestirilebilir. Bir kazı sonrası bulunan materyaller o yere ait kültürel, dini, giyim-kuşam vs. gibi özelliklere göre sınıflandırılabilir.

Bir model kazı sonrasında bulunan malzemeler aşağıdaki tabloda olduğu gibi sınıflandırılabilir ki bu etkinlik bu tez çalışmasına da örnek teşkil etmiştir. Model kazıdan çıkan materyaller mikroskop yardımıyla incelenebilir ve yapılan yorumlara göre o materyalin ait olduğu dönemle ilgili çıkarımlarda bulunabilir veya kazıdan çıkan eserler

poşetlenip sınıflandırılabilir ve tarihlenir. Mezardan çıkan bir iskeletin eksik parçaları tahmin edilerek iskeletin tamamının resmi çizdirilebilir veya bir iskelet mezar kazısında iskelete ait materyallerin ortaya çıkartılması sağlanabilir ve o dönemin sosyal yaşantı veya dini inancı hakkında bilgilere ulaşılabilir. Çocuklar bir kazı modelinin başına getirilebilir. Böylelikle çocuk bir arkeoloğun yaptığı gibi kazı yapmaya başlar ve kazı altında malzeme bulmaya çalışır. Yapılan bir kazı sonrasında toplanan toprak yığını bir elekten geçirilerek kazı altında bulunan malzemeler çıkarılabilir. Kazıdan çıkarılan eserler de aşağıdaki formata benzeyen bir tabloda numaralandırarak kayıt altına alınabilir.

Tablo 3: Tarihi Eserlerin Kayıt Altına Alınabileceği Belge

BAGLAM	TARİH	İSİM	NESNE

Bu tez çalışmasında ise ilk hafta model kazı etkinliği, ikinci hafta arkeovaryum, üçüncü hafta ise istasyon şeklinde çömlek tamamlama, porselen tamamlama, yapboz, arkeovaryum analizi, iskelet mezarı ve bir evin temelinden bütününe ulaşma etkinlikleri uygulanmış olup arkeoloji konularının sınıf içi yaparak yaşayarak öğrenilmesi amaçlanmış ve bu bağlamda öğrencilerin ilgi ve dikkati çekilmiştir.

2.2.6.4.Çocuklara Yönelik Arkeoloji İle İlgili Çalışmalar

Bu başlık altında arkeoloji bilimi ve çalışma yöntemleri hakkında çocuklara bilgi vermek amacıyla ve çocuklara sınıf içi veya okul dışı arkeolojik etkinlikleri tanıtmak amacıyla hazırlanmış, çocuklara arkeolojiyi sevdiren ve çocukların arkeolojiyi ve arkeolojinin çalışma yöntemlerini daha kolay ve kalıcı öğrenmesini sağlayabilecek yayınlardan bahsedilecektir.

Panchky (2001)'nin "Archeology For Kids" kitabında arkeoloji ile ilgili 25 etkinlik, bu etkinliklerin yapılış şekli, amacı ve görseli yer almaktadır. Wheatly ve Reid (2001)'in "Arkeoloji Geçmişin İzinde" adlı kitabında, arkeolojinin tanımı ve yöntemleri, kıtadan kıtaya arkeolojik bilgi ve arkeolojik buluntular hakkında bilgiler yer almaktadır.

Sert (2003)'in kaleme aldığı "Bala Çatalhöyük'te" adlı kitap, Bala adlı bir keçinin rehberlik yaptığı Çatalhöyük'te bir geziden, Çatalhöyük adlı höyük alanından, bu alanın yerleşim için neden tercih edilmesinden, Çatalhöyük'te o dönemlerde yaşayan insanların yaşayış ve dini inanışından, mimarilerinden, beslenmelerinden, kullandıkları süs eşyalarından bahsetmektedir. Yine Sert (2003)'in "Evvel Zaman İçinde İnsanın Öyküsü" adlı kitabında ilk insanların yaşadığı yerlerden, kullandıkları malzemelerden, yedikleri besinlerden, ateşi buluşlarından, avlanmalarından, barınmalarından, toplumsal yapılarından, ölüyü gömmek ile ilgili alışkanlıklarından, hayvanları evcilleştirip beslenme amaçlı avlanmalarından, yazıyı keşiflerinden ve kısacası yerleşik düzene geçişlerinden bahsetmektedir.

Sert (2003)'in yazdığı bir başka kitap olan "Tarih Öncesinde İnsan" kitabında ise evrenden, milyonlarca yıl öncesinden, milyonlarca yıl öncesindeki insan faaliyetlerinden, tarih öncesi dönemdeki insanların taşa şekil vermelerinden, ateşi keşiflerinden ve yaşayış tarzlarından ve zamanla yerleşik hayata geçişlerinden ve "Taş Çağı Öyküleri" (2010) kitabında ise tarih öncesi dönemde yaşayan insanların kullandığı ilk aletlerden, buzul çağlarından, yerleşik hayat düzeninden, toplumsal dayanışmalarından bahsetmektedir.

Bruce (2008)'in "Taş Devri Maceraları" kitabında ilk insanlardan, ilk insanların ateşi keşfinden, kullandıkları alet ve silahlarından, beslenmelerinden,

avlanmalarından, barınmalarından bahsetmektedir. Adams (2008)'ın kitabında da arkeolojik kalıntılardan, tarihi alanlardan, arkeoloji ile ilgili temel bilgilerden ve McIntosh (1999) de yazdığı kitapta öğrencilere arkeoloji ile ilgili temel bilgi ve çalışma yöntemleri hakkındaki bilgilerden bahsetmektedir.

Ayrıca Mersin Üniversitesinin çocuklara arkeolojiyi öğretmek ve sevdirmek, çocuklarda arkeolojik buluntulara karşı bilinç oluşturmak ve çocuklara arkeolojik bilgi ve deneyim kazandırmak amacıyla yürüttüğü “Çocuklar İçin Arkeoloji Okulu” projesinde ve Ege Üniversitesinin yürüttüğü “Yeşilova’da Arkeoloji Eğitimi Ve Zamana Yolculuk” adlı projesinde, öğrencilerin deneysel kazı alanına götürülerek arkeolojik deneyim elde etmeleri ve öğrendikleri tarihi çağlarla ilgili bilgileri pekiştirmeleri amaçlanmaktadır.

Yukarıda adı geçen yayınlar öğrencilere arkeoloji hakkında temel bilgileri çocukların seviyelerine uygun şekilde ele alarak çocuklara arkeolojiyi sevdirmeyi amaçlamaktadır. Çocuklara arkeoloji hakkında bilgilenmeleri ve arkeolojik buluntulara karşı daha hassas ve bilinçli yaklaşımları, arkeolojik buluntuların korunması gerektiği yönünde bilinçlendirici etkinlikler uygulanmalı ve çocuklara yönelik arkeolojik kitap ve etkinlikler artırılmalıdır.

2.3. İlgili Araştırmalar

Bu başlıkta tez çalışmasıyla ilgili çalışmış birkaç tez ve yayından bahsedilecektir. Doğan (2007)'ın sosyal bilgiler öğretiminde tarihsel kanıtların kullanımının ele alındığı doktora tezi çalışması, Hasan Işık (2008)'ın tarih öğretiminde doküman kullanımının öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerine ve başarılarına etkisi üzerine yazdığı doktora tezi çalışması, Hülya Işık (2008)'ın sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde kanıt temelli öğrenme modeli üzerine yazdığı yüksek lisans çalışması, Erdoğan (2007)'ın ele aldığı sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde resimlendirilmiş öykülerin tarihsel düşünme becerilerinin gelişimine etkisi konulu yüksek lisans tezi, Şimşek (2006)'ın kronolojik düşünme becerisini ele alan tez çalışması ve Alabaş (2007)'ın sosyal bilgiler dersinde kanıt temelli öğrenme üzerine yazdığı yüksek lisans tezi, tarihsel düşünme becerileri üzerine yapılan yurtiçi çalışmalardır.

Ayrıca Mersin Üniversitesi'nin çocuklara arkeolojiyi öğretmek ve sevdirmek, çocuklarda arkeolojik buluntulara karşı bilinç oluşturmak ve çocuklara arkeolojik bilgi ve deneyim kazandırmak amacıyla yürüttüğü “Çocuklar İçin Arkeoloji Okulu” projesinde ve Ege Üniversitesinin yürüttüğü “Yeşilova’da Arkeoloji Eğitimi Ve Zamana Yolculuk” adlı projesinde, öğrencilerin deneysel kazı alanına götürülerek arkeolojik deneyim elde etmeleri ve öğrendikleri tarihi çağlarla ilgili bilgileri pekiştirmeleri amaçlanmaktadır.

Cooper (2010)’ın kazı, arkeoloji ve tarihsel düşünme üzerine olan çalışması, Geiger (2010)’ın tarih ve arkeoloji bilimlerini öğrenme üzerine olan çalışması, Eisenwine (2000)’nin okullarda arkeoloji eğitimi üzerine yazdığı tez çalışması; Adams (2008)’in ve McIntosh (1999)’un çocuklara yönelik yazdığı kitaplar, arkeoloji ve eğitim üzerine yazılmış yurt dışı yayınlardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yöntem

Öğretmenin katılımıyla bir ortaokul sınıfında tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesinin amaçlandığı bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden Eylem araştırması (Aksiyon araştırması-Action Research) ise bu araştırmanın modelini oluşturmaktadır. Eylem Araştırmasını gerçekleştirirken elde edilen veriler, gözlem, görüşme ve doküman analiziyle toplanmıştır. Yazının bundan sonraki kısmında da nitel araştırmadan, eylem araştırmasından ve veri toplama tekniklerinden kısaca bahsedilecektir.

Nitel araştırmanın herkesçe bilinen ve kabul edilen bir tanımının yapılması zor olmakla beraber nitel araştırma, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanabilir. Nitel araştırmanın çeşitli disiplinlere dayanan güçlü kuramsal temelleri vardır. Sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, dilbilim gibi disiplinler nitel araştırmaya hem bakış açısı kazandırmışlar hem de yöntem olarak katkıda bulunmuşlardır (Şimşek ve Yıldırım,2011:35).

Algı ve olayların, doğal ortamında, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemleriyle gerçekçi ve bütüncül bir biçimde incelenmesi ve yorumlanmasına yönelik nitel bir sürecin izlenmesi “nitel araştırma” süreci olarak tanımlanır (Denzin ve Lincoln'den Akt: Sancak, 2011; 45). Nitel araştırmada var olan bir kuramdan yola çıkılmaktan ziyade kuram oluşturma temel alınarak, sosyal olgular bağlı buldukları çevre dâhilinde incelenmekte ve anlamlandırılmaya çalışılmaktadır (Şimşek ve Yıldırım, 2011; 39).

Uzuner'e(1999) göre nitel araştırmada esas ilgi noktası “anlam”dır (Akt:Alabaş, 2007; 57). Bu bağlamda nitel araştırmaların en önemli özelliği, insanları, varlıkları ve olayları doğal ortamda incelemesi, yani “doğalcı” olmasıdır (Alabaş,2007; 57). Nitel araştırmanın doğası araştırmacının düşüncesini daha özgür olarak ortaya koymasıdır.

Ancak araştırmacı özgürlüğünü, birikimi ve donanımı ile beslerse ortaya nitelikli bir araştırma çıkarabildiği düşünölebilir (Işık, 2008; 47).

Le Compte ve Goetz (1984)' e göre nitel araştırmada çoğunlukla üç tür veri toplanır: Çevreyle ilgili veri, süreçle ilgili veri ve algılara ilişkin veri. Çevreyle ilgili veriler, araştırmanın yer aldığı sosyal, psikolojik, kültürel, demografik ve fiziksel özelliklere ilişkindir. Süreçle ilgili veriler, araştırma sürecinde nelerin olup bittiği ve bu olanların araştırma grubunu nasıl etkilediğine ilişkindir. Algılara ilişkin veriler ise, araştırma grubuna dâhil olan bireylerin süreç hakkında düşündüklerine ilişkindir. Bu üç tür veriyi toplamak için araştırmacının bazı nitel veri toplama yöntemlerini kullanması gerekir. Nitel araştırmada en yaygın olarak kullanılan üç tür veri toplama yöntemi vardır: görüşme, gözlem ve doküman incelemesi (Akt:şimşek ve Yıldırım, 2011: 40).

Nitel araştırmanın en çok karşımıza çıkan yedi özelliği vardır (şimşek ve Yıldırım, 2011; 41):

- 1.Doğal ortama duyarlılık
- 2.Araştırmacının katılımcı rolü
- 3.Bütüncül yaklaşım
- 4.Algıların ortaya konması
- 5.Araştırma deseninde esneklik
- 6.Tümevarımcı analiz
- 7.Nitel veri

Nitel araştırmanın bu yedi özelliğinden hareketle şöyle bir sonuca ulaşılabilir: Nitel araştırmada olaylar, doğal ortamında, araştırmacının etkin katılımıyla, olayların bütün yönleri göz önünde bulundurularak, araştırmaya katılan bireylerin olay hakkındaki algıları da göz önüne alınarak, uygun yöntem ve tekniklerle incelenmelidir.

3.1.Araştırmanın Modeli

3.1.1.Eylem Araştırması

Eylem araştırması veya diğer adıyla aksiyon araştırması, nitel araştırma yönteminde kullanılan bir araştırma türü olup uygulayıcıların aktif katılımını gerektirir. Eylem araştırması, uygulayıcının doğrudan kendisinin ya da bir araştırmacı ile birlikte gerçekleştirdiği, uygulama sürecine ilişkin sorunların ortaya çıkarılması ya da hâlihazırda ortaya çıkmış bir sorunu anlama ve çözmeye yönelik sistematik veri toplamayı ve analiz etmeyi içeren bir araştırma yaklaşımıdır (Şimşek ve Yıldırım, 2011; 295). Aşağıda eylem araştırmasıyla ilgili tanımlara ve açıklamalara yer verilmiştir. Eylem araştırmasının ne olduğunun daha iyi anlaşılmasına başlanmasıyla bu tez çalışmasının da araştırma amacı daha iyi kavranacaktır.

Eylem araştırması, katılımcıların dikkatli ve sistemli bir şekilde eğitim uygulamalarını inceleyebilmek için araştırma tekniklerinin kullanıldığı bir süreçtir. Birçok araştırma türü olmasına rağmen gelecekte eylem araştırması özellikle öğretmenler tarafından uygulamalarını değiştirmek ve araştırmalara örnek olmak amacıyla kullanılacaktır (Ferrance, 2000'den Akt: Bayrak, 2010; 36).

Eylem araştırması, alan yazında çok farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. Mills (2005,s.5) eylem araştırmasını, öğretmen araştırmacılar, okul yöneticileri, okul rehber öğretmenleri ya da öğretim/öğrenim ortamındaki diğer ortaklar tarafından yürütülen sistematik bir araştırma olarak tanımlamıştır. Johnson (2008, s.28) ise gerçek okul ya da sınıf ortamında öğretimin ya da eylemlerin kalitesini anlamak ve geliştirmek amacıyla yapılan bir araştırma süreci olarak betimlemiştir. Fraenkel ve Wallen (2006, s.567) tarafından eylem araştırması; bir ya da daha fazla kişi tarafından yerel bir uygulama hakkında bilgi toplamak veya bir problemi çözmek için yapılan araştırma olarak ifade edilmiştir (Akt: Yüce, 2012).

Eylem araştırması literatürde “aksiyon araştırması” olarak da geçer. Mills (2003)'e göre aksiyon araştırması, uygulayıcıların karşılaştıkları bir problemi ortadan kaldırmak veya var olan bir pratiği daha iyi hale getirmek ve iyileştirmek için kullanılır (Akt: Yılmaz ve Çiviler, 2012; 7). Aksiyon araştırması literatürde “uygulama için

araştırma” ve “uygulamada-uygulamanın araştırılması” olarak ikiye ayrılır (Küçük, 2002; Gabel, 1995’ten Akt: Kurnaz, 2010; 182).

Erözkan (2007) eylem araştırmasını uygulayıcıların araştırması olarak tanımlayıp şu şekilde açıklamıştır: “Uygulayıcıların araştırması olarak bilinen eylem araştırması, herhangi bir durumu sistematik olarak tespit etmek ve bunu geliştirmek amacıyla güden bir yöntemdir. Pek çok yöntemden farkı, uygulamayı geliştirmek ve uygulamayı gerçekleştiren kişilerin de araştırmacı ve araştırılan konumunda olmasıdır” (Erözkan, 2007’den Akt: Yapalak, 2009; 42).

Aksoy’a (2003) göre eylem araştırmaları eğitim uygulayıcılarının eylem araştırması ile elde edecekleri verileri uygulamada daha sağlıklı kararların alınmasını ve alınan kararlar doğrultusunda eyleme geçirilmesini sağlayabilir. Dilek’e (2002) göre de aksiyon (eylem) araştırmaları öğretmenlerin öğretim uygulamalarında kendilerini geliştirmelerine ve eğitim araştırması yapan kişilerin anket, test vb. istatistiğe dayalı bir takım araştırma araçlarına bağlı kalmaksızın sınıf içinde öğrenme adına neler yaşandığını birinci elden tespit edilmesine olanak sağlar (Akt:Alabaş, 2007; 58). Eylem araştırması, araştırmacının araştırma ortamı ile ilgili görüşlerini, varsayımlarını ayrıntılı bir biçimde ortaya koymasını ve toplanan verilere karşı açık görüşlü olmayı gerektirir (Cavkaytar, 2009; 88).

Eylem araştırması ile ilgili bir diğer tanımı da Erdoğan(2007; 59) “Araştırma konusunun doğal ortamda incelenmesi ve öğrencilerin yapılan etkinlikleri nasıl anlamlandırdıklarının araştırmanın amaçları doğrultusunda belirlenmesi gereği seçilen nitel araştırma modeli” olarak yapmıştır. Ekiz (2003), bilimsel araştırmalar ile okul ve sınıf gibi yerel seviyelerde değişimin ve buna bağlı olarak da gelişimin oluşturulabilmesinde en güçlü araştırmalardan birinin aksiyon araştırması olduğunu belirtmiştir (Akt:Kurnaz, 2010; 182).

Yapılan tanımlar dikkate alındığında eylem araştırmalarının, eğitimde kuram ve uygulama arasında bir köprü niteliği taşıdığı söylenebilir (Johnson, 2008’den Akt: Yüce, 2012). Bu tez çalışmasında da araştırılan ve çalışılan konu tarihsel düşünme becerileri ve arkeoloji konularının yaparak yaşayarak öğreniminin sınıf içinde gerçekleşmesi olup

eylem araştırması aracılığıyla uygulaması Johnson'un bu düşüncesini destekler niteliktedir.

Eylem araştırmaları, son yıllarda yapılan bilimsel araştırma çeşitleri arasında oldukça popüler bir yaklaşım olarak, gerek akademisyenler gerekse de öğretmen araştırmacılar tarafından aktif olarak kullanılan ve eğitimin çeşitli konularında sistematik ve bilimsel olarak bilgi elde etme ve uygulamaları geliştirme amacıyla yararlanılan bir yöntem olarak görölmektedir (Kuzu, 2005; 32).

Ferrance (2000)'a göre eylem araştırmaları günümüzde eğitimde sıklıkla yararlanılan biri haline gelmiştir. Mertler (2006)'e göre ise bunun temel nedenleri arasında araştırmacının sürece etkin olarak katılması ve öğretimsel uygulamalardan doğrudan etkilenmesi gösterilebilir (Akt: Cavkaytar, 2009;87). Kuzu (2005)'ya göre eylem araştırmasının eğitim alanındaki en önemli amacı, eğitim alanında ortaya çıkan gerçekleri sistematik olarak anlamak ve onu değiştirerek geliştirmeye çalışmaktır (Kuzu, 2005; 32).

Eylem araştırması, öğretmeni veya uygulayıcıyı aktif kılması açısından önem taşıdığı için eğitimde de kullanılması önerilen bir araştırma türüdür. Sosyal dünyada olanları ya da eğitim dünyasında meydana gelen gelişmeleri ve gerçekleri sistematik olarak anlamak ve onu geliştirmeye çalışmak eylem araştırmalarının en önemli amaçlarından birisidir (Ekiz, 2009'dan Akt: Sancak, 2011; 53).

Eğitimde kuramların uygulanmasına ve hem uygulayıcıyı hem araştırmacıyı hem de öğrencilerin araştırma sürecine aktif olarak katılımına olanak sağlayan eylem araştırmasının daha iyi anlaşılması açısından eylem araştırmasının özelliklerine ve diğer araştırma yöntemlerine göre tercih edilme sebeplerine değinilecektir.

Eylem araştırmalarının en belirgin özelliklerinden birisi uygulayıcı rolündeki öğretmenin araştırma rolünü de üstlenmesi ve sürece aktif katılımını sağlamasıdır. Ayrıca eylem araştırmasının temelinde araştırmacının gözlemleri ve davranışsal verileri vardır ve eylem araştırmalarının diğer araştırma türlerinden farkı, öğretmenlerin araştırmacı bir kişilik geliştirmelerini teşvik etmesidir (Sancak, 2011; 51). Öğretmenlerin araştırma sürecine katılmaları, araştırma ile uygulama arasındaki uçurumu yok etme ve araştırmayı kendi uygulamalarının bir parçası haline getirmesine katkıda bulunabilir. Öğretmenlerin

araştırmacı olmaları, kendi uygulamalarını şekillendiren durumları sistematik olarak daha iyi anlamaları ve bunları geliştirmelerini sağlar (Yüce, 2012).

Elliot (1991) ise eylem araştırmalarının öğretim ve öğretmenin mesleki gelişimini, program geliştirme ve değerlendirmeyi, araştırma ve düşünmeyi bir araya getirerek eğitim alanındaki uygulamaların araştırma yoluyla geliştirilmesine önemli katkılar yaptığını belirtmektedir (Şimşek ve Yıldırım, 2011;306).

Eylem araştırması yapan öğretmenler yeni uygulamaları paylaşma ve bir ekip olarak uygulama ve araştırma yapma konusunda da kendilerini donanımlı olarak algılamaktadırlar. Eylem araştırmasında öğretmenin rolü sadece başkaları tarafından üretilen bilimsel bilgileri uygulamak değil de kendilerinin de aktif olarak bilgi üretme sürecine katılmalarıdır (Yüce, 2012).

Eylem araştırmalarında nicel veri toplama yöntemleri de kullanılmakla birlikte, daha çok nitel araştırma yaklaşımının kullanıldığı görülmektedir. Bunun nedeni de nitel araştırmanın esnek bir yapıya sahip olması ve genelleme amacının ön planda olmamasıdır. Eylem araştırmaları bireysel olarak yapılabildiği gibi grup olarak da yapılabilir ve eylem araştırmasını uygulayıcının bizzat kendisi veya dışarıdan bir araştırmacı yapabilir. Eylem araştırmalarında araştırmacı ile uygulayıcı arasında yoğun bir etkileşim ve paylaşım söz konusudur (Şimşek ve Yıldırım, 2011;295).

O'brian (2003)'ın tanımına göre eylem araştırması, bir grup insanın bir problemi tanımlaması, problemi çözmek için yaptıkları ve sonuçta ne kadar başarılı olduğu, eğer sonuçtan memnun değilse yeniden denemesi, yani yaparak-yaşayarak öğrenmesi sürecidir (Akt:Çobanoğlu ve Kalafat, 2012). Ekiz (2006)'e göre de aksiyon araştırması, eğitim uygulamalarını geliştirmek üzere uygulamacılarca yürütülen, uygulamaları sistematik olarak anlama, değerlendirme ve değiştirme amacı olan bir çeşit uygulama ya da incelemedir. Aksiyon araştırmasıyla elde edilen veriler, araştırmanın yürütüldüğü mahalli koşullara ve araştırma kapsamına göre anlam kazanmaktadır (Akt: Sancak, 2011; 51).

Eylem araştırması sürecinin geçerli ve güvenilir olması, bu süreçte elde edilen verilerin geçerli ve güvenilir olması demektir. Çünkü elde edilen veriler geçerli, güvenilir ve sürecin problem durumuna hizmet edecek şekilde olmalı ve bu verilerden elde edilen

yorumlarla eylem araştırmasının sürekliliği sağlanmalıdır. Peki, eylem araştırmasında geçerlik ve güvenilirlik nedir ve nasıl sağlanmalıdır? Eylem araştırmasında geçerlik, yapılan gözlemlerle en ince ayrıntısına kadar doğru bir resim oluşturacak biçimde veri toplamak anlamına gelmektedir. Güvenirlik ise güven duyulabilecek ya da inandırıcılığı yüksek bir veri toplama ve analiz etme süreci yaşamak anlamındadır(Karadağ, 2010). Eylem araştırmasından elde edilen verilerin doğru analizi ve sürecin ayrıntıyla gözlem altına alınması eylem araştırmasını geçerli ve güvenilir kılacaktır.

Berg (2001) eylem araştırmalarını üç tür altında sınıflamaktadır: teknik-bilimsel-işbirlikçi eylem araştırması, uygulamalı-karşılıklı işbirliği-tartışma odaklı eylem araştırması, özgürleştirici-geliştirici-eleştirel eylem araştırması (şimşek ve Yıldırım, 2011). Bu tez çalışması da içerdiği etkinlikler, öğrencilerin araştırmacı ve uygulayıcıyla işbirliği içinde aktif katılımı ve uygulama öncesi ve sonrası tartışma ve sonuçlar üretme yönüyle uygulama yönüyle uygulamalı-karşılıklı işbirliği-tartışma odaklı eylem araştırmasına girmektedir.

Eğitim-öğretim süreci özellikle de yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesiyle araştırma süreçlerine daha da önem vermiştir. Çünkü yapılandırmacı yaklaşımla amaçlanan düşünene, sorgulayan, araştıran, araştırdıklarını yaşamına uyarlayabilen bireyler yetiştirmektir. Bu sebeple özellikle sınıf içinde uygulanan etkinliklerin bu amaca hizmet etmesi gerekmektedir. İşte eylem araştırmaları sınıf içinde ya da uygulama alanında uygulanarak öğretmen ve öğrencilerin etkin katılımı da sağlanarak eğitim sürecinin ve eğitimin amaçlarının gerçekteşmesini sağlar. Yani aksiyon araştırmalarının amaçlarından biri eğitimdeki gelişmeleri anlamaktır. Buradan ulaşılmak istenen nokta eğitim- öğretimde eylem araştırmalarının kullanımını veya eylem araştırmalarının öğretimde kullanılması sürecini anlamaktır.

Eylem araştırmalarının öğretimde kullanılmasını ilk olarak Dewey 1930'lu yıllarda önermiştir. Dewey (1933) öğretim ve öğrenme sürecinde denemenin ve araştırmanın önemini vurgulamış ve öğrencilerin daha iyi öğrenmelerine yönelik yaklaşımların ve uygulamaların bu yolla keşfedilebileceğini ve paylaşılabileceğini belirtmiştir. Hopkins (1993) eylem araştırmalarının, kendi uygulama süreçlerindeki sorunların varlığını algılayan ve bu sorunların çözümlerine yönelik adımlar atmak isteyen öğretmenler için uygun olduğunu belirtmektedir (şimşek ve Yıldırım, 2011; 305).

Eylem araştırmasının özelliklerinin yanı sıra, eylem araştırma süreci de gerek yöntemsel açıdan gerekse uygulama ve bulguların sunumu açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Bu nedenle ayrı bir başlık olarak ele alınmıştır.

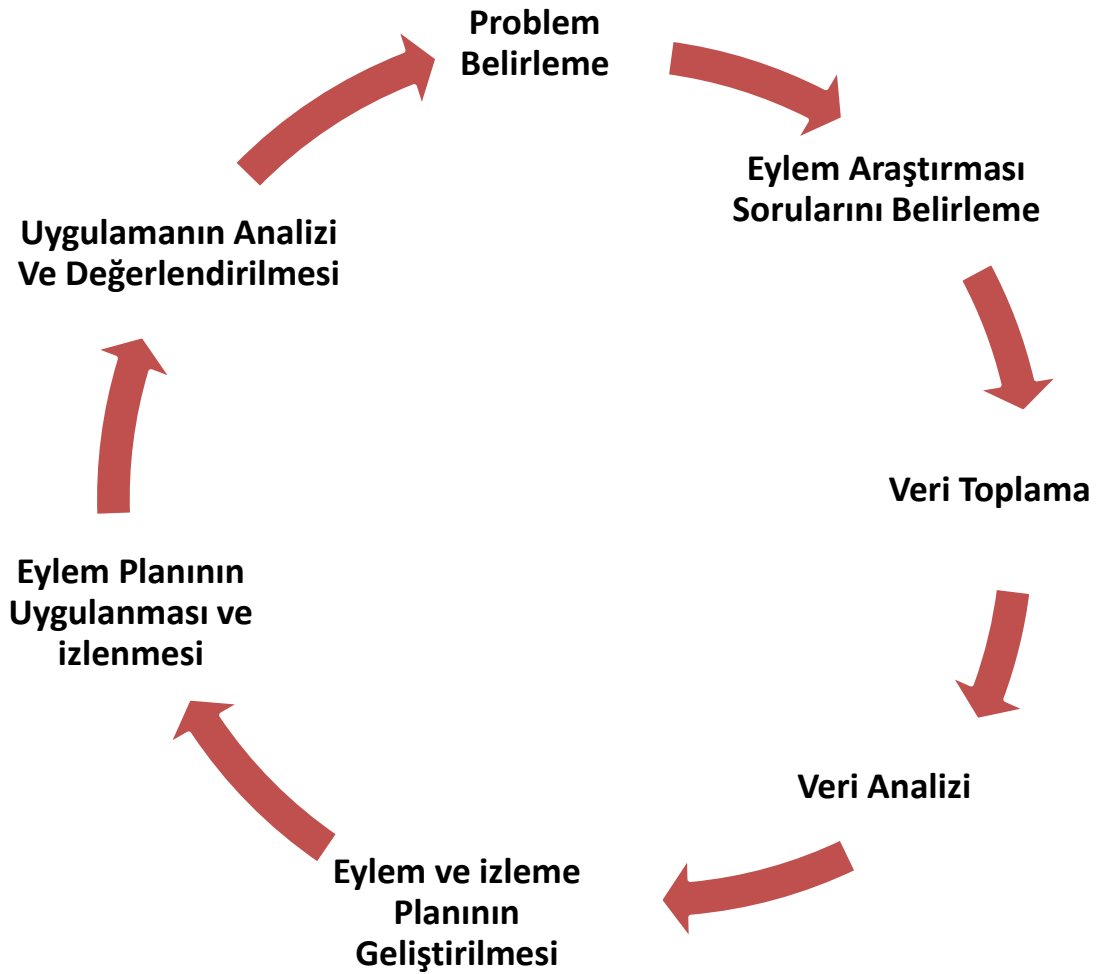
3.1.2.Eylem Araştırması Süreci

Eylem araştırması süreci problem çözmeye yönelik ve süreklilik gösteren bir süreçtir (Türkan, 2008'den Akt: Yüce, 2012). Benzer şekilde eylem araştırması süreci problem belirleme, veri toplama, veri analizi, eylem planı belirleme, eylemi gerçekleştirme ve yeni eylem planına karar verme aşamalarından oluşmaktadır (Şimşek ve Yıldırım, 2011; 297).

Eylem araştırması döngüsü, farklı biçimlerde betimlense de özünde aynı kalmıştır. Bütün bu betimlemeler eylem araştırmasının süreklilik gösteren araştırmalar olduğuna işaret etmektedir (Cavkaytar, 2009; 90).

Bu tez çalışmasında ise eylem araştırması süreci döngüsel olarak ele alınmıştır. Araştırma süreci ile ilgili döngü oluşturulurken Şimşek ve Yıldırım(2011;298)'ın eylem araştırması döngüsü (EK 2) esas alınmış ve bu döngüden uyarlanarak geliştirilen eylem araştırması süreci döngüsü Şekil 1'de sunulmuştur. Aşağıda bu tez çalışmasında uygulanan eylem araştırması süreci ile ilgili döngü ve bu döngüyle ilgili açıklamalar mevcuttur.

Şekil 1: Çalışmada Kullanılan Eylem Araştırması Modeli

Şekil 1’de görüldüğü gibi Eylem araştırması sürecine uygun olarak öncelikle araştırmanın problemi belirlenmiş ve sosyal bilgilerde arkeoloji konularının eğitiminin olmaması bir eksiklik olarak görülmüş ve bu tez çalışmasında uygulanan sınıf içi etkinliklerin uygulanmasıyla belirlenen eksikliğin ortadan kalkacağı düşünülmüştür. Araştırma problemi belirlendikten sonra problem ile ilgili ön tarama anketi 6. Sınıf öğrencilerine uygulanmış ve konuyla ilgili veriler toplanmış, bu veriler analiz edilerek eylem araştırması sürecine ve araştırmanın probleminin giderilmesine uygun bir eylem planı geliştirilmiş ve bu plana uygun şekilde uygulamalar yapılmıştır.

3.1.2.1.Problemi Belirleme

Arkeolojiyle ilgili konulara(tarih öncesi dönem) sosyal bilgiler öğretimi programda(<http://ttkb.meb.gov.tr>) değinilmiş fakat gerek milli eğitim bakanlığının ilgili mevzuatının yüklediği sorumluluklar(<http://mevzuat.meb.gov.tr>) gerekse uygulamanın yapıldığı okul çevresinde arkeolojik kazı alanlarının olmayışı ve yerel müzelerin yaparak yaşayarak öğrenme süreçlerini sağlamaması eylem araştırmasının problem durumunu ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın problem durumunu ortaya koyan verilerden yola çıkarak eylem planlarının hazırlanılmasına başlanmıştır. Bu veriler bulgular kısmında ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

3.1.2.2.Eylem Araştırması Sorularını Belirleme

Bu aşamada eylem araştırması problemi soru ya da sorular biçiminde ifade edilir. Burada amaç sorular yoluyla araştırma probleminin daha belirgin ve araştırmaya yön verecek hale getirilmesidir. İyi ifade edilmiş araştırma soruları, toplanacak veriler ve bu verilerin analizi aşamalarında araştırmacının araştırma problemine odaklanmasına yardımcı olur (Şimşek ve Yıldırım, 2011; 299).

Eylem araştırmasının bu aşamasında mevcut durumun yani öğretmenin sorun olarak dile getirdiği arkeoloji konularının uygulamalı bir şekilde işlenmesinin zor olduğu gerçeği araştırmacı tarafından geliştirilen öğrenci ön tarama anketi(EK 3) yoluyla da ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1.Öğrencilerin uygulamalı olarak arkeoloji konularının öğrenilmesiyle ilgili deneyimleri nasıldır?

2.Öğrenciler arkeoloji bilimi ile ilgili neler bilmektedirler?

3.Öğrencilerin arkeolojiyi yaparak yaşayarak öğrenmeye karşı tutumları nasıldır?

3.1.2.3. Veri Toplama

Yukarıda belirtilen araştırma soruları dikkate alınarak, eylem araştırmacısı problemi daha ayrıntılı tanımlamak ve problemin çözümüne yönelik öneriler elde etmek amacıyla ilgili alanda veri toplar(Şimşek ve Yıldırım, 2011; 300). Bu araştırmada eylem araştırmasının problemini daha ayrıntılı tanımlamak amacıyla araştırmacı tarafından bir ön tarama anketi geliştirilmiştir. Anket, geniş bir örneklemden hızlı bir biçimde veri toplama ve analiz etme konusunda etkili bir araçtır. Eylem araştırmalarında bir evren ya da örneklem tanımlamak genellikle güçtür. Bu nedenle anket verileri üzerinde tahmine dayalı, genelleme amaçlı sayısal hesaplamalar yapmak mümkün değildir. Bu tür veriler üzerinde betimsel istatistikler kullanılır ve veriler araştırma soruları çerçevesinde tanımlanır (Şimşek ve Yıldırım, 2011; 302)

Ön tarama anketi uygulayıcının yer aldığı okuldaki öğrenciler Adıyaman Merkez Bir Aralık Ortaokulu 6. Sınıf öğrencileri dâhil olmak üzere Kâhta Hacıbey Ortaokulu 6. Sınıf öğrencilerine, Sincik Söğütlü Cumhuriyet Ortaokulu 6. Sınıf öğrencilerine, Adıyaman Merkez Yunus Emre Ortaokulu 6. Sınıf öğrencilerine, Adıyaman Merkez Şehit Cem Özgül Ortaokulu 6. Sınıf öğrencilerine, Kâhta Bağbaşı Ortaokulu 6. sınıf öğrencilerine 2013 yılı mart ayının son haftasında uygulanmıştır.

Tablo 4: Ön Tarama Anketine Katılan Toplam Öğrenci Sayısı

Okullar	Katılan Öğrenci Sayısı
Bir Aralık Ortaokulu	25
Yunus Emre Ortaokulu	25
Şehit Cem Özgül Ortaokulu	25
Söğütlü Cumhuriyet Ortaokulu	25
Hacı Bey Ortaokulu	60
Bağbaşı Ortaokulu	58
Toplam	218

Uygulama yapılan okul dışındaki diğer okul öğrencilerine de ön tarama anketinin yapılmasının amacı arkeoloji ve konularının öğretimi ile ilgili büyük resmi ortaya çıkarmaktır. Bu ön tarama anketi aracılığıyla aşağıdaki soruların cevabı öğrenilmek istenmiştir.

1.Öğrencilerin uygulamalı olarak arkeoloji konularının öğrenilmesiyle ilgili deneyimleri nasıldır? Bu kapsamda öğrencilere aşağıdaki dört soru yöneltilmiştir.

- a. Öğretmeninizle herhangi bir tarihi alanı(müze, kale, kazı alanı, kalıntı vb.) ziyaret ettiniz mi?
- b. Eğer ziyaret ettiyseniz tarihi bir alan gezisinde nelerle karşılaştınız?
- c. Sosyal Bilgiler dersinde arkeoloji ile ilgili olduğunu düşündüğünüz konular hangileridir?
- d. Televizyondan veya internetten herhangi bir arkeolojik kazıyı gözlemlediniz mi?

2.Öğrenciler arkeoloji bilimi ile ilgili neler bilmektedirler? Bu kapsamda öğrencilere aşağıdaki beş soru yöneltilmiştir:

- a. Müzelerde sergilenen eserler, kalıntı veya bulgular ne şekilde elde edilmiş olabilir?
- b. Arkeoloji sizce nedir?
- c. Arkeolog kavramı sizde neyi çağrıştırıyor? Bir arkeolog faaliyetlerini nasıl yürütür?
- d. Arkeolojik bir kazı sizce nasıl gerçekleşir?
- e. Arkeolojik bir kazı ile ne tür malzemeler elde edilebilir?

3.Öğrencilerin arkeolojiyi yaparak yaşayarak öğrenmeye karşı tutumları nasıldır? Bu kapsamda öğrencilere aşağıdaki dört soru yöneltilmiştir.

- a. Bir şeyi veya bir yeri keşfetmekten hoşlanırmısınız? Neden?
- b. Herhangi bir arkeolojik kazıya katılmak hoşunuza gider miydi? Neden?
- c. Arkeolojik bir kazı alanında bulunma veya arkeolojik bir kazı etkinliğine katılma geçmişi öğrenme isteğinizi nasıl etkiler?
- d. Arkeolojik kazı ile ortaya çıkan buluntular sizce nasıl korunmalıdır?

3.1.2.4. Veri Analizi

Veri analizi verilerin düzenlenmesi ve araştırma soruları çerçevesinde betimlenmesi ve yorumlanması aşamalarından oluşur (Şimşek ve Yıldırım, 2011;303). Bu araştırma çerçevesinde problem durumunu tespit etmek amacıyla uygulanan ön tarama anketinden elde edilen veriler betimsel olarak tablollaştırılmış ve frekans-yüzdeler analizler oluşturulmuştur. Bu veriler bulgular kısmında ayrıntılı olarak yorumlanmıştır.

3.1.2.5. Eylem ve İzleme Planının Geliştirilmesi

Bu aşama toplanan verilerin analizi ve yorumu çerçevesinde araştırmacının ilgili uygulama ya da sürece ilişkin bir çözüm planı ya da alternatif bir uygulama geliştirmesine ilişkindir. Bu anlamda eylem veya uygulama planı geliştirme, eylem araştırmasının ayrılmaz bir parçasıdır. Yani bilimsel araştırmalardan farklı olarak araştırmacı bir problemin çözümüne yönelik olarak bulduklarını uygulamaya aktarma konusunda adım atar. Uygulama sürecinde probleme neden olan etkenleri belirlemiş olan araştırmacı veya uygulayıcı bu etkenleri ortadan kaldırma ya da yeniden biçimlendirmeye yönelik önlemleri belirler ve bunları sürece yayılmış, sistematik bir plan içine yerleştirir. Eylem planında atılacak adımlar ve bunların süreleri ve zamanları açık olarak belirlenir (Şimşek ve Yıldırım, 2011; 304).

Eylem planını uygulamak için ön tarama anketinin yapıldığı altı okuldan biri seçilmektedir. Aslında uygulamanın yapılması için İl Milli Eğitim Müdürlüğünden ve valilikten Kahta Hacıbey Ortaokulu adına izin alınmıştır (EK 4). Ancak Hacıbey Ortaokulunun ilçede bir okul olması ve uygulamanın yapılması için gerekli olan malzemelerin sayıca çok ve ağır olması, hassas olmaları konularının teknik sorunlara yol açabileceği düşünüldüğünden uygulama Adıyaman Merkez Bir Aralık Ortaokulunda yapılmış olup okul müdürünün bilgisi dâhilindedir (EK 5).

Tarihsel düşünme becerilerinin gelişimi üzerine yapılan bu eylem araştırmasında sorunu belirlemeye yönelik veriler toplanıp analizi ve yorumu yapıldıktan sonra, uygulayıcının da dâhil olduğu bu süreçte bir eylem ve izleme planı geliştirilmiştir.

1. Aşama: Arkeoloji bilimi ve arkeolojinin çalışma yöntemi hakkında sunum

2. Aşama: Sınıf içi arkeolojik kazı simülasyonu oluşturma
3. Aşama: Arkeovaryum ile höyük analizi
4. Aşama: Arkeolojik etkinlikler ile ilgili istasyon tekniği uygulama
5. Aşama: Yarı yapılandırılmış görüşme

Eylem araştırması süreci ile ilgili döngünün bir parçası olan izleme planı aşaması uygulayıcı tarafından uygulama sürecinde tutulan araştırma notları, uygulama sürecinde uygulama ile ilgili öğrencilerden toplanan öğrenci çalışma kâğıtları, uygulama sürecini kayıt altına alan video kayıtları ve fotoğraflar ile kayıt altına alınmıştır.

3.1.2.6.Eylem Planının Uygulanması ve İzlenmesi

Eylem araştırması sürecinin bir diğer aşaması diğer aşamada oluşturulan eylem planının uygulanması aşamasıdır. Geliştirilen plan çerçevesinde yeni plan işe koşulur. Uygulama sürecinde plana sadık kalınmalı ancak uygulamada görülen problemlerin çözümüne veya yeni ortaya çıkabilecek durumların özelliklerine yönelik gerekli olan değişiklikler de yapılmalıdır. Bu tür değişiklikler eylem planına yansıtılmalıdır (Şimşek ve Yıldırım, 2011; 304).

Bu tez çalışmasında da yukarıda belirlenen eylem planına göre ilk aşamada arkeoloji bilimi ve arkeolojinin çalışma alanına yönelik uygulayıcı tarafından 10 dakika süren slayt sunusu yapılmış, arkeolojik bir kazının simülasyonu ile ilgili 10 dakika süren örnek bir video öğrencilere izletilmiş, sunu ve videonun ardından soru-cevap yöntemi ile arkeolojik kazı ile ilgili öğrenci soruları yanıtlanmıştır.

Eylem planının ikinci aşamasında, sınıf içi arkeolojik kazı simülasyonu oluşturmak için uygulama öncesinde sınıf uygulamaya hazır hale getirip sıra düzeni uygulamaya göre düzenlenmiştir (EK 6). Ayrıca uygulama öncesinde gerekli materyaller temin edilmiş ve sınıfa yerleştirilmiştir. Bu uygulama için 50x20x70 cm boyutlarında plastik, renkli tekneler (6 adet), kazı sürecinde kullanmak amacıyla fırça (30 adet), kova (12 adet), elek (12 adet), mala (12 adet), plastik şeffaf eldiven (50 adet), ateş küreği (12 adet), değişik renklerde işaretleyici mantar iğnesi (100 adet), bulunan nesnelere korumak için kilit poşet (100 adet), cetvel (6 adet), bulunan nesnelere kayıt altına almak için kazı alanı kayıt dosyası (6 adet), her bir gruba poşetleri

numaralandırmak ve isimlendirmek için kırmızı ve mavi renklere tahta kalemi (12 adet), ince elenmiş kuru sıva kumu (100 kg), arkeolojik kazı faaliyetleri ile ilgili kitap, dergi, broşür (EK 7), slayt çıktıları (her birinden 6 adet), mercek (3 adet) temin edilmiştir. Kazıda kullanılan tarihi nesnelere arasında ise madeni paralar, kemikler, çömlek parçaları, süs eşyaları, kolye, küpe, çan, fosil örnekleri, vb olup uygulamanın kayıt altına alınmasını sağlayan kamera, araştırmanın uygulayıcısı, araştırmacı ve uygulamaya yardım eden iki yardımcı kişi de kullanılmıştır.

Bu çalışma 40x3 dakika sürmüştür. Sınıf kazı teknesi sayısına göre gruba ayrılır. 30 öğrenci her grupta 5 öğrenci olacak şekilde gruplara ayrılır. Gruptaki üyelerin yapacakları çalışmadaki görevleri ve çalışmanın aşamaları kendilerine açıklanır. Kazı simülasyonu çalışmasının aşamaları şunlardır (EK 8);

- a. Kazı teknelerinde mala yardımıyla üstteki toprak hafifçe sıyılır.
- b. Fırça yardımıyla tarihi nesne bulunur.
- c. Bulunan nesnelere yeri kaydedilir.
- d. Kazılan toprak elekten geçirilir ve ayrıştırılır.
- e. Buluntu kayıt defterine bulunan nesnenin yeri, numarası ve özellikleri kaydedilip yazılır (EK 9).
- f. Çıkarılan buluntular kilitli poşetlere alınarak numaralandırılır.
- g. Sınıfta araştırma köşesinde yer alan kaynaklardan bulunan bir nesneyle ilgili araştırma yapılır.
- h. Kazı etkinliği sonrası etkinlikle ilgili çalışma kâğıdı (EK 10) öğrencilere işletilir.

Eylem planının üçüncü aşamasında arkeovaryum materyali ile höyük analizi yapmak ve kazı bölgesinde ortaya çıkabilecek tarihsel katmanların nasıl oluştuğunu anlamak ve kıyaslamak amaçlanır. Sınıf sıra düzeni etkinliğe göre uygulama öncesinde düzenlenir. Çalışmanın öncesinde yine höyük tanımı ve görselleriyle ilgili 10 dakika süren bir slayt sunusu öğrencilere izletilir. Bu çalışma için 60x30x50cm boyutlarında, kapağı çıkarılmış, cam, dikdörtgen bir akvaryum, 3 cm yüksekliğinde 6 katman için 6 farklı renkte toprak (kum, talaş, farklı toprak, boyanmış köpük..), akvaryum arasına katmanların rahat oluşturulabilmesi için mukavva karton (6 adet), strafor (5 adet) ve tarihsel malzemeler (salyangoz ve midyeden oluşan fosil örnekleri, taş malzemeler,

kemik parçaları, çömlek parçaları, porselen parçaları, demir malzemeler, kandil türleri, bir avuç yanmış buğday, bir avuç kömür parçası, çimen, madeni ve kağıt paralar uygulama öncesinde temin edilir. Arkeovaryumun her bir katmanının yapılması için daha öncesinden ayrılan altı öğrenci grubundan her birinden birer öğrenci çağrılır ve katmanlar aşamayla yapılır.

Arkeovaryumun birinci katmanı için yani en alt katman için açık renk toprak yayılır ve arkeovaryumun görünen kısmına çeşitli fosil örnekleri (6 adet salyangoz, midye fosili) dizilir. İkinci katman için ikinci grup öğrenci talaş ve taş devrinden kalma hayvan kemikleri, el baltası, şekillendirilmiş taş malzemeler, taş bıçaklar ve obsidyen dizilir. Üçüncü katman için boyanmış köpük yayılır ve araya yanmış buğday taneleri, yanmış odun ve kömür taneleri, obsidyen, çömlek parçaları, çömlek kandil dizilir. Dördüncü katman için farklı bir toprak çeşidi yayılır ve demir malzemeler, demir kandil vb eşyalar dizilir. Beşinci ve altıncı katmanlar için ise farklı renklerde toprak ve taşlar kullanarak günümüze daha yakın olan ampul, porselen eşyalar, demir ve kağıt paralar vb eşyalar dizilir. Kısacası öğrenci gruplarının katılımı ile arkeovaryum adı verilen höyük oluşturulur.

Eylem araştırmasının dördüncü aşaması çeşitli arkeolojik etkinliklerden istasyon oluşturma ve uygulamadır. Sınıf sıra düzeni uygulama öncesinden hazırlanır. Öğrenciler öncesinde gruplara ayrılmışlardır. Uygulama için gerekli olan bir torba alçı, çakıl taşlar, bir adet 30x40 cm boyutlarında baklava tepsisi, bir adet 50x20x70 cm boyutlarında sıva teknesi, bir poşet dolusu toprak, bir adet maket iskelet, çeşitli tarihsel malzemeler, iki adet mala, iki adet fırça, iki adet kova, bir adet yapıştırıcı, bir adet elek, bir adet kürek, bir önceki haftadan hazırlanan arkeovaryum materyali, iki adet 30x40x30 cm boyutlarında kap, bir adet porselen tabak, bir adet çömlek testi, 5 kg talaş, bir adet tarihi puzzle, 100 adet şeffaf eldiven, arkeovaryum ile ilgili iki adet çalışma yaprağı (EK 11 ve EK 12), temel evden bütüne ulaşma etkinliği için öncesinden hazırlanan görsel ve sunular, diğer etkinliklerle ilgili çalışma yaprakları (EK 13, EK 14, EK 15 ve EK 16.) öncesinden temin edilmiştir.

Birinci masada bir önceki haftadan hazırlanan arkeovaryum etkinliği ile ilgili çalışma kağıtları mevcuttur ve öğrenciler arkeovaryuma bakarak çalışma kağıtlarını doldururlar. Etkinliğin amacı öğrencilerin çalışma kağıtlarındaki soruları yanıtlayarak

tarihsel katmanların analizini yapmalarıdır. İkinci masada bir iskelet maketinin gündelik tarihsel malzemelerle kaplı mezar simülasyonu mevcuttur ve öğrenciler bu mezarı kazarak mezardaki eşyalardan hareketle mezardaki kişinin hangi devirde yaşayıp hangi dini inanca sahip olduğuna, hangi cinsiyetten olduğuna dair birçok bilgiye ulaşabilir ve böylece tarihsel düşünebilir. Üçüncü masada bir kap içerisinde bir adet kırık porselen ve dördüncü masada bir adet kap içinde kırık çömlek parçaları mevcuttur. Bu etkinliklerle ulaşılmak istenen amaç öğrencilerin buldukları kırık parçaları yapıştırarak malzemenin bütününe elde etmektir. Beşinci masada baklava tepsisine hazırlanan alçı yayılır ve çakıl taşlarından bir evin temeli yapılır ve öğrencilerden bu temel evin bütününe hayal etmeleri ve bu evin temelini çizmeleri istenir. Bu etkinlikle ulaşılmak istenen amaç öğrencilerin o tarihlerde yaşayan insanların yaşam tarzları, beslenme ve barınma koşulları hakkında tahminlerde bulunarak tarihsel düşüncelerini sağlamaktır. Altıncı masada ise tarihsel bir puzzle vardır ve öğrencilerden parçaların birleştirip resmin bütününe elde etmeleri istenir. Etkinliklerle ilgili resimler ekte mevcuttur (EK 17).

Daha öncesinde gruplara ayrılmış öğrencilerden her bir grup bir etkinliğin başında, öğretmen ve uygulayıcının yönlendirmeleriyle uygulamaya başlamaktadırlar. Etkinliğin ardından on dakika geçtikten sonra gruplar sırayla yer değiştirmekte ve her grup bir önceki grubun etkinliğini devam ettirmektedir. Bu 3x40 dakikalık süreç tüm grupların tüm etkinliklere katılımıyla sona erecektir. Etkinlikler çerçevesinde hazırlanan çalışma yaprakları öğrencileri yaptırılır.

Eylem araştırmasının son aşaması tüm etkinlikler sonrasında öğrencilere uygulanan son değerlendirme anketi (EK 18) olup amaç eylem planı uygulamasının analizini ve değerlendirmesini yapmaktır.

3.1.2.7.Uygulamanın Analizi ve Değerlendirilmesi

Bu aşamada uygulama sonuçları analiz edilir ve problemin ne derece çözüldüğüne yönelik değerlendirme yapılır. Bu değerlendirmede uygulamada ortaya çıkan sorunlar, bu sorunların kaynakları, planın etkililiği, benzer problemler için çıkarımlar ve aynı probleme yönelik olarak atılabilecek yeni adımlar ele alınır (Şimşek ve Yıldırım, 2011; 305).

Eylem araştırması sürecinde uygulamanın analiz ve değerlendirilmesi amacıyla uygulama sonrasında uygulayıcının görev yaptığı ve eylem araştırması uygulamasının yürütüldüğü 26 adet 6. sınıf öğrencisine yarı yapılandırılmış görüşme yaptırılarak eylem araştırması uygulamalarından elde edilen verilerin analiz ve yorumunun yapılabilmesi amaçlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme ve soruları uygulama sürecine yönelik olup mevcut durum ve uygulama sonrası durum arasındaki gelişim ve değişimi yansıtması amacıyla önemli olup eylem araştırması sürecine de yön vermektedir.

3.2.Araştırmanın Ortamı

Araştırmanın yapıldığı ortam belirlenirken belirli ölçütler dikkate alınmıştır. Bunlar;

- Öğretmenin eylem araştırmasına katılmaya gönüllü olması,
- Araştırmada video kamera cihazının kullanımına izin vermesi,

Yukarıdaki ölçütler doğrultusunda belirlenen okul Adıyaman iline bağlı bir devlet okuludur. Araştırmanın yapıldığı sınıf da okulun 6-A sınıfı olup sınıfta konuyla ilgili slayt sunularının izlenilmesini sağlayan projeksiyon mevcuttur. Sınıfın metrekaresi 7x7 yani 49 m² dir. Sınıfta 20 adet sıra ve bir öğretmen masası vardır. Sınıf, sınıf içi arkeoloji eğitime uygun etkinliklerin işlenmesine uygun değildir. Çünkü etkinlikler öğrencinin aktif katılımını gerektiren ve materyal kullanımını gerektiren etkinlikler olup sınıfın genişliği buna müsait değildir. Etkinlikler öğrencilerin daha rahat hareket edebileceği bir sınıf ortamında daha kalıcı uygulanabilirdi. Ayrıca tez konusuyla ilgili etkinlikler kalabalık sınıf ortamına uygun değildir. Ancak etkinlikler grup çalışması şeklinde yapılarak öğrencilerin tümünün aktif şekilde katılımı sağlanmıştır.

3.3.Çalışma Grubu

3.3.1.Öğrencilerin Seçimi

Araştırma süreci boyunca uygulamaların yapılacağı öğrencilerin seçimi ön tarama anketi uygulanan altı okuldan biri olacak şekilde ve sosyal bilgilerde arkeoloji eğitimi ile ilgili kazanımların bulunduğu 6. sınıf öğrencilerinden seçilmiştir. Araştırmaya katılan öğrenciler Yukarıda açıklanan sebeplerden dolayı Adıyaman Merkez Bir Aralık

Ortaokulu 6-A sınıfı öğrencileridir. Araştırmaya katılan öğrenci sayısı 18 kız ve 12 erkek olmak üzere toplam 30 öğrenciden oluşmaktadır.

3.3.2.Araştırmaya Katılan Öğretmen

Araştırmaya uygulayıcı olarak gönüllü katılan öğretmen evli ve 37 yaşında olup KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği mezunu olup 10 seneyi aşkın çalışmaktadır. Öğretmen, e-proje vb proje ve faaliyetlere katılmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenin özgeçmişi EK 19’da sunulmuştur.

3.3.3.Araştırmacı

Araştırmacı, Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği programından mezun olup Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi bölümü tez dönemi yüksek lisans öğrencisidir. Ayrıca araştırmacı 24 yaşında olup MEB’ e bağlı bir devlet okulunda üç senedir sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

3.2.4.Geçerlik Komitesi

Araştırma sürecinin her adımının izlenmesi amacıyla oluşturulan geçerlik komitesini araştırmacının danışmanı ve aynı zamanda Adıyaman Üniversitesi öğretim üyelerinden olan Yrd. Doç. Dr. Yasin Doğan, Adıyaman Üniversitesi öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Ahmet Kara ve Adıyaman Üniversitesi araştırma görevlilerinden Arş Gör. Fatma Torun oluşturmaktadır.

3.4.Veri Toplama Araçları

Araştırma bir nitel araştırma olduğu için araştırmada kullanılan veri toplama araçları da nitel araştırmanın en çok kullanılan veri toplama araçları olan görüşme, gözlem ve doküman incelemesi olacaktır. Bu veri toplama araçlarının niteliklerinden kısaca bahsedilip araştırmada kullanılan veri toplama araçlarına değinilecektir.

3.4.1.Görüşme

Nitel araştırmada en sık kullanılan veri toplama aracı görüşmedir. Görüşme insanların bakış açılarını, deneyimlerini, duygularını ve algılarını ortaya koymada

kullanılan, oldukça güçlü bir yöntem olup (Bogdan ve Biklen, 1992), görüşmede kullanılan temel yöntem sözlü iletişimdir. Briggs (1986) görüşmenin, sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalarda kullanılan en yaygın veri toplama yöntemi olduğunu savunmakta ve bu durumun, görüşme yönteminin, bireylerin deneyimlerine, tutumlarına, görüşlerine, şikâyetlerine, duygularına ve inançlarına ilişkin bilgi edinmede oldukça etkili bir yöntem olmasından kaynaklandığını belirtmektedir (Akt: Şimşek ve Yıldırım, 2011; 40, 119).

Kuş'a (2003) göre görüşme tekniğinin en belirleyici özelliği görüşülen kişilerin bakış açılarını ortaya çıkarmak olmaktadır. Punch (2005) görüşmenin, insanlığın gerçekliğe ilişkin algılarına, anlamlarına, tanımlamalarına ve geleceği inşa edişlerine vakıf olmanın iyi bir yolu olduğunu düşünmektedir (Akt:Erdoğan, 2007; 61).

Patton'a (1987) göre de görüşme, beceri, duyarlık, yoğunlaşma, bireyler arası anlayış, öngörü, zihinsel uyanıklık ve disiplin gibi pek çok boyutu kapsaması açılarından hem sanat hem de bilimdir. Görüşmenin amacı, bir bireyin iç dünyasına girmek ve onun bakış açısını anlamaktır. Stewart ve Cash (1985) ise görüşmeyi önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci olarak tanımlamıştır (Akt: Şimşek ve Yıldırım, 2011; 119).

Alan yazınında iki türlü görüşmeden söz edilebilir: Yapılandırılmış görüşme ve yapılandırılmamış görüşme veya Stewart ve Cash'ın (1985) tanımlamasıyla yönlendirici olan görüşme ve yönlendirici olmayan görüşme. Rubin (1983) de görüşme türlerine ilişkin farklı bir yaklaşım geliştirir ve görüşmeleri dörde ayırır: sabit format anket görüşmesi, açık uçlu anket görüşmesi, açık uçlu duyarlaştırıcı görüşme ve açık uçlu yoğunlaşmış görüşme. Bütün bunların yanı sıra Patton (1987) üç tür görüşme yaklaşımından söz eder: sohbet tarzı görüşme, görüşme formu yaklaşımı ve standartlaşmış açık uçlu görüşme tarzı (Akt: Şimşek ve Yıldırım, 2011; 120, 121).

Bailey (1982)'e göre görüşme yönteminin esneklik, yanıt oranı, sözel olmayan davranış, ortam üzerindeki kontrol, soru sırası, anlık tepki, veri kaynağının teyit edilmesi, tamlık ve derinlemesine bilgi gibi güçlü yönlerinin yanı sıra maliyet, zaman, olası yanlılık, kayıtlı veya yazılı bilgileri kullanamama, zaman ayırma güçlüğü, gizliliğin ortadan kalkması, soru standardının olmayışı ve bireylere ulaşma güçlüğü gibi zayıf

yönleri de vardır (Akt: Şimşek ve Yıldırım, 2011; 123-125). Bu araştırma kapsamında 6. sınıf öğrencilerinin arkeoloji konularının sınıf içinde yaparak yaşayarak öğreniminin öğrencilerde ne gibi değişikliklere sebep olduğu bizzat öğrencilerden görüş alınarak veri toplamaya çalışılacaktır.

Araştırmada araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmış görüşmeler kullanılmış olup elde edilen veriler eylem araştırması sürecine yön vermiştir. Araştırmanın problem durumunu belirlemek amacıyla uygulamadan önce, 2012-2013 eğitim öğretim yılının ikinci dönemi başında, Adıyaman ilinde belirlenen altı ortaokulunda 6. Sınıf öğrencilerine uygulanan ön tarama anketi ve yine 2012-2013 eğitim öğretim yılının ikinci dönemi mayıs ayında, uygulama sonrası Adıyaman Merkez Bir Aralık Ortaokulu 6. Sınıf öğrencilerine uygulanan ve amacı öğrencilerin uygulamalar sonrasında öğrencilerde tarihsel düşünme becerilerinin gelişiminde gözlenen değişimi belirlemek olan yarı yapılandırılmış görüşme araştırmada kullanılan yapılandırılmış görüşme teknikleridir. Ön tarama anketinin bazı verileri yarı yapılandırılmış görüşme verileriyle karşılaştırılmıştır.

Öğrencilerle yapılan görüşmeler ise uygulama öncesi, uygulamalar süresince ve uygulama sonrasında, grupta veya bireysel olarak, uygulayıcının sorduğu sorular ve öğrenci cevapları şeklinde olmaktadır.

3.4.2. Gözlem

Nitel araştırmada kullanılan ikinci en yaygın veri toplama yöntemi ise gözlemdir. Sosyal olguların gözlenerek anlaşılacağı varsayımına dayanan gözlem yöntemi kendi içinde katılımcı ve katılımcı olmayan gibi gruplara ayrılır ve herhangi bir ortamda veya kurumda oluşan davranışı ayrıntılı olarak tanımlamak amacıyla kullanılan bir yöntem olarak tanımlanır (Şimşek ve Yıldırım, 2011; 41). Gözlem, herhangi bir ortamda veya kurumda oluşan davranışı ayrıntılı olarak tanımlamak amacıyla kullanılan bir yöntemdir (Balcı, 2005'ten Akt: Erdoğan, 2007; 62).

Gözlem türlerine ilişkin olarak araştırmacı yapıya yönelik iki temel boyut üzerine düşünülmelidir (Bailey, 1982). Bunlar: gözlemin gerçekleşeceği ortam ya da çevrenin yapısı (doğal veya yapay) ve araştırmanın geçtiği ortama ilişkin araştırmacının

aldığı yapısal kararlardır. Yine Bailey'e (1982) göre gözlemin sözel olmayan davranış, doğal çevre ve zamana yayılmış (uzun süreli) analiz gibi güçlü yönlerinin yanında kontrolün olmaması, sayısallaştırma güçlüğü, örneklem küçüklüğü, alana giriş güçlüğü ve gizliliğin ortadan kalkması gibi zayıf yönleri de vardır (Akt: Şimşek ve Yıldırım, 2011; 170,173, 174).

Bu çalışmada uygulama sürecini ve yapılan etkinliklerin öğrenciler üzerinde ve öğrencilerin tarihsel düşünme becerileri üzerindeki etkisini gözlemlemek amacıyla kaydedilen video kamera çekimleri, araştırmanın yapılandırılmamış gözlem tekniğinin uygulandığını gösterir.

3.4.3.Doküman İncelemesi

Dokümanlar nitel araştırmada önemli bir yer tutar. Şimşek ve Yıldırım'a göre (2011; 187), doküman incelemesi araştırılması hedeflenen olgu/olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Doküman incelemesi ayrıca araştırmacının çalıştığı konuyla ilgili kişi veya kurumlara doğrudan ulaşamayacağı durumlarda önemli bir bilgi toplama yöntemi olabilir (Işık, 2008; 48).

Doküman incelemesinde asıl olan nokta konuyla ilgili elde edilen verilerin objektif bir araştırma sürecine hizmet ediyor olmasıdır. Çünkü dokümanlar geçmişini yansıtan kaynaklar olarak bilinmeyenlere ışık tutar ve dolayısıyla doküman incelemesi de geçmişin öğrenilmesinde etkin rol oynar.

Bailey (1982) gözlem ve görüşmede olduğu gibi doküman incelemesinin de güçlü ve zayıf yönlerini belirtmiştir. Doküman incelemesinin kolay ulaşılacak özneler, tepkiselliğin olmaması, uzun süreli veya zamana yayılmış analiz, örneklem büyüklüğü, bireysellik, özgünlük, görece düşük maliyet ve nitelik gibi güçlü yönlerinin yanı sıra olası yanlılık, seçilmişlik, eksiklik, ulaşılabilirlik, örneklem yanlılığı, sınırlı sözel davranış, standart bir formatın olmaması ve kodlama güçlüğü gibi zayıf yanları da vardır (Akt:Şimşek ve Yıldırım, 2011; 190, 191). Bu araştırma kapsamında öğrencilerin yaptıkları arkeolojik çalışmaların değerlendirildiği çalışma yapıları ve benzeri öğrenci ürünleri doküman incelemesi olarak değerlendirilecek ve bu dokümanlardan veriler toplanacaktır.

Araştırma sürecinde hazırlanan planlar doğrultusunda ortaya çıkan öğrenci ürünleri yani uygulamalardaki etkinliklerle ilgili olarak hazırlanan çalışma kâğıtları, araştırmada kullanılan doküman incelemesi veri toplama tekniğine örnektir. Üç hafta boyunca uygulanan her bir etkinlik için oluşturulan çalışma kâğıtları, eylem planlarının gözden geçirilmesi konusunda araştırmacıya yol göstermekte, tarihsel düşünme becerilerinin gelişimi konusunda öğrenci ilerlemesini yansıtmakta ve eylem planlarının hedefe ulaşmasını izlemeye olanak tanımaktadır. Öğrenci ürünlerine ilişkin örnekler ekte sunulmuştur.

3.5.Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik

Geçerlik ve güvenirlik bir araştırmanın inandırıcılığı açısından yaygın olarak kullanılan iki ölçüttür (Şimşek ve Yıldırım, 2011; 256). Yapılan eylem araştırmasının geçerliği için araştırma öncesinde, araştırma süresince ve araştırma sonrasında geçerlik komitesinden görüşler alınmış, uygulamalar süresince sürekli gözlemler yapılmış, farklı veri toplama araçlarıyla (görüşme, gözlem ve doküman incelemesi) veriler toplanmış, görüşme ve gözlemler video kamerayla kaydedilmiş ve elde edilen bulgular öğretmenle ve geçerlik komitesiyle paylaşılmıştır. Ayrıca araştırmanın güvenirliliğini sağlamak amacıyla araştırmacının rolü ve araştırmayla ilgili deneyimleri, katılımcılar ve katılımcıların bulunduğu ortam açık şekilde tanımlanmış, elde edilen bulgular betimlenmiş ve öğretmen ve geçerlik komitesiyle paylaşılmıştır. Ayrıca danışmanın İngiltere de bulunduğu süre içinde bu araştırmaya benzer etkinliklere, çeşitli müze ve tarihi mekân gezilerine katılmıştır ve bununla ilgili fotoğraflar da EK 20’de sunulmuştur.

3.5.1.Araştırmada Alınan Etik Önlemler

Araştırmanın yapılabilmesi için öğretmen, okul idaresi ve milli eğitim müdürlüğünden gerekli izinler (EK 4 ve EK 5) alınmıştır. Öğretmenin araştırmaya gönüllü katıldığı belirtilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların tümü araştırmanın amacından haberdar edilmiştir. Katılımcıların kimliği gizli tutulmuştur. Uygulama süresince çekilen video kayıtları da okul idaresi ve velilerin şifai onayıyla çekilmiştir.

3.5.2.Araştırmada Elde Edilen Deneyimler

Sınıf içi yaparak yaşayarak arkeoloji konularının öğrenilmesi amacıyla hazırlanan bu eylem araştırması süreci dolayısıyla uygulanan etkinliklerden elde edilen bir takım sonuçlar daha etkili uygulamaların yapılmasına vesile olmalıdır. Örneğin etkinliklerin uygulandığı sınıf ortamı veya sınıf genişliği etkinliklerin daha rahat uygulanmasına engel olmaktadır. Ayrıca etkinliklerde amaçlanan öğrencinin etkin katılımı kalabalık sınıf ortamında pek mümkün olmamakla beraber daha sakin ve daha geniş bir sınıf ortamında daha kalıcı olacaktır.

Sınıf sıra ve oturma düzeni de arkeoloji konularının sınıf içi etkinliklerle öğrenimine uygun olmalıdır. Şöyle ki ilk hafta uygulanan arkeolojik kazı simülasyonunda gerekli olan sınıf sıra düzeni öğrencilerin kazı çalışmalarını yapmalarına olanak sağlamalıdır. Ayrıca arkeovaryum materyali ile yapılan arkeovaryum etkinliği yukarıda değinildiği gibi daha az sayıda daha doğrusu ideal sınıf mevcudu sayısına sahip olduğunda tüm öğrencilerin sürece dâhil olması ve etkin katılımı mümkün olacaktır.

Araştırma sürecinde uygulanan etkinlikler ile elde edilen sonuçlardan biri de etkinliklerde kullanılan malzemelerin temininin zorluğudur. Özellikle kazı simülasyonu için gerekli olan kazı teknelerinin bulunması zaman almış olup etkinliğin uygulanmasını geciktirmiştir.

Etkinlikler süresince araştırmacının/öğretmenin tek başına etkinlik sürecini yönetmesi güç olmakla birlikte yardımcı öğretmenlerin sürece katılımı ve öğrencilere etkinliklerde yardımcı olmaları öğrencilerin etkinliklerde daha aktif ve bilinçli hareket etmelerini sağlayacaktır. Ayrıca uygulamalar esnasında ders saati süresinin uygulamanın amacına uygun yapılması için yeterli olmadığı görülmüştür. Uygulamalardan istenilen düzeyde verimin elde edilmesi amacıyla uygulayıcıya yeterli ders saati süresi verilmelidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde arkeoloji konularının sınıf içi yaparak yaşayarak öğrenimine yönelik uygulama öncesi, uygulama süreci ve uygulamanın öğrenciler ve öğretmen üzerindeki etkilerine yönelik bulgular ve buna bağlı olarak yapılan yorumlar yer almaktadır. Bulgular araştırmanın problem cümlesi ve alt problem cümleleri doğrultusunda toplanan verilerden elde edildiği için öncelikle her bir problem cümlesi belirtilerek elde edilen bulgular yorumlanacaktır.

Bu tez çalışmasının problem cümlesini “Arkeoloji Konularının Sınıf İçi Yaparak Yaşayarak Öğretiminin 6. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Düşünme Becerilerini Geliştirmeye Etkisi Nasıldır?” oluşturmaktadır.

4.1.Öğrencilerin Arkeoloji Bilimi ve Çalışma Yöntemi Hakkındaki Ön Bilgi ve Deneyimlerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Eylem araştırması döngüsünün birinci ve ikinci basamağı, birinci alt problemle ilişkili olarak aşağıda sunulmuştur.

Eylem araştırması 1. Aşama: Problemi Belirleme

Arkeolojiyle ilgili konulara(tarih öncesi dönem) sosyal bilgiler öğretim programında (MEB, 2005) yer verilmiştir. Konuyla ilgili programın kazanım tablosu literatür bölümünde ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır. Pek çok saha çalışmasında olduğu gibi arkeolojiyle ilgili konuların öğretim süreci de okul dışı etkinlikler için oldukça uygundur. Fakat Milli Eğitim Bakanlığının ilgili mevzuatının özellikle öğretmenlere yüklediği sorumluluklar; Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Ve Orta Öğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği'nin 21. Maddesinde ayrıntılı bir şekilde sıralanmaktadır (<http://mevzuat.meb.gov.tr>). Bu maddenin problem durumuna açıklık getirmesi açısından bir kaç fıkrası aşağıda sıralanmıştır.

Madde 21 — (Değişik bent:2.3.2008/26804 RG) Öğrencilerin seviyelerine göre bilgi, görgü ve yeteneklerini geliştirmek; yaparak yaşayarak öğrenmelerine

imkân vermek ve derslerin uygulama ortamında yapılmasını sağlamak; onlara çevrelerini, toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik değerlerini tanıtmak, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri yakından izletmek amacıyla yakın çevre ve yurt içi geziler ile diğer ülke ve toplumları tanıtmak üzere yurt dışı geziler düzenlenebilir. Öğretim programının gerektirdiği ve öğretmen tarafından okul dışında yapılması uygun görülen araştırma, inceleme, izleme, tanıma ve uygulama amacıyla yapılan okul dışı etkinlik ve ziyaretler ilgili ders kapsamında; diğer geziler sosyal etkinlikler kapsamında yapılır.

Gezilerde aşağıdaki hususlara uyulur;

a) Gezi yapılacak yerler belirlenirken, yakın çevre gezilerine öncelik verilir. Gezilerin, amacına uygun olarak gündüz yapılmasına özen gösterilir.

b) Sınıf/şube rehber öğretmenleri, ders öğretmenleri veya danışman öğretmenlerce, herhangi bir ders veya sosyal etkinlik kapsamında yapılacak etkinliklerle ilgili Gezi Planları (EK-13), en az 7 gün önce okul müdürlüğüne verilir. Gezi planı ile birlikte geziye katılacak yönetici, öğretmen, öğrenci ve varsa velilerin isimleri, adresleri, ulaşılabilecek yakınlarının telefon numaralarının yer aldığı bir liste hazırlanarak bir nüshası okul yönetimine verilir.

c) Öğretim programları gereği yapılacak geziler için ders yılı başında; yıllık planda yer almayıp derslerin işlenişi sırasında fırsat eğitiminden yararlanmak amacıyla yapılacak geziler için gezi öncesinde; sosyal etkinlikler kapsamında yapılacak bilimsel, kültürel, turizm, spor ve ziyaret amaçlı geziler için, onay alınmadan önce velilerden öğrencilere ait yazılı izin belgesi alınır.

ç) Gezilerde, 40 öğrenciye kadar bir yönetici ve en fazla iki sorumlu öğretmen görevlendirilir. İmkânlar ölçüsünde sosyal etkinlikler kurulunca uygun bulunan velilerin de geziye katılımı sağlanır.

d) Öğretim programları kapsamında yapılacak gezilerin o ders saati içinde yapılmasına özen gösterilir. Ancak gezinin bu süreyi aşabileceği durumlarda okul yönetiminin bilgisi dâhilinde ders öğretmenlerince gerekli önlemler alınır.

e) Sosyal etkinlikler kapsamında yapılacak geziler, dersleri aksatmayacak şekilde hafta sonu tatilleri veya bayram tatili günlerinde düzenlenir. Ancak gezi düzenlenen yerin uzaklığı sebebiyle daha uzun zaman gerektiren gezilerden dolayı yapılamayan dersler telafi edilir.

f) Okul müdürü, gezilerle ilgili belgeleri inceler ve yetkisinde olanları onaylar. Yetkisi dışındaki gezilerle ilgili yazıyı da en kısa sürede onay alınmak üzere il/ilçe millî eğitim müdürlüğüne gönderir.

ğ) Okulun bulunduğu il/ilçe sınırları içinde sosyal etkinlik kapsamında yapılacak gezilerle ilgili onay, okul müdürlüğünün önerisi üzerine il/ilçe millî eğitim müdürünce; il sınırları dışına yapılacak gezilerle ilgili onay ise il/ilçe millî eğitim müdürlüğünün önerisi üzerine mülkî amirce verilir.

ı) İl içi ve il dışı gezilerde öğrencilerin kaza sigorta işlemleri, geziye gidilecek araçların seçilmesi ve diğer konularda, Okul Gezileri Çerçeve Sözleşmesinde (EK-12) belirtilen hükümlere uyulur.

j) Gezi ile ilgili sözleşme şartlarının yerine getirilip getirilmediği, geziye katılanların hazır olup olmadıkları ve benzeri hususların yer aldığı başlangıç tutanağı ile gezinin bitiminde gezinin amacına uygun olarak gerçekleştirilip gerçekleştirilemediğine ilişkin tutanak düzenlenir.

Problem durumunu ortaya koyan diğer bir husus, uygulama öğretmenin görev yaptığı okul çevresinde halen devam eden arkeolojik kazı alanlarının olmayışı ve yerel müzenin yaparak yaşayarak öğrenme süreçlerini gerçekleştirmeye imkân sağlamasıdır. Yukarıda belirtilen gerekçeler öğrencilerin arkeoloji konularını uygulamalı olarak öğrenmesini kısıtlamaktadır. Yukarıda belirtilen durumlar eylem araştırmasının problem durumunu ortaya koymaktadır.

Eylem araştırması 2. Aşama: Eylem Araştırması Sorularını Belirleme

Bu aşamada eylem araştırması problemi soru ya da sorular biçiminde ifade edilir. Burada amaç sorular yoluyla araştırma probleminin daha belirgin ve araştırmaya yön verecek hale getirilmesidir. İyi ifade edilmiş araştırma soruları, toplanacak veriler ve

bu verilerin analizi aşamalarında araştırmacının araştırma problemine odaklanmasına yardımcı olur (Şimşek ve Yıldırım, 2011; 299).

Eylem araştırmasının bu aşamasında mevcut durumun yani uygulama öğretmenin sorun olarak dile getirdiği arkeoloji konularının uygulamalı bir şekilde işlenmesinin zor olduğu gerçeği araştırmacı tarafından geliştirilen öğrenci ön tarama anketi yoluyla da ortaya konulmaya çalışılmıştır.

“6. Sınıf Öğrencilerinin Arkeoloji Bilimi ve Arkeoloji Konuları İle İlgili Bilgi ve Deneyimleri Nasıldır?” birinci alt problemine ilişkin bulgular, uygulama süreci öncesinde öğrencilere uygulanan ön tarama anketinin 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 11, 12, 13 numaralı sorularına verilen öğrenci cevaplarından elde edilmiştir. Bu bulgular eylem araştırmasının “problemi belirleme” boyutunda toplanan verilere dayanmaktadır. Uygulayıcının görev yaptığı okulla birlikte, problem durumunu daha geniş bir çevrede ortaya koyabilmek için toplam 6 okulda öğrencilere ön tarama anketi uygulanmıştır. Bu cevaplar EK 21, EK 22, EK 23’de verilmiş; her bir soru maddesine verilen cevaplar doğrultusunda tablolastırılmış olup aşağıda sunulmuştur.

Ön tarama anketinde öğrencilere “**Öğretmeninizle herhangi bir tarihi alanı (kazı çalışması, müze, kale, kalıntı vb.) ziyaret ettiniz mi?**” sorusu sorulmuş olup bu soruyla ilgili bulgular Tablo 5’ de sunulmuştur.

Tablo 5: Öğrencilerin Tarihi Alan Gezisine Katılma Oranları

	Bir Aralık Ortaokulu	Yunus Emre Ortaokulu	Şehit Cem Özgül Ortaokulu	Söğütlü Cumhuriyet Ortaokulu	Hacı Bey Ortaokulu	Bağbaşı Ortaokulu	Toplam
Evet	21	1	1	6	2	2	33
Hayır	4	24	24	19	58	56	185

Tablo 5’e bakıldığında, Araştırmaya katılan 218 öğrencinin yaklaşık % 15’i bu soruya “evet” cevabı verirken yaklaşık % 85’i “hayır” cevabı vermiştir. Buradan elde edilen bulgu da araştırmaya katılan öğrencilerin öğretmenleriyle birlikte sosyal bilgiler

dersi veya başka bir ders için müze, arkeolojik kazı alanı, kale, kalıntı ve benzeri bir etkinliğe katılımlarının oldukça az olduğudur.

Eylem araştırmasının uygulama süreci ve uygulama sonrasında yapılan yarı yapılandırılmış görüşme, ön tarama anketinin uygulandığı 6 okuldan biri olan Adıyaman Merkez Bir Aralık Ortaokulunda gerçekleşmiştir. Ön tarama anketine yanıt veren okullar arasında tarihi alanı ziyaret eden öğrenci sayısı oranı en yüksek çıkan okul Bir Aralık Ortaokuludur. Eylem araştırmasının uygulanması için Bir Aralık Ortaokulunun tercih edilmesinin nedeni ise şudur: Ön tarama anketine cevap veren diğer beş okulun tarihi alanı ziyaret eden öğrenci sayısı oranı düşük olup bu öğrencilerin arkeoloji ile ilgili ön bilgi ve deneyimleri eksiktir ki bu durumda araştırmanın problem durumunu tespit etmek çok da zor olmayacaktır; ancak arkeoloji ile ilgili ön bilgi ve deneyimleri olan bir öğrenci grubunda eylem araştırması sürecini uygulayıp araştırmanın problem durumunu daha net bir şekilde ortaya koymak bu çalışmayı daha anlamlı kılacaktır.

Ön tarama anketinde öğrencilere “**Eğer ziyaret ettiyseniz tarihi bir alan gezisinde (müzeler dâhil) nelerle karşılaştınız?**” sorusu sorulmuş olup bu soruyla ilgili bulgular Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6: Öğrencilerin Tarihi Alan Gezisinde Aklında Kalan Tarihi Eserler

Karşılaşılan Eserler	Frekans
Gündelik eşyalar	26
Savaş araç ve gereçleri	9
Yöneticilerle ilgili eserler	9
Sanat eserleri	4
Bitkisel ve hayvansal kalıntılar	3
Cevap Yok	2

Ön tarama anketine katılan öğrencilerden tarihi alan gezisine katılanların oranı % 15’dir. Tablo 6’ya bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerden öğretmenleriyle birlikte herhangi bir tarihi alan, müze, kale, kalıntı vb. bir yere giderek etkinliğe katılan

öğrencilerin çoğunlukla bireylerin gündelik eşyalarını hatırladıkları ve en az oranda ise bitki ve hayvan kalıntılarını hatırladıklarını ifade etmişlerdir. Tablo 4’de de açıklandığı gibi bu soruya cevap veren öğrenci sayısı, araştırmaya katılan toplam öğrenci sayısının % 15’i olup oldukça azdır.

Ön tarama anketinde öğrencilere “**Televizyondan veya internetten herhangi bir arkeolojik kazıyı gözlemlediniz mi?**” sorusu sorulmuş olup bu soruyla ilgili bulgular Tablo 7’ de gösterilmiştir.

Tablo 7: Öğrencilerin Arkeoloji İle İlgili İnfomal Deneyimleri

	Bir Aralık Ortaokulu	Hacı Bey Ortaokulu	Bağbaşı Ortaokulu	Yunus Emre Ortaokulu	Şehit Cem Ortaokulu	Söğütlü Cumhuriyet Ortaokulu	Toplam
Evet	7	27	15	15	11	14	89
Hayır	18	33	43	10	14	11	129

Tablo 7’ye bakıldığında araştırmaya katılan 218 öğrencinin yaklaşık % 41’i bu soruya “evet” cevabını verirken yaklaşık % 59’u da “hayır” cevabını vermiştir. Buradan elde edilen bulgu araştırmaya katılan öğrencilerin arkeolojik bir kazıyı televizyondan veya internetten izleme oranlarının araştırmaya katılan öğrencilerin yarısından daha az olduğu görülmektedir. Bu da öğrencilerin informal yollarla dahi arkeolojik kazı süreci ile ilgili deneyim ve bilgilerinin yeteri kadar olmadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Ön tarama anketinde öğrencilere “**Müzelerde sergilenen eserler ve buluntular ne şekilde elde edilmiş olabilir?**” sorusu sorulmuş olup bu soruyla ilgili bulgular Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: Müzelere Kazandırılan Eserlerin Elde Ediliş Şekli

Müzelere Kazandırılan Eserlerin Elde Ediliş Şekli	Frekans
Arkeolojik kazı	98
Cevap yok- bilmiyorum- yanlış cevap	83
Saklama-koruma-miras	18
Araştırma-inceleme-öğrenme	9
Kaçak kazı	6
Satın alma	1
Diğer	11

Tablo 8'e bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun müzelerde sergilenen eserlerin arkeolojik kazı ile elde edildiğini düşündükleri, görülmektedir. Öğrenci cevaplarından “kazı ve çalışmalarla elde edilmiştir”, “bu eserleri tarihi yerden bulup getirmişler”, “arkeologlar tarafından kazı yapılarak”, “arkeoloji diye bir meslek var yeri kazıp tarihi eşyaları çıkarıp müzeye getiriyorlar”, “yer altını kazarak eski dönemlerden kalma eserler çıkarılır”, “arkeologlar sayesinde elde edilmiştir”, “tarihi alanları kazarak oradaki eşyalar çıkarılır”, “.. arkeoloji bilim dalı sayesinde elde edilir”, “kazı yaparak, zarar vermeden parça parça veya tam tam çıkarılarak elde edilmiş olabilir” şeklindeki cevaplar öğrencilerin müzelerde sergilenen eserlerin genel olarak arkeolojik kazılar sayesinde çıkarıldığını bildikleri anlamına gelmektedir.

Bunun yanı sıra ön tarama anketine katılan 218 öğrencinin yaklaşık %38'inin ise bu sorunun cevabını bilmedikleri veya bu soruya cevap vermedikleri görülmüştür. Öğrencilerin yazdıkları “bence kalıntılar veya bulgular maliye tarafından elde edilmiştir”, “yapan bir bilimdir. Arkeolog ise..”, “tarih öncesi ve tarihsel dönemlere ait kalıntılar”, “evet olabilir”, “bilmiyorum”, “yok”, “arkeoloji hakkında veya bulgular edinmiş”, “toprak veya taştan yapılmış eserler”, “göremedim inşallah gezerim”, “peygamber efendimizin elbisesi”, “eskilerden beri gelen kültürler” şeklindeki cevaplar ise, müzelerde sergilenen eserlerin ne şekilde elde edildiğine dair

bir bilgileri olmadığını veya bu soruyu tam olarak anlayamadıkları anlamına gelmektedir.

Ön tarama anketinde öğrencilere “**Sosyal Bilgiler dersinde arkeoloji ile ilgili olduğunu düşündüğünüz konular hangileridir?**” sorusu sorulmuş olup bu soruyla ilgili bulgular Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9: Sosyal Bilgiler ve Arkeoloji İlişkisi

Sosyal Bilgiler& Arkeoloji İlişkisi	Frekans
Tarih bilimi, tarih öncesi ve tarihi devirler, tarihi eserler	73
Bilmiyorum-cevap yok-yanlış cevap-yok	61
Anadolu-Mezopotamya-uygarlıklar	50
Türkler	26
Bilim-icat ve araştırma	20
Kazı ve arkeolojinin faaliyetleri	15
Coğrafya konuları	13
Demokrasi	6
Diğer	10

Tablo 9’a bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde arkeolojiyle ilgili olduğunu düşündükleri konuların araştırmaya katılan öğrencilerin yarısından fazlası tarafından tarih öncesi ve tarihi devirlerle ilgili konular olduğu görülmektedir. “*tarihe yolculuk, uygarlıklar beşiği Anadolu*”, “*demokrasi serüveni, tarihin ilk Türk insanları, milattan önceki devirler*”, “*Anadolu da olan hititler, taş devrinden kalma eşyalar*”, “*Anadolu da yaşamış uygarlıklar, tarihi devirler*” şeklindeki öğrenci cevaplarından anlaşılacağı gibi öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde arkeoloji ile ilgili olduğunu düşündükleri konular genel olarak Anadolu, tarih ve tarihle ilgili konulardır.

Bunun yanı sıra araştırmanın ön tarama anketine katılan öğrencilerin yaklaşık % 30’unun bu soruya verdiği cevaplardan “*tarihi eserler olun ve geziye başlayabilirler*”, “*ekonomi ve sosyal hayat*”, “*arkeoloji eski tarih dönemde tarihsel olmuştur*”, “*eski yerleri görmüş*”, “*eğitim bilgi eski tarih arkeolog*”, “*arkeoloji eski*

tarih dönemde tarihsel olmuşlar”, “*yok*”, “*arkeoloji tarihsel alanlarda tarihi kazılar yapmışlar tarihi kalıntılar müzeye sergi*”, “*hiçbirini görmedim*”, “*sadece ders yaparız*”, “*dedektiflik olduğunu düşündüm*” şeklindeki cevaplar ise öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde arkeoloji ile ilgili olan konular hakkında bir şey bilmedikleri veya soruya yanlış cevaplar verdiğini göstermektedir. Kısacası öğrenciler sosyal bilgiler dersi kapsamında sadece Anadolu uygarlıkları ve tarih öncesi dönemlerin arkeoloji ile ilgili olduğunu ifade etmişlerdir. Oysa sosyal bilgiler dersi tarih, arkeoloji, vatandaşlık, coğrafya vb alanları içerir ve bu alanlar birbiriyle ilişkili olup coğrafya veya tarihle ilgili herhangi bir konunun özünde arkeoloji de vardır ve öğrenciler sosyal bilgilerle ilişkili olan konular olarak genel anlamda tarihi birkaç konu saymışlardır ve bu da yetersiz bir açıklamadır.

Ön tarama anketinde öğrencilere “**Arkeoloji sizce nedir?**” sorusu sorulmuş olup bu soruyla ilgili bulgular Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10: Arkeolojinin Tanımı

Arkeoloji Tanımı	Frekans
Kazı bilimi	87
Araştırmak-dedektiflik	54
Kalıntı ve buluntu	58
Yanlış bilgi-bilmiyorum-cevap yok	37
Bilim dalı	32

Özdoğan (2012)’a göre arkeoloji, geçmiş dönemlerde yaşamış insan topluluklarının kültürel ve toplumsal düzenlerini, günümüze kadar gelebilen maddi kalıntılara dayanarak araştıran, belgeleyen ve gelişim sürecini inceleyerek yorumlamaya çalışan bir bilim dalıdır. Tablo 10’ a bakıldığında ise araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun arkeolojinin diğer sosyal bilimlerden farklı olarak kazı bilimi olduğunu düşündükleri, arkeoloji ile araştırmayı ilişkilendirdikleri görülmektedir. Arkeolojinin bir bilim dalı olarak ifade edilme frekansı ise 32’dir. Bu soruya verilen öğrenci cevaplarının bir kısmı şöyledir: “*İnsanların eskiye dair şeyleri araştırıp bulmasına denir*”, “*arkeoloji eski olanı araştıran, tarih öncesi döneme ve*

tarihsel dönemlere ait kalıntı ve bulguları inceleyen ve zamanda dedektiflik yapan bir bilimdir”, *“tarihi kalıntıları araştıran bilim dalı*”, *“ kalıntı ve bulguları inceleyen ve zamanda dedektiflik yapan bir bilimdir”* ve benzeri öğrenci cevapları, öğrencilerin arkeolojinin kalıntıları inceleyen ve araştıran bir bilim dalı olarak gördüklerini düşündükleri anlamına gelmektedir. Ancak yine de araştırmaya katılan öğrencilerden arkeolojinin ne olduğunu bilmeyen veya bu soruya yanlış cevap veren öğrenci sayısının da az olmadığı, bu sayının araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık % 17’si olduğu, bu soruya yanlış cevap veren öğrencilerin kalıntı ve buluntuları arkeolojinin kendisi olduğunu düşündükleri görülmektedir. *“Tarihi kişileri araştıran kişilere denir*”, *“arkeoloji bir tarih eseridir*”, *“eski olanı araştıran tarihle ilgili önemli kalıntılar*”, *“tarihten önce keşfettiği bir şey”* ve benzeri öğrenci cevapları ise öğrencilerin arkeoloji bilimi hakkında yanlış bilgilere sahip oldukları veya arkeolojinin ne anlama geldiğini bilmedikleri ve arkeolojinin tarihsel kalıntılar olduğunu düşündükleri anlamına gelmektedir.

Ön tarama anketinde öğrencilere **“Arkeolog kavramı sizde neyi çağırıyor?”** sorusu sorulmuş olup bu soruyla ilgili bulgular Tablo 11’ de gösterilmiştir.

Tablo 11: Arkeolog Kimdir?

Arkeoloğun Tanımı	Frekans
Kazı yapan kişi	93
Bilmiyorum-yanlış cevap- cevap yok	64
Bilim adamı	44
Dedektiflik	7

Arkeolog, arkeoloji bilimi ile ilgilenen, arkeoloji alanında araştırmalar yapan, arkeolojik kazı alanlarını belirleyip kazı yapan, arkeoloji biliminin bilim adamı olup çalışmalarını planlı, aşamalı yürüten kişidir. Tablo 11’e bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin arkeoloğun kazı yapan kişi, bilim adamı veya dedektif olduğunu düşündükleri görülmektedir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar şöyledir: *“Arkeolog kazı yapan ve tarihi eserleri bulan kişi*”, *“arkeoloji alanında çalışan*

kişidir. Araştırır, tahmin yürütür ve eskiye ait şeyi bulur”, “bilim adamı olup eski kalıntıların yerlerini belirleyendir...”, “kalıntıların yerlerini belirleyen ve bunları kazıp çıkaran kişiye arkeolog denir”, “arkeoloji kazısını yürüten bilim adamıdır”, “arkeolog kavramı bende eskiden yaşamış atalarımıza ait şeyleri araştıran kişiyi çağrıştırıyor” şeklindeki cevaplar öğrencilerin arkeolog kavramı hakkında bilgilerinin olduğunu ve bir arkeoloğun faaliyetlerini nasıl yürüttüğünü bildiklerini gösterir. Ancak ön tarama anketine katılan öğrencilerin yaklaşık %29’u olan 64 öğrencinin de arkeoloğun kim olduğunu bilmedikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Öğrencilerin bu soruya verdikleri olumsuz cevaplar ise şöyledir: *“Müzei gezmek gibi şeyler çağrıştırıyor”, “arkeolog denetim, bilim insanı, tarihi şeyler gibi”, “tarihle ilgili olmalı”, “öğretmenler bizi götürür grup halindedir”, “arkeolog bilmediğimiz bir yere gidince o yeri ayrıntısına kadar size anlatan kimse”, “bilmiyorum”* şeklindeki cevaplar öğrencilerin arkeolog kavramını tam olarak bilmedikleri anlamına gelmektedir.

Ön tarama anketinde öğrencilere **“Arkeolojik bir kazı sizce nasıl gerçekleşir?”** sorusu sorulmuş olup bu soruyla ilgili bulgular Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12: Arkeolojik Kazı Süreci

Kazı Yöntemi	Frekans
Kazı ile	72
Yanlış cevap-bilmiyorum- cevap yok	71
Araştırma-öğrenme-keşif	43
Diğer	30
Hassas şekilde-planlı-iş bölümü	29
Araç-aletler ile	17

Arkeolojik bir kazı sürecinde arkeolog öncelikle araştırmasını ve kazı yapacağı alanı tespit eder, ilgili alanı kazar, fırça ve mala yardımıyla kazı faaliyetini yürütür, elde ettiği tarihi eserleri poşetleyip numaralandırır ve saklar. Tablo 12’ye bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin yarısından fazlası arkeolojik bir kazının kazı faaliyeti ile gerçekleştiğini düşündükleri gözlemlenmiştir. Ancak öğrencilerin genel olarak

arkeolojik bir kazının nasıl gerçekleştiğini bilmedikleri öğrencilerin bu soruya yanlış cevap vermelerinden veya bu soruyu boş bırakmalarından anlaşılmaktadır ki zaten ön tarama anketinin 1. ve 8. Sorusuna verilen öğrenci cevaplarının frekansı bu konuda açıklayıcı olmaktadır. Öğrencilerin bu soruya verdikleri “yeraltını kazarak”, “belirli bir yer ayarlayıp orayı derince kazıp eskiden kullanılan malzemeleri buluruz”, “arkeologların kazı alanına gidip kazı yapmasıyla”, “arkeolojik bir kazı bir tarla veya bir yer kazısında nerenin nasıl kazılacağı tespit edilir ve öyle gerçekleşir”, “eski kalıntıların yeri belirlenir sonra kazılır” şeklindeki cevaplar öğrencilerin arkeolojik bir kazının tarihi veya eski bir alanın önceden araştırılıp tespit edilip kazılmasıyla gerçekleştiğini bildikleri anlamına gelmektedir.

Bu soruya cevap vermeyen veya yanlış cevap veren öğrenciler ön tarama anketine katılan 218 öğrencinin yaklaşık %32,5’ü olup 71 kişidir. Bu soruya verilen olumsuz yanıtlar şöyledir: “Bilmediğim için cevap veremiyorum”, “kazıp çıkaran, inceleyen ve sonunda dedektiflik yapan kimseye denir”, “bilim adamı olarak gerçekleşir kazılarak gerçekleşir”, “yöntemle gerçekleşerek arkeolojik olur”, “arabalar birbirine çarparsa olay gerçekleşir”, “bilmiyorum” şeklindeki cevaplar ve bu soruyu yanıtsız bırakan öğrencilerin yoğunluğu, öğrencilerin arkeolojik bir kazının nasıl gerçekleştiğini bilmedikleri anlamına gelmektedir.

Ön tarama anketinde öğrencilere “**Arkeolojik bir kazı ile ne tür malzemeler elde edilmiş olabilir?**” sorusu sorulmuş olup bu soruyla ilgili bulgular Tablo 13’de sunulmuştur.

Tablo 13: Arkeolojik Bir Kazı İle Elde Edilen Bulgular

Yer Altından Çıkan Eserler	Frekans
Tarihi-günlük eşyalar	115
Yanlış cevap- bilmiyorum- cevap yok	99
Sanat eserleri ve değerli şeyler	50
Bitki ve hayvan kalıntıları	31
Savaş aletleri	15
Anıt-yazıt	2

Tablo 13'e bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin yapılan bir arkeolojik kazı sonrasında genel olarak tarihi ve günlük kullanılabilen eşyaların elde ettikleri görülmektedir. Öğrenciler bu soruya “*dinazor kemikleri*”, “*insan iskeleti*” şeklindeki cevapları vererek arkeolojik bir kazıdan çıkabilecek fosilleri veya “*para, kapkacak, giysi..*” şeklindeki cevapları vererek günlük eşyaları kastetmiş olup ayrıntılandırmışlar ve “*kürek, iş makinası, kazma gibi malzemeler gerekli*” şeklinde cevap vererek soruyu “*arkeolojik kazı yaparken ne tür malzemeler gereklidir?*” şeklinde algılamışlardır. Bunun yanında ise öğrenciler genel olarak “*eskiden kalma eşyalar*” veya “*arkeolojiyle ilgili eşyalar*”, “*tarihten kalan kalıntılar*”, “*eski uygarlıkların kullandığı malzemeler*”, “*tarihi eser kalıntıları*” şeklinde cevap vererek ortaya çıkan buluntuları genellemişlerdir. Ön tarama anketine katılan öğrencilerden yaklaşık % 45'i yani 99'u bu soruyu yanıtızsız bırakmışlar veya “*bilmiyorum*” cevabını yazmış olup sorunun cevabını bilmediklerini ifade etmişlerdir. Tüm bu öğrenci cevaplarından hareketle öğrencilerin arkeolojik bir kazı ile tarihi kalıntıları elde edebileceklerini bildikleri ancak bunun yanında soruyu farklı algılayan veya sorunun cevabını bilmeyen öğrencilerin de çoğunlukta olduğu görülmektedir.

Ön tarama anketinde öğrencilere “**Arkeolojik kazı ile ortaya çıkan buluntular size nasıl korunmalıdır?**” sorusu sorulmuş olup bu soruyla ilgili bulgular Tablo 14'de gösterilmiştir.

Tablo 14: Arkeolojik Kazı Sonrasında Elde Edilen Tarihi Eseri Koruma Şekli

Tarihi Eserleri Koruma Şekli	Frekans
Müzede-tarihi mekânda-özel yerde	163
İyi	48
Yanlış cevap-cevap yok- bilmiyorum	37
Özel görevliler ile	17
Diğer	14
Saklayarak	8

Tablo 14'e bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin arkeolojik bir kazı ile ortaya çıkan buluntuların müze veya güvenli ortamlarda, iyi veya özel korumalar vasıtasıyla korunması gerektiğini düşündükleri gözlenmiştir. Öğrencilerin yaklaşık

%83'ü genel olarak “müzelerde kimsenin dokunamayacağı camların arasında korunabilir”, “çok önemli yerlerde saklanmalı”, “çok ama çok iyi korunmalı ve içlerine alarm koyulmalı”, “hava geçirmeyen özel kalıplar içinde”, “kamera veya alarmlarla”, “bulunan şey müzelerde, güvenilir ve insanların görebileceği bir yere koyulmalıdır” şeklinde cevaplar vererek, arkeolojik bir kazı ile ortaya çıkan buluntuların nasıl korunması gerektiği ile ilgili fikir sahibi olduklarını gösterirken ön tarama anketine katılan 218 öğrencinin yaklaşık %17'sinin yani 37 öğrencinin de bu soruya cevap vermemeleri, öğrencilerin sorunun cevabını bilmedikleri anlamına gelmektedir.

Birinci alt probleme ilişkin elde edilen bulgu ve yorumlardan ulaşılabilecek olan sonuç öğrencilerin arkeoloji ve arkeolojik kazı ile ilgili bilgi ve deneyimlerinin kısıtlı olup bu konudaki tarihsel düşüncelerinin de istenilen düzeyde olmadığıdır. Bu bulgular sonuç ve tartışma kısmında ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

4.2.Öğrencilerin Arkeoloji Konularını Nasıl Öğrenmek İstediklerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Eylem araştırması döngüsünün birinci ve ikinci basamağı, ikinci alt problemle de ilişkili olup aşağıda sunulmuştur.

Eylem araştırması 1. Aşama: Problemi Belirleme

Arkeolojiyle ilgili konulara (tarih öncesi dönem) sosyal bilgiler öğretim programında (MEB, 2005) yer verilmiştir. Konuyla ilgili programın kazanım tablosu literatür bölümünde ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır. Pek çok saha çalışmasında olduğu gibi arkeolojiyle ilgili konuların öğretimin süreci de okul dışı etkinlikler için oldukça uygundur. Fakat Milli Eğitim Bakanlığının ilgili mevzuatının özellikle öğretmenlere yüklediği sorumluluklar; Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Ve Orta Öğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği'nin 21. maddesinde ayrıntılı bir şekilde sıralanmaktadır (<http://mevzuat.meb.gov.tr>). Bu maddenin problem durumuna açıklık getirmesi açısından bir kaç fıkrası aşağıda sıralanmıştır.

Madde 21 — (Değişik bent:2.3.2008/26804 RG) Öğrencilerin seviyelerine göre bilgi, görgü ve yeteneklerini geliştirmek; yaparak yaşayarak öğrenmelerine imkân vermek ve derslerin uygulama ortamında yapılmasını sağlamak; onlara çevrelerini, toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik değerlerini tanıtmak, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri yakından izletmek amacıyla yakın çevre ve yurt içi geziler ile diğer ülke ve toplumları tanıtmak üzere yurt dışı geziler düzenlenebilir. Öğretim programının gerektirdiği ve öğretmen tarafından okul dışında yapılması uygun görülen araştırma, inceleme, izleme, tanıma ve uygulama amacıyla yapılan okul dışı etkinlik ve ziyaretler ilgili ders kapsamında; diğer geziler sosyal etkinlikler kapsamında yapılır.

Gezilerde aşağıdaki hususlara uyulur;

a) Gezi yapılacak yerler belirlenirken, yakın çevre gezilerine öncelik verilir. Gezilerin, amacına uygun olarak gündüz yapılmasına özen gösterilir.

b) Sınıf/şube rehber öğretmenleri, ders öğretmenleri veya danışman öğretmenlerce, herhangi bir ders veya sosyal etkinlik kapsamında yapılacak etkinliklerle ilgili Gezi Planları (EK-13), en az 7 gün önce okul müdürlüğüne verilir. Gezi planı ile birlikte geziye katılacak yönetici, öğretmen, öğrenci ve varsa velilerin isimleri, adresleri, ulaşılabilecek yakınlarının telefon numaralarının yer aldığı bir liste hazırlanarak bir nüshası okul yönetimine verilir.

c) Öğretim programları gereği yapılacak geziler için ders yılı başında; yıllık planda yer almayıp derslerin işlenişi sırasında fırsat eğitiminden yararlanmak amacıyla yapılacak geziler için gezi öncesinde; sosyal etkinlikler kapsamında yapılacak bilimsel, kültürel, turizm, spor ve ziyaret amaçlı geziler için, onay alınmadan önce velilerden öğrencilere ait yazılı izin belgesi alınır.

ç) Gezilerde, 40 öğrenciye kadar bir yönetici ve en fazla iki sorumlu öğretmen görevlendirilir. İmkânlar ölçüsünde sosyal etkinlikler kurulunca uygun bulunan velilerin de geziye katılımı sağlanır.

d) Öğretim programları kapsamında yapılacak gezilerin o ders saati içinde yapılmasına özen gösterilir. Ancak gezinin bu süreyi aşabileceği durumlarda okul yönetiminin bilgisi dahilinde ders öğretmenlerince gerekli önlemler alınır.

e) Sosyal etkinlikler kapsamında yapılacak geziler, dersleri aksatmayacak şekilde hafta sonu tatilleri veya bayram tatili günlerinde düzenlenir. Ancak gezi düzenlenen yerin uzaklığı sebebiyle daha uzun zaman gerektiren gezilerden dolayı yapılamayan dersler telafi edilir.

f) Okul müdürü, gezilerle ilgili belgeleri inceler ve yetkisinde olanları onaylar. Yetkisi dışındaki gezilerle ilgili yazıyı da en kısa sürede onay alınmak üzere il/ilçe millî eğitim müdürlüğüne gönderir.

ğ) Okulun bulunduğu il/ilçe sınırları içinde sosyal etkinlik kapsamında yapılacak gezilerle ilgili onay, okul müdürlüğünün önerisi üzerine il/ilçe millî eğitim müdürünce; il sınırları dışına yapılacak gezilerle ilgili onay ise il/ilçe millî eğitim müdürlüğünün önerisi üzerine mülkî amirce verilir.

ı) İl içi ve il dışı gezilerde öğrencilerin kaza sigorta işlemleri, geziye gidilecek araçların seçilmesi ve diğer konularda, Okul Gezileri Çerçeve Sözleşmesinde (EK-12) belirtilen hükümlere uyulur.

j) Gezi ile ilgili sözleşme şartlarının yerine getirilip getirilmediği, geziye katılanların hazır olup olmadıkları ve benzeri hususların yer aldığı başlangıç tutanağı ile gezinin bitiminde gezinin amacına uygun olarak gerçekleştirilip gerçekleştirilemediğine ilişkin tutanak düzenlenir.

Problem durumunu ortaya koyan diğer bir husus, uygulama öğretmenin görev yaptığı okul çevresinde halen devam eden arkeolojik kazı alanlarının olmayışı ve yerel müzenin yaparak yaşayarak öğrenme süreçlerini gerçekleştirmeye imkan sağlamasıdır. Yukarıda belirtilen gerekçeler öğrencilerin arkeoloji konularını uygulamalı olarak öğrenmesini kısıtlamaktadır. Yukarıda belirtilen durumlar eylem araştırmasının problem durumunu ortaya koymaktadır.

Eylem araştırması 2. Aşama: Eylem Araştırması Sorularını Belirleme

Bu aşamada eylem araştırması problemi soru ya da sorular biçiminde ifade edilir. Burada amaç sorular yoluyla araştırma probleminin daha belirgin ve araştırmaya yön verecek hale getirilmesidir. İyi ifade edilmiş araştırma soruları, toplanacak veriler ve bu verilerin analizi aşamalarında araştırmacının araştırma problemine odaklanmasına yardımcı olur (Şimşek ve Yıldırım, 2011; 299).

Eylem araştırmasının bu aşamasında mevcut durumun yani uygulama öğretmenin sorun olarak dile getirdiği arkeoloji konularının uygulamalı bir şekilde işlenmesinin zor olduğu gerçeği araştırmacı tarafından geliştirilen öğrenci ön tarama anketi yoluyla da ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın problem durumunu ortaya koyan verilerden yola çıkarak eylem planlarının hazırlanılmasına başlanmıştır.

“6. Sınıf Öğrencileri Arkeoloji Konularını Nasıl Öğrenmek İstiyorlar?” ikinci alt problemine ilişkin elde edilen bulgular, eylem planının uygulama süreci öncesinde öğrencilere uygulanan ön tarama anketinin 5, 9, 10 numaralı sorularına verilen cevaplardan elde edilmiştir. Bu bulgular da eylem araştırmasının “problemi belirleme” boyutunda toplanan verilere dayanmaktadır. Bu cevaplar her bir soru maddesine verilen cevaplar doğrultusunda tablolaştırılmış olup aşağıda sunulmuştur.

Ön tarama anketinde öğrencilere “**Bir şeyi veya bir yeri keşfetmekten hoşlanırmısınız? Neden?**” sorusu sorulmuş olup bu soruya ilişkin bulgular Tablo 15’te sunulmuştur.

Tablo 15: Bir Şeyi Veya Bir Yeri Keşfetme Durumuna Karşı Öğrenci Tutumları

Evet(195)	Hayır(13)	Cevap Yok(10)
TOPLAM		TOPLAM
Yeni şeyler öğrenmek	79	Sevmem 3
Eğlenmek	51	Tek başıma canım sıkılır 1
Başarmak	19	Doğaya zarar veririz 1
Merak duygusu	18	Başka şeyle uğraşırım 1
Bilmiyorum-cevap yok-yanlış cevap	16	Herkesin bir toprağı var 1
Heyecanlanmak	13	
Diğer	7	

Tablo 15'e bakıldığında araştırmaya katılan 218 öğrencinin yaklaşık % 89'u bu soruya "evet" cevabı verirken yaklaşık % 6'sı "hayır" cevabını vermekte ve yaklaşık % 5'i de cevap vermemektedir. Buradan elde edilen bulgular, öğrencilerin büyük çoğunluğunun bir yeri veya bir şeyi keşfetmeyi ve yeni şeyler öğrenmeyi istediklerini ortaya koymaktadır. Öğrencilerin bu soruya verdikleri olumlu cevaplar şöyledir: "evet çünkü yeni bilgiler öğrenirim", "evet çünkü yeni şeyle keşfetmek eğlenceli ve heyecanlı", "evet çünkü bir şeyleri keşfetmek, öğrenmek ve bilgi edinmek hoşuma gidiyor", "evet çünkü bilim adamı olmak gibi", "hoşlanırım çünkü bir şey keşfettiğim zaman kendimi bilim adamı gibi hissediyorum", "evet o yeri ben bulduğum için çok sevinirim", "evet çünkü o yerde neler varmış neler yaşanmış o zaman oraya hangi buluşlar olmuş onları öğrenmek isterim", "evet çünkü tarihi kalıntılar ve heyecan verici keşifler olduğu için", "evet çünkü tarihte dolaşmak için keşfe çıkarım ben", "evet çünkü yeni göreceğim bir şeyle ilgili bilgi edinmek beni mutlu eder", "evet keşfetmeyi severim çünkü öğrendiğim bilgileri başkalarıyla paylaşmayı çok severim", "evet hoşlanırım çünkü o şeyi kendin keşfediyorsun ve kendinle de gurur duyuyorsun"

şeklindeki öğrenci cevapları öğrencilerin bir şeyi veya yeri keşfetmekten hoşlandıkları ve keşfederek mutlu olacakları, eğlenecekleri, zevk alacakları veya kendileri keşfettiği için kendileriyle gurur duyacakları ve yeni şeyler keşfederek yeni bilgiler öğrenebileceklerini düşündükleri anlaşılmaktadır. Özellikle genel bir sorun olmasına rağmen öğrencilerin keşfetmeyi tarihi bir şeyi keşfetmekle ilişkilendirerek cevaplandıkları görülmektedir.

“Hayır kendi ülkemi severim”, “hayır hiç sevmem”, “hayır doğaya zarar veririz”, şeklindeki öğrenci cevaplarının frekansı 13 olup ön tarama anketine katılan 218 öğrencinin yaklaşık % 6’sıdır ve genellikle keşfetmeyi sevmediklerini söylemişlerdir. Bu soruya cevap vermeyen kişilerin frekansı ise ön tarama anketine katılan 218 öğrencinin yaklaşık % 5’i olup 10’dur. Bu verilerden anlaşılan sonuç öğrencilerin büyük çoğunluğu yeni bir şeyi veya bir yeri keşfetmekten hoşlanmalarıdır. Aslında öğrencilerin okul dışı gezilere ve etkinliklere, özellikle tarihi alanlara gitme konusunda tutumlarının olumlu olduğu ve bu potansiyelin değerlendirilememesi durumunun eğitimin önüne engel olduğu düşünülmektedir.

Ön tarama anketinde öğrencilere “**Herhangi bir arkeolojik kazıya katılmak hoşunuza gider miydi? Neden?**” sorusu sorulmuş olup bu soruya ilişkin elde edilen bulgular Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16: Öğrencilerin Arkeolojik Bir Kazıya Katılma Tutumları

Evet (164)& %75		Hayır(39)& %18		Cevap Yok(17)& %7
Cevaplar	Frekans	Cevaplar	Frekans	
Eğlenceli	44	Sevmem	4	
Öğrenirim	31	Daha önce hiç görmedim denemedim	2	
Merak	25	Kazı insanı öldürür	2	
Heyecanlı	15	Toz toprak	1	
Başarı	15	Bilmiyorum	1	

Yanlış cevap- 11	İnsan hayatı söz konusu	1
bilmiyorum- cevap yok		
Diğer	16	Psikolojik etkiler beni
		Sosyal bilgiler sevmiyorum
		Kazma kürek yapamam

Tablo 16'ya bakıldığında araştırmaya katılan 218 öğrencinin yaklaşık % 75'i bu soruya "evet" cevabını vermektedir. Bu soruya verilen olumlu cevaplar şöyledir: *"evet bu sayede eski insanlara ait bir şeyler öğrenirdik eski insanların nasıl yaşadığı hakkında bilgi edinirdik"*, *"evet çünkü tarihte yolculuğu severim"*, *"evet çünkü bir kalıntıyı bulmak çok heyecanlıdır"*, *"kazıyı öğrenirdim bilgi edinirdim"* cevaplardan hareketle öğrencilerin arkeolojik bir kazıya katılmayı istediklerini ve arkeolojik kazıya katılarak eski insanların yaşamları hakkında bilgi edinebileceklerini düşündükleri görülmektedir.

Araştırmanın ön tarama anketine katılan 218 öğrencinin yaklaşık % 18'i *"hayır sosyal dersini sevmiyorum"*, *"hoşuma gitmezdi"*, *"hayır hoşuma gitmezdi çünkü inşaların hayatı söz konusu"*, *"hayır hoşuma gitmezdi"*, *"hayır çünkü ben de ölebilirdim"* şeklinde cevaplar vererek arkeolojik bir kazıya katılmayı istemediklerini ifade etmişlerdir. Bu cevaplardan hareketle öğrencilerin arkeolojik bir kazıya katılmayı istemedikleri, arkeolojik bir kazıya katılarak kendilerinin de ölebilecekleri veya sosyal bilgiler dersini sevmedikleri görülmektedir. Araştırmanın ön tarama anketine katılan 218 öğrencinin yaklaşık % 7'si ise bu soruya cevap vermemişlerdir.

Bu bulgulardan ve bir önceki tablodan elde edilen bulgulardan yola çıkarak öğrencilerin büyük çoğunluğunun bir yeri keşfetmeye veya herhangi bir arkeolojik kazıya katılmaya istekli oldukları, arkeolojik kazıya katılımın eğlenceli olduğunu düşündükleri, arkeolojik kazıya katılarak daha çok bilgi öğrenebilecekleri düşüncesinde oldukları sonucu elde edilmiştir. Bu sonuçtan da hareketle öğrencilerin

büyük çoğunluğunun arkeoloji konularını keşfederek ve arkeolojik kazı sürecine katılarak öğrenmek istedikleri görülmektedir.

Ön tarama anketinde öğrencilere “**Arkeolojik bir kazı alanında bulunma veya arkeolojik bir kazı etkinliğine katılma geçmişi öğrenme isteğinizi nasıl etkiler?**” sorusu sorulmuş olup bu soruya ilişkin elde edilen bulgular Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17: Öğrencilerin Geçmişi Öğrenme İsteğine Yönelik Düşünceleri

Geçmişi Öğrenme İsteği	Toplam
Olumlu	153
Cevap yok- bilmiyorum	47
Olumsuz	15
Etkilemez	3

Tablo 17’ye bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun “*meraklanma duygusu artar*”, “*geçmişle ilgili merakımı giderir*”, “*olumlu*”, “*daha çok bilgi edinirim*”, “*öğrenmemize etki eder*”, “*kazı alanını daha iyi incelerdim*”, “*daha çok araştırırım*”, “*arkeolojiyi severim*”, “*hep arkeoloji araştırırım*”, “*daha meraklı ve istekli olurum*”, “*gelecekte arkeolog olabilirim*” şeklindeki cevaplarından hareketle arkeolojik bir kazı alanında bulunmanın veya arkeolojik bir kazıya katılımın geçmişi öğrenme isteklerini olumlu etkileyeceği ve arkeolojik bir kazıya katılarak geçmişi daha iyi öğrenebilecekleri düşüncesinde oldukları gözlenmektedir; araştırmanın ön tarama anketine katılan 218 öğrencinin yaklaşık %30’unun ise “*hoşuma gitmez*”, “*kazıyı düşünmek istemiyorum*”, “*güzel etkilemez*”, “*azalır*”, “*hiç etkilemez*”, “*geçmişteki öğrenmemizi engeller*” şeklindeki cevaplarına bakarak arkeolojik bir kazıya katılmanın geçmişi öğrenme isteklerini olumsuz etkileyeceği veya etkilemeyeceği, geçmişi öğrenme isteklerini azaltacağı, öğrencilerin hoşuna gitmeyeceği, kazıyı düşünmek istemedikleri düşüncesinde oldukları veya bu soruya cevap vermeyerek veya “*bilmiyorum*” cevabını vererek bu konuda fikir sahibi olmadıkları görülmüştür.

4.3. Arkeoloji Konularının Yapararak Yaşayarak Öğretilmesinin Öğrenci Tutumlarına Etkisiyle İlgili Bulgu ve Yorumlar

“Arkeoloji Konularının Yapararak Yaşayarak Öğrenilmesi, Öğrencilerin Bu Konuyla İlgili Tutumlarını Nasıl Etkilemiştir?” üçüncü alt problemine ilişkin elde edilen bulgular, uygulama süreci sonrasında öğrencilere uygulanan yarı yapılandırılmış görüşmenin 2, 3, 10, 12 numaralı sorularına verilen öğrenci cevaplarından elde edilmiştir. Bu bulgular eylem araştırmasının “eylem planı geliştirme” ve “eylem planının uygulanması” boyutunda toplanan verilere dayanmaktadır. Bu cevaplar her bir soru maddesine verilen cevaplar doğrultusunda tablolştırılmış olup aşağıda mevcuttur. Öncelikle eylem araştırması sürecinin üçüncü alt problemle ilişkili olan basamaklarına tekrar yer verilmiştir (EK 24, EK 25)

Eylem ve İzleme Planının Geliştirilmesi

Bu aşama toplanan verilerin analizi ve yorumu çerçevesinde araştırmacının ilgili uygulama ya da sürece ilişkin bir çözüm planı ya da alternatif bir uygulama geliştirmesine ilişkindir. Bu anlamda eylem veya uygulama planı geliştirme, eylem araştırmasının ayrılmaz bir parçasıdır. Yani bilimsel araştırmalardan farklı olarak araştırmacı bir problemin çözümüne yönelik olarak bulduklarını uygulamaya aktarma konusunda adım atar. Uygulama sürecinde probleme neden olan etkenleri belirlemiş olan araştırmacı veya uygulayıcı bu etkenleri ortadan kaldırma ya da yeniden biçimlendirmeye yönelik önlemleri belirler ve bunları sürece yayılmış, sistematik bir plan içine yerleştirir. Eylem planında atılacak adımlar ve bunların süreleri ve zamanları açık olarak belirlenir (Şimşek ve Yıldırım, 2011; 304).

Tarihsel düşünme becerilerinin gelişimi üzerine yapılan bu eylem araştırmasında sorunu belirlemeye yönelik veriler toplanıp analizi ve yorumu yapıldıktan sonra, uygulayıcının da dâhil olduğu bu süreçte bir eylem ve izleme planı geliştirilmiştir.

1. Aşama: Arkeoloji bilimi ve arkeolojinin çalışma yöntemi hakkında sunumlar (EK 25).
2. Aşama: Sınıf içi arkeolojik kazı simülasyonu oluşturma
3. Aşama: Arkeovaryum ile höyük analizi
4. Aşama: Arkeolojik etkinlikler ile ilgili istasyon tekniği uygulama

5. Aşama: Yarı yapılandırılmış görüşme

Eylem araştırması süreci ile ilgili döngünün bir parçası olan izleme planı aşaması uygulayıcı tarafından uygulama sürecinde tutulan araştırma notları, uygulama sürecinde uygulama ile ilgili öğrencilerden toplanan öğrenci çalışma kâğıtları, uygulama sürecini kayıt altına alan video kayıtları ve fotoğraflar ile kayıt altına alınmıştır.

Bu bölümde anlatılan eylem araştırması uygulama süreci uygulayıcının görev yaptığı okuldaki 6. Sınıf öğrencileri ile uygulanmış olup üçüncü, dördüncü ve beşinci alt probleme ilişkin veriler de aynı sınıf öğrencilerinden elde edilmiştir.

Eylem Planının Uygulanması ve İzlenmesi

Eylem araştırması sürecinin bir diğer aşaması diğer aşamada oluşturulan eylem planının uygulanması aşamasıdır. Geliştirilen plan çerçevesinde yeni plan işe koşulur. Uygulama sürecinde plana sadık kalınmalı ancak uygulamada görülen problemlerin çözümüne veya yeni ortaya çıkabilecek durumların özelliklerine yönelik gerekli olan değişiklikler de yapılmalıdır. Bu tür değişiklikler eylem planına yansıtılmalıdır (Şimşek ve Yıldırım, 2011; 304).

Bu tez çalışmasında da yukarıda belirlenen eylem planına göre ilk aşamada arkeoloji bilimi ve arkeolojinin çalışma alanına yönelik uygulayıcı tarafından 10 dakika süren slayt sunusu yapılmış, arkeolojik bir kazının simülasyonu ile ilgili 10 dakika süren örnek bir video öğrencilere izletilmiş, sunu ve videonun ardından soru-cevap yöntemi ile arkeolojik kazı ile ilgili öğrenci soruları yanıtlanmıştır.

Eylem planının ikinci aşamasında, sınıf içi arkeolojik kazı simülasyonu oluşturmak için uygulama öncesinde sınıf uygulamaya hazır hale getirip sıra düzeni uygulamaya göre düzenlenmiştir. Ayrıca uygulama öncesinde gerekli materyaller temin edilmiş ve sınıfa yerleştirilmiştir. Bu uygulama için 50x20x70 cm boyutlarında plastik, renkli tekneler (6 adet), kazı sürecinde kullanmak amacıyla fırça (30 adet), kova (12 adet), elek (12 adet), mala (12 adet), plastik şeffaf eldiven (50 adet), ateş küreği (12 adet), değişik renklerde işaretleyici mantar iğnesi (100 adet), bulunan nesnelere korumak için kilit poşet (100 adet), cetvel (6 adet), bulunan nesnelere kayıt

altına almak için kazı alanı kayıt dosyası (6 adet), her bir gruba poşetleri numaralandırmak ve isimlendirmek için kırmızı ve mavi renklerde tahta kalem (12 adet), ince elenmiş kuru sıva kumu (100 kg), arkeolojik kazı faaliyetleri ile ilgili kitap, dergi, broşür, slayt çıktıları (her birinden 6 adet), mercek (3 adet) temin edilmiştir. Kazıda kullanılan tarihi nesnelere arasında ise madeni paralar, kemikler, çömlek parçaları, süs eşyaları, kolye veya bileklik, sürme, çan, taş malzemeler, kemik parçaları, vb eşyalar vardır. Eylem araştırmasının uygulanması sürecini video kaydına alan bir kişi, uygulayıcı, araştırmacı ve sürecin etkili uygulanması amacıyla uygulamanın birer parçası olan iki yardımcı kişi de bu etkinlikte yer almaktadır.

Bu çalışma 40x3 dakika sürecektir. Sınıf kazı teknesi sayısına göre gruba ayrılır. 30 öğrenci her grupta 5 öğrenci olacak şekilde gruplara ayrılır. Gruptaki üyelerin yapacakları çalışmadaki görevleri ve çalışmanın aşamaları kendilerine açıklanır. Kazı simülasyonu çalışmasının aşamaları şunlardır;

- a. Kazı teknelerinde mala yardımıyla üstteki toprak hafifçe sıyrılır.
- b. Fırça yardımıyla tarihi nesne bulunur.
- c. Bulunan nesnelere yer kaydedilir.
- d. Kazılan toprak elekten geçirilir ve ayrıştırılır.
- e. Buluntu kayıt defterine bulunan nesnenin yeri, numarası ve özellikleri kaydedilip yazılır.
- f. Çıkarılan buluntular kilitli poşetlere alınarak numaralandırılır.
- g. Sınıfta araştırma köşesinde yer alan kaynaklardan bulunan bir nesneyle ilgili araştırma yapılır.
- h. Kazı etkinliği sonrası etkinlikle ilgili çalışma kâğıdı öğrencilere işletilir.

Eylem planının üçüncü aşamasında arkeovaryum materyali ile höyük analizi yapmak ve kazı bölgesinde ortaya çıkabilecek tarihsel katmanların nasıl oluştuğunu anlamak ve kıyaslamak amaçlanır. Sınıf sıra düzeni etkinliğe göre uygulama öncesinde düzenlenir. Çalışmanın öncesinde yine höyük tanımı ve görselleriyle ilgili 10 dakika süren bir slayt sunusu öğrencilere izletilir. Bu çalışma için 60x30x50cm boyutlarında, kapağı çıkarılmış, cam, dikdörtgen bir akvaryum, 3 cm yüksekliğinde 6 katman için 6 farklı renkte toprak (kum, talaş, farklı toprak, boyanmış köpük..), akvaryum arasına katmanların rahat oluşturulabilmesi için mukavva karton (6 adet), strafor (5 adet) ve

tarihsel malzemeler (salyangoz ve midyeden oluşan fosil örnekleri, taş malzemeler, kemik parçaları, çömlek parçaları, porselen parçaları, demir malzemeler, kandil türleri, bir avuç yanmış buğday, bir avuç kömür parçası, çimen, madeni ve kağıt paralar uygulama öncesinde temin edilir. Arkeovaryumun her bir katmanının yapılması için daha öncesinden ayrılan altı öğrenci grubundan her birinden birer öğrenci çağrılır ve katmanlar aşamayla yapılır.

Arkeovaryumun birinci katmanı için yani en alt katman için açık renk toprak yayılır ve arkeovaryumun görünen kısmına çeşitli fosil örnekleri (6 adet salyangoz, midye fosili) dizilir. İkinci katman için ikinci grup öğrenci talaş ve taş devrinden kalma hayvan kemikleri, el baltası, şekillendirilmiş taş malzemeler, taş bıçaklar ve obsidyen dizilir. Üçüncü katman için boyanmış köpük yayılır ve araya yanmış buğday taneleri, yanmış odun ve kömür taneleri, obsidyen, çömlek parçaları, çömlek kandil dizilir. Dördüncü katman için farklı bir toprak çeşidi yayılır ve demir malzemeler, demir kandil vb eşyalar dizilir. Beşinci ve altıncı katmanlar için ise farklı renklerde toprak ve taşlar kullanarak günümüze daha yakın olan ampul, porselen eşyalar, demir ve kâğıt paralar vb eşyalar dizilir. Kısacası öğrenci gruplarının katılımı ile arkeovaryum adı verilen höyük oluşturulur.

Eylem araştırmasının dördüncü aşaması çeşitli arkeolojik etkinliklerden istasyon oluşturma ve uygulamadır. Sınıf sıra düzeni uygulama öncesinden hazırlanır. Öğrenciler öncesinde gruplara ayrılmışlardır. Uygulama için gerekli olan bir torba alçı, çakıl taşlar, bir adet 30x40 cm boyutlarında baklava tepsisi, bir adet 50x20x70 cm boyutlarında sıva teknesi, bir poşet dolusu toprak, bir adet maket iskelet, çeşitli tarihsel malzemeler, iki adet mala, iki adet fırça, iki adet kova, bir adet yapıştırıcı, bir adet elek, bir adet kürek, bir önceki haftadan hazırlanan arkeovaryum materyali, iki adet 30x40x30 cm boyutlarında kap, bir adet porselen tabak, bir adet çömlek testi, 5 kg talaş, bir adet tarihi puzzle, 100 adet şeffaf eldiven, arkeovaryum ile ilgili iki adet çalışma yaprağı, temel evden bütüne ulaşma etkinliği için öncesinden hazırlanan görsel ve sunular, diğer etkinliklerle ilgili çalışma yaprakları öncesinden temin edilmiştir.

Birinci masada bir önceki haftadan hazırlanan arkeovaryum etkinliği ile ilgili çalışma kâğıtları mevcuttur ve öğrenciler arkeovaryuma bakarak çalışma kâğıtlarını

doldururlar. Etkinliğin amacı öğrencilerin çalışma kâğıtlarındaki soruları yanıtlayarak tarihsel katmanların analizini yapmalarınıdır. İkinci masada bir iskelet maketinin gündelik tarihsel malzemelerle kaplı mezar simülasyonu mevcuttur ve öğrenciler bu mezarı kazarak mezardaki eşyalardan hareketle mezardaki kişinin hangi devirde yaşayıp hangi dini inanca sahip olduğuna, hangi cinsiyetten olduğuna dair birçok bilgiye ulaşabilir ve böylece tarihsel düşünebilir. Üçüncü masada bir kap içerisinde bir adet kırık porselen ve dördüncü masada bir adet kap içinde kırık çömlek parçaları mevcuttur. Bu etkinliklerle ulaşılmak istenen amaç öğrencilerin buldukları kırık parçaları yapıştirarak malzemenin bütününe elde etmektir. Beşinci masada baklava tepsisine hazırlanan alçı yayılır ve çakıl taşlarından bir evin temeli yapılır ve öğrencilerden bu temel evin bütününe hayal etmeleri ve bu evin temelini çizmeleri istenir. Bu etkinlikle ulaşılmak istenen amaç öğrencilerin o tarihlerde yaşayan insanların yaşam tarzları, beslenme ve barınma koşulları hakkında tahminlerde bulunarak tarihsel düşüncelerini sağlamaktır. Altıncı masada ise tarihsel bir puzzle vardır ve öğrencilerden parçaların birleştirip resmin bütününe elde etmeleri istenir.

Daha öncesinde gruplara ayrılmış öğrencilerden her bir grup bir etkinliğin başında, öğretmen ve uygulayıcının yönlendirmeleriyle uygulamaya başlamaktadırlar. Etkinliğin ardından on dakika geçtikten sonra gruplar sırayla yer değiştirmekte ve her grup bir önceki grubun etkinliğini devam ettirmektedir. Bu 3x40 dakikalık süreç tüm grupların tüm etkinliklere katılımıyla sona erecektir. Etkinlikler çerçevesinde hazırlanan çalışma yaprakları öğrencileri yaptırılır (EK 26, EK 27, EK 28, EK 29).

Yarı yapılandırılmış görüşmede öğrencilere “**Arkeoloji konularının eğitimi amacıyla gerçekleştirilen etkinliklerden hoşlandınız mı? Neden?**” sorusu sorulmuş olup bu soruya ilişkin elde edilen bulgular Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 18: Arkeolojik Faaliyete İlişkin Tutumlar

Arkeolojik Faaliyete İlişkin Tutumlar	Frekans	Yüzde (%)
Evet	24	92
Biraz	2	8
Toplam	26	100

Tablo 18'e bakıldığında yarı yapılandırılmış görüşmenin uygulandığı 26 öğrencinin yaklaşık % 92'si bu soruya "evet" cevabını verirken yaklaşık % 8'i de "hayır" cevabını vermişlerdir. Buradan elde edilecek yorum öğrencilerin büyük çoğunluğunun arkeoloji konularının öğrenilmesi amacıyla yaparak yaşayarak gerçekleştirilen sınıf içi öğrenci merkezli etkinliklerden hoşlandıklarıdır. Öğrencilerin "evet hoşlandım, sanki bir arkeolog gibi kazılar yaptım", ".İlk haftaki etkinlik güzeldi çünkü tarihi esreleri çıkarırken eğlendim. Diğer etkinlikler de güzeldi", "Evet çünkü arkeoloji hakkında yeni bilgiler edindim", "Evet çünkü sosyal dersi ile ilgili bilgi aldık. Kazı alanlarının isimlerini öğrendik. Kullandığımız malzemelerin adlarını öğrendik", "Evet hoşlandım. Çünkü eski insanların yaşantıları dikkatimi çekti", "Etkinlikten çok hoşlandım çünkü sevdiğim bir konuydu ve arkeologları çok merak ediyordum", "1. Ve3. Etkinliklerden hoşlandık. 1. Etkinlikte kazı çalışması yapıp güzel bulgulara rastladık. 3. Etkinlikte de farklı farklı etkinlikler yaptık", "evet çünkü tarihimi bulmak eğlenceli ve merak edici bir şey", "hoşlandım çünkü bize yararlı olduğunu düşünüyorum. Arkeoloji ile bilgiye sahip olduğumu düşünüyorum" şeklindeki cevapları arkeoloji konularının eğitimi ile ilgili yapılan etkinliklerden hoşlandıklarını ve yapılan etkinliklerden yeni bilgiler edindiklerini göstermektedir. Soruya "biraz hoşlandım çünkü çok bekledik hem de bazen bildiğimiz konular başta anlatıldığı için sıkıcı olabiliyordu" ve "etkinliklerden sadece ilk hafta yaptığımızdan hoşlandım" şeklinde cevap veren 2 öğrenci ise etkinliklerden biraz hoşlandıklarını belirtmiş olup etkinliklerden kısmen sıkıldıklarını söylemişlerdir.

Yarı yapılandırılmış görüşmede öğrencilere "**Gerçekleştirilen etkinlikler geçmişini öğrenme isteğinizi nasıl etkiledi?**" sorusu sorulmuş olup bu soruya ilişkin elde edilen bulgular Tablo 19'da sunulmuştur.

Tablo 19: Öğrencilerin Geçmiş Öğrenmeye Yönelik Tutumları

Olumlu		Olumsuz		
Sebeup	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Öğrenme isteğini artırma	11		4	
Merak duygusu	5			
Araştırma	5			
Eğlenerek öğrenme	1			
Toplam	22	85	4	15

Tablo 19'a bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerden yarı yapılandırılmış görüşmeni cevaplayan 26 öğrencinin yaklaşık % 85'i arkeoloji konularının sınıf içi yaparak yaşayarak gerçekleştirilmesi amacıyla uygulanan etkinliklerden olumlu etkilendikleri, bu etkinliklerin geçmiş öğrenme isteklerini artırdığı, bu düşüncede olan 22 öğrencinin ise yarısının "Bulduğumuz eşyalar bize geçmiş hakkında bilgiler verdi ve öğrenme isteğini artırdı", "Arkeoloji sayesinde geçmişimi öğrenme isteğim arttı. Bulduğumuz eşyalar sayesinde geçmişte insanların ne kullandıklarını da öğrenmiş olduk", "Olumlu yönde etkiledi. Bilmediğimiz şeyleri öğrendik", "Etkinlikler bizi geçmişe götürmüş gibiydi. Örneğin su testisini araştırdım geçmişe gittim ve onun hakkında bir şeyler öğrendim", "Bazen bir şeyler bulduğumda arkadaşlarıma da sorup beraber öğreniyorduk" şeklindeki cevaplarından hareketle bu etkinliklerin onların yeni bir şey öğrenme isteğini artırdığı, % 23'ünün "Bende daha çok merak uyandırdı. Onları şuan daha çok merak ediyorum", "Bu konulara daha çok merak duydum ve bu etkinlikler merakımı biraz aldı", "Eski insanların nasıl yaşadığını merak ederdim. Çünkü o zamanlar teknoloji gelişmemişti. Artık eski insanlar hakkında araştırma yapabiliriz", "Daha çok ilgi duymaya başladım" şeklindeki cevaplara bakarak bu etkinliklerle merak duygusuna kapıldıkları ve yine % 23'ünün "Ben zaten tarihi araştırmayı seven birisiyim. Ama bu etkinlikler çok daha iyi oldu", "araştırma isteklerinin arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. "bu konulara daha çok merak duydum ve bu etkinlikler merakımı biraz aldı", "daha çok ilgi duymaya başladım", "Çok etkiledi.

Yani isteklenmemi ve araştırma yapmamı etkiledi”, “çok etkiledi yani isteklenmemi ve araştırma yapmamı etkiledi”, “etkinlikler bizi geçmişe götürmüş gibiydi. Örneğin su testisini araştırdım geçmişe gittim ve onun hakkında bir şeyler öğrendim” şeklindeki öğrenci cevapları yapılan etkinliklerin öğrencilerin geçmişi öğrenme isteklerini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Araştırmaya katılıp yarı yapılandırılmış görüşmene cevap veren 26 öğrenciden yaklaşık % 15’i ise *“zaten küçükken hayalim arkeolog olmaktı. O yüzden bu konuları araştırmıştım”, “Yani bunları bildiğim için pek bir etkisi olmadı”, “hiç etkilemedi çünkü şimdi olduğum durumdan çok iyiyim”, “etkinlikler beni çok fazla etkilemedi”, “geçmiş devirlerde insan yaşamı çok zor olduğu için öğrenmek istemem”, “herhangi bir etkisi olmadı”* şeklindeki öğrenci cevapları etkinliklerin geçmişi öğrenme istekleri konusunda olumsuz etki yarattığı veya etkinliklerden etkilenmedikleri düşüncesindedir.

Yarı yapılandırılmış görüşmede öğrencilere **“Katıldığımız etkinlikler ile kendinizi arkeolog gibi hissedebildiniz mi? Nasıl?”** sorusu sorulmuş olup bu soruya ilişkin elde edilen bulgular Tablo 20’de sunulmuştur.

Tablo 20: Öğrencilerin Kendilerini Arkeolog Gibi Hissedebilme Durumu

Arkeolog Olma Duygusu	Frekans	Yüzde (%)
Evet	22	85
Hayır	4	15
Toplam	26	100

Tablo 20’ye bakıldığında araştırmanın yarı yapılandırılmış görüşmene cevap veren 26 öğrencinin yaklaşık %85’i *“Evet. Onlara zarar vermeden çıkarmak onları temizlemek poşetlemek beni arkeolog gibi hissettirdi”, “. Evet. Çoğu etkinlikte hissettim. Çünkü bir arkeoloğun yaptığı çalışmaları yaptık. Çok gerçekçiydi”, “Evet. Çünkü ilk etkinlikte tarihi şeyleri bulmak yerlerini tespit etmek beni arkeolojiye sürükledi”, “Evet. Arkeoloji bilimi çok eğlenceli. Eldiven falan takınca tam hissettim”, “Evet. Çünkü onlar gibi mala gibi eşyalar kullandık. Bulduğumuz eşyaları inceledik internette araştırma yaptık”, “Evet. Arkeologlar araştırma yapar kalıntı olan yerleri inceler. Ben de buna benzer bir şey yaptım”, “Evet. Özellikle kazı yaptığımızda*

arkeolog gibi yaptık”, *“Evet. Çünkü ilk etkinlikte kazı yaptık tam bir arkeolog gibi”* şeklinde cevaplar vererek yapılan sınıf içi etkinlikler ile kendilerini arkeolog gibi hissedebilirken yaklaşık %15’i ise *“Hayır. Çünkü çalışmalar çok tantanalıydı”*, *“Pek değil. Çünkü grup arkadaşlarım hoca başımızda olmayınca kazıları elle yapıyordu”*, *“Hayır çünkü keyif alamadım”* şeklinde cevaplar vererek yapılan etkinlikler ile kendilerini arkeolog gibi hissedemediklerini söylemişlerdir.

Yarı yapılandırılmış görüşmede öğrencilere **“Sosyal bilgiler dersinde sınıfta arkeoloji konularını yaparak yaşayarak öğrenmek sosyal bilgiler dersine katkı sağlar mı? Nasıl?”** sorusu sorulmuş olup bu soruya ilişkin elde edilen bulgular Tablo 21’de sunulmuştur.

Tablo 21: Arkeoloji Konularının Yapararak Yaşayarak Öğreniminin Sağladığı Katkılar

Evet(26)	Hayır (0)	
Cevaplar	Frekans	
Tarihi daha ayrıntılı öğrenme	11	
Kalıcı öğrenme	9	
Araştırarak öğrenme	3	
Eğlenerek öğrenme	1	
Diğer	2	
Toplam	26	0

Tablo 21’e bakıldığında araştırmaya katılıp yarı yapılandırılmış görüşmeni cevaplayan 26 öğrencinin hepsinin sosyal bilgiler dersinde arkeoloji konularını yaparak yaşayarak öğrenmenin sosyal bilgiler dersine katkı sağladığını düşündüğü, araştırmaya katılıp yarı yapılandırılmış görüşmene cevap veren 26 öğrencinin yaklaşık %42’sinin sosyal bilgiler dersini yaparak yaşayarak öğrenmenin tarihi daha ayrıntılı öğrenmeye katkısının olduğunu, yaklaşık %35’inin kalıcı öğrenmeye katkısının olduğunu, yaklaşık %11,5’nin de araştırma becerisine katkısının olduğunu ve 1 kişi ise eğlenceli olduğunu düşündüğü görülmektedir. Bu soruya verilen *“Evet. Çünkü arkeoloji sosyal bilimlerin bir parçası”*, *“Evet. Çünkü sosyal bilgiler dersinde bazı*

konularda tarihi araştırmak gerekir ve biz bunu zihinde en kalıcı olanı görerek öğreniyoruz”, “Elbette sağlar. Çünkü sosyal bilgiler dersi ile öğrendiklerimizi yaparak yaşayarak öğreniyoruz”, “Evet. Çünkü arkeoloji sosyal bilimlerin bir parçası”, “Evet. Eski devride yaşayan insanların kullandığı eşyalar ile ne kadar geliştiklerini öğrendik”, “Evet. Çünkü eskiden yaşamış insanların eski eşyalarını incelemenin araştırmanın bakmanın bize çok faydası var”, “Evet. Bilgiler daha fazla aklımızda kalır. Eğlenebiliriz. Daha iyi olur. Ben arkeoloji bilimini zaten çok sevdim”, “Evet. Bir konuyu herhangi bir şeyi canlı yaparsak daha anlaşılır olur ve hafızamızda uzun süre kalır” şeklindeki öğrenci cevapları, öğrencilerin arkeoloji konularının yaparak yaşayarak öğrenilmesinin genellikle tarihi veya sosyal bilgiler dersini daha ayrıntılı veya kalıcı öğrenebilecekleri düşüncesinde olduklarını göstermektedir.

4.4. Öğrencilerin Yapararak Yaşayarak Gerçekleştirdikleri Öğrenme Sürecinin Arkeoloji Bilim ve Çalışma Yöntemi Hakkındaki Mevcut Görüşlerine etkisi Üzerine Bulgu ve Yorumlar

“Yapararak Yaşayarak Gerçekleştirilen Öğrenme Süreci Öğrencilerin Arkeoloji Bilimi ve Çalışma Yöntemi Hakkında Mevcut Görüşlerini Nasıl Etkilemiştir?” dördüncü alt problemine ilişkin elde edilen bulgular eylem araştırmasının “uygulamanın analizi ve değerlendirilmesi” boyutunda toplanan verilere dayanmakta olup uygulama süreci sonrasında öğrencilere uygulanan yarı yapılandırılmış görüşmenin 1, 8, 9, 11 numaralı sorularına verilen öğrenci cevaplarından elde edilmiştir. Bu cevaplar her bir soru maddesine verilen cevaplar doğrultusunda tablolaştırılmış olup aşağıda mevcuttur. Öncelikle eylem araştırması süreci basamaklarından “uygulamanın analizi ve değerlendirilmesi” basamağı tekrar açıklanmaktadır.

Uygulamanın Analizi ve Değerlendirilmesi

Bu aşamada uygulama sonuçları analiz edilir ve problemin ne derece çözüldüğüne yönelik değerlendirme yapılır. Bu değerlendirmede uygulamada ortaya çıkan sorunlar, bu sorunların kaynakları, planın etkililiği, benzer problemler için çıkarımlar ve aynı probleme yönelik olarak atılabilecek yeni adımlar ele alınır (Şimşek ve Yıldırım, 2011; 305).

Eylem araştırması sürecinde uygulamanın analiz ve değerlendirilmesi amacıyla uygulama sonrasında uygulayıcının görev yaptığı ve eylem araştırması uygulamasının yürütüldüğü 26 adet 6. Sınıf öğrencisine yarı yapılandırılmış görüşme yaptırılarak eylem araştırması uygulamalarından elde edilen verilerin analiz ve yorumunun yapılabilmesi amaçlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme ve soruları (EK 18) uygulama sürecine yönelik olup mevcut durum ve uygulama sonrası durum arasındaki gelişim ve değişimi yansıtması amacıyla önemli olup eylem araştırması sürecine de yön vermektedir.

Yarı yapılandırılmış görüşmede öğrencilere “**Katıldığınız etkinlikler sonrasında arkeolog kavramını nasıl açıklarsınız? Bir arkeolog faaliyetlerini nasıl yürütür? (1.Katılmış olduğunuz dört haftalık uygulama sürecinde sosyal bilgiler dersi kapsamında arkeoloji konularının eğitimi ne şekilde gerçekleştirilmiştir? Açıklayınız.)**” sorusu sorulmuş olup bu iki soruya ilişkin elde edilen bulgular Tablo 22’de sunulmuştur.

Tablo 22: Arkeoloğun Tanımı Ve Çalışma Yöntemi

Mevcut Durum				Eylem Süreci Sonrası			
Arkeolog kimdir?	f	Bir arkeolog faaliyetlerini nasıl yürütür?	f	Arkeolog kimdir?	f	Bir arkeolog faaliyetlerini nasıl yürütür	f
Arkeoloji ile uğraşan kişi	10	Araştırma yaparak	2	Kazı yapan kişi	7	Ekip çalışmasıyla/grupla	13
		Grupça	1			Kazılar yaparak	13
		Tek tek	1	Bilim insanı	7	Dikkatli/titizlikle/nazikçe	13
		Maddeyi bularak	1	Tarihi araştıran kişi	5	Araştırarak/bilgi toplayarak	6
	Keşif yaparak	1	Eski devirleri araştıran kişi	3	Sırayla/aşamayla	4	

Bilmiyorum	13	Gerektiği gibi	1	Arkeolojiyle	3	Poşetleme/numar	4
				ilgilenen kişi		alandırma	
		-yanlış					
cevap- cevap yok		Buluntu sonucu	1	Tarihe açıklık	2	Mala fırça	3
		kazarak		kazandıran		kullanarak	
		Daha değişik şeyler	1	Geçmişteki	1	Eski eşyaları	2
		bularak		bilgileri bize		inceleyerek	
				ulaştıran kişi			
Bilim adamı	1	Toprak kalıntılarına	1	Gizemleri	1	Merakla	2
		bakarak		sorgulayan kişi			
				eski yaşam	1	Bilimsel verilere	2
				yerlerini		göre/belgeli	
				inceleyen kişi			
		Tarihi ortaya	1	Heyecanlı/ilgiyle	2		
		çıkaran kişi					
		Geçmişini arayan	1	Planlı/düzenli	1		
		kişi					
Dedektiflik	1	Eski eşyaları	1	Hızlı	1		
		müzeeye koyan		kişi			
		Yanlış cevap	6	Sabrederek	1		
				Kazı alanını	1		
				bölgelere			
				ayırarak			

Tablo 22'deki veriler Adıyaman Merkez Bir Aralık Ortaokul 6 sınıf öğrencilerinin ön tarama anketinin 7. Sorusuna verdikleri öğrenci cevapları ve yarı yapılandırılmış görüşmenin 1. ve 8. Sorularına verilen öğrenci cevaplarının birlikte ele alınması ile ortaya konmuştur. Tablo 21'e bakıldığında araştırmanın ön tarama anketine katılan ve 7. Soruya cevap veren 25 öğrencinin %40' ı arkeolog kavramının arkeoloji ile uğraşan kişi olduğunu bilirken %52'si ise bu sorunun cevabını bilmemekte veya bu soruya yanlış cevap vermektedir. Bu soruya yanlış yanıt veren

öğrencilerin yüzdeliğinin soruya doğru cevap veren öğrencilerin yüzdesinden fazla olması durumundan elde edilen bulgu, öğrencilerin uygulama öncesinde arkeolog kavramını tam olarak bilmedikleri veya yanlış bildikleri olduğudur. Arkeoloji konularının öğrenimi amacıyla yapılan sınıf içi etkinliklerin uygulanması sonrasında yapılan yarı yapılandırılmış görüşmenin 1. ve 8. Sorularına cevap veren 26 öğrencinin 20'si yani % 77'si arkeolog kavramını ve bir arkeoloğun faaliyetlerini nasıl yürüttüğünü genel olarak *“Arkeolog kazı işleriyle ilgilenen kazılar yaparak tarihi keşfetmeye çalışan insanlardır. Arkeolog çalışmalarını dikkatli ve ilgiyle yürütür”, “Yaptığı çalışmalar yardımıyla tarihe açıklık kazandırmaya çalışan bilim insanıdır. Faaliyetlerini titizlik ve dikkatle yürütür”, “Eski eşyaları eski yaşam yerlerini inceleyen bilim adamı. Eski eşyaları inceleyerek mala, fırça eldiven kullanarak yürütür”, “Arkeolojiyle ilgilenen kimse. Kazı alanını belirli bölümlere ayırarak esere zarar vermeyerek çalışır”, “Arkeoloji hakkında araştırma yapan insan. Planlı ve düzenli yapar”, “Arkeoloji ile ilgilenen ve çalışan kişiler. Faaliyetlerini aşamalar halinde yürütür”* şeklindeki cevaplar ile açıklamış olup; %23'inin yani 6 öğrencinin ise *“Eski çağ, bilim, kazı çalışması”, “Eski çağları araştıran, kazan, onları çıkarıp müzelere koyan bir iş. Kazı yerlerine giderek kazılar yapar onları zarar vermeden çıkarır ve çeşitli yerlere götürüp araştırır”, “Kazı bilimidir. Arkeolog bilimi işini dikkatli ve koruyucu bir biçimde yapar. Tarihi eserlere zarar vermeden yürütür”, “Araştırmadır. Önce araştırır, bilgi edinir. Araştırmalarını böyle yürütür”, “Kazı bilimidir. Kazılarda daha nazik davranır. Eserlere zarar vermek istemez”, “Eski yaşamları kazıyarak tahmin ederek gerçeğe çıkaran bir iştir”* şeklinde cevaplar vererek genel olarak arkeolog kavramını açıklayamadıkları, arkeoloji ile arkeoloğu yani bilim dalı ile bilim insanını ayırt edemedikleri, ancak bir arkeoloğun faaliyetlerini nasıl yürüttüğünü açıklayabildikleri görülmektedir.

Yarı yapılandırılmış görüşmede öğrencilere **“Katıldığımız etkinlikler sonrasında höyük kavramını nasıl açıklarsınız?”** sorusu sorulmuş olup bu iki soruya ilişkin elde edilen bulgular Tablo 23'te sunulmuştur.

Tablo 23: Höyük Tanımı

Cevaplar	Frekans
Katman katman olan yerleşim yerleri	11
Eskiden yeniye doğru gelen yerleşim yerleri	9
Geçmişten günümüze gelen yerleşim yerleri	4
Eski zamanlarda yaşayan evler, devletler, yerleşimler	4
Aşağıdan yukarıya doğru gelen yerleşimler	3
Yanlış cevap	3

Tablo 23'e bakıldığında araştırmaya katılan öğrenciler bu soruya “*Geçmişteki yerleşim yerlerinin yıkılıp onların üstüne yenilerinin gelmesiyle oluşmuş katmanlar*”, “*En alt katmana tarihteki en eski şeylerin en üst katmana ise günümüzde veya bizden daha önce kullanılmış şeyler konulur*”, “*Uygarlıkların üst üste sıralandığı, en altta en eski en üstte en yeni uygarlıkların bulunduğu yer*”, “*Tarihin en eski zamanından başlayıp şimdiki zamana kadar olan o zamanda yaşayan insanların evi gibi*”, “*Kat kat yapılmış, en eski tarihten başlayarak bugüne kadar gelen yaşam yerleri, evler*”, “*Eski devirlerden bu devirlere kadar gelirken yerleşim yerlerinin üzerine de farklı yerleşim yerleri yapmışlar*” şeklinde cevaplar vererek höyük kavramını genel olarak geçmişten günümüze kadar, eski yerleşim yerlerinden yeni yerleşim yerlerine doğru, katman katman olan yaşam alanları veya yerleşim yerleri olarak tanımlamış olup öğrencilerin höyüklerin özellikle katmanlaşmış alanlar olduğu fikrine sahip oldukları görülmüştür. Araştırmaya katılan ve yarı yapılandırılmış görüşmene yanıt veren öğrencilerin % 11,5'i yani 3 öğrenci ise “*Yerin altında birkaç adacıktan oluşur*”, “*İnsanların mezarı*”, “*Eski devletlerden bir kalıntı*” şeklinde cevap vererek höyük kavramına tam olarak cevap verememişlerdir.

Yarı yapılandırılmış görüşmede öğrencilere “**Gerçekleştirilen etkinlikler ile ortaya çıkan buluntuları nasıl korumalıyız? Neden?**” sorusu sorulmuş olup bu iki soruya ilişkin elde edilen bulgular Tablo 24’de sunulmuştur.

Tablo 24: Tarihi Eserlerin Korunma Şekli

Mevcut Durum		Eylem Süreci Sonrası			
Nasıl korumalıyız?		Nasıl korumalıyız?		Neden korumalıyız?	
Cevaplar	f	Cevaplar	f	Cevaplar	f
Müzede-tarihi mekanda-özel yerde	24	Müzede	15	Kırılgan olduklarından güvenli bir yere konulmalı	6
İyi	7	İyi/özenli/zarar vermeden	8	İnsanlar müzelerde buluntular hakkında bilgi edinebilirler	6
Saklayarak	3	Önce fırçalamalı sonra poşetlemeli	4	Atalarımızın mirası	3
Diğer	2	Güvenli yere koyarak	3	Tarihi gösteriyor	2

Araştırmanın dördüncü alt problemine ilişkin sorulan sorunun uygulama öncesi mevcut durumunu ortaya koyan verilere göre öğrenciler tarihi eserin çıkarılıp müze ve müze gibi güvenli yerlerde korunması gerektiğini düşündükleri, ancak bu konuda ayrıntılı açıklamalar yapmadıkları ancak uygulama sürecinde yapılan etkinlikler sonrasında öğrencilerin kazılar sonrası çıkarılan tarihi eserlerin müze ve benzeri güvenli mekânlarda korunmasıyla ilgili daha ayrıntılı açıklamalar yaptıkları görülmektedir.

Tablo 24’e bakıldığında ise araştırmaya katılan öğrencilerin “*Buluntuları ilk önce iyi fırçalamalıyız. Sonra özel poşetlere koyup saklamalıyız*”, “*Müzelerde koruyabiliriz Narin şekilde taşınmalıyız. Çünkü eski*”, “*Müzelere götürerek koruyabiliriz. İnsanlar müzelere giderek buluntular hakkında bilgi edinebilirler*”, “*Canımızı nasıl koruyorsak öyle korumalıyız. Çünkü onlar atalarımızın eşyaları*”,

“Esere zarar vermeden fırça ile kenarındaki toprakları sıyırırız. Çünkü eser hassas olabilir. Kırılabilir”, “Çok iyi, zarar vermeden, yoksa nasıl ne zaman nereden geldiğini öğrenemeyiz”, “Müzelerde saklanılırsa daha güvenli olur. Hem konulacak uygun bir yer hem güvenli” şeklindeki cevaplarından kazılar sonucu ortaya çıkan buluntuların genel olarak kırılğan olma özelliği ve buluntular hakkında elde edilecek bilgilerle insanların bilgilenmesi ve gelecek nesillere bu bilgilerin aktarılması amacıyla, güvenli, iyi, zarar görmeyecek yerlerde ve özellikle müzede korunması gerektiği fikrine sahip oldukları görülmüştür.

Sonuç olarak öğrencilerin tarihi eserlerin korunma şekli hakkında uygulama süreci öncesi ve uygulama sonrasında genel olarak fikir sahibi oldukları ve bu konuda ön bilgilerinin yeteri düzeyde olduğu ancak uygulama sonrasında daha ayrıntılı fikir öne sürdükleri görülmüştür.

4.5. Öğrencilerin Tarihsel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Öğrencilere uygulanan sınıf içi etkinlikler sonrasında öğrencilerden cevaplanması istenen yarı yapılandırılmış görüşme sorularına verdikleri cevaba göre, eylem uygulamasının sonuçlarının, öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerini etkilediği, öğrencilerin tarihsel hayal gücü kullanarak eski insanların nasıl yaşadıklarını düşünüp kendilerini o insanların yerine koydukları, tarihsel nesnelere arasındaki ilişkiyi keşfedip tarihsel süreklilik ve değişim kavramlarını özümstedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Tarihsel düşünme ve tarihsel düşünme becerilerinin içeriğine ve bu becerilerin alt basamaklarına literatür bilgileri bölümünde değinilmiştir. Bu bölümde tarihsel düşünmeye yönelik alt becerilerin gelişimiyle ilgili sorulmuş yarı yapılandırılmış görüşme sorularının cevaplarından hareketle bulgulara ve yorumlara ulaşılmıştır.

“Arkeoloji Konularının Sınıf İçi Yaparak Yaşayarak Öğrenilmesinin Öğrencilerin Tarihsel Düşünme Becerilerine Etkisi Nasıldır?” beşinci alt problemine ilişkin elde edilen bulgular, uygulama süreci sonrasında öğrencilere yapılan yarı yapılandırılmış görüşmenin 4, 5, 6, 7, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 numaralı açık uçlu

sorularına verilen öğrenci cevaplarından elde edilmiştir. Bu cevaplar her bir soru maddesine verilen cevaplar doğrultusunda tablolaştırılmış olup aşağıda yer almaktadır.

Tarihsel düşünme becerilerinden olan “kronolojik düşünme becerisi” için belirlenen alt basamaklardan “geçmiş, bugün ve gelecek zamanı birbirinden ayırt etme” becerisinin gelişimine yönelik yarı yapılandırılmış görüşmenin 7. ve 17. Sorularının cevapları tablolaştırılmış ve yorumlanmış şekilde aşağıda mevcuttur.

Yarı yapılandırılmış görüşmede öğrencilere “**Gerçekleştirilen etkinlikler sayesinde tarihi devirleri daha iyi anlayabildiğinizi söyleyebilir misiniz? Neden?**” sorusu sorulmuş olup bu iki soruya ilişkin elde edilen bulgular Tablo 25’te sunulmuştur.

Tablo 25: Tarihi Devirleri Anlayabilme Becerisi

Tarihi Devirleri Anlayabilme	Frekans	Yüzde (%)
Evet	22	85
Hayır	4	15
Toplam	26	100

Tablo 25’e bakıldığında araştırmaya katılan 26 öğrencinin yaklaşık % 85’i “*Evet. Özellikle höyük etkinliğinde daha iyi anladım*”, “*Evet. Çünkü yaptığımız etkinliklerde tarihi devirler hakkında öğretmenlerimiz birçok bilgi verdi*”, “*Evet. Höyük sayesinde tarihi daha iyi anladım*”, “*Söyleyebilirim. Çünkü etkinlik sayesinde geçmişten kalan katmanları öğrendim*”, “*Evet. Çünkü çalışmalar yaparak devirlerin nasıl oluştuğunu anladım*”, “*Evet. Çünkü bunu bulduğumuz eşyalar ile açıklarım*”, “*Evet. Çünkü bizzat uygulamasını gördük*”, “*Evet. Severek ve kendimi vererek anladım*”, “*Evet. Çünkü arkeovaryumu yaparken öğrendim*” şeklinde cevaplar vererek gerçekleştirilen sınıf içi etkinlikler sayesinde tarihi devirleri daha iyi anlayabildiklerini ifade ederken, öğrencilerin yaklaşık % 15’i ise “*Diğer sorularda da söylediğim gibi bunları zaten biliyordum*”, “*Çok söyleyemem. Çünkü bir eşyayı bulduğumuzda tüm bilgileri elde edemeyiz*”, “*Hayır. Çünkü genelde tarih öncesi çağların üstünde durduk. Bu da pek etkili olmadı*” şeklinde cevaplar vererek

gerçekleştirilen sınıf içi etkinliklere rağmen tarihi devirleri anlayamadıklarını veya önceden bildiklerini söylemiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşmede öğrencilere “**Kazı teknelerinde günümüze en yakın ve en uzak malzemeler hangileriydi?**” sorusu sorulmuş olup bu iki soruya ilişkin elde edilen bulgular Tablo 26’da sunulmuştur.

Tablo 26: Kazı Teknelerinde Çıkarılan Tarihi Eserlerin Sınıflandırılması

En Yakın ve En Uzak Malzemelerle İlgili Sınıflamayı Yapabilme	Frekans	Yüzde (%)
Sınıflamayı yapabilen	16	61,5
Sınıflamayı yapamayan	10	38,5
Toplam	26	100

Tablo 26’ya bakıldığında elde edilen öğrenci cevaplarına göre araştırmaya katılan 26 öğrencinin yaklaşık % 61,5’inin “*Günümüze en yakın malzeme plastik, en uzak ise kilden çanak*”, “*En yakın kolye, yüzük, çan, en uzak ise taştan yapılmış ok, yay uçları, kesici taşlar*”, “*En uzak fosilleşmiş, en yakın ise kolye, bilezik, takı malzemeleri*”, “*En yakın paralar, en uzak kilden yapılan kap kacak*”, “*Uzak olan işlenmemiş taşlar, kandiller. En yakın olan paralar*” şeklindeki cevaplarına bakarak arkeoloji konularının öğrenimi amacıyla yapılan sınıf içi etkinliklerden kazı simülasyonu etkinliği sonrasında kazı teknelerinden elde edilen buluntuların günümüze en yakın ve en uzak olanı arasındaki sınıflamayı yapabilme becerisine sahip oldukları görülürken, yaklaşık % 38,5’inin ise “*Demir yakın, eşyalar uzak*”, “*Zil bizim zile benziyordu*”, “*En yakın Lidyalıların yaptığı para, en uzak kandiller*”, “*Taşlar ve işlenmiş demir eşyalar*”, “*En yakını yeni para, işlenmiş obsidyen, en uzağı kandil, çakıl taşı vb.*”, “*Kürek kazma*” şeklindeki cevaplarına bakarak bu soruya net cevap veremedikleri ve buluntular arasındaki günümüze yakın veya uzak olanı ayırabilme becerisine sahip olamadıkları görülmüştür.

Tarihsel düşünme becerilerinden olan “kronolojik düşünme becerisi” için belirlenen alt basamaklardan “bir tarihsel anlatının zamana ait yapısını tanımlama”

becerisinin gelişimine yönelik yarı yapılandırılmış görüşmenin 16. Sorusunun cevapları tablolaştırılmış ve yorumlanmış şekilde aşağıda mevcuttur.

Yarı yapılandırılmış görüşmede öğrencilere “**Kazı yaptığımız teknelerde bulunan nesnelerin günümüzde kullanılanlardan ne farkı vardır?**” sorusu sorulmuş olup bu iki soruya ilişkin elde edilen bulgular Tablo 27’de sunulmuştur.

Tablo 27: Tarihi Eserlerin Günümüzde Kullanılanlardan Farkını Ayrıt Edebilme

Geçmişteki Nesnelerin Günümüzde Kullanılan Nesnelere Farkını Bulabilme	Frekans	Yüzde (%)
Farkı Bulabilen Öğrenciler	18	69
Farkı Bulamayan Öğrenciler	8	31
Toplam	26	100

Tablo 27’ye bakıldığında elde edilen öğrenci cevaplarına göre araştırmaya katılan 26 öğrencinin yaklaşık % 69’u kazı yapılan teknelerden elde edilen buluntuların günümüzde kullanılanlardan farkının ayrımını yapabilmişken, yaklaşık % 31’i ise geçmişteki nesnelerle günümüzde kullanılan nesnelerin arasındaki kullanım farkını bulamamışlardır. “*Kandil yerine ampul, taş bıçak yerine sapı olan bıçaklar*”, “*Aydınlatma aracı olarak eskiden kandil kullanılırdı şimdi ise ampul kullanılır*”, “*Günümüzde teknoloji geliştiği için çok fark var*”, “*Bazıları bizim kullandığımıza benzer bazıları ise farklı ve taştan yapılmış, yontulmamış*”, “*Yapıldığı malzemeler farklıdır*”, “*Toprakta olması, taşların kullanılması*”, “*Daha ilkeller*”, “*Günümüzde kullanılanlar daha gelişmiş*” şeklindeki öğrenci cevaplarından öğrencilerin kazı teknesinden çıkarılan buluntular ile günümüzde kullandığımız eşyalar arasındaki farkı bulabildikleri görülürken; “*Eski eşyalar adı gibi eskiye dayanmış ve birçoğuna sadece insan eli değmiş*”, “*Eski yüzükler ile yeni yüzükler farklıdır*”, “*Farklı teknoloji*”, “*İşlenmiş olarak var*”, “*Kazı yaptığımız teknelerde*” şeklindeki öğrenci cevaplarından ise öğrencilerin kazı teknesinden çıkarılan malzemeleri ile günümüzde kullanılan

malzemeler arasındaki farkı bulamadıkları ve bu soruya çok net cevaplar veremedikleri görülmektedir.

Tarihsel düşünme becerilerinden olan “kronolojik düşünme becerisi” için belirlenen alt basamaklardan “kendi tarihsel anlatılarını yapılandırmada zamana ait bir sıra, kronolojik bir düzen oluşturma, belirli bir zaman akışına göre tarihsel bir metin oluşturma” becerisinin gelişimine yönelik yarı yapılandırılmış görüşmenin 13. ve 15. Sorularının cevapları tablolaştırılmış ve yorumlanmış şekilde aşağıda mevcuttur.

Yarı yapılandırılmış görüşmede öğrencilere “**Arkeovaryumdaki tarihsel katmanları incelemeniz size ne gibi katkılar sağladı?**” sorusu sorulmuş olup bu iki soruya ilişkin elde edilen bulgular Tablo 28’de sunulmuştur.

Tablo 28: Arkeovaryumdaki Tarihsel Katmanların Katkıları

Süreklilik Ve Algısını Ortaya Koyabilme	Frekans	Yüzde (%)
Evet	15	58
Hayır	11	42
Toplam	26	100

Tablo 28’e bakıldığında verilen öğrenci cevaplarına göre araştırmaya katılan 26 öğrencinin yaklaşık % 58’i “*Tarihte eskiden yeniye doğru olan sıraları daha iyi öğrendim*”, “*En alttaki kalıntılarla en üstteki kalınlar arasında yüz bin fark olduğunu söyler*”, “*Geçmişte kullanılan araç gereçleri, insanın gelişmesini öğrendim*”, “*Yavaş yavaş eski eşyalardan yeni eşyalara göre sıralandığında bir bir nelerin değiştiğini öğrendim*”, “*Hangi çağda neyin kullanıldığını öğrendim*”, “*Çağlar arasındaki değişimi gördük*”, “*Arkeovaryumun en üst katmanından en alt katmanına kadar tarihi sıraladık*”, “*İnsanların nasıl yerlerde yaşadıkları hakkında bilgi sahibi oldum. Eşyaların günümüze kadar olan sürecini öğrendim*”, “*Tarihsel katmanları eskiden yeniye doğru sıraladık ve değişimleri gördük*”, “*Hangi eşyanın hangi zamanda kullanıldığını öğrendim*” şeklindeki cevaplarla arkeovaryumdaki tarihsel katmanları

incelemenin kendilerine sağladığı katkılar açısından süreklilik ve değişime ait bilgiler içeren cevaplar verirken; öğrencilerin yaklaşık % 42'si ise *“Pek eğlenceli olmasa da bizlere geçmişi öğretti”, “Daha bilgili olmamı sağladı”, “Bizi eski zamanlara götürdü. Saha da bilgili olmamızı sağladı”, “Tarih hakkında daha fazla bilgimiz oldu”* şeklindeki cevaplarla arkeovaryum ile ilgili yapılan etkinlikte tarihsel katmanları incelemenin kendilerine sağladığı katkılar açısından süreklilik ve değişime ait bilgi içermeyen cevaplar vermişlerdir. Bu tablodan elde edilen bulgu araştırmaya katılan öğrencilerin yarısından fazlasının bu soruya ilişkin süreklilik ve değişime ait bilgiler içeren cevaplar verdiği görülmüştür.

Yarı yapılandırılmış görüşmede öğrencilere **“Taş devrine, cilalı taş devrine, maden devirlerine ait yaptığınız çalışmada hangi nesnelere hatırlıyorsunuz?”** sorusu sorulmuş olup bu iki soruya ilişkin elde edilen bulgular Tablo 29’da sunulmuştur.

Tablo 29: Tarihi Devirlere Ait Sınıflama Becerisi

Tarih Öncesi Devirlere Ait Sınıflamayı Yapabilme	Frekans	Yüzde (%)
Sınıflamayı doğru yapan öğrenci sayısı	15	58
Sınıflamayı yapamayan öğrenci sayısı	11	42
Toplam	26	100

Tablo 29’a bakıldığında araştırmaya katılan 26 öğrencinin yaklaşık % 58’i *“Taş ve cilalı taş devrinde taş ve topraktan yapılmış malzemeler, maden devrinde ise bakırdan yapılmış malzemeler kullanılır”, “1)Taştan mızraklar, baltalar, bazı ev malzemeleri, 2)taşın biraz daha işlenmiş hali olan işlenmiş mızraklar, 3) demirden malzemeler”, “Taş devrinde işlenmemiş ve biçimsiz, maden devrinde de işlenmiş biçimli taşlar var”, “Maden devirlerine ait eski sikkeler, cilalı taş devri; taşların işlenmesiyle birlikte oluşan taş şekiller, taş devrine ait eskiden kalma çeşitli taşlar”, “Taş devrine taştan bıçak, cilalı taş devrinde yontulmuş ok ucu, maden devrinde süs*

eşyaları”, “Taşlarla yapılar yapıldı. taşlar cilalayıp balta yapıldı. Maden devrinde demirden çekiç, balta yapıldı”, “Taş devrinde çeşitli taşların kullanımı, cilalı taş devrinde taşların şekillenmesi, yani taştan yapılan eşyalar, maden devri ise paralar” şeklindeki öğrenci cevaplarına bakarak tarih öncesi devirlerle ilgili yapılan etkinliklerde elde edilen buluntulara göre tarih öncesi devirleri sınıflandırabildikleri ve yaklaşık % 42’si ise *“Değişik taşlar ve deniz kabukları”, “Maden devrini hatırlayabiliyorum; paralar. Çünkü bunlar madenden yapılmıştır”, “En başta taşlar”, “Çeşitli taşlar, madenler, şimdiki de aynı sonraki de”, “Seramik, işlenmiş seramik, kandil, para, taş”, “Takı türü, kolye, küpe bilezik”* şeklindeki cevaplarına bakarak elde edilen buluntulara göre tarih öncesi devirler ile ilgili sınıflandırmayı tam olarak yapamadıkları görülmüştür.

Tarihsel düşünme becerilerinden olan “kronolojik düşünme becerisi” için belirlenen alt basamaklardan “tarihsel süreklilik ve değişimi açıklama” becerisinin gelişimine yönelik yarı yapılandırılmış görüşmenin 13. ve 14. Sorularının cevapları tablolastırılmış ve yorumlanmış şekilde aşağıda mevcuttur.

Yarı yapılandırılmış görüşmede öğrencilere **“Arkeovaryumdaki tarihsel katmanları incelemeniz size ne gibi katkılar sağladı?”** sorusu sorulmuş olup bu iki soruya ilişkin elde edilen bulgular Tablo 30’da sunulmuştur.

Tablo 30: Süreklilik ve Algısını Ortaya Koyabilme

Süreklilik ve Algısını Ortaya Koyabilme	Frekans	Yüzde (%)
Evet	15	58
Hayır	11	42
Toplam	26	100

Tablo 30’ a bakıldığında verilen öğrenci cevaplarına göre araştırmaya katılan 26 öğrencinin yaklaşık % 58’i *“Tarihte eskiden yeniye doğru olan sıraları daha iyi öğrendim”, “En alttaki kalıntılarla en üstteki kalınlar arasında yüz bin fark olduğunu*

söyler”, “Geçmişte kullanılan araç gereçleri, insanın gelişmesini öğrendim”, “Yavaş yavaş eski eşyalardan yeni eşyalara göre sıralandığında bir bir nelerin değiştiğini öğrendim”, “Hangi çağda neyin kullanıldığını öğrendim”, “Çağlar arasındaki değişimi gördük”, “Arkeovaryumun en üst katmanından en alt katmanına kadar tarihi sıraladık”, “İnsanların nasıl yerlerde yaşadıkları hakkında bilgi sahibi oldum. Eşyaların günümüze kadar olan sürecini öğrendim”, “Tarihsel katmanları eskiden yeniye doğru sıraladık ve değişimleri gördük”, “Hangi eşyanın hangi zamanda kullanıldığını öğrendim” şeklindeki cevaplarla arkeovaryumdaki tarihsel katmanları incelemenin kendilerine sağladığı katkılar açısından süreklilik ve değişime ait bilgiler içeren cevaplar verirken; öğrencilerin yaklaşık % 42’si ise “Pek eğlenceli olmasa da bizlere geçmişi öğretti”, “Daha bilgili olmamı sağladı”, “Bizi eski zamanlara götürdü. Saha da bilgili olmamızı sağladı”, “Tarih hakkında daha fazla bilimiz oldu” şeklindeki cevaplarla arkeovaryum ile ilgili yapılan etkinlikte tarihsel katmanları incelemenin kendilerine sağladığı katkılar açısından süreklilik ve değişime ait bilgi içermeyen cevaplar vermişlerdir. Bu tablodan elde edilen bulgu araştırmaya katılan öğrencilerin yarısından fazlasının bu soruya ilişkin süreklilik ve değişime ait bilgiler içeren cevaplar verdiği görülmüştür.

Yarı yapılandırılmış görüşmede öğrencilere “**Arkeovaryumu incelediğinizde kandil parçalarının değişimi neyi kanıtlar?**” sorusu sorulmuş olup bu iki soruya ilişkin elde edilen bulgular Tablo 31’de sunulmuştur.

Tablo 31: Öğrencilerin Süreklilik ve Değişim Algısının Yansıması

Süreklilik Ve Değişime Ait Bilgiler İçeren Öğrenci Cevapları Var Mı?	Frekans	Yüzde (%)
Evet	20	77
Hayır	6	23
Toplam	26	100

Tablo 31' e bakıldığında, bu soruya verilen öğrenci cevaplarından, araştırmaya katılan 26 öğrencinin yaklaşık % 77'sinin *“Teknolojinin değiştiğini, yıllarca ilerlediğini kanıtlar”*, *“Daha eski olanlar desensiz ama daha yeni olanlar desenli ve süslemeli”*, *“Tarih ilerleyince teknoloji de ilerlemiştir”*, *“Tarihi çağın değiştiğini, her bir devirde geliştiğini kanıtlar”*, *“Katmanların daha da geliştiğini kanıtlar”*, *“Demek ki gün geçtikçe teknoloji daha da gelişiyor. Mesela toprak kandil sonra demir kandile dönüyor”*, *“Tarihten tarihe, taştan demire ve cama değişmiştir”*, *“Geçmişten günümüze hem teknolojinin daha geliştiğini hem de yenilikler yapıldığını kanıtlar”*, *“Tarihi çağın değiştiğini, her bir devirde geliştiğini kanıtlar”*, *“Teknolojinin ve zihnin geliştiğini kanıtlar”* şeklinde cevaplar vererek arkeovaryumdaki kandil parçalarının değişiminin neyi kanıtladığına dair süreklilik ve değişime ait bilgiler içeren cevaplar vererek tarihsel düşünmüş oldukları görülmektedir. Öğrencilerin yaklaşık % 23'ü ise *“Tarihi eserlerin zaman içinde çürüdüğünü kanıtlar”*, *“Ateşin bulunduğunu kanıtlar”*, *“Pek bir şeyi etkilemez”*, *“Bilmiyorum. Kafamdan da atamıyorum”* şeklinde cevaplar vererek arkeovaryumdaki kandil parçalarının değişiminin neyi kanıtladığına dair süreklilik ve değişime ait bilgi içermeyen cevaplar vererek tarihsel düşünememişlerdir.

Tarihsel düşünme becerilerinden olan “tarihsel kavrama becerisi” için belirlenen alt basamaklardan “yazarın, tarihi belgenin, buluntuların ya da metnin kaynağını tanımlama ve güvenilirliğini değerlendirme” ve “tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma becerisi” içerisinde yer alan “tarihsel kanıtlara dayalı yorumlar yapma” becerilerinin gelişimine yönelik eylem araştırmasının uygulama bölümünde uygulama adımlarından olan “arkeolojik kazı simülasyonu” etkinliğinde uygulanan çalışma yaprakları örneklerinin tablolaştırılmış şekli aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Tablo 32: Kazı Simülasyonu Etkinliği 1 Numaralı Öğrencinin Çalışma Yaprığı Cevapları Tablosu (EK 30)

Eser İle İlgili Bilgiler	Öğrenci Raporu
Tarihi Eserin Adı	Bizans dönemi sikkesi
Tarihi Eserin Yaşı/Zamanı	MÖ 7. yy da keşfedildi
Tarihi Eseri Yapan Veya Kullanan Kişi	Lidyalılar buldu, Lidyalılar yaptı, tüm dünya kullandı
Tarihi Eserin Malzemesi	Malzemesi metal, altın gümüş bakır
Tarihi Eserin Şekli	Eriyik haldeki metalin üzerine düz bir yüzey dökülmesiyle olur. En başlarda biçimi yoktu ama sonra şekil verildi
Tarihi Eserin Kullanıldığı Mekân	Batı Anadolu'da yapıldı. Yazılı belgelerde kullanıldı. Lidya'da yapıldı
Tarihi Eserin Kullanım Amacı Ve Şekli	Alışverişi daha kolay yapmak için yapıldı. Ticaret için kullanıldı. Henüz kaldırılmadı. Hayatı kolaylaştırmak için buraya getirildi

Tablo 33: Kazı Simülasyonu Etkinliği 2 Numaralı Öğrencinin Çalışma Yaprığı Cevapları Tablosu (EK 31)

Eser İle İlgili Bilgiler	Öğrenci Raporu
Tarihi Eserin Adı	Süs eşyası, kolye ya da alınlık
Tarihi Eserin Yaşı	MS 17 yy da yapıldı
Tarihi Eseri Yapan Veya Kullanan Kişi	Kadınlar veya eşleri yaptı
Tarihi Eserin Malzemesi	Taş ve zincirden yapıldı

Tarihi Eserin Şekli	*Çizimini yapmış
Tarihi Eserin Kullanıldığı Mekan	Anadolu'da keşfedildi
Tarihi Eserin Kullanım Amacı Ve Şekli	Eski yıllarda kadınlar süs için buldu. Kadınlar süs için kullandı.

Tablo 34: Kazı Simülasyonu Etkinliği 3 Numaralı Öğrencinin Çalışma Yaprağı Cevapları Tablosu (EK 32)

Eser İle İlgili Bilgiler	Öğrenci Raporu
Tarihi Eserin Adı	Para
Tarihi Eserin Yaşı	MÖ 500 lü yıllarda keşfedildi.
Tarihi Eseri Yapan Veya Kullanan Kişi	Lidyalılar buldu. Madende çalışanlar yaptı. Lidyalılardan başlayarak herkes kullandı
Tarihi Eserin Malzemesi	Bakırdan malzeme
Tarihi Eserin Şekli	Oval görünüyordu
Tarihi Eserin Kullanıldığı Mekan	
Tarihi Eserin Kullanım Amacı Ve Şekli	Ticarette kullanıldı. Alışverişte kullanıldı.

Tablo 35: Kazı Simülasyonu Etkinliği 4 Numaralı Öğrencinin Çalışma Yaprığı Cevapları Tablosu (EK 33)

Eser İle İlgili Bilgiler	Öğrenci Raporu
Tarihi Eserin Adı	Taş
Tarihi Eserin Yaşı	MÖ 8000'li yıllarda
Tarihi Eseri Yapan Veya Kullanan Kişi	Eski çağlarda yaşamış bir insan buldu. Eski çağlarda yaşamış insanlar yaptı. Eski insanlar kullandı.
Tarihi Eserin Malzemesi	Doğal malzeme toprak veya kilden olabilir.
Tarihi Eserin Şekli	Muhteşem bir görüntüsü var. Taşa bakınca karşıdaki görülür.
Tarihi Eserin Kullanıldığı Mekân	
Tarihi Eserin Kullanım Amacı Ve Şekli	Yemiş kırmada kullanılır. Bıçak olarak kullanıldı.

Tablo 36: Kazı Simülasyonu Etkinliği 5 Numaralı Öğrencinin Çalışma Yaprığı Cevapları Tablosu (EK 34)

Eser İle İlgili Bilgiler	Öğrenci Raporu
Tarihi Eserin Adı	Para
Tarihi Eserin Yaşı	MÖ 7. Yy da
Tarihi Eseri Yapan Veya Kullanan Kişi	Lidyalılar tarafından icat edilmiştir
Tarihi Eserin Malzemesi	Lidyalılar genellikle metaller arasında altın gümüş gibi maddelerden yapılmıştır.

Tarihi Eserin Şekli		
Tarihi	Eserin	Avustralya ‘da keşfedildi.
Kullanıldığı Mekân		
Tarihi	Eserin	Lidyalılar eşyalarını satmak için karşılığında para
Kullanım Amacı Ve Şekli		vermişlerdir Parayla da buradaki ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Devletlere ticaret ile ilgili kolaylık sağlaması için yapıldı Ticaret amacıyla değiş tokuş yöntemine göre kullanıldı.

Tablo 37: Kazı Simülasyonu Etkinliği 6 Numaralı Öğrencinin Çalışma Yaprağı Cevapları Tablosu (EK 35)

Eser İle İlgili Bilgiler		Öğrenci Raporu
Tarihi Eserin Adı		Çömlek
Tarihi Eserin Yaşı		MÖ 15. yy dan kalma
Tarihi Eseri Yapan Veya Kullanan Kişi		Çömlekçiler buldu. Çömlekle uğraşan kişiler yaptı.
Tarihi Eserin Malzemesi		İşlenmiş çömlek malzeme
Tarihi Eserin Şekli		
Tarihi Eserin Kullanıldığı Mekan		Kütahya’ da keşfedilmiştir. İznik’te yapılmıştır.
Tarihi Eserin Kullanım Amacı Ve Şekli		İnsanlar yemek yemek için kullanıldı. Tabak gibi şeylerde kullanılır. Yemek yemek için yapıldı.

Tablo 38: Kazı Simülasyonu Etkinliği 7 Numaralı Öğrencinin Çalışma Yaprığı Cevapları Tablosu (EK 36)

Eser İle İlgili Bilgiler	Öğrenci Raporu
Tarihi Eserin Adı	Musluk parçası olabilir. Teleskop parçası olabilir dürbün parçası olabilir.
Tarihi Eserin Yaşı	
Tarihi Eseri Yapan Veya Kullanan Kişi	Tarih öncesi çağlarda yaşamış insanlar kullandı.
Tarihi Eserin Malzemesi	
Tarihi Eserin Şekli	Kırıktı neye ait olduğu pek de belli değildi. Üzerinde martı resimleri var
Tarihi Eserin Kullanıldığı Mekan	
Tarihi Eserin Kullanım Amacı Ve Şekli	İnsanların ihtiyaçları doğrultusunda yapıldı.

Tablo 39: Kazı Simülasyonu Etkinliği 8 Numaralı Öğrencinin Çalışma Yaprığı Cevapları Tablosu (EK 37)

Eser İle İlgili Bilgiler	Öğrenci Raporu
Tarihin Eserin Adı	Yüzük
Tarihi Eserin Yaşı	Çok eski zamanlarda kullanılmış
Tarihi Eseri Yapan Veya Kullanan Kişi	Eski kadınlar kullanmışlar. Eski insanlar yapmış ve ben ise arkadaşımınla bunu kazı sırasında buldum. Arkeologlar tarafından yakın zamanda keşfedildi.
Tarihi Eserin Malzemesi	

Tarihi Eserin Şekli	Bu güzel değişik desenli bir yüzük. Üzerinde çok güzel rengarenk desenler var bu benim ilgimi çekti ve bu yüzden bu eseri seçtim bana göre bu eser çok ilginç ve güzel süs eşyası
----------------------------	---

Tarihi	Eserin
Kullanıldığı Mekan	

Tarihi Eserin Kullanım Amacı Ve Şekli	Kadınlar bunu parmağına takarak kullandı.
--	---

Tablo 40: Kazı Simülasyonu Etkinliği 9 Numaralı Öğrencinin Çalışma Yaprağı Cevapları Tablosu (EK 38)

Eser İle İlgili Bilgiler	Öğrenci Raporu
Tarihi Eserin Adı	Çan
Tarihi Eserin Yaşı	
Tarihi Eseri Yapan Veya Kullanan Kişi	
Tarihi Eserin Malzemesi	Demirden yapılmıştır.
Tarihi Eserin Şekli	
Tarihi Eserin Kullanıldığı Mekan	
Tarihi Eserin Kullanım Amacı Ve Şekli	Eski zamanda insanlar eğer ülkede ya da başka bir yere düşman devletler geldiğinde kaledeki gözcü düşman askerlerini görür sonra da halka haber vermek için bu çanı çalarlar. Bence bu çan eski dönemdeki krallar padişahlar sultanlar ülkelerine saldıracak kötü devletlerin geldiğini halkına haber vermek için kullanmışlardır.

Tablo 41: Kazı Simülasyonu Etkinliği 10 Numaralı Öğrencinin Çalışma Yaprığı Cevapları Tablosu (EK 39)

Eser İle İlgili Bilgiler	Öğrenci Raporu
Tarihin Eserin Adı	Sürme
Tarihi Eserin Yaşı	MS 1300 yıllarda kullanılıyordu.
Tarihi Eseri Yapan Veya Kullanan Kişi	Eski kadınlar buldu eski inşalar yaptı ve bizim eski bayanlarımız kullanıyordu.
Tarihi Eserin Malzemesi	Eserimin bakır malzemeden olduğunu düşünüyorum.
Tarihi Eserin Şekli	
Tarihi Eserin Kullanıldığı Mekan	Nerede keşfedildiğini tam olarak bilmiyorum ama tahminime göre Osmanlı'da keşfedildi ve Osmanlı'da yapıldı
Tarihi Eserin Kullanım Amacı Ve Şekli	Bizim eski bayanlarımız süslenme amaçlı göze süreme çekmek için kullandı. Bayanlar bazı süs ilgisi nedeniyle yapıldı. Bayanlar bunu yukarıdaki bölmeli yeri kaldırıp alt tarafı ile kirpiklerine sürüp kıvrarak kullanıyor.

Tablo 42: Kazı Simülasyonu Etkinliği 11 Numaralı Öğrencinin Çalışma Yaprığı Cevapları Tablosu (EK 40)

Eser İle İlgili Bilgiler	Öğrenci Raporu
Tarihin Eserin Adı	Kolye
Tarihi Eserin Yaşı	
Tarihi Eseri Yapan Veya Kullanan Kişi	Bulan belli değil. Eski yıllardaki insanlar o işi yaptı. Eski insanlar süslenme amaçlı boyunlarına değişik modellerde kolyeler kullanmışlardır.

Tarihi Eserin Malzemesi	Pek çok değerli taş veya sikkeden yapılmış geniş kolyelere gerdanlık denir. Malzeme boncuklardan ve değerli işlemeli taşlar. Kolye değerli madenler değerli taşlar veya sıradan malzemedan yapılmış boyna takılan takı kolyedir. Kolyeler en basit haliyle bir zincir ya da sicim üzerine geçirilmiş taşlardan veya kolye uçlarından meydana gelir.
Tarihi Eserin Şekli	Değerli malzemelerden yapılmış kolyeler mücevher kategorisine girer. İlk başlarda kolye tek ve sadece boncuklardan örülüyordu. Daha sonra o boncukları işleyerek kolyeyi elde etmiş olabilirler.
Tarihi Eserin Kullanıldığı Mekan	
Tarihi Eserin Kullanım Amacı Ve Şekli	Kadınların süslenmesi amacıyla yapıldı.

Bu tablolara göre kazı simülasyonu uygulaması sonrası öğrencilerin hangi başlıklarda yorum yapabildikleri ya da hangi başlıklarda yorum yapamadıkları görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf içi arkeolojik kazı simülasyonu çalışmasında keşfettikleri nesnelerin kaynağını tanımlama, iç ve dış kritiğini yaparak güvenilirliğini değerlendirme noktasında kısmen yorumlayabildikleri görülmektedir. Öğrencilerin genelinin buldukları tarihi nesnenin; resmini detayları yansıtmadan çizebildikleri ve şeklini tarif edebildikleri, ne olduğuna dair bilgiler sundukları, kim tarafından yapıldığı ve kimler tarafından kullanıldığı, nesnenin tarihteki kullanım amacını açıklayabildikleri, nesnenin hangi malzemelerden yapıldığını tahmin edebildikleri, ancak buldukları tarihi nesnelerin hangi mekânlarda kullanıldığına dair fikir yürütemedikleri, nesnelerin yaşı hakkında dönemsel olarak genel bir bilgiye sahip oldukları görülmektedir. Bu tablolardan anlaşılan şu ki; öğrenciler tarihi nesnelere hakkında genel olarak fikre sahip olmakla beraber, tarihi nesnelere ilgili bilgilerinin yüzeyseldir.

Tarihsel düşünme becerilerinden olan “tarihsel kavrama becerisi” için belirlenen alt basamaklardan “bir tarihsel metni aslına uygun şekilde yeniden oluşturma/kendi cümleleriyle ifade etme” becerisinin gelişimine yönelik yarı yapılandırılmış görüşmenin 18. ve 19. Sorularının cevapları tablolaştırılmış ve yorumlanmış şekilde aşağıda mevcuttur.

Eylem araştırması sürecinin uygulama süreci kısmında istasyon etkinliklerinden biri olan “mezar kazısı” etkinliğinde öğrenciler bir mezar kazısı gerçekleştirmekte ve yapılan kazı sonrası ölen kişinin kendisiyle birlikte kişisel eşyalarının da gömüldüğünü görmektedirler. Yarı yapılandırılmış yarı yapılandırılmış görüşmenin 18. Sorusunda da öğrencilerden kendilerini tarih öncesi dönemde yaşadıklarını hayal ederek öldüklerinde kendileriyle birlikte mezarlarına nelerin gömülmesini istedikleri sorularak öğrencilerin kendilerini tarih öncesi dönemde yaşayan birinin yerine koyması ve dolayısıyla tarihsel empati kurması istenmektedir.

Yarı yapılandırılmış görüşmenin “**Tarih öncesi dönemde yaşayan biri olsaydınız mezarınıza nelerin konulmasını isterdiniz? Neden?**” sorusu öğrencilere sorulmuş olup elde edilen bulgular tablolaştırılmış şekilde Tablo 43’de sunulmuştur.

Tablo 43: Tarih Öncesi Dönemde Yaşayan Biri Olarak Öğrencilerin Yanlarında Götürmek İstedikleri Nesnelere

Cevaplar	Frekans
Kişisel eşyalar	16
Süs eşyası	9
Değerli eşyalar	8
Yiyecek-içecek malzemesi	4
Aile ve arkadaş	3
Teknolojik malzemeler	2
Yok-cevap yok-yanlış cevap	2

Tablo 43’e bakıldığında bu soruya verilen “*Eski insanlar öldükten sonra yaşadıklarına da inandıkları için ben de kıyafet, yemek, tabak gibi şeyler konulmasını*

isterdim”, “Tencere, kolye, yüzük, bardak konulmasını isterdim. Çünkü öbür dünyada yemek yapardım süslenirdim”, “Kendi önemli ve değerli eşyalarımı koyardım. Çünkü yeni çağlarda bu eşyaların bulunmasını isterdim”, “Tüm özel eşyalarım, hayvanlarım, ailemin konulmasını isterim. Çünkü bunlar diğer yaşayacağım dünyada bana çok lazım olur”, “Kişisel eşyalarımın konulmasını isterdim. Çünkü orada onlara ihtiyacım olabilir”, “Kendi önemli ve değerli eşyalarımı koyardım. Çünkü yeni çağlarda bu eşyaların bulunmasını isterdim”, “Ahiret inancı olduğu için elbise, kap kacak takı”, “Tabak, tencere, çatal, bardak, çünkü öbür dünyada yemek yemek için lazım olur”, “Kıyafet, yatak, kişisel eşyalar” şeklindeki öğrenci cevaplarından hareketle araştırmaya katılan öğrencilerin genelinin tarih öncesi dönemde yaşasalar mı mezarlarına kişisel ve değerli eşyalarının ve süs eşyalarının konulmasını istedikleri görülmüştür. Bu durum öğrencilerin ölümden sonraki hayatlarında kendilerine lazım olacak temel ihtiyaç malzemelerini kullanmak istediklerini ortaya koymaktadır. Ancak 2 öğrenci “Bir şey konulmasını istemezdim. Mezarıma konulursa bir işe yaramadan çürüyüp gidecek. Fakat dışarıda kalırsa diğer insanlar onu kullanabilir” ve “yanlış cevap” şeklinde cevaplar vermiş olup kendilerini o dönemde yaşayan insanların yerine koyamamış olup tarihsel empati kuramamışlardır.

Eylem araştırması sürecinin etkinliklerinden biri olan “ev temeli” etkinliğinde öğrencilerden(öğrenciler daha öncesinden gruplandırılmıştı) çakıl taşlarından tarih öncesi dönemde yaşanan bir ev temeli oluşturarak bu temel üzerinden evin tamamını kendilerinin çizebilmeleri ve tarihsel empati kurabilmeleri hedeflenmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşmenin **“Tarih öncesi dönemde Anadolu’da yaşadığınızı düşünürseniz evinizin konforu hakkında neler söyleyebilirsiniz?”** sorusu öğrencilere sorulmuş olup elde edilen bulgular tablolaştırılmış şekilde Tablo 44’de sunulmuştur.

Tablo 44: Ev Temeli Etkinliğinin Tarihsel Empati Becerisine Katkısı

Tarihsel Empati Kurabilme	Frekans	Yüzde (%)
Tarihsel empati kurabilen öğrenci sayısı	17	65
Tarihsel empati kuramayan öğrenci sayısı	9	35
Toplam	26	100

Tablo 44'e bakıldığında, bir önceki soruyla ilişkili olarak bu soruya verilen öğrenci cevaplarından da hareketle, araştırmaya katılan 26 öğrencinin yaklaşık % 65'i "Ev öncelikle topraktan olurdu ve evin içinde topraktan çanak falan bulunabilirdi", "O zamana göre normal fakat günümüze göre gayet konforsuz bir ev olurdu", "Evimde süs eşyası olurdu ve avlanmak için mızrak ucu kesici aletler olurdu", "Bence her şey sert ve taştan olurdu. Çok sade ama çok sert olur", "Daha çok o döneme ait malzemeler kullanırdım. Evime lamba yerine kandil kullanırdım. İçine bir su kuyusu koyardım. Küçük küçük odalara ayırırdım", "Şimdiki evler daha konforlu. Çünkü teknoloji gelişti. Kuyulardan değil de musluklardan su gelir", "Önceden ateşle ısınır kandil ile aydınlanırmış. Şimdi kalorifer veya doğal gaz ile ısınılır elektrik ile aydınlanıyoruz", "hep topraktan olurdu" şeklinde cevaplar vererek tarih öncesi dönemde yaşadıklarını hayal ederek o zamanlarda yaşanan evlerin özelliklerini yazabilmiş olup tarihsel empati kurabilmişlerdir. Ancak 26 öğrencinin yaklaşık 35'i de "O zamana göre güzel ve konforlu bir ev", "Yaptığımız evde kuyumuz vardı. Bir sürü odalara ayrıldı. Bazı yerleri adlandırdık. Mutfak, oturma odası diye isimlendirdik", "O evi odacıklar halinde bölerek yaptık. Hatta bir tane de su kuyusu yaptık. Çok güzel oldu", "Yazın serin kışın sıcak olan bir ev isterim", "Kapı olurdu ve daha büyük odalar olurdu. Herkes farklı odalarda olurdu" şeklinde cevaplar vererek kendilerini tarih öncesi dönemde yaşayan biri olarak düşünememiş ve o dönemde yaşanan evlerin özelliklerini yazamamış olup tarihsel empati kuramamışlardır.

Tarihsel düşünme becerilerinden olan "tarihsel kavrama becerisi" için belirlenen alt basamaklardan "tarihi kalıntıları hayal gücü kullanarak okuma" becerisinin

gelişimine yönelik yarı yapılandırılmış görüşmenin 4., 5., 18. Ve 19. Sorularının cevapları tablolaştırılmış ve yorumlanmış şekilde aşağıda mevcuttur.

Yarı yapılandırılmış görüşmenin “**Gerçekleştirilen etkinlikler sizde o eski insanların yaşamı hakkında neler düşündürdü?**” sorusu öğrencilere sorulmuş olup elde edilen bulgular tablolaştırılmış şekilde Tablo 45’de sunulmuştur.

Tablo 45: Tarih Öncesi Dönemde Yaşayan İnsanların Yaşam Biçimi

Cevaplar	Frekans
Zor ve ilkel yaşam/teknolojik farklılık	21
Ölümden sonra yaşam	4
Süslenme	4

Tablo 45’e bakıldığında, bu soruya verilen “*En çok höyük incelemesini beğendim çünkü eski yaşamdan en çok o bahsediyordu bize tahmin yaptırıyordu. Arkeologların işi zaten o*”, “*Nasıl giyindiklerini, ne yediklerini, bulduğumuz süs eşyaları o zamanki kadınların şimdiki kadınlar gibi süslenmeye önem verdiklerini düşündürdü*”, “*Eski insanlar hakkında takılara önem veren süs eşyalarını seven yetenekli ve hayal gücü gelişmiş insanlar olduğunu düşündürdü*”, “*Mezar varsayılan küvetin içindeki kemikleri incelerken, hatta içinde tencere gibi şeyler bulduk, şunu düşündüm; eski inançlarda insanlar öldüklerinde aç kalmasın yemek yesinler diye koymuşlar*”, “*Eski insanların takılarını, yüzüklerini, ısınma amaçlı kullandığı aletleri merak ederdik ama öğrendik. Eski insanlar da takıya meraklıymış*”, “*Bana onların yaşamı hakkında, kullandıkları eşyalar hakkında, inandıkları din hakkında az da olsa bilgi verdi*”, “*Metal, demir çelik gibi madenler yerine bakır, toprak, tahta, taş kullanmışlar. Eşyaların hepsi el yapımı yani o zamanlarda makine yok*”, “*Etkinliklerin birinde iskelet bulduk mezarda takılar kolyeler vardı. Bu bana geçmişte insanların yeniden yaşadığına inandıklarını gösterdi*” şeklindeki öğrenci cevaplarından hareketle, araştırmaya katılan öğrencilerin genelinin gerçekleştirilen etkinlikler sonrası o dönemde yaşamış insanların teknolojiden yoksun, zor ve ilkel bir yaşam sürdürdüklerini düşündükleri görülmüştür. Bu soru ile öğrencilerden yaptıkları etkinlikler ve öğrendikleri bilgiler sonrasında tarihsel eserlerle ve tarihi eserlere

yönelik yapılan etkinliklerle ilgili hayal gücü kullanabilmeleri ve kendilerini eski dönemlerde yaşamış insanların yerine kendilerini koyabilmeleri amaçlanmış olup öğrencilerde tarihsel düşünme becerilerinden “tarihsel kavrama” becerisinin de gelişimi gözlenmek istenmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşmenin “**Etkinlikleri gerçekleştirirken kendinizi eski insanların yerine koyabildiniz mi? Nasıl?**” sorusu öğrencilere sorulmuş olup elde edilen bulgular tablolaştırılmış şekilde Tablo 46’da sunulmuştur.

Tablo 46: Etkinliklerle Empati Kurabilme Becerisi

Empati Kurabilme Becerisi	Frekans	Yüzde (%)
Empati kurabilen	21	81
Empati kuramayan	5	19
Toplam	26	100

Tablo 46’ya bakıldığında araştırmamanın eylem planı uygulamasından sonraki aşamada uygulanan yarı yapılandırılmış görüşmeye katılan 26 öğrencinin yaklaşık %81’inin bu soruya “*Eski insanların kullandıkları malzemeleri buldukça keşke orada olsaydım da nasıl kullandıklarını görseydim dedim. Öğrenmek istedim*”, “*Aslında hem yaşamış gibi oldum hem olmadım. Çünkü o eşyaları biz kullanmadık ama dokunduk gördük*”, “*Evet. Etkinlikleri kurdukça kendi kendime hayal kurdum. Maceradan maceraya atladım*”, “*Kendimi eskilerde, taş devrinde yaşamış insanların yerine koyduğumda hayatın zor olduğunu anladım. Çünkü höyük yaparken çoğunlukla taşların kullanıldığını gördüm*”, “*Evet. Çok zor şartlarda yaşadıklarını öğrendim*”, “*Evet. Kesici aletleri gördük. Onlar gibi av yapmayı hayal ediyordum*”, “*Evet. Çünkü eski insanların takıları çok güzeldi ve ben de o takıları kullanmak istedim*” şeklinde cevaplar vermesiyle yapılan etkinliklerle kendilerini eski insanların yerine koyabildikleri veya empati kurabildikleri; ancak yaklaşık %19’unun yani 5 kişinin ise “*Hayır. Çünkü etkinliklerde onların bir şeyi nasıl pişirip yediği ile ilgili eşya yoktu*”, “*Hayır. Aslında merak ediyordum ama çok değil. O yüzden koyamadım*”, “*Hayır. Çünkü insanları kendimi onların yerine koyabilecek kadar incelemedik*”, “*hayır*” şeklinde cevaplar vermesiyle yapılan etkinliklerle kendilerini eski insanların yerine

koyamadıkları veya empati kuramadıkları anlaşılmaktadır. Kısacası yarı yapılandırılmış görüşmeye katılan 26 öğrencinin yalnızca 5 tanesi yapılan etkinliklerle kendilerini eski insanların yerine koyamamışlardır.

Yarı yapılandırılmış görüşmenin “**Tarih öncesi dönemde yaşayan biri olsaydınız mezarınıza nelerin konulmasını isterdiniz? Neden?**” sorusu öğrencilere sorulmuş olup elde edilen bulgular tablolştırılmış şekilde Tablo 47’de sunulmuştur.

Tablo 47: Tarih Öncesi Dönemde Yaşayan Biri Olarak Öğrencilerin Yanlarında Götürmek İstedikleri Nesnelere

Cevaplar	Frekans
Kişisel eşyalar	16
Süs eşyası	9
Değerli eşyalar	8
Yiyecek-içecek malzemesi	4
Aile ve arkadaş	3
Teknolojik malzemeler	2
Yok-cevap yok-yanlış cevap	2

Tablo 47’nin bulguları Tablo 43’de de verilmiştir. Tablo 47’ye bakıldığında bu soruya verilen “*Eski insanlar öldükten sonra yaşadıklarına da inandıkları için ben de kıyafet, yemek, tabak gibi şeyler konulmasını isterdim*”, “*Tencere, kolye, yüzük, bardak konulmasını isterdim. Çünkü öbür dünyada yemek yapardım süslenirdim*”, “*Kendi önemli ve değerli eşyalarımı koyardım. Çünkü yeni çağlarda bu eşyaların bulunmasını isterdim*”, “*Tüm özel eşyalarım, hayvanlarım, ailemin konulmasını isterim. Çünkü bunlar diğer yaşayacağım dünyada bana çok lazım olur*”, “*Kişisel eşyalarımın konulmasını isterdim. Çünkü orada onlara ihtiyacım olabilir*”, “*Kendi önemli ve değerli eşyalarımı koyardım. Çünkü yeni çağlarda bu eşyaların bulunmasını isterdim*”, “*Ahret inancı olduğu için elbise, kapacak takı*”, “*Tabak, tencere, çatal, bardak, çünkü öbür dünyada yemek yemek için lazım olur*”, “*Kıyafet, yatak, kişisel eşyalar*” şeklindeki öğrenci cevaplarından hareketle araştırmaya katılan öğrencilerin

genelinin tarih öncesi dönemde yaşasalarđı mezarlarına kişisel ve değerli eşyalarının ve süs eşyalarının konulmasını istedikleri görülmüştür. Bu durum öğrencilerin ölümden sonraki hayatlarında kendilerine lazım olacak temel ihtiyaç malzemelerini kullanmak istediklerini ortaya koymaktadır. Ancak 2 öğrenci “*Bir şey konulmasını istemezdim. Mezarıma konulursa bir işe yaramadan çürüyüp gidecek. Fakat dışarıda kalırsa diğer insanlar onu kullanabilir*” ve “*yanlış cevap*” şeklinde cevaplar vermiş olup tarihsel hayal gücünü kullanarak kendilerini o dönemde yaşayan insanların yerine koyamamış olup tarihsel empati kuramamışlardır.

Yarı yapılandırılmış görüşmenin “**Tarih öncesi dönemde Anadolu’da yaşadığımızı düşünürseniz evinizin konforu hakkında neler söyleyebilirsiniz?**” sorusu öğrencilere sorulmuş olup elde edilen bulgular tablolaştırılmış şekilde Tablo 48’de sunulmuştur.

Tablo 48: Ev Temeli Etkinliğinin Tarihsel Empati Becerisine Katkısı

Tarihsel Empati Kurabilme	Frekans	Yüzde (%)
Tarihsel empati kurabilen öğrenci sayısı	17	65
Tarihsel empati kuramayan öğrenci sayısı	9	35
Toplam	26	100

Tablo 48’e bakıldığında, bir önceki soruyla ilişkili olarak bu soruya verilen öğrenci cevaplarından da hareketle, araştırmaya katılan 26 öğrencinin yaklaşık % 65’i “*Ev öncelikle topraktan olurdu ve evin içinde topraktan çanak falan bulunabilirdi*”, “*O zamana göre normal fakat günümüze göre gayet konforsuz bir ev olurdu*”, “*Evimde süs eşyası olurdu ve avlanmak için mızrak ucu kesici aletler olurdu*”, “*Bence her şey sert ve taştan olurdu. Çok sade ama çok sert olur*”, “*Daha çok o döneme ait malzemeler kullanırdım. Evime lamba yerine kandil kullanırdım. İçine bir su kuyusu koyardım. Küçük küçük odalara ayırırdım*”, “*Şimdiki evler daha konforlu. Çünkü teknoloji gelişti. Kuyulardan değil de musluklardan su gelir*”, “*Önceden ateşle ısınır kandil ile aydınlanılırmış. Şimdi kalorifer veya doğal gaz ile ısınılır elektrik ile aydınlanıyoruz*”, “*hep topraktan olurdu*” şeklinde cevaplar vererek tarih öncesi

dönemde yaşadıklarını hayal ederek o zamanlarda yaşanan evlerin özelliklerini yazabilmiş olup tarihsel empati kurabilmişlerdir. Ancak 26 öğrencinin yaklaşık 35'i de “O zamana göre güzel ve konforlu bir ev”, “Yaptığımız evde kuyumuz vardı. Bir sürü odalara ayrıldı. Bazı yerleri adlandırdık. Mutfak, oturma odası diye isimlendirdik”, “O evi odacıklar halinde bölerek yaptık. Hatta bir tane de su kuyusu yaptık. Çok güzel oldu”, “Yazın serin kışın sıcak olan bir ev isterim”, “Kapı olurdu ve daha büyük odalar olurdu. Herkes farklı odalarda olurdu” şeklinde cevaplar vererek kendilerini tarih öncesi dönemde yaşayan biri olarak düşünememiş ve o dönemde yaşanan evlerin özelliklerini yazamamış olup tarihsel empati kuramamışlardır.

Tarihsel düşünme becerilerinden olan “tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma becerisi” için belirlenen alt basamaklardan “eldeki kayıtlardaki boşlukları belirleyerek; zaman ve mekâna ait bilgi ve bakış açılarını düzenleyerek yorum yapma” becerisinin gelişimine yönelik yarı yapılandırılmış görüşmenin 6. Sorunun cevapları tablolatırılmış ve yorumlanmış şekilde aşağıda mevcuttur.

Yarı yapılandırılmış görüşmenin “**Gerçekleştirilen etkinlikler sayesinde tarihte bilinmeyenleri nasıl açıklayabilirsiniz?**” sorusu öğrencilere sorulmuş olup elde edilen bulgular tablolatırılmış şekilde Tablo 49’da sunulmuştur.

Tablo 49: Tarihte Bilinmeyenleri Açıklayabilme

Cevaplar	Frekans
Cevap yok-yanlış cevap	9
Arkeolojik kazı yapma	5
Araştırarak	5
Kanıtları inceleyerek	5
Öğretmen rehberliği	2
Tahmin yoluyla	1

Tablo 49’a bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin genelinin soruyu boş bıraktıkları veya soruya “*Bu etkinliklerle bir şey açıklayamam çünkü suni*

çalışmaları”, “Yaptığım etkinliklerle bilinmeyenleri açıklarım”, “Adı üstünde bilinmeyen. Ben açıklayamadım”, “Bilinmeyenler hakkında fikrim yok”, “Tarihte bilinmeyen birçok şey var bulunanlara rağmen”, “Neden bilinmez ama insanlığın tarihi yok olmuştur”, “Eski yaşamı, eskileri inceledik”, “Bilinmeyenleri öğrendik” şeklinde yanlış yanıtlar verdikleri ve “Arkeoloji kazıları yaparak tarihte bilinmeyenleri ortaya çıkarmışlar”, “Arkeoloji alanlarında yapılan kazılarla tarih gün ışığına çıkarılabilir”, “Bilinmeyenleri tahminlerle açıklayabiliriz”, “Bulduğum eski eşyalar sayesinde tarihte bilinmeyenleri açıklayabilirim”, “Açıklayamazsak araştırma yaparız”, “Arkeolojik kazı yaparak”, “Bazı çalışmalar ve araştırmalar sayesinde açıklayabiliriz” şeklinde cevaplar vererek tarihte bilinmeyenleri tahmin ve araştırmalar ve arkeolojik kazılarla açıklanabileceğini düşündükleri görülmüştür.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

5.1.Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde öncelikle, arkeoloji konularının yaparak yaşayarak öğrenilmesinin 6. Sınıf öğrencilerinin tarihsel gelişimi üzerindeki gelişimi konulu çalışmanın ve etkinliklerin bulgularından elde edilen sonuçlar belirtilerek tartışılacak, ardından kaynak çalışmaları ve görüşmelerden elde edilen neticeler verilerek ele alınacak, son olarak da yapılan çalışmanın sonuçlarına ve bundan sonra yapılacak çalışmalara yönelik önerilere yer verilecektir.

5.1.1. Öğrencilerin Arkeoloji Bilimi ve Çalışma Yöntemi Hakkındaki Ön Bilgi ve Deneyimlerine İlişkin Tartışma ve Sonuçlar

Eylem araştırmasının yürütüldüğü okulda öğrenim gören öğrencilerin ve öğretmenin problem olarak öngördüğü arkeoloji konularının özellikle okul dışında, bir arkeolojik kazı alanında veya müzede, sosyal bilgiler dersi kapsamında yaparak yaşayarak öğrenme sürecinin kısıtlı olmasından yola çıkarak öncelikle mevcut durum tespit edilmiştir. Bu tespitler birinci alt problem ile ilgili bulgular ve yorumlar kısmında ayrıntılı bir şekilde verilmiştir. Bu bulgular ve yorumlar ışığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1.Eylem araştırmasında mevcut problemleri tespit etmek açısından öğrencilerin arkeoloji bilimi, çalışma yöntemi ve arkeoloji ile ilgili konulara ait ön bilgilerinin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2.Sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencilerin %85'inin öğretmenleriyle birlikte herhangi bir tarihi alan (kazı alanı, müze, kale, kalıntı vb) gezisine gidemedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Elde edilen bu sonuç yalnızca Adıyaman iliyle sınırlandırılmamalıdır. Yukarıda da açıklandığı gibi Türkiye genelince öğrencilerin öğretmenleriyle birlikte tarihi bir alan gezisine katılımları düşüktür. Bu sonuçla ilişkili olarak Albayrak(2004) da yaptığı çalışmada, öğrencilerin birçoğunun yaşadıkları ortamdaki tarihi mekânları

tanımadıkları ya da çok azını tanıdıkları ve sadece bir ya da birkaçına gittikleri sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmanın problemini oluşturan öğrencilerin arkeoloji bilimi ve çalışma yöntemi konusunda yetersiz olması ve özellikle öğretmenleriyle birlikte okul dışı, herhangi bir tarihsel alan gezisine katılmamaları ve dolayısıyla tarihi çevre ve eğitimi hakkında yetersiz bilgiye sahip olmaları konusu ile ilişkili olarak yapılan bir çalışma (Alkış ve Oğuzoğlu (2005)) ve bu çalışmanın sonucu ise bu tezin problem durumunu destekler niteliktedir. Şöyle ki Alkış ve Oğuzoğlu (2005)'nin çalışmasına göre, ilköğretim programları ve ders kitapları incelendiğinde, ilköğretimin hiçbir kademesinde tarihi çevre eğitimi ile ilgili bağımsız bir ünite ya da bölüm bulunmadığı görülmektedir. Tarihi çevre eğitimiyle doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkili olabilecek konular sosyal bilgiler, vatandaşlık ve insan hakları dersleri ile seçmeli turizm dersleri kapsamında öğrencilere verilmekle beraber, bunların da tarihi çevre bilinci oluşturmada yeterli olmadığı görülmektedir. Yani öğrencilerin tarihi çevre eğitimi ve arkeoloji hakkındaki ön bilgi ve deneyimleri yetersizdir.

Çevremizde bulunan yerel tarih alanlarının da incelenip araştırılması tarih öğretimine katkısı vardır. Çünkü öğrencinin öğrendiği bir bilgiyi öncelikle yakın çevresiyle ilişkilendirmesi bilginin kalıcılığını sağlayacaktır ki tarih öğretiminde de durum aynıdır. Yerel tarih dediğimizde öncelikle sınırları belli bir coğrafi alanı, mekânsal bir sabitliği kastediyoruz; yerel tarih, tarihin bir fiziğe kavuştuğu bir alandır (Danacıoğlu, 2001; 6). Bu tanımdan hareketle tarihsel bir konunun öğreniminde yakın çevrede bulunan yerlerin, özellikle yerel tarih alanlarının ziyaretinin o konunun daha kalıcı öğrenilmesini sağlayacağı düşünülmektedir. Ancak yukarıda da değinildiği gibi okul dışı tarihi alan veya müze ziyaretlerinin öğretmene yüklediği ciddi sorumluluklar ve gerekli tüm izin ve işlemler bu tür yerel tarih alanlarının da ziyaretinin gerçekleşmemesine neden olmaktadır ki bu da araştırmanın ön tarama anketi sorularının verilerine ışık tutmaktadır. Çünkü öğrencilerin öğretmenleriyle birlikte tarihi bir alanı veya müzeyi ziyaret etme oranları düşüktür.

3.Öğrencilerin sosyal bilgiler dersi kapsamında bir tarihi alan gezisine katılmaları sürecinde hatırladıkları nesnelere çoğunlukla gündelik eşyalar, savaş araçları, yöneticilerle ilgili eserler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.Ayrıca öğrencilerin %59'unun televizyon, internet, cd, vb araçlarla informal yolla dahi bir arkeolojik kazıyı izleme, gözleme deneyimlerinin düşük olduğu ortaya konmuştur.

5.Öğrencilerin müzelerde sergilenen eserlerin hangi yollarla müzelere kazandırıldığına dair yeterli bilgileri olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

6.Öğrencilerin %30'unun sosyal bilgiler dersi kapsamında arkeoloji konularının neler olabileceğini ifade edemedikleri ortaya konmuştur.

7.Öğrencilerin % 17'sinin arkeoloji kavramını hiçbir şekilde açıklayamadıkları ve geri kalanının ise bir iki kelimeyle, özellikle kazı bilimi şeklinde ifade ederek yetersiz bir şekilde açıklayabildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

8.Arkeoloji kavramıyla ilişkili olarak ise öğrencilerin %29'unun arkeolog kavramını açıklayamadığı, geriye kalan öğrencilerin de kazı yapan kişi, bilim adamı, dedektif şeklinde kısaca açıklayabildikleri görülmüştür.

9.Aynı şekilde araştırmaya katılan öğrencilerin %32.5'inin arkeolojik bir kazının nasıl gerçekleştirildiğine dair herhangi bir fikirleri olmadığı, diğer öğrencilerin ise yukarıda belirtildiği gibi yüzeysel olarak birkaç kelimeyle açıklayabildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

10.Öğrencilerin %55'inin arkeolojik kazıyla elde edilen nesnelerin, buluntuların neler olduğuna dair bilgilerinin yeterli olduğu, ancak %45'inin ise arkeolojik bir kazı sonucunda neler elde edildiğini açıklayamadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

11.Öğrencilerin arkeoloji bilimi, çalışma yöntemi ve arkeoloji ilgili konularla ilgili mevcut ön bilgi ve deneyimlerini ortaya koymak için kazılar sonucunda çıkarılan eserlerin nasıl korunduğu ve sergilendiği konusunda bilgilerinin yeterli olduğu anlaşılmıştır. Ancak yine de öğrencilerin %17'sinin bu soruya yanıt verememeleri araştırmanın problem durumunu destekler niteliktedir.

5.1.2.Öğrencilerin Arkeoloji Konularını Nasıl Öğrenmek İstediklerine İlişkin Tartışma ve Sonuçlar

Eylem araştırmasının problem durumunu tespit etmek amacıyla belirlenen ikinci alt probleme ilişkin elde edilen bulgu ve yorumlara göre öğrencilerin arkeoloji konularını nasıl öğrenmek istedikleri konusundaki fikirleri aşağıda açıklandığı gibidir.

1.Öğrencilerin %89'unun bir şeyi veya bir yeri keşfetmek istedikleri, yeni bir yeri keşfederek yeni bilgiler edinebileceği, yeni şeyler keşfederek mutlu olabilecekleri, heyecanlanacakları sonucuna ulaşılmıştır.

2.Öğrencilerin %75'inin herhangi bir arkeolojik kazıya katılmaktan hoşlanacakları, arkeolojik kazıya katılarak eğlenecekleri ve yeni bilgiler öğrenecekleri, arkeolojik konulara olan meraklarının artacağı sonucuna ulaşılmıştır.

3.Ayrıca öğrencilerin yaklaşık %70'inin arkeolojik bir kazıya katılmayı istedikleri sonucunun yanında arkeolojik bir kazıya katılarak geçmişi öğrenme konusunda istek ve meraklarının artacağı sonucuna da ulaşılmıştır.

4.Buradan elde edilen sonuç öğrencilerin okul dışı gezilere ve etkinliklere, özellikle tarihi alanlara gitme ve arkeolojik kazı etkinliğine katılma konusundaki tutumlarının olumlu olduğudur.

Ancak bu tutumun ve potansiyelin değerlendirilememesi eğitimin önüne engel bir durumdur. İkinci alt problemin sonucuyla uyumlu olarak Yazıcıoğlu (2010), tarihi yerlerin öğrencilerde merak uyandırdığı, bu merakın da onları araştırmaya sevk ettiği. Çünkü Yazıcıoğlu'nun çalışmasındaki deney grubu öğrencilerinin 7. Sınıf sosyal bilgiler dersinde müze kaynaklı oluşturmacı öğrenme yaklaşımına göre hazırlanmış etkinliklere göre uygulanan öğretim ve derse yönelik tutumlarına ilişkin görüşleri olumludur. Dolayısıyla iki araştırmanın da sonucuna göre öğrenciler sosyal bilgiler dersini, tarihi ve arkeolojik konuları, müze kaynaklı, araştırarak, keşfederek, özellikle arkeoloji konularını kazılar yaparak öğrenme konusunda olumlu görüşlere sahiptir. Birinci alt problemi oluşturan öğrencilerin tarihi alan gezilerine ve müze ziyaretlerine katılamama durumu değerlendirilmiş olup arkeolojik kazı alanı sınıfa getirtilmiştir ki bu tür bir öğrenme de öğrencilerin ilgilerini çekmektedir.

5.1.3. Arkeoloji Konularının Yaparak Yaşayarak Öğretilmesinin Öğrencilerin Tutumlarına Etkisine Yönelik Tartışma ve Sonuçlar

Üçüncü alt probleme ilişkin bulgular ve yorumlar, yukarıda ortaya konan problemin ve potansiyelin (ön bilgi, deneyim ve tutum) tespit edilmesinden yola çıkarak eylem araştırmasının uygulanması sonucunda elde edilmiştir.

1.Özellikle öğrencilerin gerek yaşları ve gelişim düzeyleri açısından bir şeyi keşfetmeye, merakla araştırmaya, başarmaya karşı yatkın oldukları göz önünde bulundurularak sınıf içinde yaparak yaşayarak arkeoloji konularının öğreniminin öğrencileri oldukça memnun ettiği, arkeolojik kazı çalışmalarının sınıf içinde gerçekleşmiş olsa dahi öğrencilerin hoşuna gittiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bunu açıklarken öğrencilerin normalden farklı şekilde ders işlemeleri, etkinlikleri eğlenceli bulmaları, meraklarını ortaya koymaları vb düşüncelerinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2.Öğrencilerin %85'inin arkeolojiyi sınıf içi yaparak yaşayarak öğrenirken geçmişi öğrenme isteklerinin arttığı, merak ve araştırma duygusunun öne çıktığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.Eylem araştırmasının uygulama sürecini göz önünde bulunduran öğrencilerin %85'inin katıldıkları etkinliklerle kendilerini bir arkeolog gibi hissettikleri, bu konuda olumlu tutuma sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Doğan (2007)'in çalışmasında da ilköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde yazılı kanıtların kullanımına göre hazırlanan öğretim etkinliklerinin uygulandığı deney grubunun ön ve son uygulamadan aldıkları tutum puanları arasında son uygulama lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur.

4.Eylem araştırması uygulama sürecinin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine oldukça katkı sağladığı, bunu da tarihi ayrıntılı öğrenerek, araştırarak, eğlenerek, kalıcı olarak öğrenerek açıkladıklarından yola çıkarak söylemek mümkündür.

Nişancı (2010)'a göre de yakın çevre tarihi öğretimi tarih öğretimine önemli katkılar sağlamaktadır. Bu tez çalışmasıyla alakalı olarak da öğrencilerin yakın çevre

tarihini öğrenmeleri tarih öğretimine nasıl katkı sağlıyorsa arkeoloji konularını yaparak yaşayarak öğrenmeleri de hem tarih öğretimine hem de öğrencilerin kendilerini tarihçi veya arkeolog gibi görmelerine katkı sağlamaktadır. Benzer şekilde Nişancı (2010)'nın çalışmasında tarihi mekânlara yapılan gezilerin öğrencilerin tekdüzelikten kurtulmalarını sağmasının yanında çoğu öğrencinin tarih konularına karşı heyecanlarının artması ve öğrencilerde oluşan bu heyecanın, yerel tarih öğretiminin tarih bilinci oluşmasına katkı sağladığı sonucunu ortaya çıkmıştır. Bu tez çalışmasının ulaştığı sonuçlar arasında da arkeoloji konularının öğrenilmesi ile öğrencilerde tarih ve arkeoloji konularına karşı heyecan ve merakın artması ve tarih bilincinin oluşmasını sağlaması vardır.

5.Sonuç olarak birçok çalışmada tarih konularının yaparak yaşayarak öğrenimi ile öğrencilerde tarih konularına karşı heyecan ve merakı arttığı ve tarih bilinci oluştuğu sonuçlarına ulaşılmaktadır.

Benzer bir çalışmada (Yazıcıoğlu, 2010) ise sosyal bilgiler dersinin müze kaynaklı oluşturmacı öğrenme yaklaşımı etkinliklerine göre uygulandığı deney grubu öğrencileri ile geleneksel öğretim uygulamalarının gerçekleştirildiği kontrol grubu öğrencileri arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark vardır. Ayrıca sosyal bilgiler dersinde uygulanan müze kaynaklı oluşturmacı öğrenme yaklaşımı etkinliklerine dayalı öğretim ve bu etkinliklere göre yürütülen derse yönelik olarak deney grubu öğrencilerinin görüşleri olumludur. Buradan anlaşılan sonuç öğrencilerin sosyal bilgilerdeki konuları müze kaynaklı öğrenme yaklaşımları çerçevesinde öğrenmek istedikleri olup bu tez çalışmasının sonuçlarıyla uyduğu. Çünkü araştırmanın uygulandığı okuldaki öğrencilerin büyük çoğunluğu da arkeoloji ile ilgili konuları yaparak yaşayarak, keşfederek, arkeolojik bilgilere araştırarak ve kazı yaparak ulaşmak istedikleri elde edilen sonuçlar arasındadır.

5.1.4. Öğrencilerin Yapararak Yaşayarak Gerçekleştirdikleri Öğrenme Sürecinin Arkeoloji Bilim ve Çalışma Yöntemi Hakkındaki Mevcut Görüşlerine Etkisi Üzerine Tartışma ve Sonuçlar

Dördüncü alt problemde ifade edilen yapararak yaşayarak gerçekleştirilen öğrenme süreci, öğrencilerin arkeoloji bilimi ve çalışma yöntemi hakkındaki mevcut görüşlerini nasıl etkilediği konusunda elde edilen bulgular eylem araştırmasının uygulama sürecindeki etkinliklerin yansımalarıyla ortaya konmuştur. Özellikle mevcut problemin gerçekleştirilen eylem adımları neticesinde nasıl çözüldüğü ve bununla birlikte öğrencilerin bilgi ve deneyimlerinin sınıf içinde gerçekleştirilen arkeolojik kazı simülasyonu, arkeovaryum ve istasyon etkinlikleri(çömlek ve porselen parçalarını birleştirme, eksik parçaları bulma, mezar kazısı, puzzle, höyük analizi ve arkeolojik bir ev temeli oluşturma) sayesinde geliştiği sonucuna ulaşılmıştır.

1.Eylem planı uygulaması etkinliklerinden sonra öğrencilerin arkeolojik bir kazının nasıl yapıldığı, tarihi eserlerin belgelenmesi gerektiği, kazı alanının bölümlere ayrılması gerektiği gibi arkeolojinin temel kısımları hakkında fikir sahibi oldukları görülmüş olup öğrencilerin hepsinin bu konulara önceki bilgilerinden daha doyurucu açıklamalar getirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

2.Eylem planını uygulama amaçlı yapılan sınıf içi etkinlikler sonrasında öğrencilerin mevcut durumdaki arkeolog kavramı ve arkeoloğun faaliyetleri ile ilgili bilgilerinin eylem planına uygun olarak gerçekleştirilen etkinlikler sonrasında olumlu bir şekilde değiştiği ve öğrencilerin arkeoloğun faaliyetlerini daha ayrıntılı açıklayabildikleri, arkeoloğun kim olduğuna dair daha açıklayıcı bilgiler verdikleri, kısacası bu bilim insanını daha iyi tanıdıkları sonucuna ulaşılmıştır.

3.Eylem planı uygulamaları sonrasında öğrencilerin verdikleri cevaplar mevcut bilgileriyle kıyaslandığında; öğrencilerin arkeoloğu kazı yapan, tarihi araştıran, tarihe açıklık kazandıran, geçmişteki bilgileri bize ulaştıran, gizemleri sorgulayan, eski eşyaları müzeye koyan, eski devirleri araştıran bir bilim insanı olarak nitelendirdikleri görülmekte olup bir arkeoloğun ekiple, merakla, heyecanla, sabırla araştırarak, aşamalı bir şekilde çalıştığı, kazı yaparken eski eserlere karşı titiz, hassas ve nazikçe yaklaştığı, araştırmasını mala, fırça, kürek, saklama poşeti vb araç ve gereçlerle yürüttüğü,

çalışmalarında bilimsel veriler kullandığı, kazı alanını bölümlere ayırdığı, çıkan nesnelere numaralandırdığı veya belgelediği öğrenciler tarafından ifade edilmiştir.

4.Öğrenciler arkeolojik kazı sonrasında elde edilen nesnelere, buluntuların önce temizlenip poşetlenmesinden sonra müzelere kazandırıldığını ve müzelerin güvenli yerler olduğunu, bu eserlerin müzelerde sergilenmesinin gerekçesi olarak ise eserlerin kırılma olmaları, atalarımızın mirası olduğu, gelecek nesillere aktarılması gerektiği ve tarihin müzelerde öğrenilebileceği düşüncesini de ifade etmişlerdir. Yani arkeoloji konularının yaparak yaşayarak öğrenimi ile öğrencilerin tarihi eserlere ve tarihi eserlerin korunumuna karşı daha bilinçli oldukları sonucu elde edilmiştir.

Benzer bir çalışmada ise Nişancı (2010), yerel tarih öğretiminin tarihsel çevrenin korunmasına katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Işık (2008) ise yaptığı çalışmada, uygulamanın yapıldığı sınıftaki öğrencilerin uygulamalar esnasında elde ettikleri tarihi paraları biriktirip sınıfa getirdikleri, bunları arkadaşlarına göstermek istediklerini ve böylesine önemli tarihi eserlerin mutlaka gelecek nesillere taşınması gerektiğini vurguladıkları sonucuna ulaşmıştır.

Kısacası yapılan çalışmalar ile öğrencilerin tarihi eserlere ve tarihi çevrelere karşı daha hassas ve bilinçli oldukları, elde edilen tarihi eserlerin gelecek nesillere aktarılması gerektiği, bunu da tarihi eserlerin ve tarihi çevrenin korunması ile gerçekleştirebileceği, bu noktada da yapılan arkeoloji konularının ve tarih konularının yaparak yaşayarak öğretiminin de önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.Arkeovaryumla höyük analizinin gerçekleştirildiği eylem adımı sonucunda da öğrencilerin %90'ının arkeolojik bir kazı alanı olan höyük kavramını açıklayabildikleri, özellikle höyüklerin tarihsel katmanlı yapısının en alt katmandan en yakın zamana ait katmanların yerleşimdeki değişimi yansıttığı sonucunun öğrenciler tarafından vurgulandığı sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.5. Öğrencilerin Tarihsel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Tartışma ve Sonuçlar

1.Arkeoloji konularının sınıf içi yaparak yaşayarak öğrenimine katkı sağlayacak eylem planı uygulamalarının öğrencilerin eğitim ortamından haz almalarına ve tarihsel düşünme becerilerinin gelişimine katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Işık (2008)'a göre de tarih derslerinde doküman kullanımı yaklaşımının öğrencilerin tarih bilgilerini ve tarihsel düşünme becerilerini geliştirdiği görülmüştür. Tarih derslerinde tarihsel doküman kullanılması, öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerini olumlu yönde geliştirmiştir. Erdoğan (2007), farklı uyaranların birleştiği öğrenme ortamlarının, tarihsel düşünme becerilerinin öğrencilerdeki düzeylerinin belirlenmesine ve tarihsel anlamanın gelişiminde resimlendirilmiş öykülerin; görsel imge, dil ve düşünce temalarındaki bireşimler içinde, öğrenme yaşantıları bakımında öğrencilere; öğrenme yaşantılarını değerlendirme ve yeni stratejiler geliştirmesinde de eğitimcilere önemli olanaklar sağlayacağını düşünmektedir.

Vukelich ve Thorndon (1990)'a göre tarih öğrenmek, çocukların zamanı, şimdi ve geçmiş olarak ayırt edebilmelerini gerektirir. Çünkü zaman algısının anlaşılmasının eksikliği, çocukların tarihsel becerilerinin anlaşılmasını engeller (Şimşek, 2006; 86).

2.Eylem planının uygulama aşamalarının sonucunda 6. Sınıf öğrencilerinin %85'inin tarih devirleri daha iyi anlayabildiğine ve etkinliklerin bu sürece katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.6.Sınıf öğrencilerinin %62'sinin eylem planı çerçevesinde gerçekleştirilen adımlardan biri olan arkeolojik buluntuların zamansal konumlandırılmasını yapabildikleri

4.Sonuç olarak öğrencilerin yarısından fazlasının geçmiş, bugün ve gelecek zamanı birbirinden ayırt etme becerisini geliştirebildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

“Ne zaman tarihi düşüsek, onu tarihleri (yılları) ile kronolojik ardışıklıkla hatırlarız (Jahoda, 1963)” cümlesinde olduğu gibi tarihin zaman anlamında kullanımı, geçmişteki olayların sınıflandırılması, birbirleriyle ilişkilerinin belirlenip, anlamsal

bütünlüğünün sağlanması, sorunlar, olaylar ve anlayışlardaki değişikliklerin izlenip, dönemler ve çağlar arasında karşılaştırma yaparak doğru sonuçlar çıkarılması konusunda büyük bir öneme sahiptir (Bıçak, 2004'den Akt: Şimşek, 2006; 38).

5.Öğrencilerin %70'inin kazı sonucunda buldukları nesnelerin günümüzde kullanılanlardan farklı özelliklere sahip olduğunu düşünebildikleri, farklılıkları ise ifade edebildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç öğrencilerin araştırma sonucunda tarihsel bir anlatının zaman ait yapısını tanımlayabildiklerini göstermektedir.

Erdoğan (2007)'in çalışmasında da tarihsel dönemin özelliklerini farklı alanlarda yorumlayabilen öğrenenlerin, özgür arayışlar oluşturabilmeleri ve soru sorma becerilerinin gelişmesi mümkün olmuştur.

6.Öğrencilerin %58'inin süreklilik ve değişim algısına sahip oldukları, bu değişiminin zaman içinde teknolojik unsurlarla birlikte sağlandığını ifade ettikleri sonucu ortaya çıkmaktadır.

7.Yine 6. Sınıf öğrencilerinin tarih öncesi devirler arasındaki farklılıkları %60 oranında ortaya koyabildikleri, %40'ının ise kısmen ya da hiçbir şekilde yontma taş, cilalı taş ve maden çağının birbirinden ayıran özelliklerini yansıtamadıkları ortaya çıkmıştır.

8.Bu öğrencilerin büyük çoğunluğu herhangi bir tarihsel nesnenin zaman içindeki değişiminin gerekçelerini açıklayabildikleri, bu değişimin bir gelişme olduğunu, bu değişime teknolojinin ve zihnin gelişiminin etki ettiğini açıklayabildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Yukarıda ifade edilen sonuçlar 6. Sınıf öğrencilerinin kronolojik düşünme becerilerinin, özellikle “geçmiş ve bugün zamanını birbirinden ayırt edebilme”, “tarihsel süreklilik ve değişimi açıklayabilme”, “tarihsel bir anlatının zamana ait yapısını tanımlama”, “kendi tarihsel anlatılarını yapılandırma zamana ait bir sıra, kronolojik bir düzen oluşturma” noktasında geliştiği ortaya konulmuştur.

ABD'de müfredat için zamana ait üç temel kavram kategorisi belirlenmiştir. Bunlar; saat, takvim ve kronolojidir (Muir, 1990). “Çocukta zaman gelişiminin ilk basamağı saate ilişkin olanıdır. Diğer bir deyişle, çocuk zamanı öğrenirken onu somut

temsil eden saatle başlamakta, takvimle devam etmekte ve kronoloji ile tamamlamaktadır” (Şimşek, 2006; 76). Yani kronoloji becerisi öğrencilerin zaman gibi soyut bir beceriyi kazanmaları için gereken ve yukarıda açıklanan etkinlikler ve bu etkinliklerin bulguları sonucunda da bu tez çalışmasıyla öğrencilere kazandırılması düşünülen tarihsel düşünme becerilerinden biridir. Ülkemizde de 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında sosyal konuların zaman boyutu içerisinde kronoloji, değişim ve süreklilik gibi, tarihsel zaman kavramları alınmıştır (Şimşek, 2006; 73).

9. Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf içi arkeolojik kazı simülasyonu çalışmasında keşfettikleri nesnelerin kaynağını tanımlama, iç ve dış kritiğini yaparak güvenilirliğini değerlendirme noktasında kısmen yorumlayabildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin genelinin buldukları tarihi nesnenin; oransal olarak resmini detayları yansıtmadan çizebildikleri, ne olduğuna dair bilgiler sundukları, kim tarafından yapıldığı ve kimler tarafından kullanıldığını, nesnenin tarihteki kullanım amacını açıklayabildikleri, nesnenin hangi malzemelerden yapıldığını tahmin edebildikleri, ancak buldukları tarihi nesnelerin hangi mekânlarda kullanıldığına dair fikir yürütemedikleri, nesnelerin yaşı hakkında dönemsel olarak genel bir bilgiye sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

10. Öğrencilerin tarihsel bir kaynak olarak arkeolojik buluntuların dış kritiğini yapabildikleri fakat bu konudaki bilgilerinin yüzeysel olduğu anlaşılmaktadır.

Doğan (2007) çalışmasında, kaynakların türünü, yazarın konumunu ve mesleğini belirleme ile ilgili bulgular incelendiğinde deney grubu öğrencilerinin kontrol grubu öğrencilerine göre daha başarılı olduğu sonucuna ulaşmış, ancak öğrencilerin kaynağın türünü ve yazarın konumunu belirleme konusunda kaynaklarda doğrudan ipuçları olmadığı takdirde zorlandıklarını ve mantıklı çıkarımlar yapamadıklarını görmüştür. Kaynağın yazılış tarihi ile ilgili olarak bulgular, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin birinci elden kaynakların olayın gerçekleştiği dönemde meydana getirildiğini anladıkları görülmüştür. Bazı öğrencilerin konumlandırma, yerleştirme, tarihlendirme konusunda sorun yaşadıkları, bazı öğrencilerin ise, kaynakların olayın yaşandığı andan itibaren yakın bir zaman içinde yazılmış

olabileceğini düşünmesi tarihçilerin kaynak tenkidi sürecini keşfedebildiklerini göstermektedir.

11.Arkeoloji konularının sınıf içi yaparak yaşayarak öğrenimini sağlayacak olan eylem planı uygulamaları sonucunda 6. Sınıf öğrencilerinin tarihsel bir kaynağı aslına uygun şekilde yeniden oluşturma ve kendi cümleleriyle ifade etme noktasında; ev temeli etkinliği sonrası yapılan çalışma kağıtlarında, temelden hareketle evin tamamının o dönemin şartlarına uyarlanarak çizilmesi ve evin konforunun o dönemin şartlarında değerlendirilmesi istendiğinde öğrencilerin %65'inin evi o dönemin şartlarında değerlendirdiği, evi kendi cümleleriyle betimleyebildikleri ve evin tamamını o dönemin şartlarında çizerek yeniden oluşturduğu görülerek öğrencilerin bu beceriyi geliştirebildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Aynı şekilde mezar kazısı etkinliğinde öğrencilerin var olan mezar ve mezarla birlikte konulan eşyalardan hareketle ölümden sonra hayat inancının olduğunu fark ederek kendi mezarlarını bu düşünceyle kendi cümleleriyle ifade edebildikleri görülmüştür.

12.6.sınıf öğrencilerinin tarihsel hayal gücünü kullanarak kendilerini tarih öncesi dönemde yaşayan insanların yerine koyarak o dönemde yaşayan insanların inançları hakkında çıkarımda bulunabildikleri, o dönemde yaşayan insanların empatisini kurabildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrenciler eski çağlarda yaşayan insanların hayat şartlarını zor, ilkel ve günümüzden farklı teknolojiye sahip şekilde bir yaşam sürdürdüklerini düşünebilmişlerdir. Aynı şekilde tarih öncesi dönemde yaşayan insanlar hakkında ölümden sonra yaşamın varlığına inandıklarını bildikleri ve süslenmeye önem verdiklerini ifade etmişlerdir.

13.Sonuç olarak araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun kendilerini eski insanların yerine koyabildikleri ve dönemin güç şartlarını hissederek ifade edebildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Işık (2008)'a göre de öğrencilerin birinci ve ikinci el yazılı belgelerden yararlanarak, tarihle ilgili yorumlar çıkararak kendi yorumlarını da katabildikleri tarihsel metinleri yazabildiklerin, bunun da öğrencilerin tarihsel anlama becerilerini geliştirdiği görülmüştür. Doğan (2007)'a göre deney grubu öğrencilerinin kaynak metindeki bilgileri tarih haritasına aktarma konusunda başarılı oldukları sonucuna varılmış, özellikle metni yeniden yapılandırarak anlamlandıran öğrencilerin bunu tarih haritası üzerinde gösterme ve çizme becerilerine yansıttıkları görülmüştür.

Erdoğan (2007)'in çalışmasına göre resimlendirme faaliyetlerinde düş güçlerinin tarihsel düşüncelerini yapılandırmalarına katkıları fark edilmiştir. Alabaş (2007)'a göre de bazı öğrencilerin geçmişi kendi şartlarında değerlendirebildikleri gözlemlenmiş, bu durumun gruptaki öğrencilerin olaylara tarihsel duyarlılık ve aynı zamanda empatik bakış açısıyla yaklaşabildiklerini düşündürmüştür.

14.6.sınıf öğrencilerinin %35'inin kendilerini sınıf içi yaparak yaşayarak arkeoloji etkinliklerinin sonucunda tarihte bilinmeyenleri açıklayabilme noktasında yetersiz olduklarını düşündükleri, öğrencilerin bu yapılan çalışmalarla tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma becerilerinin tarihteki bilinmeyenleri açıklamada gelişmediği sonucu ortaya çıkmıştır.

5.2.Öneriler

Arkeoloji konularının sınıf içi yaparak yaşayarak öğreniminin 6. Sınıf öğrencilerinin tarihsel düşünme becerilerini geliştirmesine yönelik hazırlanan bu tez çalışmasının alt problemlerle ilgili bulgu, yorum ve sonuçlar ilgili bölümlerde yer almaktadır. Çalışmanın bu başlığı altında arkeoloji konularının sınıf içi yaparak yaşayarak öğrenimi ile ilgili önerilerde bulunulacaktır. Öncelikle arkeoloji konularının sınıf içi yaparak yaşayarak öğrenimi için uygulamanın ortamı uygulamanın yapılmasına elverişli genişlikte olmalıdır. Çünkü özellikle kazı simülasyonu etkinliğinde gerekli malzemelerden kazı teknelerinin kullanımı açısından geniş bir sınıf ortamı şarttır. Ayrıca arkeoloji konularının sınıf içi yaparak yaşayarak öğreniminin öğrencilerde tarihsel düşünme becerilerinin gelişimi konusunda istenilen düzeyde verim elde edilmesi için uygulamanın yapılacağı sınıf ortamının kalabalık olmaması önerilmektedir.

Arkeoloji konularının sınıf içi yaparak yaşayarak öğrenimi amacıyla uygulanan eylem uygulamalarında kullanılan malzemelerin temini güç olduğundan bu malzemelerin temini noktasında MEB tarafından gerekli desteğın yapılması önerilmektedir. Ayrıca eylem planı uygulamaları için üç ders saati yetmemektedir. Uygulamanın süre açısından yetmesi ve uygulamalardan istenilen verimi elde etmek amacıyla uygulayıcıya gerekli ders saati süresinin verilmesi önerilmektedir.

Tüm bu önerilerin başında önerilmesi gerek nokta da tarihi çağlarla ilgili konuların bulunduğu 6. Sınıf programlarına arkeoloji konularının sınıf içi yaparak yaşayarak öğrenimi ile ilgili kazanım ve etkinliklerin eklenmesidir.

KAYNAKÇA

- Adams, S. (2008), *Arkeoloji Dedektifleri*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Akıncılar, B. (2011), *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Temsili Resim Kullanımıyla Tarihsel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi* (Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Alabaş, R. (2007), *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kanıt Temelli Öğrenme Modeli: Bir Eylem Araştırması* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Albayrak, H. (2004), *İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerine Resim İş Dersinde Tarihi Çevre Bilinci Uyandırılması* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Alkış, S. ve Oğuzoğlu, Y. (2005), *İlköğretim Öğrencilerinin Tarihi Çevre Bilgisinin Değerlendirilmesi*, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, XVIII (1), 23-46.
- Başaran, C. (1988), *Arkeolojiye Giriş I*, No:1, Erzurum Atatürk Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölüm Yayınları.
- Bayrak, E. (2010), *Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Senaryo Temelli Öğrenmeye İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi: Bir Eylem Araştırması* (Yüksek Lisans Tezi), Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Bogdan, R. C. ve Biklen, S. K. (1992), *Qualitative Research For Education. An Introduction To Theory And Methods*. Philadelphia: Allyn & Bacon Pub.
- Borton, K. C. ve Levistk, L. S. (1997), *Doing History: Investigating With Children In Elementary And Middle Schools*, New Jersey: Lawrence Erlbaum Publishers.
- Bruce, J. (2007), *Taş Devri Maceraları, Stone Age Challenge, Orpheus Boks, England* (Çeviri: Ayser Ali), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Cavkaytar, S. (2009), *Dengeli Okuma Yazma Yaklaşımının Türkçe Öğretiminde Uygulanması: İlköğretim 5. Sınıfta Bir Eylem Araştırması*(Doktora Tezi), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi
- Cogito (2001), *Arkeoloji: Bir Bilimin Katmanları*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Collingwood, R. G. (1990), *Tarih Tasarımı*, (Çev. K. Dinçer), İstanbul: Ara Yayıncılık.
- Cooper D. (2010), *A Virtual Dig—Joining Archaeology And Fiction To Promote Critical And Historical Thinking*, Number: 1072954, 37-41, London.
- Çobanoğlu, E. O. ve Kalafat, S. (2012), *İlköğretim 6. Sınıf Fen Ve Teknoloji Dersinde Kavramsal Değişim Metinlerinin Kullanımı: Bir Eylem Araştırması*, Samsun: On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Danacıoğlu, E. (2001), *Geçmişin İzleri: Yeni Başımızdaki Tarih İçin Bir Kılavuz*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Demircioğlu, İ. (2010), *Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar: Tarih Bölümü Özel Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Anı Yayınları.
- Dilek, D. (2004), *Öğrencilerde Tarih Düşüncesinin Gelişimi: Tarih Derslerinde Öğrenme ve Anlama*, Milli Eğitim Dergisi.
- Dilek, D. (2001), *Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünme Gelişimi*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Dinç, E. (2009), *Etkili Tarih Eğitimi*, Gefad C. 29 (Özel Sayı Temmuz), Ankara: S. 1427-1451.
- Doğan, Y. (2007), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Yazılı Kanıtların Kullanılması*, (Doktora Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Doğan, Y. (2008), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Yazılı Kanıtların Kullanılmasının Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi*, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Egan, K. (1983), *Accumulating History*. History And Theory.
- Eisenwine, M. J. (2000), *Teaching Archeology In The Middle School: Evaluation Of An Interdisciplinary Unit*, Proquest Dissertations And Theses.
- Erden, M. (Tarihsiz). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Alkım Yayınları.
- Erdoğan, N. (2007), *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Resimlendirilmiş Öykülerin Tarihsel Düşünme Becerilerinin Gelişimine Etkisi*(Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi
- Geiger, B. F. (2004), *“Teaching About History And Science Through Archaeology Service Learning, The Sociel Studies”* Number: 1072954, 37-41, London.

Gülbay, O. (2003), *Eskiçağ'da Tuvalet Kültürü*, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü yayınları, İstanbul.

<http://mevzuat.meb.gov.tr> adresinden 07.02.2014 tarihinde alınmıştır.

<http://ttkb.meb.gov.tr> adresinden 07.02.2014 tarihinde alınmıştır.

Işık, H. (2008), *İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Tarih Konularının Öğretiminde Kanıt Temelli Öğrenme Modeli: Bir Aksiyon Araştırması* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Işık, H. (2008), *Tarih Öğretiminde Doküman Kullanımının Öğrencilerin Tarihsel Düşünme Becerilerine ve Başarılarına Etkisi* (Doktora Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi.

Jenkins, K. (1997), *Tarihi Yeniden Düşünmek*. (Çeviren: B.Şener), Ankara: Dost Kitabevi.

Kabapınar, Y. (2004), “*Ötekinin Penceresinden Duruma Bakmanın Aracı Ve Bir Öğretim Yöntemi Olarak Empati*” , Cemil Öztürk (Ed.), Sosyal Bilgiler Öğretimi, S. 285, Ankara: Pegem A Yayınları.

Karabağ, G. (2002), ‘*Postmodernizm ve Tarih Öğretimi*’. Türk Yurdu, C. 22 (54).

Karadağ, R. (2010), *İlköğretim Türkçe Dersinde Farklılaştırılmış Öğretim Yaklaşımının Uygulanması: Bir Eylem Araştırması* (Doktora Tezi), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Kılıçoğlu, G. (2009), Mustafa Safran, (ed.), Sosyal Bilgiler Öğretimi, Ankara: Pegem A Yayınları.

Köksal, H. (2004), *Tarih Öğretiminde Eleştirel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tarih Eğitimi Bilim Dalı.

Kurnaz, M. (2010), *Kavram Hartalarının Öğretim Sürecinde Kullanılması: Bir Aksiyon Araştırması*, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Kış 2010, 8 (1), 175-199.

Kuzu, A. (2005), *Oluşturmacılığa Dayalı Çevrimiçi Destekli Öğretim: Bir Eylem Araştırması* (Doktora Tezi), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

McIntosh, J. (1999), *Arkeoloji*, Tubitak Yayını.

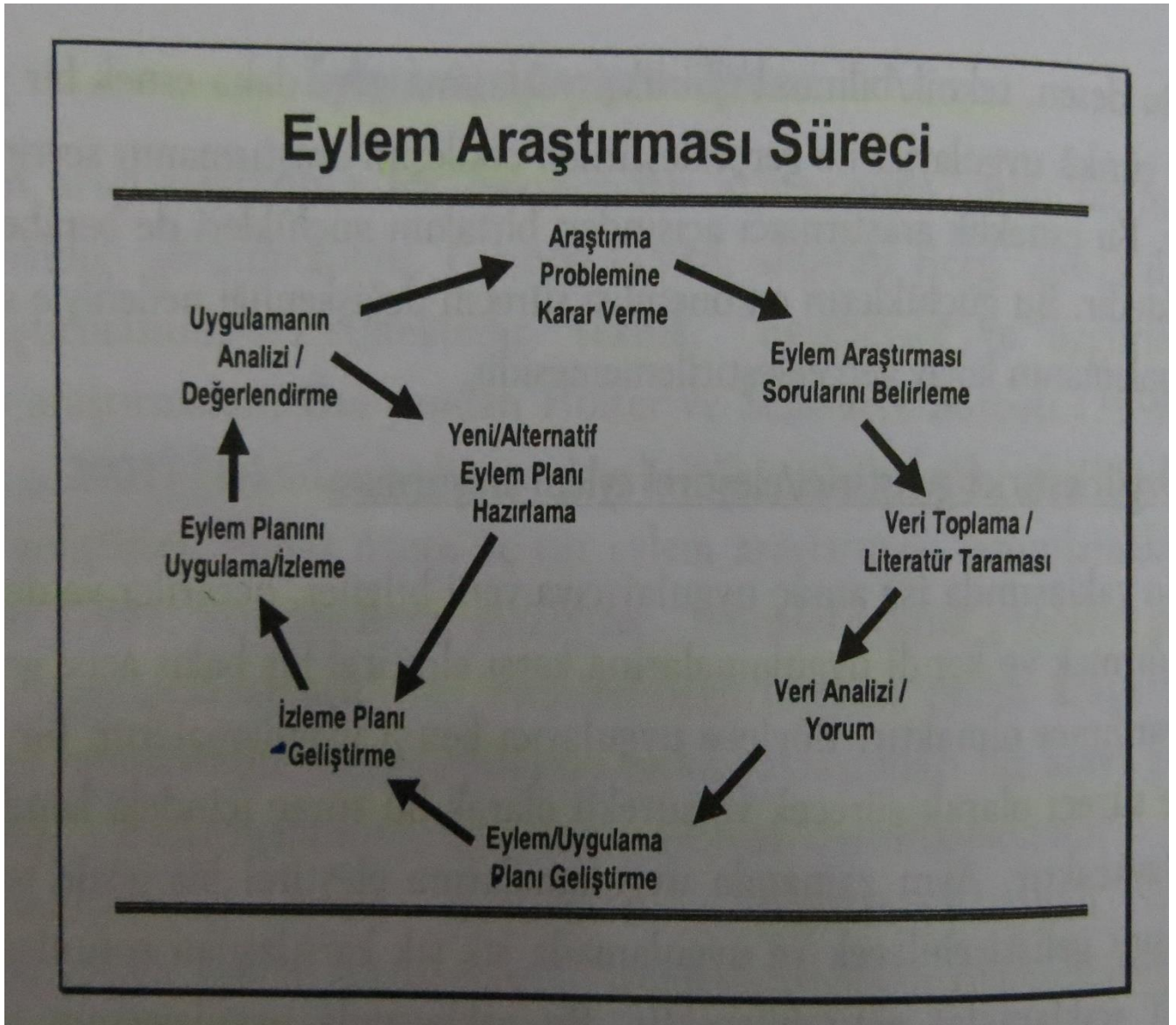
Milli Eğitim Bakanlığı, İlköğretim Genel Müdürlüğü(1995), İlköğretim Okulu Programı (İkinci Baskı), Ankara: MEB.

- Nichol, J. (1996), *Teaching History*. (Çev. Mustafa Safran.), Ankara.
- Nişancı, M. (2010), *Tarihsel Çevrenin Tarih Eğitimine Etkisi: Adalar Örnekleme*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi
- Özbaş, B. (2010), “12-14 Yaş Grubu Öğrencilerinin Tarihsel Düşünme Gelişimi ve Tarihsel Kanıt Kullanımı (Doktora Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Özdoğan, M. (2012), *50 Soruda Arkeoloji*, İstanbul: Kitap Dizisi 8
- Panchyk, R. (2001), “*Archaeology For Kids*” Uncovering The Mysteries Of Our Past (25 Activities), Chicago: Review Press.
- Paykoç, F. (1991), *Tarih Öğretimi*. Eskişehir: AÖF Yayınları
- Safran, M. (2006), *Tarih Eğitimi Makale ve Bildiriler*, Ankara: Gazi Kitabevi
- Sancak, H. (2011), *Dıştan İçe Etkili Bir Öğretmen Olma Yolculuğu: Aksiyon Araştırması* (Yüksek Lisans Tezi), Trabzon: KTÜ
- Seixas, P.(1993). *Historical Understanding Among Adolescents In A Multicultural Setting*, Curriculum Inquiry, Vol. 23, No. 3 (Autumn, 1993), S.301-327.
- Sert, G. (2003), *Bala Çatalhöyük'te*, İstanbul: Tarih Öncesi Eğitim Programı.
- Sert, G. (2003), *Evvel Zaman İçinde İnsanın Öyküsü*, İstanbul: Tarih Öncesi Eğitim Programı.
- Sert, G. (2003), *Tarih Öncesinde İnsan*, İstanbul: Tarih Öncesi Eğitim Programı
- Sert, G. (2003), *Taş Çağı Öyküleri*, İstanbul: Tarihte Yolculuk Dizisi.
- Şimşek, A. (MAYIS 2005), *İlköğretimde Tarih Öğretimi Açısından 1998 ve 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Karşılaştırılması* (Bildiri), II. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi, Van.
- Şimşek, A. (2006), *İlköğretim Öğrencilerinde Tarihsel Zaman Kavramının Gelişimi ve Öğretimi* (Doktora Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Şimşek, A. (2011), *Geçmişin Nesnesini Arayan Bilim Arkeoloji: Türkiye’de Tarih Öğretimindeki Durumu*, International Periodical For The Languages, Spring, 6 (2), 919-934.
- Şimşek H. ve Yıldırım, A. (2011), *Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Wheatley A. and Reid S. (2001), *Arkeoloji Geçmişin İzinde*, (Çev. İnci Türkoğlu), İstanbul: İletişim Yayınları Popüler Bilim Kitapları.

- Yapalak, S. (2009), *Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Alternatif Ölçme Ve Değerlendirme Yeterliliklerinin Tespiti ve Geliştirilmesine Yönelik Bir Eylem Araştırması* (Doktora Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi
- Yapıcı, G. (2006). *Dört Kültürde Tarih Öğretimi Yaklaşımı: İngiltere, Fransa, İsviçre ve Türkiye Örnekleri*, Basılmamış (Yüksek Lisans Tezi): İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yazıcıoğlu, M. (2010), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde İstanbul'daki Bazı Tarihi Mekânların Kullanımı* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Yılmaz, K.ve Çiviler, M. (2012), *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi "Yeryüzünde Yaşam" Ünitesinde Yer Alan Tarih Kavramlarının Öğretiminde Karşılaşılan Kavram Yanılgıları Üzerine Bir Eylem Araştırması*, Türk Eğitim Tarihi Dergisi, 1 (1), 1-31.
- Yılmaz, K. ve Koca, F. (2012), *Tarihsel Empati Üzerine Nitel Bir Araştırma: Tarih Öğretmenlerinin Algı, Görüş ve Deneyimlerinin İncelenmesi*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11 (3), 885-879.
- Yüce, S. (2012), *Bir İlköğretim Okulunda Düşünme Kültürünün Geliştirilmesine Yönelik Eylem Araştırması* (Doktora Tezi), Adana: Çukurova Üniversitesi.

EKLER**EK 1: ARKEOVARYUM RESİMLERİ**

EK 2: EYLEM ARAŞTIRMASI DÖNGÜSÜ

EK 3: ÖN TARAMA ANKETİ
ÖĞRENCİ ÖN BİLGİ DEĞERLENDİRME FORMU

Sevgili öğrenciler,

Arkeoloji, eski olanı araştıran, tarih öncesi döneme ve tarihsel dönemlere ait kalıntı ve bulguları inceleyen ve zamanda dedektiflik yapan bir bilimdir. Arkeolog ise arkeoloji biliminin bilim adamı olup eski kalıntıların yerlerini belirleyen, bu yerleri kazıp çıkaran, inceleyen ve zamanda dedektiflik yapan kişiye denir. Bu form da sosyal bilgiler dersinde arkeoloji eğitimi hakkında sizlerin görüşleri alınmak ve arkeoloji ile ilgili geçmiş deneyimleriniz hakkında bilgi edinmek üzere hazırlanmıştır. Burada vermiş olduğunuz cevaplar gizli tutulacak ve isimleriniz hiçbir şekilde açıklanmayacaktır. Bu yüzden sorulara cevap verirken samimi bir şekilde cevap vermeye çalışınız.

Başarılar dilerim...

NURGÜL
KIZILAY

SORULAR

1.Öğretmeninizle herhangi bir tarihi alanı(müze, kale, kalıntı vb.) ziyaret ettiniz mi?

Evet()

Hayır()

2.Eğer ziyaret ettiyseniz tarihi bir alan gezisinde nelerle karşılaştınız?

.....

3.Müzelerde sergilenen eserler, kalıntı veya bulgular ne şekilde elde edilmiş olabilir?

.....

.....

4.Sosyal Bilgiler dersinde arkeoloji ile ilgili olduğunuzu düşündüğünüz konular hangileridir?

.....

.....

5. Bir şeyi veya bir yeri keşfetmekten hoşlanır mısınız? Neden?

.....

.....

6. Arkeoloji sizce nedir?

.....

.....

7. Arkeolog kavramı sizde neyi çağrıştırıyor? Bir arkeolog faaliyetlerini nasıl yürütür?

.....

.....

8. Televizyondan veya internetten herhangi bir arkeolojik kazıyı gözlemlediniz mi?

Evet()

Hayır()

9. Herhangi bir arkeolojik kazıya katılmak hoşunuza gider miydi? Neden?

.....

.....

10. Arkeolojik bir kazı alanında bulunma veya arkeolojik bir kazı etkinliğine katılma geçmişi öğrenme isteğinizi nasıl etkiler?

.....

.....

11. Arkeolojik bir kazı sizce nasıl gerçekleşir?

.....

.....

12. Arkeolojik bir kazı ile ne tür malzemeler elde edilebilir?

.....

.....

13. Arkeolojik kazı ile ortaya çıkan buluntular sizce nasıl korunmalıdır?

.....

.....

EK 4: KÂHTA HACİBEY ORTAOKULU İZİN BELGESİ

T.C.
ADİYAMAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 48278708/150/834184
Konu: Tez Çalışması.

03/05/2013

VALİLİK MAKAMINA
ADİYAMAN

İlgi: Adiyaman Üniversitesi Rektörlüğünün 29/04/2013 tarih ve 52354683-300-152 sayılı yazısı.

Adiyaman Üniversitesi İlköğretim Sosyal Bilgiler Eğitimi Programı Yüksek Lisans öğrencisi Nurgül KIZILAY'ın "Arkeoloji Konularının Sınıf İçi Yaparak Yaşayarak Öğretiminin 6. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Düşünme Becerilerine Etkisi Üzerine Bir Eylem Araştırması" başlıklı yüksek lisans tezinin ilimiz Kahta İlçesi Hacı Bey Ortaokulu 6. Sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmesi Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Seyfi ÖZKAN
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
03/05/2013

Murat SÜZEN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Güvenli Elektronik İmza
Aslı ile Aynıdır.

06 Mayıs 2013
Mustafa YALÇIN
V.H.K.İ.

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5 inci maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. Evrak teyidi <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 0c0c-4431-351f-864a-0d62 kodu ile yapılabilir.

Bilgi İçin : Temel Eğitim Şub. Adres : İl Millî Eğitim Md. 02100
Telefon : 0 (416) 216 11 81 -165 Fax : (0416) 216 45 70
e-posta : adiyamanmem@meb.gov.tr Wep : adiyaman.meb.gov.tr

EK 5: BİR ARALIK ORTAOKULU İZİN BELGESİ

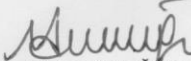
T.C
ADİYAMAN VALİLİĞİ
Bıralık Ortaokulu Müdürlüğü
Kurum Kodu (728825)

Sayı : 88993881 / 770 / 55
Konu: Tez Çalışması Hk.

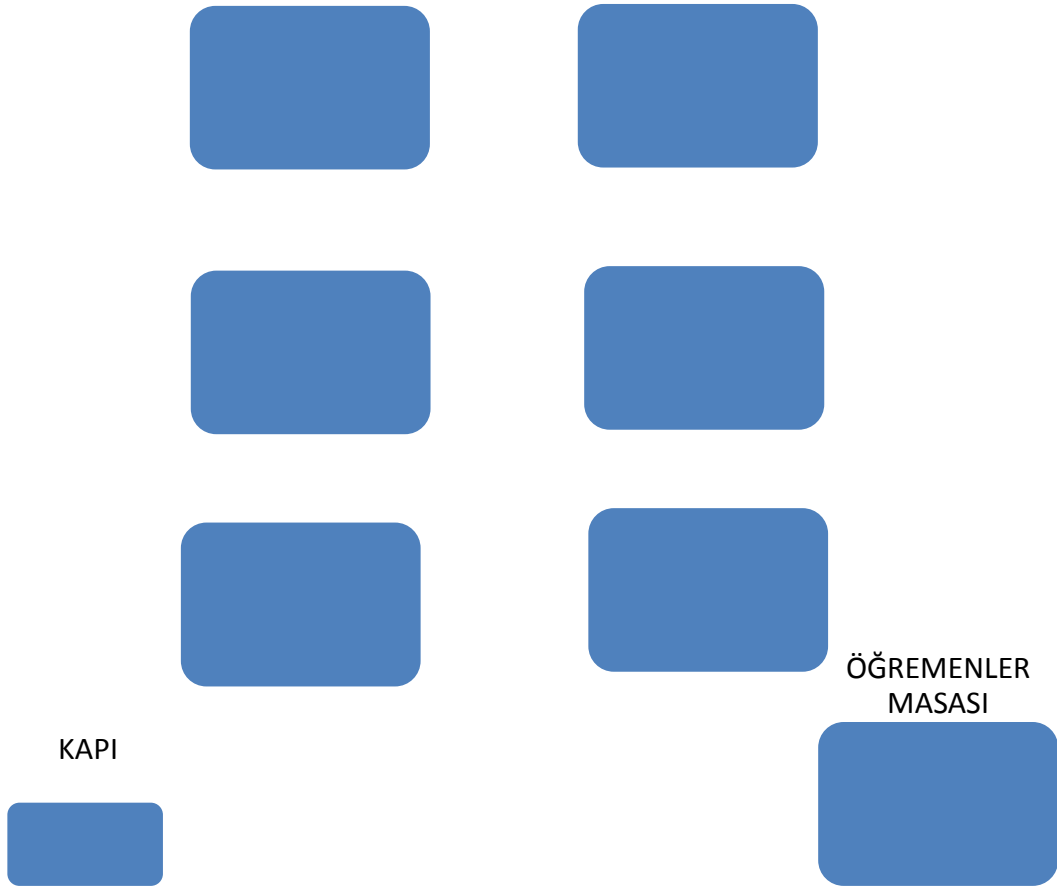
29.01.2014

İLGİLİ MAKAMA

2012-2013 Eğitim-Öğretim yılı Mayıs ayında Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Programı Yüksek Lisans öğrencisi Nurgül KIZILAY tarafından, okulunuz 6-A sınıfı öğrencilerine, Sosyal Bilgiler dersi öğretmeni Baykal DENİZ'in uygulayıcı olduğu "Arkeoloji Konularının Sınıf İçi Yapararak Yaşayarak Öğreniminin 6. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Düşünme Becerilerini Geliştirmeye Etkisi Üzerine Bir Eylem Araştırması" konulu uygulama çalışması yapılmıştır.
Gereğini arz ederim.

Mahmut DOĞAN
Okul Müdürü

 EĞİTİMDE REFORM Daha aydınlık gelecek!	 e-mezar Okul Bitti. Ya sonra?	 Okul Bitti. Ya sonra?	 Okul Bitti. Ya sonra?	 Okul Bitti. Ya sonra?	 Okul Bitti. Ya sonra?	 Okul Bitti. Ya sonra?
BİRARALIK ORTAOKULU MÜDÜRLÜĞÜ 02100/ADİYAMAN Telefon: (0416) 216 5128 – (0416) 216 1126 - Fax: (0416) 214 8980 e-posta : 535903@meb.k12.tr						

EK 6: 6-A SINIFI SIRA DÜZENİ

EK 7: ARKEOLOJİ İLE İLGİLİ BROŞÜR**ARKEOLOJİ**

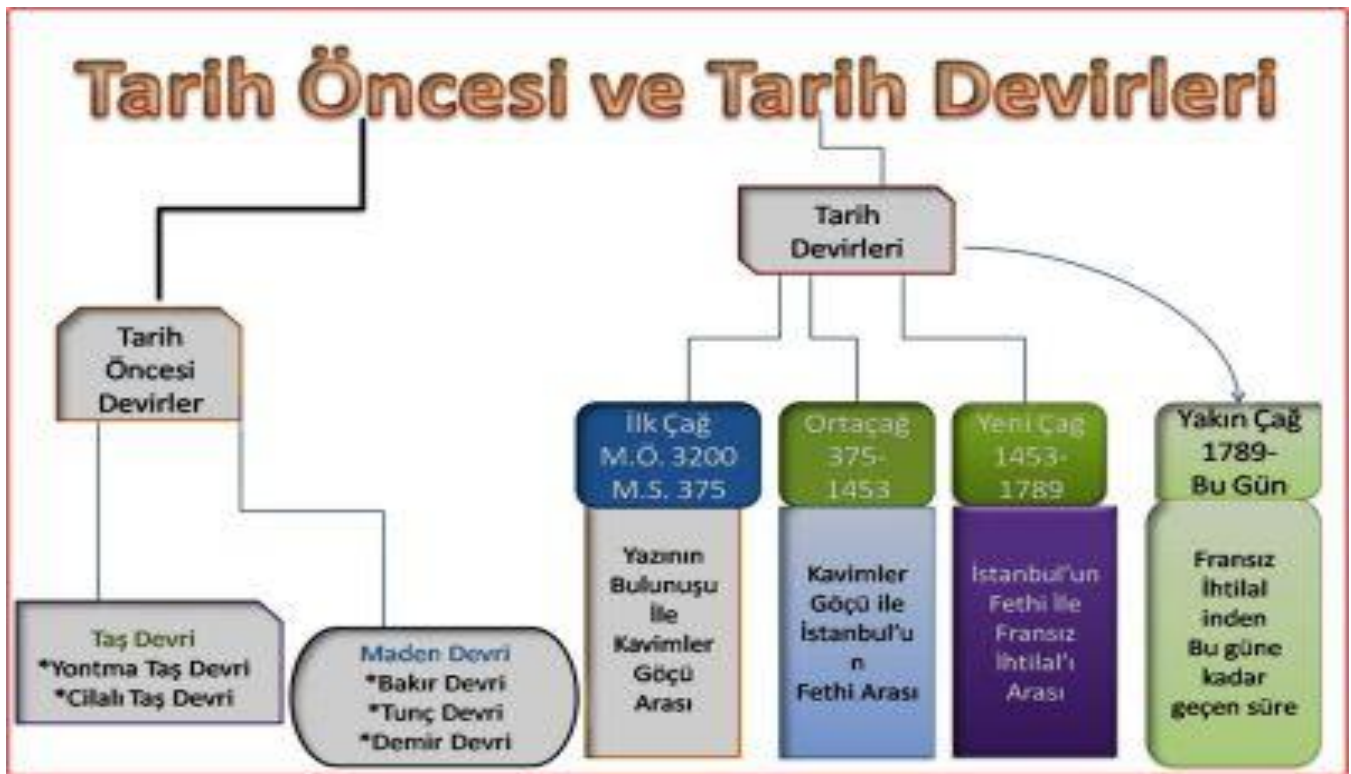
Sevgili çocuklar,

Hazırladığımız bu broşürde bir arkeolojik kazı ile elde edilebilecek bulgular hakkında temel bilgilerle karşılaşacaksınız. Bakalım sizler yaptığınız kazılarda nelerle karşılaşacaksınız? Umarım broşürümüz ile güzel bir yolculuk geçirirsiniz.

İyi eğlenceler..

Geçmişin izlerine tarihi alanlarda yapılan kazılarla ulaşılabilir. Yapılan bu tür kazılar arkeolojik kazılardır. Arkeolojik kazıları gerçekleştiren bilim adamlarına arkeolog denilir. Arkeolojik bir kazı sonrası geçmişe ait birçok izle karşılaşılabilir. Bunlar taş balta ve araçlar, madeni para ve sikkeler, iskelet parçaları, kıyafet parçaları, artık yiyecek parçaları, kap ve tabaklar vb.dir. Bu bulgular hakkında kısa bilgiler ve bulgularla ilgili görseller verilmiştir.

Tarihsel Dönemler(Tarih Öncesi Ve Tarihsel Çağlar)

1 - PALEOLİTİK: Eski ya da Yontma Taş Çağı(M.Ö. 600000 - 10000.): Avcılık ve toplayıcılık çağı. Alet olarak taştan tek ya da iki taraflı el baltası, uzun yaprak biçiminde bıçaklar kullanılmıştır. Kemikten iğneler, mızrak uçları da görülmektedir. En büyük aşama ise iki çakmak taşının birbirine sürtülmesiyle

meydana gelen ateşin keşfidir. Antalya çevresindeki Karain, Beldibi ve Belbaşı mağaraları bu çağın sonlarında kullanılmıştır.

2 - MEZOLİTİK: Orta Taş Çağı. (M.Ö. 10000 - 8000): Paleolitik ve Neolitik arası bir geçiş dönemidir. Taştan aletler daha çeşitlidir. Köpek ilk evcil hayvan olarak görülür. Gıda birikimine de başlanır. Mağara resimleriyle ilk resim sanatı yaratılmıştır. Önemli bazı merkezler Samsun Tekeköy, Karain, Beldibi'dir.

3 - NEOLİTİK: Cilalı Taş Çağı. (M.Ö. 8000 - 5500): İlk üretime geçiş başlar. Silahlar biraz daha keskin ve gelişmiştir. Öküz, keçi, koyun gibi hayvanlar ehlileştirilmiştir. İlk yerleşik hayat başlamıştır. Kap kacak yapımı başlamıştır. Şişman olarak yapılan kadın heykelcikleri, doğurucu ve bereketin simgesi olarak kabul edilen tanrıça heykelcikleri de bu dönemde görülür. Önemli merkezler Çatalhöyük, Hacılar, Yümüktepe, Gözlükule, Sakçagözü'dür.

4 - KALKOLİTİK: Taş ve Maden Çağı. (M.Ö. 5500 - 3000): İlk bakır aletlerin ortaya çıktığı dönem. Taş aletler devam etmektedir. Önemli merkezlerden bazıları Hacılar, Beyce Sultan, Büyük Göllücek, Pazarlı, Yazırhöyük, Kuruçay, Norşuntepe, Fikirtepe, Değirmentepe'dir.

5 - Tunç Çağı: (M.Ö. 3000 - 1200): Bakırla kalayın karışından oluşan ve döneme adını veren **tunç** bu dönemde alet ve kap yapımında kullanılmıştır. Mezopotamya'da ve Mısır'da tunçtan eserlerin yapılmaya başlandığı sıralarda (M.Ö. 4 bin sonu) yazı keşfedilmiş olduğundan bu ülkeler için Tunç Çağı deyimi yerine yazılı belgelerden elde edilen kronoloji ve sınıflandırmalar kullanılır. Anadolu, Hellas (Yunanistan) ve Avrupa için Tunç Çağı deyimi geçerlidir. Tunç Çağı Anadolu'da M.Ö. 3000, Girit, Ege ve Hellas'da M.Ö. 2800 - 2000, Avrupa'da ise M.Ö. 2000 yıllarında başlar.

Dünyanın ilk yazısı

Tunç Çağının Anadolu'daki önemli merkezleri olarak **Kültepe**, **Horoztepe**, **Polatlı**, **Etiyokuşu**, **Ahlatlıbel**, **Tilkitepe**, **Alacahöyük**, **Boğazköy**, **Alişar**, **Dündartepe**, **Mahmatlar** ve **Eski Yapar** sayılabilir.

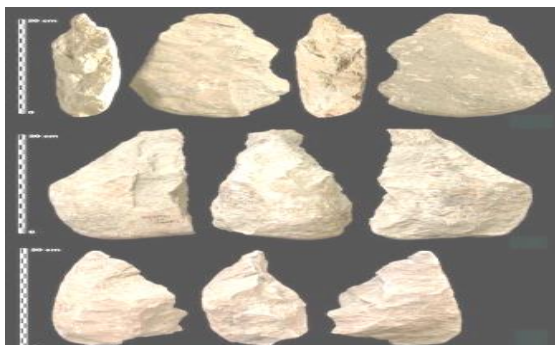
Bu çağda Anadolu'da küçük şehir beyliklerinin kurulduğu ve bu şehirlerin surlarla çevrildiği yapılan kazılarla anlaşılmıştır. Surlarla çevrili olan bu şehirlerin sıkışık yapılardan meydana geldiği görülmektedir. Genellikle taş temelli, kerpiç duvarlı evler dörtgen ya da gayri muntazam dikdörtgen odalı olup bu odalarda ocak, fırın ve sedir de vardır. Bu çağda çanak çömlek elde yapılmış, tek renkli ve pek azı boya ile süslenmiştir. Boyalı kaplar daha çok kırmızı ve açık zemin üzerine koyu renklerle süslüdür. Gerek kazıma ve gerekse boya ile süslü kaplarda motifler geometriktir.

Taş Alet, Balta Ve Araçlar

Eski insanların biyolojik evrimle birlikte iki ayağı üzerinde dik yürümeye başlaması iki elin kullanımına da olanak sağlamıştır. İnsanlar elleriyle alet yapma ve kullanma üzerine yoğunlaşmıştır. Çünkü etin beslenme amaçlı kullanılmasıyla parçalama, öğütme, küçültme işlemleri, o dönemin şartları da dikkate alındığında, taş alet ve baltalarla gerçekleşmektedir.

Yontma Taş Devri veya bilimsel adıyla **Paleolitik Çağ** olarak tanımlanan Eski Taş Çağı günümüzden yaklaşık 2 milyon yıl önce başlamış ve 10.000 yıl önce son bulmuştur. İnsanlık tarihinin %99'u gibi çok büyük bir bölümünü kapsayan bu çağ, aynı zamanda ilk insan atalarının ortaya çıkışı ve ilk aletlerin üretimi yoluyla insanlaşma sürecine girişi temsil etmesiyle de söz konusu tarihin gelişimi içinde çok önemli bir yer tutmaktadır.

Paleolitik devrin insanları, beyin kapasiteleriyle orantılı olarak kendilerini vahşi hayvanlardan korumak, beslenmek, avlanmak

için ve zaman zaman da kendi aralarındaki mücadelelerde kullanmak üzere birtakım basit taş aletler yapmaya başlamışlardır. Genellikle doğanın kendilerine sunduğu taşları, ya daha sert olan başka taşlarla yontarak işlemişler ya da doğal halde çevrelerinde bulunan ve çok az bir rötuşla alet haline gelebilen parçaları kullanmışlardır.

Alt Paleolitik'in kaba taş alet (2 yüzeyli) ve yongalarının yerini oldukça düzenli bir şekilde yontulmuş ve kenarlarda yapılan düzeltmelerle (rötuş) ve uç kazıyıcı haline sokulmuş işlenik yonga aletler alır.

Taş baltalar arkeolojik kazı buluntularının önemli bir kısmını oluşturur. Genelde kaba yapısal özelliklere sahip olmakla beraber, üretim teknikleri bakımından özenle şekillendirilmiş olanları da vardır. İşlevleriyle bağlantılı olarak çok sayıda örnekle temsil edilen baltalar ya da bu tanımlama kapsamında değerlendirilen bulgular, değişik taş türlerine işlenmiş olarak, boyutları bakımından farklılıklar içerirler; ancak, özde benzer biçimsel özelliklere sahiptirler.

Orta kesimlerinde sap delikleri olan söz konusu baltaların gömü armağanı olanları, özenle şekillendirilmiş biçimsel bütünlüğe sahiptirler. Mezarlardan bağımsız bulunanların çoğunluğu ise, daha kaba ve kullanımdan kaynaklanan aşınmalar içerirler.

Bunların yanı sıra, ölü armağanı olarak da kullanılmış söz konusu bulgular arasında, özde baltalara benzemekle beraber, basık-yuvarlak biçimleri, daha küçük boyutları ve teknikleri bakımından daha özenli üretilmiş örnekler (mace head) dikkat çekicidir.

Klorit gibi daha yumuşak karakterli taşlara işlenmiş ve diğerlerine oranla zarif biçimlere sahip söz konusu bu ürünlerde aşınma izleri pek görülmez. Buluntu durumlarının sağladığı destekle, olasılıkla ritüel amaçlı kullanılan bu baltaların benzerleri, kültürel ilişkilere kanıt olarak, Hallan Çemi ve biçimsel ayrıntılarda bazı farklılıklarla, Çayönü'nde de görülür.

Arkeolojiyle, daha da özelinde Paleolitik Çağ ile ilgili çalışmalarda "teknoloji" terimi doğada yer alan çeşitli hammaddelerin, insanlar tarafından taş, odun, kemik veya boynuz gibi nesnelere işlenilerek, kendi amaçları doğrultusunda kullanabilecekleri aletler üretmesi olarak kullanılmaktadır([http://insanevrimi.wordpress.com//insanin-evriminde-tas-aletler/.](http://insanevrimi.wordpress.com//insanin-evriminde-tas-aletler/))

El Baltaları

Acheul işleyiminin belirleyici aletleri olan el, baltaları genellikle ortalama 12-20 cm uzunluktadır ve her iki yüzeyinden çıkarılmış bir çok yonganın negatif izlerini taşır.

İnsan evriminde rol almış ata türler, kullandıkları alet teknolojisi ile de anılırlar. Taş alet üretimi ve kullanımı çoğunlukla 2,4 ile 2,6 milyon yıllar arasında Homo cinsinin evrilmesi ile görülmeye başlanır. Daha önceki atalarımız ile birlikte kazanılan dik yürüme, beyin büyümesi karakterlerinin ardından alet üretimi ve kullanımı *Homo habilis* ve *Homo rudolfensis* türleri ile başlar.

Homo habilis atanın kullandığı ilk taş aletlere Oldovan (İng. Oldowan) teknolojisi adı verilir. Bu alet üretim teknolojisinin yaklaşık olarak 2,5 ile 3 milyon yılları arasında bir dönemde başladığı genel olarak kabul görmektedir.

Oldovan taş aletlerin daha çok ölü hayvanlardan besin elde etme ve yemiş kırmada kullanıldığı öngörülmüştür.

Afrika dışında rastlanan en eski insan atası kalıntıları 1,8 milyon yıl yaşındadır. Bu kalıntılar 2000 yılında komşumuz Gürcistan'da (Dmanisi) keşfedilmiştir. 1,4 ve 1,2 milyon yıl yaşında atasal biçimlere ise Avrupa'nın batısında İspanya'da (Fuente Nueva ve Sima del Elefante) rastlanmıştır.

Cıvalı taş d6neminde (M.Ö. 8000-5500) 6nceki devirlere g6re daha sert ve daha d6zg6n taş aletler yapılmıştır. Topraktan veya [kilden](#) yapılan kaplar ateşte pişirilmiş, bunun sonucunda seramik sanatı başlamıştır. Kemik ve taştan daha kullanışlı aletler yapılmıştır. Birbirine yakın aileler topluca bir yerde oturarak k6yleri meydana getirmişlerdir. B6ylece tarihteki ilk k6yler kurulmuştur. Ayrıca insanlar tahıl 6retimine de başlamış, hayvanlar evcilleştirilmiş, insanlar t6keticilikten 6retici duruma geçmişlerdir. İlk defa [ticaret](#) başlamıştır(http://tr.wikipedia.org/wiki/Cilal_Devri)

Obsidyen taşı lavın hızlıca soğuması ve kristalleşmeye yetecek kadar zaman geçmeden donmasıyla oluşur. Eski çağlarda ok ucu olarak kullanılmıştır.

Madeni Para Ve Sikkeler

Madenî para veya eski dilde sikke; [altın](#), [gümüş](#), [bakır](#), [bronz](#), [alüminyum](#) vb. [madenlerin](#) alışımından yapılmıştır. İlkel çağlardan beri ticarete geçerli olan değiş-tokuş yöntemleri yerine, daha kullanışlı bir değişim aracı olarak icat edilmiştir. Sikke kavramı daha çok tarihî madenî paraları tanımlamak için kullanılır.

Eski metal paralar "sikke" biçiminde adlandırılırlar. Kazılarda, temel altında veya duvar harcı içinde bulunmuş herhangi bir sikke tabakayı kesin biçimde tesbit eder. Aynı zamanda devlet şeklini, bölgesini bildirir, hatta onların incelenmesinden sayısız tarihi olaylar ve gerçekler ortaya çıkar. Ortadan kalkmış şehirlerin isimlerini, kaybolmuş bir heykeli, yıkılmış bir binayı, o zaman var olan ancak bugün yetişmeyen bir bitkiyi, sikkelerdeki tasvirler sayesinde öğrenebiliriz.

Sikke, devletin resmi damgasıyla garantilenmiş, kullanımı kolay madeni bir alım aracıdır. Sikke, M.Ö. 7. yüzyılda Anadolu'da [Lidyalılar](#) tarafından icat edilmiştir. Sikkeler, yazılı belgeler ve [arkeolojik](#) bulgular ile birlikte incelendiğinde insanlara pek çok konuda bilgi verirler. Örneğin kentlerin ya da devletlerin zenginlik düzeylerine ışık tutarak ekonomik tarihine ışık tutarlar. Devletlerin hangi [coğrafyada](#) egemenlik kurdukları ya da ticari ilişkilerinin nereye kadar uzandığı yine bulunan sikkelerle anlaşılabilir.

Eski çağlarda yapılan sikkelerde kullanılan başlıca metaller arasında [altın](#), [gümüş](#), [bakır](#), altın ve gümüş karışımı olan [elektron](#), [tunç](#) ve [pirinç](#) sayılabilir. Anadolu'da ilk metal paralar elektrondan yapılmıştır.

M.Ö. 7. yüzyılda Batı Anadolu'da para, eriyik haldeki metalin düz bir yüzey üstüne dökülmesiyle yapılıyordu. Altınları düz olan bu paraların üstleri metal eriyiğindeki yüzey gerilimi nedeniyle hafif yuvarlak oluyordu. Bunu düzeltmek için çekiç ya da tokmak gibi aletler kullanılıyordu.

Eski çağlardan günümüze ulaşan para kalıplarının çoğu [tunçtan](#) yapılmıştır. Romalıların [demir](#) kalıplar da kullandığı bilinmektedir.

M.Ö 1600-1050 yılları arasında tarihlenen Geç Tunç Devri'nde alışverişlerde ağırlık, kıymet ve ölçü birimi olan TALENT kullanılmıştır.

M.Ö 13yy'da Talent'in kullanılmaya başlamasıyla birlikte Kıbrıs'ta çıkarılan bakır madeni, kurutulmak üzere genişmiş öküz benzer şekilde külçeler halinde ihraç edilmekteydi.

İskelet Parçaları Ve Kemikler

Arkeolojik kazılarda insan iskeletine ulaşılabildiği gibi avlanan hayvanların da kemik parçalarına ulaşılabılır. Örneğin bu iskelet parçaları atamız olan en erken insan türünün (Australopithecus afarensis) neredeyse bütün olarak ele geçmiş fosilidir. Lucy'nin yani atamızın iskeletindeki ayrıntılardan uyluk kemiği dik yürüdüğünü gösterir.

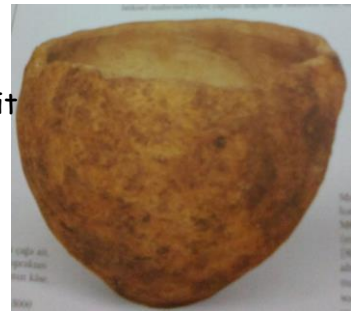

Çanak-Çömlek Ve Kaplar

Eski insanların beslenmelerini hangi kaplarla gerçekleştirdiklerinin kanıtı olan çanak-çömlekler, en eski zamanlarda topraktan elde edilirken, zamanla demir kaptan veya camdan da elde edilmiştir.

Bu kap neolitik çağa ait, pişmiş topraktan yapılan basit bir kırmızı kasedir.(Ukrayna-MÖ 3700-3000)

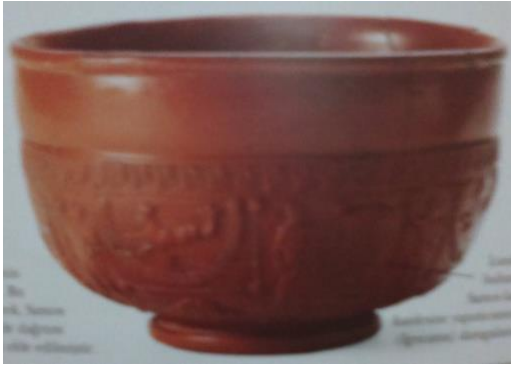
Yukarıdaki çömlek kap parçalarına bakıldığında çömleklerin ilk başlarda kalın şekilde olduğu, gittikçe daha ince işlendiği, sonrasında çömlek üzerinde yatay şekillerin işlendiği ve bu yatay şekillerin daha sonraki senelerde daha belirgin işlemlerle yapıldığı ve en sonda ise çömleklerin üzerine daha karmaşık şekil ve renklerin kullanıldığı görülmektedir.

Mısır'da bulunan lotus tipi kap yaklaşık MÖ 1250'de fayanstan(erime noktasının hemen altında fırınlanmış, mavi sırlı, kum ve soda karışımı) yapılmıştır.

Mortarium, bir karıştırma çanağı olup, Roma dönemi Britanya'sının tipik bir kabıdır.

→ Teknik yönden mükemmel olan Samos kapları, Roma dönemi İngiltere'sinin en kaliteli, lüks yemek kaplarıydı.

Aydınlatma Araçları

Dünyanın, başlangıcından beri, insanlar, ışık ana kaynağı olarak güneşi kullandı. Geceleri ise odun ve benzeri katı yakıtları yakarak hem ısındı hem de aydınlandı.

Eski insanlar odun veya çırpı yakarken de bu çakmak taşlarını kullandılar.

MÖ 70000 Sonradan tutuşturulacak olan yosun veya benzer bir malzemenin, içi hayvansal yağla dolu olan delik bir kayanın, kabuğun veya diğer doğal bulunan nesnelerin içine doldurulduğu bir sistem.

MÖ 4500 dolaylarında Yağ kandili icat edilir.

MÖ 3000 dolaylarında Mum: Mumlar icat edilir.

1300 yıllarda meşale icat edilir.

1835 Ampul: James Bowman Lindsay, Dundee' nin vatandaşlarına ampulün elektrik aydınlatma sisteminin temeli olduğunu gösterir.

1840 Parafin (gaz) lambası: Petrol' den elde edilen yakıtı yakan lamba.

Ve en son floresan icat edildi.

Beslenme

Midyelerden biri diğerine göre daha büyük ve büyük midye diğerlerine göre daha eskidir. Bu da demektir ki en eski zamanlarda bile midyeyi beslenme amaçlı kullanmışlardır.

Süs eşyaları ve makyaj

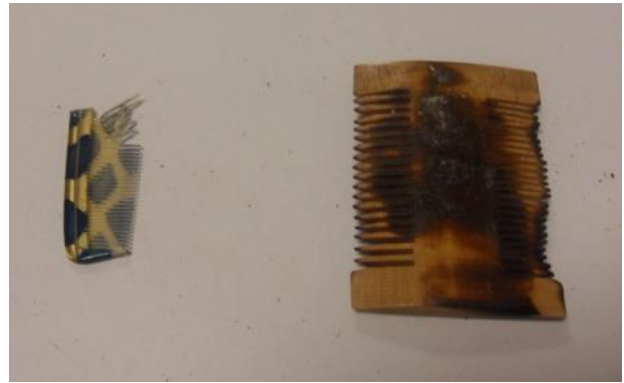

Eski insanlar süslenme amaçlı göze sürme çekmişlerdir. Yüzük ve bilezik kullanmışlardır. Kemer kullanmışlardır.

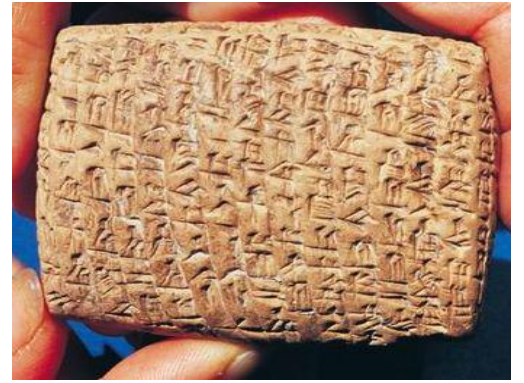

Saçlarını tarakla tararlar ve yakalarına broş takarlardı.

Taş Tabletler, Yazıtlar, Belge Ve Metinler

Sevgili çocuklar,

Yolculuğumuz burada sona ermiştir. Umarız tarihte güzel bir yolculuk geçirmişsinizdir.

EK 8: KAZI SİMÜLASYONU RESİMLERİ

EK 9 : TARİHİ NESNENİN KAYIT EDİLMESİ

MASA NO:

EK 10: KAZI SİMÜLASYONU ÇALIŞMA KAĞIDI

Adı - Soyadı:

Birysel

En Çok Beğendiğim Eser |

Arkeoloji müzesindeki hazinelerle ilgili pek çok şey keşfettiniz. Şimdi en çok beğendiğiniz eseri/artefaktı bulunuz ve aşağıdaki kutunun içine çiziniz. Bu eserle ilgili mümkün olduğu kadar çok bilgiyi listeleyiniz; çünkü, bu sizin seçtiğiniz nesneyi hatırlamanıza yardımcı olacaktır. Size yardımcı olması için daha önceki çalışmanızı da kullanınız.

buldu?
Kim?

yaptı? kullandı?

keşfedildi?
Nerede?

yapıldı? kullandı?

malzeme?
Ne?

kullanım? yaş?

keşfedildi?
Ne zaman?

buraya getirildi? yapıldı?

yapıldı? kaldırıldı?
Neden?

kullanıldı? buraya getirildi?

görünüyordu? kullandı?
Nasıl?

yapıldı? keşfedildi?

Neden bu eseri seçtiniz? Bunu seçmenize ne sebep oldu? Yanıtınızı savununuz.

EK 11: ARKEOVARYUM ÇALIŞMA YAPRAĞI

Grup Numarası: 3

Grup Çalışması

Malzeme

Bir müzede eski eserlerin tümü zaman içinde bozulmayan farklı malzemelerden yapılmıştır. Bunlar genellikle yeraltında gömülmüş veya yeraltı mezarları ile odalarında saklanmıştır. Şimdi geliniz, hangi maddelerin zaman içinde bozulmayıp, hangilerinin ise çürüdüğüne bakalım.

Organik maddeler (ör. insanlar, hayvanlar ve bitkiler gibi canlı şeyler):
deri, kemik, tohum, meyve, yaprak, tahta, çiçek soğanı, keratin, fildişi...

Organik olmayan maddeler:
taş, gümüş, bronz, altın demir...

Şimdi müzede etrafınıza bakarak organik ve organik olmayan maddelere örnekler bulunuz. Bulduğunuz nesnelerin adlarını aşağıdaki boşluklara yazınız.

- 1 Bileklik
- 2 Tahta kaşık
- 3 Deris kabanı
- 4
- 5
- 6
- 7

- 1 Seramik - 8 -
- 2 Ahşap - 9 -
- 3 Çamaşır - 10 -
- 4 Kumaş - 11 -
- 5 Para
- 6 Bileklik
- 7 Kumaş - Çömlek

Ne tür maddeler buldunuz? Sizce neden zaman içinde bozulmadılar?
Yanıtlarınızı arkadaşlarınız veya öğretmeninizle tartışınız.

Bugün kullandığımız bazı maddelerin çürümesi ne kadar zaman alır? Naylon torbalarımız 50, 100 veya 500 yıl gömülü mü kalacak?

EK 12: ARKEOVARYUM ÇALIŞMA YAPRAĞI

Bulduğumuz Nesnelere Aşağıdaki Başlıklara göre sınıflandırınız.

Grup Çalışması

ACTIVITY: Close observation, asking questions, classifying information

Classifying objects

Grup No: }

Collect a variety of old and modern objects and lay them out. Take some time to explore them.

Next think about how many different ways you could **group** or **classify** them. We've started you off with Materials. List the different materials you can identify.

1. ~~Materials~~ Kullanım Amacı

- 1) Yanmış Buğday → Yemek için
- 2) Kömür → Yakıt
- 3) Para (madeni) → Alışveriş
- 4) YEREK → Takı
- 5) Kandıll → Aydınlatma
- 6) Taş → Avcılık

2 Yapıldığı malzemeye göre

- 1) Bitki
- 2) Fosil
- 3) Maden
- 4) Tahta
- 5) Toprak
- 6) Taş

3 Tarihi Dönemler Açısından Hangi döneme aittir?

3. Dönem

4 Günümüzde Benzeri var mı?

- 1) Evet
- 2) Evet
- 3) Evet
- 4) Evet
- 5) Evet
- 6) Evet

EK 13: EV TEMELİ ÇALIŞMA YAPRAĞI

Temelini yapmış oldunuz yapıyı göz önünde bulundurarak aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

MASA NO:

Temelini gördüğünüz evi tamamlamak isterseniz dönemin şartlarını düşünerek hangi malzemeleri kullanırsınız?

Temeli gösterilen yapının içinde hangi bölümler olabilir?

Temelini gördüğünüz evin tamamlanmış şeklinin resmini çiziniz.

EK 14: PORSELEN TAMAMLAMA ÇALIŞMA YAPRAĞI

Üzerinde çalışmalar yaptığınız tabak ve kâse hakkındaki aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

Masa no:

Tabak ve kase ne zaman yapılmıştır?

Tabak ve kase hangi amaçla kullanılmış olabilir?

Tabak

EK 15: ÇÖMLEK TAMAMLAMA ÇALIŞMA YAPRAĞI

Üzerinde çalıştığınız çömlek hakkındaki aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

MASA NO:

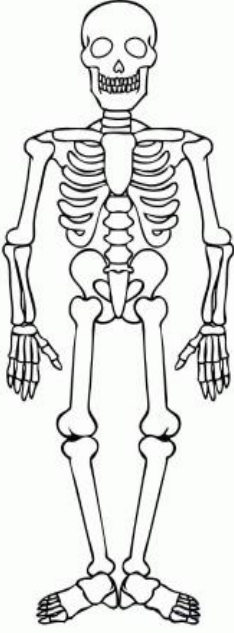
Çömlek ne zaman yapılmıştır?

Çömlek hangi amaçla kullanılmıştır?

Çömlek hangi malzemeden yapılmıştır?

Vazonun yapımı günümüze göre hangi teknolojik özellikleri taşımaktadır?

EK 16: MEZAR KAZISI ÇALIŞMA YAPRAĞI

Üzerinde çalışmalarda bulunduğunuz iskelet hakkında aşağıda verilen soruları yanıtlayınız.

MASA NO:

Bu iskelet kaç yaşlarında olabilir?

Bu iskeletin nasıl öldüğüne dair kanıt var mı? Bunu nasıl anlarsınız?

İskeletin yatış şekli ve etrafında bulunan eşyalar sizce ne anlama gelmektedir?

İskelet sizce hangi cinsiyete ait olabilir? Neden?

EK 17: İSTASYON ETKİNLİĞİ RESİMLERİ

EK 18: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

ÖĞRENCİ DEĞERLENDİRME FORMU

Sevgili minik arkeologlar,

Okulunuzda arkeoloji ile ilgili konuların öğretimi amacıyla dört haftalık bir etkinlik süreci gerçekleştirilmiştir. Biliyorsunuz ki arkeoloji sosyal bilimler dâhilinde bir alan olup esas olarak kazı bilimidir. Aşağıda cevaplamanız istenilen sorular bulunmaktadır. Bu soruları yanıtlarken katıldığınız etkinlik sürecini göz önünde bulundurarak samimi cevap yazmanızı rica ederim. Sonsuz teşekkürler.

ÖĞRETMEN

NURGÜL

KIZILAY

SORULAR

1. Katılmış olduğunuz dört haftalık uygulama sürecinde sosyal bilgiler dersi kapsamında arkeoloji konularının eğitimi ne şekilde gerçekleştirilmiştir? Açıklayınız.

.....

2. Arkeoloji konularının eğitimi amacıyla gerçekleştirilen etkinliklerden hoşlandınız mı? Neden?

.....

3. Gerçekleştirilen etkinlikler geçmiş öğrenme isteğinizi nasıl etkiledi?

.....

4. Gerçekleştirilen etkinlikler sizde o eski insanların yaşamı hakkında neler düşündürdü?

.....

5. Etkinlikleri gerçekleştirirken kendinizi eski insanların yerine koyabildiniz mi? Nasıl?

.....

6. Gerçekleştirilen etkinlikler sayesinde tarihte bilinmeyenleri nasıl açıklayabilirsiniz?

.....

7. Gerçekleştirilen etkinlikler sayesinde tarihi devirleri daha iyi anlayabildiğinizi söyleyebilir misiniz? Neden?

.....

8. Katıldığımız etkinlikler sonrasında arkeolog kavramını nasıl açıklarsınız? Bir arkeolog faaliyetlerini nasıl yürütür?

.....

9. Katıldığımız etkinlikler sonrasında höyük kavramını nasıl açıklarsınız?

.....

10. Katıldığımız etkinlikler ile kendinizi arkeolog gibi hissedebildiniz mi? Nasıl?

.....

11. Gerçekleştirilen etkinlikler ile ortaya çıkan buluntuları nasıl korumalıyız? Neden?

.....

12. Sosyal bilgiler derinde sınıfta arkeoloji konularını yaparak yaşayarak öğrenmek sosyal bilgiler dersine katkı sağlar mı? Nasıl?

.....

13. Arkeovaryumdaki tarihsel katmanları incelemeniz size ne gibi katkılar sağladı?

.....

14. Arkeovaryumu incelediğinizde kandil parçalarının değişimi neyi kanıtlar?

.....

15. Taş devrine, cilalı taş devrine, maden devirlerine ait yaptığımız çalışmada hangi nesnelere hatırlıyorsunuz?

.....

16. Kazı yaptığımız teknelerde bulunan nesnelere günümüzde kullanılanlardan ne farkı vardır?

.....

17. Kazı teknelerinde günümüze en yakın ve en uzak malzemeler hangileriydi?

.....

18. Tarih öncesi dönemde yaşayan biri olsaydınız mezarınıza nelerin konulmasını isterdiniz? Neden?

.....

19. Tarih öncesi dönemde Anadolu'da yaşadığınızı düşünürseniz evinizin konforu hakkında neler söyleyebilirsiniz?

.....

EK 19: UYGULAYICI ÖĞRETMEN BAYKAL DENİZ'İN ÖZGEÇMİŞİ

Baykal DENİZ
Biralık Ortaokulu Sosyal Bilgiler Öğretmeni

ÖZGEÇMİŞ

- 1976 Adana Kozan doğumlu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. 2000 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği bölümünden mezun oldu. Öğrencilik yıllarında eğitimi dışında dağcılık, tiyatro ve şiir ile ilgilendi. Trabzon da "Günışığı" adlı kültür sanat dergisini çıkararak yayın kurulunda yer aldı. 2000 yılında Adıyaman Orhan Gazi İlköğretim Okulu'na Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak atandı. 2006 yılında şu anda çalıştığı Biralık İlköğretim Okulu'na atandı. Sosyal bilgiler öğretmenliği dışında yerel bir radyoda "Yaşama Dair" adlı şiir programını yaptı, İngilizce , Bilgisayar, Satranç ve Folklor kurslarına devam etti. Skeçler yazarak bunları çeşitli etkinliklerde sahneledi. Birçok projesi ve çalışması eğitimde iyi örnek seçildi ve çalışmalarını farklı illerde öğretmenlerle paylaştı. 2011 de "öğretmenler üretiyor" yarışmasında branş bazında Türkiye de ilk 5 e girdi. 2012 de Öğretmen Akademisi Vakfı' na kısmi zamanlı eğitimci olarak kabul edildi. Halen Adıyaman Biralık Ortaokulu'nda sosyal bilgiler öğretmeni olarak çalışıyor. Evli ve 1 çocuk babası.

2. Genel

Düzenleme Tarihi:	24.12.2012		
Soyadı, Adı, Unvanı:	DENİZ Baykal –Sosyal Bilgiler Öğretmeni		
Yazışma Adresi:	Biralık Ortaokulu Golbaşı Caddesi Eskisaray Mah. Adıyaman Merkez		
Doğum Tarihi ve Yeri:	27.01.1976 Kozan		
Tel:	016 2161126	GSM:	505 565 65 20
E-Posta:	baykaldeniz@hotmail.com	Faks:	

3. Eğitim:

Öğrenim Dönemi	Derece (*)	Üniversite	Öğrenim Alanı
1995-2000	Lisans	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Tarih Öğretmenliği

4. Yayın Bilgileri

- 1- "Oyuncağını Getir Ders İşleyelim Projesi", Uygulamalı Eğitim Kongresi Dergisi, ODTÜ, 2012

5. Eğitim ve öğretmenlikle ilgili en önemli bir kaç faaliyet: Eser / görev / faaliyet / sorumluluk / olay / üyelik vb.

1.	Şubat 2012, Ankara, 1 Hafta ÖMGEP(Öğretmen Mesleki Gelişim Eğitim Programı) katılımı.
2.	Ağustos 2012, İstanbul 1 Hafta, Temel Eğitici Eğitimi.
3.	2012, Öğretmen Akademisi Vakfı kısmi zamanlı eğitmen.
4.	Çeşitli illerde proje sunumları (İstanbul, Ankara, Kayseri, Kahramanmaraş, Gaziantep)
5.	Eylül 2012, Ankara, ODTÜ, Uygulamalı Eğitim Kongresi, proje sunumu.
6.	Kasım 2012, İGEDER(İstanbul Gönüllü Eğitimciler Derneği)' den IV.Ulusal Öğretmenim Sempozyumuna davet
7.	2011, "Öğretmenler Üretiyor" yarışması branş bazında Türkiye geneli ilk 5 derecesi.
8.	2011, "Öğretmenler Üretiyor" yarışması Türkiye geneli ilk 50 derecesi.

6. Yaptığı Projeler

No	Proje adı	Konusu	Yer	Tarih
1	Bergama Tapınağının Geri Getirilmesinin Coğrafi ve Matematiksel Hesaplamaları	Kültür Mirasımız ve Harita Ölçekleri	Adıyaman- İstanbul	2008
2	Küçük Fabrikatörler	Yatırım ve Pazarlama	Adıyaman- İstanbul- Kayseri- Kahramanmaraş	2010
3	Dünyadan Açılan Pencereler	Dünyamızı Tanıyalım	Adıyaman- İstanbul	2011
	Pilates Topunun Sosyal Bilgilere Faydaları	Dünyamızı Tanıyalım	Adıyaman- İstanbul	2011
4	Ölçek Koridoru	Haritaları Anlamak	Adıyaman- Gaziantep	2011
5	Öğretmen Kronolojisi	Öğretmen Mesleki Gelişimi	Adıyaman	2012
6	Oyuncağını Getir Ders İşleyelim	Eğitimde Materyal Kullanımı	Adıyaman, Ankara, İstanbul	2012
7	Demokrasi Koridoru (Uluslararası)	Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi	Adıyaman	2012
8	Yaratıcı Drama, Sergi ve Oyunlarla İnsan Hakları Eğitimi(Uluslar arası)	Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi	Adıyaman	2012

7. Katıldığı Seminerler

No	Seminer adı	Başlama	Bitiş	Verildiği yer
1	Öğrenen Lider Öğretmen Semineri	08.10.2011	10.10.2011	Adıyaman
2	Öğretmen Mesleki Gelişim Eğitimi Projesi(ÖMGEP)	06.02.2012	13.02.2012	Ankara
3	ORAV Temel Eğitimci Eğitimi	24.08.2012	29.08.2012	İstanbul
4	IV. Ulusal Öğretmenim Sempozyumu ve I.Ulusal Eğitim Çalıştayı'na davet	24.11.2012	25.11.2012	İstanbul

**EK 20: YASİN DOĞAN'IN İNGİLTERE'DE ARKEOLOJİ İLE İLGİLİ
KATILDIĞI ETKİNLİKLERE AİT RESİMLER**

EK 21: ÖN TARAMA ANKETİ ÖĞRENCİ CEVABI

3

ÖĞRENCİ ÖN BİLGİ DEĞERLENDİRME FORMU

Sevgili öğrenciler,

Arkeoloji, eski olanı araştıran, tarih öncesi döneme ve tarihsel dönemlere ait kalıntı ve bulguları inceleyen ve zamanda dedektiflik yapan bir bilimdir. Arkeolog ise arkeoloji biliminin bilim adamı olup eski kalıntıların yerlerini belirleyen, bu yerleri kazıp çıkaran, inceleyen ve zamanda dedektiflik yapan kişiye denir. Bu form da sosyal bilgiler dersinde arkeoloji eğitimi hakkında sizlerin görüşleri alınmak ve arkeoloji ile ilgili geçmiş deneyimleriniz hakkında bilgi edinmek üzere hazırlanmıştır. Burada vermiş olduğunuz cevaplar gizli tutulacak ve isimleriniz hiçbir şekilde açıklanmayacaktır. Bu yüzden sorulara cevap verirken samimi bir şekilde cevap vermeye çalışınız.

Başarılar dilerim...

**NURGÜL
KIZILAY**

SORULAR

- Öğretmeninizle herhangi bir tarihi alanı(müze, kale, kalıntı vb.) ziyaret ettiniz mi?
Evet() Hayır()
- Eğer ziyaret ettiyseniz tarihi bir alan gezisinde nelerle karşılaştınız?
Müze'deki... eskiden... kullanılan... eşyaları...
(Kazık, elbise vb.) eşyalarla karşılaştım.
- Müzelerde sergilenen eserler, kalıntı veya bulgular ne şekilde elde edilmiş olabilir?
Eski zamanlardan... toprak gibi... çukuk... mad-
delele... elde edilmiştir.
- Sosyal Bilgiler dersinde arkeoloji ile ilgili olduğunuzu düşündüğünüz konular hangileridir?
Sosyal bilgiler dersinde hiç arkeoloji ile ilgili konu... olduğunu düşünmüyordum.

5. Bir şeyi veya bir yeri keşfetmekten hoşlanır mısınız? Neden?

Evet. Çünkü bir yeri gezip gördüğünde
de hissettimde bilmediğim yeni buluntular karşı-
ma çıkabilir.

6. Arkeoloji sizce nedir?

Arkeoloji eski alanı inceleyen tarih öncesi dönem ve
tarihsel dönemlere ait kalıntı ve bulguların incelenen
bir romanlar dedektiflik yapan bilim adamlarıdır.

7. Arkeolog kavramı sizde neyi çağırıyor? Bir arkeolog faaliyetlerini nasıl
yürütür?

Arkeolog ise eski kalıntıların yerlerini belir-
leyenlerdir. Faaliyetlerini gerektiği gibi yürütür.

8. Televizyondan veya internetten herhangi bir arkeolojik kazıyı gözlemlediniz mi?

Evet ()

Hayır (X)

9. Herhangi bir arkeolojik kazıya katılmak hoşunuza gider miydi? Neden?

Ardında evet. Çünkü konu nasıl bir şey nasıl
yapılır? O tür şeyleri görmek isterdim.

10. Arkeolojik bir kazı alanında bulunma veya arkeolojik bir kazı etkinliğine katılma
geçmiş öğrenme isteğinizi nasıl etkiler?

Beni etkiler. Çünkü ilk önce görmeyenler
sonradan onun hakkında geçmiş öğrenmek için
can atar.

11. Arkeolojik bir kazı sizce nasıl gerçekleşir?

İlk önce arkeologlar orada ne aldıklarını öğreni-
yor. Sonra ise arkeoloji arayı kamuyollar.

12. Arkeolojik bir kazı ile ne tür malzemeler elde edilebilir?

Eski romanlardan kalma duvar kalıntı kemik-
leri elde edilebilir. ve onu müzeye koyulabilir.

13. Arkeolojik kazı ile ortaya çıkan buluntular sizce nasıl korunmalıdır?

Onu müzeye götürülebilir. ve aynı bir cam
ile kapatılabilir. ve böyle korunabilirler.

EK 22: ÖN TARAMA ANKETİ ÖĞRENCİ CEVABI

9

ÖĞRENCİ ÖN BİLGİ DEĞERLENDİRME FORMU

Sevgili öğrenciler,

Arkeoloji, eski olanı araştıran, tarih öncesi döneme ve tarihsel dönemlere ait kalıntı ve bulguları inceleyen ve zamanda dedektiflik yapan bir bilimdir. Arkeolog ise arkeoloji biliminin bilim adamı olup eski kalıntıların yerlerini belirleyen, bu yerleri kazıp çıkaran, inceleyen ve zamanda dedektiflik yapan kişiye denir. Bu form da sosyal bilgiler dersinde arkeoloji eğitimi hakkında sizlerin görüşleri alınmak ve arkeoloji ile ilgili geçmiş deneyimleriniz hakkında bilgi edinmek üzere hazırlanmıştır. Burada vermiş olduğunuz cevaplar gizli tutulacak ve isimleriniz hiçbir şekilde açıklanmayacaktır. Bu yüzden sorulara cevap verirken samimi bir şekilde cevap vermeye çalışınız.

Başarılar dilerim...

**NURGÜL
KIZILAY**

SORULAR

- Öğretmeninizle herhangi bir tarihi alanı(müze, kale, kalıntı vb.) ziyaret ettiniz mi?
Evet(✓) Hayır()
- Eğer ziyaret ettiyseniz tarihi bir alan gezisinde nelerle karşılaştınız?
...gezide...Kralotası...beton...mezarlık ve...uzun bir
...mendiyonle...karşılaştım.....
- Müzelerde sergilenen eserler, kalıntı veya bulgular ne şekilde elde edilmiş olabilir?
...Arkeolojik...kazılar...sayesinde...elde edilmiştir.....
- Sosyal Bilgiler dersinde arkeoloji ile ilgili olduğunuz konular hangileridir?
...Anadolu...uygarlıklarını...konusu.....

5. Bir şeyi veya bir yeri keşfetmekten hoşlanır mısınız? Neden?

..evet..keşfetmeyi..sevenim.....çünkü..öğrendiğim bilgi-
leri..başkalarıyla..paylaşmayı...çok..sevenim.....

6. Arkeoloji sizce nedir?

J ..eski..olanı..araştırma...tarih...öncesi..dönem..ve..tarihsel
dönemlere..ait..kalıntı...ve..bulguları...i.e.celeleyen..ve..zamanla
değerlendirilip..yapan bir bilimdir.

7. Arkeolog kavramı sizde neyi çağırıyor? Bir arkeolog faaliyetlerini nasıl yürütür?

J ..Arkeolog..kavramı...kendisi...estiden..yaşamış...atollarımıza
ait..şeyleri..araştırma..işini..yapıyor..çalışıyor..yürütüyor.....

8. Televizyondan veya internetten herhangi bir arkeolojik kazıyı gözlemlediniz mi?

Evet ()

Hayır(✓)

9. Herhangi bir arkeolojik kazıya katılmak hoşunuza gider miydi? Neden?

..hoşuma..gideydi...şimdi...televizyondan..yada..başkabin
yandaki...öğrenirim..fakat..yaarında..alınca..daha..iyi..öğrenirim
ve..buda benim çok hoşuma gideydi

10. Arkeolojik bir kazı alanında bulunma veya arkeolojik bir kazı etkinliğine katılma geçmişte öğrenme isteğinizi nasıl etkiler?

...eyer...öyle..bir..alandaki..bulunur..sana..kafamda..bir..şey..sonu
oluşur..ve..sonu..sandık..şey...daha..çok..bilgi..öğrenmiş olurum

11. Arkeolojik bir kazı sizce nasıl gerçekleşir?

..bençe...önceden..bulunan..bir..esya...ile...nereye..nereye
..olacağı...tahmin..edip...dik..kat..li..e..bir..kanı...yapılır.

12. Arkeolojik bir kazı ile ne tür malzemeler elde edilebilir?

..estiden...kullanılan...mutfak..esya...ve...kastan...ıfapı
mıs...tetiğ...gibi..şeyler.....

13. Arkeolojik kazı ile ortaya çıkan buluntular sizce nasıl korunmalıdır?

..bulunan..şey...müze..de...güvenilir..ve...insanların
..görüle..eski...bin...yene...korunmalıdır.....

EK 23: ÖN TARAMA ANKETİ ÖĞRENCİ CEVABI

ÖĞRENCİ ÖN BİLGİ DEĞERLENDİRME FORMU

Sevgili öğrenciler,

Arkeoloji, eski olanı araştıran, tarih öncesi döneme ve tarihsel dönemlere ait kalıntı ve bulguları inceleyen ve zamanda dedektiflik yapan bir bilimdir. Arkeolog ise arkeoloji biliminin bilim adamı olup eski kalıntıların yerlerini belirleyen, bu yerleri kazıp çıkaran, inceleyen ve zamanda dedektiflik yapan kişiye denir. Bu form da sosyal bilgiler dersinde arkeoloji eğitimi hakkında sizlerin görüşleri alınmak ve arkeoloji ile ilgili geçmiş deneyimleriniz hakkında bilgi edinmek üzere hazırlanmıştır. Burada vermiş olduğunuz cevaplar gizli tutulacak ve isimleriniz hiçbir şekilde açıklanmayacaktır. Bu yüzden sorulara cevap verirken samimi bir şekilde cevap vermeye çalışınız.

Başarılar dilerim...

**NURGÜL
KIZILAY**

SORULAR

1. Öğretmeninizle herhangi bir tarihi alanı(müze, kale, kalıntı vb.) ziyaret ettiniz mi?
Evet () Hayır (X)
2. Eğer ziyaret ettiyseniz tarihi bir alan gezisinde nelerle karşılaştınız?
Etimdim
3. Müzelerde sergilenen eserler, kalıntı veya bulgular ne şekilde elde edilmiş olabilir?
Bilmeyorum
4. Sosyal Bilgiler dersinde arkeoloji ile ilgili olduğunuzu düşündüğünüz konular hangileridir?
Eski çağlar arkeoloji ile ilgili olabilir

5. Bir şeyi veya bir yeri keşfetmekten hoşlanır mısınız? Neden?

Evet. Çünkü bu kazı bir icat yapma işleri yapmaktan hoşlanırım.

6. Arkeoloji sizce nedir?

Kazı ile uğraşarak eski eşyaları bulan bilim dalıdır.

7. Arkeolog kavramı sizde neyi çağrıştırıyor? Bir arkeolog faaliyetlerini nasıl yürütür?

Arkeolog bize kazı işleriyle uğraşan kişilerdir. İlk olarak kazıya eski çağlar kullanmış mı diye bakar. Sonra kazıya başlayabilir.

8. Televizyondan veya internetten herhangi bir arkeolojik kazıyı gözlemlediniz mi?

Evet ()

Hayır (X)

9. Hangi bir arkeolojik kazıya katılmak hoşunuza gider miydi? Neden?

Evet. Çünkü bu kazılar bize hem tarihimizi hem de eğilimimizi öğretiyor.

10. Arkeolojik bir kazı alanında bulunma veya arkeolojik bir kazı etkinliğine katılma geçmişi öğrenme isteğinizi nasıl etkiler?

Katılmamı çok ama çok meraklı durumuma eğilimim.

11. Arkeolojik bir kazı sizce nasıl gerçekleşir?

Önce bir arkeolog gelir sonra kazıya başlamak için iş araçları kazıya hazırlar. Bir kısımdan sonra iş araçları kazıya başlar.

12. Arkeolojik bir kazı ile ne tür malzemeler elde edilebilir?

Eski eşyalar elde edilebilir.

13. Arkeolojik kazı ile ortaya çıkan buluntular sizce nasıl korunmalıdır?

Bence bir yeri kazıya sokarak kamera çekilebilir. Sonra camı kalın çanta veya parmak taramak olabilir.

EK 24: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME ÖĞRENCİ CEVABI

Öğrenci Değerlendirme Formu

Sevgili minik arkeologlar,

Okulunuzda arkeoloji ile ilgili konuların öğretimi amacıyla dört haftalık bir etkinlik süreci gerçekleştirilmiştir. Biliyorsunuz ki arkeoloji sosyal bilimler dahilinde bir alan olup esas olarak kazı bilimidir. Aşağıda cevaplamamız istenilen sorular bulunmaktadır. Bu soruları yanıtlarken katıldığımız etkinlik sürecini göz önünde bulundurarak samimi cevap yazmanızı rica ederim. Sonsuz teşekkürler.

ÖĞRETMEN NURGÜL KIZILAY

SORULAR

1. Katılmış olduğunuz dört haftalık uygulama sürecinde sosyal bilgiler dersi kapsamında arkeoloji konularının eğitimi ne şekilde gerçekleştirilmiştir? Açıklayınız.

Sınıfta beşerli veya altışarlı gruplar halinde sınıfta bazı kâri tabirelerinde rolüne yaptık.

2. Arkeoloji konularının eğitimi amacıyla gerçekleştirilen etkinliklerden hoşlandınız mı? Neden?

Evet bir oyunca hoşlandım ama arkeolojümü inceleyen çok sıkıcı geldi.

3. Gerçekleştirilen etkinlikler geçmiş öğrenme isteğinizi nasıl etkiledi?

Bende daha çok merak uyandırdı. Onları şu an daha çok merak ediyorum.

4. Gerçekleştirilen etkinlikler sizde o eski insanların yaşamı hakkında neler düşündürdü?

Eski insanlar ölümleri nasara gömerken neden eşyaları gömdüklerini merak ediyorum.

5. Etkinlikleri gerçekleştirirken kendinizi eski insanların yerine koyabildiniz mi? Nasıl?

Evet onların o takılarla ve eşyalarla görünmesi.

6. Gerçekleştirilen etkinlikler sayesinde tarihte bilinmeyenleri nasıl açıklayabilirsiniz?

Bence tarihte bilmediğimiz pek çok şey var onları bazıları bulmuş. Hatta bence bulamayanlar da çok.

7. Gerçekleştirilen etkinlikler sayesinde tarihi devirleri daha iyi anlayabildiğinizi söyleyebilir misiniz? Neden?

Evet çünkü tarihte bilmediğimiz bir çok şeyi öğretmenlerimiz bize açıkladı.

8. Katıldığınız etkinlikler sonrasında arkeolog kavramını nasıl açıklarsınız? Bir arkeolog faaliyetlerini nasıl yürütür?

Bence arkeolog eski çağları araştırarak kazılar onları çıkarıp müzelerine koyan bir iş. Bir arkeolog faaliyetleri bazı yerlere giderek kazılar yapar onlara zarar vermeden çıkarır. Ve onları ¹asitli yerle götürüp araştırır.

9. Katıldığınız etkinlikler sonrasında höyük kavramını nasıl açıklarsınız?

Höyük kat kat yapılmış en eski binitten başlayarak
bu güne kadar gelen yaşam yerleri yerler.

10. Katıldığınız etkinlikler ile kendinizi arkeolog gibi hissedebildiniz mi? Nasıl?

Evet onlara sanrı vermeden almak onları temsil etmek
posollemek beni arkeolog gibi hissettirdi.

11. Gerçekleştirilen etkinlikler ile ortaya çıkan buluntuları nasıl korumalıyız? Neden?

Onları önce posollemek kayıp sonra onları müzelerle götür-
meliz.

12. Sosyal bilgiler derinde sınıfta arkeoloji konularını yaparak yaşayarak öğrenmek sosyal bilgiler dersine katkı sağlar mı? Nasıl?

Evet sağlar çünkü sosyal derinde eski çağları
öğreniyorduk burada da eski çağları araştırırdık.

13. Arkeovaryumdaki tarihsel katmanları incelemeniz size ne gibi katkılar sağladı?

Onların eski ve yeni neler değiştiğini ne yenilikler yapıldığını
öğrendim.

14. Arkeovaryumu incelediğinizde kandil parçalarının değişimi neyi kanıtlar?

Geçmişten günümüze hem teknolojinin daha geliştiğini hem de
yenilikler yapıldığını kanıtlar.

15. Taş devrine, cilalı taş devrine, maden devrine ait yaptığımız çalışmada hangi nesnelere hatırlıyorsunuz?

Taş devrinde işlenmemiş, bilimsiz taşlar cilalı taş devrinde
işlenmiş ve bilimli taşlar Maden devrinde paralar kandilleri

16. Kazı yaptığımız teknelerde bulunan nesnelere günümüzde kullanılanlardan ne farkı vardır?

Onlar şimdi pek kullanılmayan daha kullanışlı
şeyler.

17. Kazı teknelerinde günümüze en yakın ve en uzak malzemeler hangileriydi?

Kandiller vardı işlenmemiş taşlar vardı günümüze
yakın olan paralar ise yakın olanlardı.

18. Tarih öncesi dönemde yaşayan biri olsaydınız mezarınıza nelerin konulmasını isterdiniz? Neden?

Tebeleklerim Bence tabakalarımyatellerim
ayak baskılarımy isterdim.

19. Tarih öncesi dönemde Anadolu'da yaşadığımızı düşünürseniz evinizin konforu hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Bence hiç konforlu olmadı daha çok kötü
şeyler olurdu.

EK 25: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME ÖĞRENCİ CEVABI

Haşice Alibekendi
GİRİŞ 572

(10)

ÖĞRENCİ DEĞERLENDİRME FORMU

Sevgili minik arkeologlar,

Okulunuzda arkeoloji ile ilgili konuların öğretimi amacıyla dört haftalık bir etkinlik süreci gerçekleştirilmiştir. Biliyorsunuz ki arkeoloji sosyal bilimler dahilinde bir alan olup esas olarak kazı bilimidir. Aşağıda cevaplamanız istenilen sorular bulunmaktadır. Bu soruları yanıtlarken katıldığınız etkinlik sürecini göz önünde bulundurarak samimi cevap yazmanızı rica ederim. Sonsuz teşekkürler.

ÖĞRETMEN NURGÜL KIZILAY

SORULAR

1. Katılmış olduğunuz dört haftalık uygulama sürecinde sosyal bilgiler dersi kapsamında arkeoloji konularının eğitimi ne şekilde gerçekleştirilmiştir? Açıklayınız.

Ankedi konularını eğitiminin bir gruplar halinde oynadık. Kazı çalışmalarını yaptık. Değerli eski eşyaları bulduk. Mela, Kova, Fıncı gibi moltereler kullanarak eşyaları bulup, poşet içine

2. Arkeoloji konularının eğitimi amacıyla gerçekleştirilen etkinliklerden hoşlandınız mı? Neden? Hoşlandık.

Ankedi konularının eğitimi amacıyla gerçekleştirilen etkinliklerden hoşlandım. Çünkü bize yararlı olduğunu düşünüyorum. Arkeoloji ile birlikte

3. Gerçekleştirilen etkinlikler geçmiş öğrenme isteğinizi nasıl etkiledi? Sahip olduğumuzu düşünürken

Ben arkeoloji sayesinde geçmiş öğrenme isteğimi aldığım anı hatırlıyorum. Eski eşyaları bulduğumuzda insanlarla bulduklarını da öğrenmiş olduk. Özetten geçmiş öğrenme isteğimi

4. Gerçekleştirilen etkinlikler sizde o eski insanların yaşamı hakkında neler düşündürdü? antı.

Bir mela yaparken kerten rinde kemikleri inceledim hatta bulduğum tencere gibi eşyaları bulduk. Bende çok düşündüm. Tar eski mela ve insanları bulduğunda acı kalmayın diye kayıtları

5. Etkinlikleri gerçekleştirirken kendinizi eski insanların yerine koyabildiniz mi? Nasıl? ki verecek yaşınlar.

Aklımda ben yaşamış oldum ben olmadım. Çünkü Gerçekten de öyküleri, öğretilerini ve çok çok bildim.

6. Gerçekleştirilen etkinlikler sayesinde tarihte bilinmeyenleri nasıl açıklayabilirsiniz? sebebi de onları araştırarak öğrenmek mümkündür.

Bulduğum eski eşyaları sayesinde tarihte bilinmeyenleri açıklama bilmeyi yada açıklama olmayı. Araştırarak öğrenme yapabilirim.

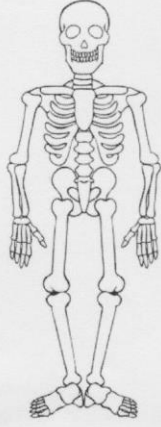
7. Gerçekleştirilen etkinlikler sayesinde tarihi devirleri daha iyi anlayabildiğinizi söyleyebilir misiniz? Neden? Çokta öğrendim. Çünkü bir eşyayı bulduğumuzda tüm bilgileri elde ederiz.

8. Katıldığınız etkinlikler sonrasında arkeolog kavramını nasıl açıklarsınız? Bir arkeolog faaliyetlerini nasıl yürütür?

Arkeolog eski eşyaları, eski yaşam tarzlarını, insanların bilim adamlarıdır. Arkeologlar ile faaliyetlerini eski eşyayı inceleterek mela, kova, fıncı gibi moltereler kullanarak yaparlar.

1

EK 26: MEZAR KAZISI ÇALIŞMA YAPRAĞI

Üzerinde çalışmalarda bulunduğunuz iskelet hakkında aşağıda verilen soruları yanıtlayınız.

MASA NO:

6

Bu iskelet kaç yaşlarında olabilir?

2,5-3

Bu iskeletin nasıl öldüğüne dair kanıt var mı? Bunu nasıl anlarsınız?

Kafasından ~~kan~~ darbe

İskeletin yatış şekli ve etrafında bulunan eşyalar sizce ne anlama gelmektedir?

Olduğu yerde

İskelet sizce hangi cinsiyete ait olabilir? Neden?

Kadın çukuru iis enyasa ubate

EK 27: ÇÖMLEK TAMAMLAMA ÇALIŞMA YAPRAĞI

Üzerinde çalıştığınız çömlek hakkındaki aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

MASA NO:

5

Çömlek ne zaman yapılmıştır?

M.Ö. 600-650 yıllarında

Çömlek hangi amaçla kullanılmıştır?

Su içmek amacıyla, su veya başka birşey koymak için

Çömlek hangi malzemeden yapılmıştır?

Toprakten

Vazonun yapımı günümüze göre hangi teknolojik özellikleri taşımaktadır?

Süs eşyaları evde estilevi anlatmak için,
şimdi çömlek yerine seramikler var,

EK 28: PORSELEN TAMAMLAMA ÇALIŞMA YAPARAĞI

Üzerinde çalışmalar yaptığınız tabak ve kase hakkındaki aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

Masa no:

4

Tabak ve kase ne zaman yapılmıştır? M.S. Yani Yani
çagda yapılmıştır

Tabak ve kase hangi amaçla kullanılmış olabilir?

Yemek yapma, Belki
Süs esyası

Tabak ve kase hangi malzemeden yapılmıştır?

Porselen v.b. malzemeden yapılmıştır

EK 29: EV TEMELİ ÇALIŞMA YAPRAĞI

Temelini yapmış olduğunuz yapıyı göz önünde bulundurarak aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

MASA NO:

4

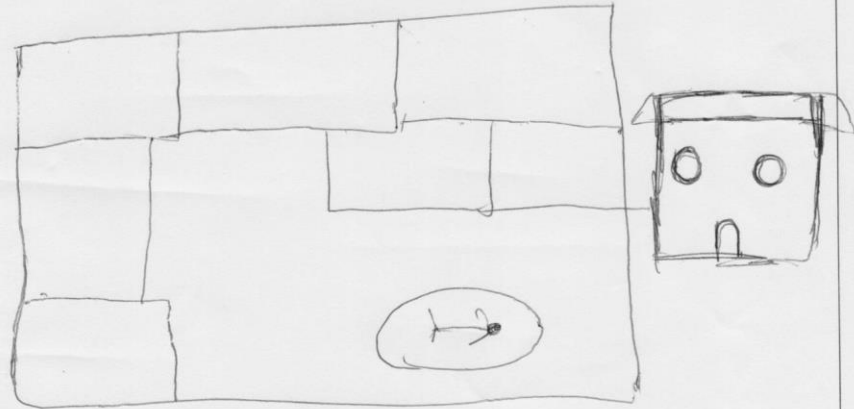
Temelini gördüğünüz evi tamamlamak isterseniz dönemin şartlarını düşünerek hangi malzemeleri kullanırsınız?

Taş, kerpiç,

Temeli gösterilen yapının içinde hangi bölümler olabilir?

Mutfak, oturma yeri, su kuyusu, mezar

Temelini gördüğünüz evin tamamlanmış şeklini resmini çiziniz.

EK 30: 1 NUMARALI ÖĞRENCİNİN KAZI SİMÜLASYONU ÇALIŞMA KÂĞIDI

Adı - Soyadı: *Lilana Allahverdi* Biraysef

En Çok Beğendiğim Eser

Arkeoloji müzesindeki hazinelerle ilgili pek çok şey keşfettiniz. Şimdi en çok beğendiğiniz eseri/artefaktı bulunuz ve aşağıdaki kutunun içine çiziniz. Bu eserle ilgili mümkün olduğu kadar çok bilgiyi listeleyiniz; çünkü, bu sizin seçtiğiniz nesneyi hatırlamanıza yardımcı olacaktır. Size yardımcı olması için daha önceki çalışmanızı da kullanınız.

M.Ö. 7. yüzyılda Anadolu'da Lidyalılar tarayıcılar icat etmişlerdir.

Arcontindyo'da Nereş edololara

Kim?
buldu? *Lidyalılar*
yaptı? *Lidyalılar*
kullandı? *Lidyalılar*

Nere?
keşfedildi? *Arcontindyo'da*
yapıldı? *Arcontindyo'da*
kullanıldı? *Arcontindyo'da*

Ne?
malzeme? *Lidyalılar*
yapı? *Lidyalılar*

Ne zaman?
keşfedildi? *1964*
yapıldı? *1964*
buraya getirildi? *1964*

Neden?
yapıldı? *Arcontindyo'da*
kaldırıldı? *Arcontindyo'da*
kullanıldı? *Arcontindyo'da*
buraya getirildi? *Arcontindyo'da*

Nasıl?
görünüyor? *Arcontindyo'da*
yapıldı? *Arcontindyo'da*
keşfedildi? *Arcontindyo'da*

Neden bu eseri seçtiniz? Bunu seçmenize ne sebep oldu? Yanıtınızı savununuz.

Eski paralarla pek bir bilgim yok. Dolayısıyla eski paralarla ilgili birşeyler öğrenmek istiyordum. O yüzden bu eseri seçtim.

Eski Eserlerle Kıbrıs Tarihinin Araştırılması 9

EK 31: 2 NUMARALI ÖĞRENCİNİN KAZI SİMÜLASYONU ÇALIŞMA KÂĞIDI

Adı - Soyadı: Hatice Allahverdi Biraysele

En Çok Beğendiğim Eser

Arkeoloji müzesindeki hazinelerle ilgili pek çok şey keşfettiniz. Şimdi en çok beğendiğiniz eseri/artefaktı bulunuz ve aşağıdaki kutunun içine çiziniz. Bu eserle ilgili mümkün olduğu kadar çok bilgiyi listeleyiniz; çünkü, bu sizin seçtiğiniz nesneyi hatırlamanıza yardımcı olacaktır. Size yardımcı olması için daha önceki çalışmalarınızı da kullanınız.

Kim?
buldu? x
yaptı? kullandı?

eski yıllardaki insanların aısı yapmaları

Eski insanlar süslenme amaçlı boyanmalarına değişik modellerde kolyeler kullanmışlardır.

Ne?
malzeme? → boncuklardan ve doğal taşlardan yapılmıştır.
süs amaçlı farklı şekillerde kadınların kullandığı eser.

Neden?
yapıldı? kaldırıldı? → x kullanılmıştı
kullandığı? buraya getirildi? → x
kullanılmamasının nedeni

Nerede?
keşfedildi? yapıldı? kullandı?

Ne zaman?
keşfedildi? buraya getirildi? yapıldı?

Nasıl?
görünüyor? kullandı? yapıldı? keşfedildi?

x kolye değeri medenler, değeri taşlar veya sından malzemelerden yapılmış, boya tekilerdeki, kolyeler en basit halde bir zincir veya sicim üzerine geçirilmiş taşlardan veya kolye uçlarından yapılmıştır. Pek çok değeri taş kolyelere yapılmış görülmüştür. Değerli malzemelerden yapılmış kolyeler mücevher kategorisine girerler.

Buim Aferince eski kadınların boncuk süs amaçlı, süs amaçlı kullandığı. İlk hastalarda kolye tek ve kadere boncuklar parçalarıdır. Daha sonra o boncukları işleterek mit tesleri birleştirerek kolyeleri elde etmiş olabilirler.

Neden bu eseri seçtiniz? Bunu seçmenize ne sebep oldu? Yanıtınızı savununuz.

Bu eseri seçmemin nedeni değişik renk ve modellerden kaynaklanıyor. Eski tekiler, süs eşyaları hakkında çok bilgim olduğundan onu araştırmak ve onun hakkında bilgi sahibi olmak istiyordum.

Eski Eserlerle Kıbrıs Tarihinin Araştırılması_9

EK 32: 3 NUMARALI ÖĞRENCİNİN KAZI SİMÜLASYONU ÇALIŞMA KÂĞIDI

Adı - Soyadı: Ştore Toştan Birysel

En Çok Beğendiğim Eser

Arkeoloji müzesindeki hazinelerle ilgili pek çok şey keşfettiniz. Şimdi en çok beğendiğiniz eseri/artefaktı bulunuz ve aşağıdaki kutunun içine çiziniz. Bu eserle ilgili mümkün olduğu kadar çok bilgiyi listeleyiniz; çünkü, bu sizin seçtiğiniz nesneyi hatırlamanıza yardımcı olacaktır. Size yardımcı olması için daha önceki çalışmanızı da kullanınız.

Sikke
buldu? Sikyalılar
kim? Dikyhalılar
yaptı? Tüm Dünya
kullandı? Tüm Dünya

Ne?
malzeme? Altın, metal, altın, gümüş, bakır.
yapıldı? gözet, belgeler, arkeolojik bulgular
kullanıldı? gözet, belgeler
yapıldı? gözet, belgeler
kullanıldı? gözet, belgeler

Ne zaman?
buraya getirildi? M.Ö 7. yüzyılda
yapıldı? M.Ö 7. yüzyılda
kullanıldı? M.Ö 7. yüzyılda

Nasıl?
yapıldı? En başlarında
keşfedildi? birimi yoktu ama sonra görünüyor ve söbi verildi.

Neden?
buraya getirildi? Ticaret için.
kaldırıldı? Hayatı kolaylaştırmak için.
yapıldı? Hayatı kolaylaştırmak için.

Neden bu eseri seçtiniz? Bunu seçmenize ne sebep oldu? Yanıtınızı sayınuz.

Para her zaman en çok kullanılan bir şey. Parayı incelemek onu araştırmak bana ilginç geldi. O yüzden parayı araştırdım.

Eski Eserlerle Kıbrıs Tarihinin Araştırılması_9

EK 33: 4 NUMARALI ÖĞRENCİNİN KAZI SİMÜLASYONU ÇALIŞMA KÂĞIDI

Adı - Soyadı: Ayşenur Doluca

Bireysel

En Çok Beğendiğim Eser

Arkeoloji müzesindeki hazinelerle ilgili pek çok şey keşfettiniz. Şimdi en çok beğendiğiniz eseri/artefaktı bulunuz ve aşağıdaki kutunun içine çiziniz. Bu eserle ilgili mümkün olduğu kadar çok bilgiyi listeleyiniz; çünkü, bu sizin seçtiğiniz nesneyi hatırlamanıza yardımcı olacaktır. Size yardımcı olması için daha önceki çalışmanızı da kullanınız.

Kim?
buldu? Eski çağlarda yaşayan bir insan.
yaptı? kullandı? Bize getiren öğretmenlerimiz 😊 Eski çağdaki insanlar.
Eski çağlardan bir insan yaptı.

Nerede?
keşfedildi? eski zamanlarda
yapıldı? kullanıldı? Mısır'da
Eski çağlarda ab. tarihî yerlerde

Ne zaman?
keşfedildi? 2000 yılında
yapıldı? keşfedildi? (ancak)
2001 yılında
buraya getirildi? 2001 yılında
yapıldı? MÖ yapıldı.

Ne?
malzeme? bir malzeme kullanılmaması doğal bir taşın (Aproksiyon kil) do ballin
yapıldı? yaş? MÖ (8000) yıllarda başlayıp günümüzde müzelerde kullanılır.

Nasıl?
yapıldı? keşfedildi?
görsel olarak
görünüyor? kullanıldı? küçük
dörebilir

Neden?
kullanıldı? buraya getirildi? bir insanlara tepki göstermek amacıyla buraya getirildi.

Mükemmel bir görüntüsü var.
Fosil balıca kereciği görüntü
görünüyor?

Şüphesiz (benim fikrim)
yapıldı? kaldırıldı? ?

Çünkü ben eskiden ne olup bittiğini bu taşla başlayıp merakımı gidermek istiyordum. O yüzden bu eseri seçtim.

Eski Eserlerle Kıbrıs Tarihinin Araştırılması_9

EK 34: 5 NUMARALI ÖĞRENCİNİN KAZI SİMÜLASYONU ÇALIŞMA KÂĞIDI

Soyadı: Ercep Göksoy 7 Birysel

En Çok Beğendiğim Eser

Arkeoloji müzesindeki hazinelerle ilgili pek çok şey keşfettiniz. Şimdi en çok beğendiğiniz eseri/artefaktı bulunuz ve aşağıdaki kutunun içine çiziniz. Bu eserle ilgili mümkün olduğu kadar çok bilgiyi listeleyiniz; çünkü, bu sizin seçtiğiniz nesneyi hatırlamanıza yardımcı olacaktır. Size yardımcı olması için daha önceki çalışmanızı da kullanınız.

Kim? buldu? *Sidyahon buldu*
yaptı? *Modernde çalışanlar yaptı.*
kullandı? *Sidyahonları kopyalayarak herkes.*

Nerede? keşfedildi?
yapıldı?
kullanıldı?

Ne zaman? keşfedildi?
buraya getirildi?
yapıldı?

Ne? malzeme? *Sakar*
kullanım? *Sicnet*
yaş?

Neden? kaldırıldı? *bu türde yapımı insanları için hem de*
yapıldı?
kullanıldı? *Bunadaki insanlarda enkur gibi kullanan olıye*
buraya getirildi?

Nasil? görünüyordu?
yapıldı?
keşfedildi?
kullanıldı?

Neden bu eseri seçtiniz? Bunu seçmenize ne sebep oldu? Yanıtınızı savununuz.
Para

Eski Eserlerle Kıbrıs Tarihinin Araştırılması

EK 35: 6 NUMARALI ÖĞRENCİNİN KAZI SİMÜLASYONU ÇALIŞMA KÂĞIDI

Adı - Soyadı: İrem Elif GÜ

74 numara
1. grub

Bireysel

En Çok Beğendiğim Eser

Arkeoloji müzesindeki hazinelerle ilgili pek çok şey keşfettiniz. Şimdi en çok beğendiğiniz eseri/artefaktı bulunuz ve aşağıdaki kutunun içine çiziniz. Bu eserle ilgili mümkün olduğu kadar çok bilgiyi listeleyiniz; çünkü, bu sizin seçtiğiniz nesneyi hatırlamanıza yardımcı olacaktır. Size yardımcı olması için daha önceki çalışmanızı da kullanınız.

Kim?
-buldu?
-yaptı?
-kullandı?

Çömlekçiler buldu
İnsanlar yemek yemek için buldu
Çömlekle uğraşan kişiler

Nerede?
-keşfedildi?
-yapıldı?
-kullandı?

12 tahyada keşfedilmiş dir
Evlerde kullanılm istio
işlikte yapıldı.

Ne?
-malzeme?
-kullandı?
-yaptı?

İşlenmiş çömlek
tabak gibi şeylerde kullanılır.
15 yüzyıl

Ne zaman?
-keşfedildi?
-buraya getirildi?
-yapıldı?

Çok öncelerde keşfedildi.
Gök öreki yıllarda tam olarak kesin bilmediğim için bilmiyorum.

Neden?
-yapıldı?
-kaldırıldı?
-kullandı?
-buraya getirildi?

Süs veya tabak için yapılmıştır.
Yemek yemek için
Ornu görüp öğrenmek için

Nasıl?
-görünüyor?
-kullandı?
-yapıldı?
-keşfedildi?

Çok güzel görünüyor.
Çömlekler için her türlü şeyler
le yapıldı.
Yemek yemek amacıyla kullanılmıştır

= işlenmiş çömlek parçası

Neden bu eseri seçtiniz? Bunu seçmenize ne sebep oldu? Yanıtınızı savununuz.

Bu eseri seçme nedenim hem cisim kalay hem de onunla ilgili bilgilerim çok iyi

Eski Eserlerle Kıbrıs Tarihinin Araştırılması_9

EK 36: 7NUMARALI ÖĞRENCİNİN KAZI SİMÜLASYONU ÇALIŞMA KÂĞIDI

Adı - Soyadı: Ekin Sevilmiş

Birayssel

En Çok Beğendiğim Eser

Arkeoloji müzesindeki hazinelerle ilgili pek çok şey keşfettiniz. Şimdi en çok beğendiğiniz eseri/artefaktı bulunuz ve aşağıdaki kutunun içine çizin. Bu eserle ilgili mümkün olduğu kadar çok bilgiyi listeleiniz; çünkü, bu sizin seçtiğiniz nesneyi hatırlamanıza yardımcı olacaktır. Size yardımcı olması için daha önceki çalışmanızı da kullanınız.

Kim? buldu? *Tarihin önceki çağlarında yaşayan insanlar kullandı* keşfedildi? **Nerede?** yaptı? kullandı? *burada* yaptı? kullandı?

Ne? malzeme? *Musluk parçası olabilir. Derişkap ya da teleskop parçası olabilir. Dürbün parçası olabilir.* keşfedildi? **Ne zaman?** kullanımı? buraya getirildi? yaptı?

Neden? yapıldı? kaldırıldı? *İnsanların ihtiyaçlarına doğrultusunda yapıldı* *Kırıktır. Neye ait olduğu pek de belli değildir. Üzerinde mavi resimler var.* görünüyordu? kullanıldı? **Nasıl?** yapıldı? keşfedildi?

Neden bu eseri seçtiniz? Bunu seçmenize ne sebep oldu? Yanıtınızı savununuz.

Çünkü göze hitap ediyor, aynı zamanda ne olduğunu pek anlayamadım. Ne olduğunu bilmediğim için araştırmak istiyorum

EK 37: 8 NUMARALI ÖĞRENCİNİN KAZI SİMÜLASYONU ÇALIŞMA KÂĞIDI

- Sayadı: Bafra İlk Okulu

Birayse

En Çok Beğendiğim Eser

Arkeoloji müzesindeki hazinelerle ilgili pek çok şey keşfettiniz. Şimdi en çok beğendiğiniz eseri/artefaktı bulunuz ve aşağıdaki kutunun içine çiziniz. Bu eserte ilgili mümkün olduğu kadar çok bilgiyi listeleyiniz; çünkü, bu sizin seçtiğiniz nesneyi hatırlamanıza yardımcı olacaktır. Size yardımcı olması için daha önceki çalışmanızı da kullanınız.

Kim?
buldu? Eski kadınlara bu yüngeci kullandılar.
yaptı? Eski insano bu yüngeci yaptı ve bu insano kadınlara
kullandı? bunu konu sordular.
malzeme? Bu yüngeci eski insano yaptı.
Ne?
kullandı? Eski kadınlara kullandılar. Bu yüngeci
yaptı? Eski kadınlara kullandılar.
Neden?
yaptı? Eski kadınlara kullandılar.
kullandı? Eski kadınlara kullandılar.
buraya getirildi? Eski kadınlara kullandılar.
görünüyordu? Eski kadınlara kullandılar.
kullandı? Eski kadınlara kullandılar.
yaptı? Eski kadınlara kullandılar.
keşfedildi? Eski kadınlara kullandılar.

Nerece?
yaptı? Eski kadınlara kullandılar.
kullandı? Eski kadınlara kullandılar.

Ne zaman?
buraya getirildi? Eski kadınlara kullandılar.
yaptı? Eski kadınlara kullandılar.

Nasıl?
yaptı? Eski kadınlara kullandılar.
keşfedildi? Eski kadınlara kullandılar.

Neden bu eseri seçtiniz? Bunu seçmenize ne sebep oldu? Yanıtınızı savunuz.

Eski kadınlara kullandılar. Bu çok değerli bir eser. Kadınlara çok güzel duvarlar var. ve bu yüngeci kadınlara kullandılar. Bu yüngeci kadınlara kullandılar. Bu yüngeci kadınlara kullandılar.

Eski Eserlerle Kabın Tarihini Araştırılması_9

EK 38: 9 NUMARALI ÖĞRENCİNİN KAZI SİMÜLASYONU ÇALIŞMA KÂĞIDI

Soyadı: *Ali* Numara: *712* Bireysel

En Çok Beğendiğim Eser

Arkeoloji müzesindeki hazinelerle ilgili pek çok şey keşfettiniz. Şimdi en çok beğendiğiniz eseri/artefaktı bulunuz ve aşağıdaki kutunun içine çizin. Bu eserle ilgili mümkün olduğu kadar çok bilgiyi listeleyiniz; çünkü, bu sizin seçtiğiniz nesneyi hatırlamanıza yardımcı olacaktır. Size yardımcı olması için daha önceki çalışmanızı da kullanınız.

Kim?
buldu? *Kim kullandı? Eski zamanda insanlar, çarşılarda*
yaptı? *ya da başka bir çare düşünerek*
kullandı? *ale kalde ki çareyi, düşman askerleri*
çarşılarda da kalde kalat yapmak için bu çare çarşılarda.

Ne zaman?
matzeme? *Bence, bu çare eski dönemde ki krallar, padişahlar, sultanlar*
kullanım? *ülkelerine saldıracakları savaşların gelmesini halklarına haber*
yaşı? *vermek için kullandılar.*

Ne?
malzeme? *Demirden yapıldı.*

Nasıl?
görünüyordu? *Nasıl?*
kullanıldı? *Nasıl?*
yapıldı? *Nasıl?*
keşfedildi? *Nasıl?*

Neden?
yapıldı? *Neden?*
kaldırıldı? *Neden?*
kullanıldı? *Neden?*
buraya getirildi? *Neden?*

Neden bu eseri seçtiniz? Bunu seçmenize ne sebep oldu? Yanıtınızı savununuz.

Eski Eserlerle Kıbrıs Tarihinin Araştırılması_9

EK 39: 10 NUMARALI ÖĞRENCİNİN KAZI SİMÜLASYONU ÇALIŞMA KÂĞIDI

Adı - Soyadı: Ayşenur Karaloğ. Birayse

En Çok Beğendiğim Eser

Arkeoloji müzesindeki hazinelerle ilgili pek çok şey keşfettiniz. Şimdi en çok beğendiğiniz eseri/artefaktı bulunuz ve aşağıdaki kutunun içine çiziniz. Bu eserle ilgili mümkün olduğu kadar çok bilgiyi listeleyiniz; çünkü, bu sizin seçtiğiniz nesneyi hatırlamanıza yardımcı olacaktır. Size yardımcı olması için daha önceki çalışmanızı da kullanınız.

Kim? Benim eserimi eski kadınlar buldu, Eski in-
sancılar yaptı ve giymek için bayraklarımı
kullanıyordu. Bu eserin nerede keşif edildiğini tam
olarak bilmiyorum ama tahminime göre Osmanlıda
keşfedildi ve Osmanlıda yapıldı. Benim eski bayrak-
larımı süslenme amaçlı göze sürme çekmek için kullandı.

Nerece? Nerede?
yapıldı? kullanıldı?

Ne zaman? Benim eserimin bakur malzemeden olduğunu
düşünüyorum. Eğer eserimin kullanma amaçına gelince
Bu eser eskiden sürme sürmek için kullanılıyor. M.s. 1300'de
yıllarda kullanılıyordu. Bu eserin ne zaman keşif edildiğini
tam olarak bilmiyorum ama büyük ihtimalle Osmanlı'da
keşif edildiğini düşünüyordum. Osmanlı'da benim
yapılan bayrakların bazı süs öğelerinde kullanıldı.
çünkü daha değişik malzemeler çıktı ve bayrakların sürmesi
için kullanıldı. Buraya tarihi, eser olduğu için burada. Eser
münğün görünüşü yan taraftaki gibi. Eski bayrakların sürme
sürmesi ile keşfedildi. Bayrak bunuyuk bir bölüme yer
kaldığı için alt tarafı ile kırıktı ve süs olarak kullanılıyor.

Neden? Neden?
buraya getirildi?

Nasıl? Nasıl?
görünüyor? kullanıldı?

Neden bu eseri seçtiniz? Bunu seçmenize ne sebep oldu? Yanıtınızı savununuz.

Bu eseri önceden bayrakların kullandığı süs
malzemesi olarak biliyordum bunun için seçtim
ama bunu seçmem en büyük katkı sağ
layan da başka bir şeyle ilgili var mı diye
merak etmem.

Eski Eserlerle Kıbrıs Tarihinin Araştırılması_9

EK 40: 11 NUMARALI ÖĞRENCİNİN KAZI SİMÜLASYONU ÇALIŞMA KÂĞIDI

Adı - Soyadı: Erkan Akgöz Birysel

En Çok Beğendiğim Eser

10 nolu posef

Arkeoloji müzesindeki hazinelerle ilgili pek çok şey keşfettiniz. Şimdi en çok beğendiğiniz eseri/artefaktı bulunuz ve aşağıdaki kutunun içine çiziniz. Bu eserle ilgili mümkün olduğu kadar çok bilgiyi listeleyiniz; çünkü, bu sizin seçtiğiniz nesneyi hatırlamanıza yardımcı olacaktır. Size yardımcı olması için daha önceki çalışmalarınızı da kullanınız.

Kim?
buldu? Eski yıllarda kadınlar süs için buldu.
yaptı? Kadular süs için kullandı.
kullandı? kadınlar veya eskeri yaptı.

Nerede?
keşfe "ildi? Anadolu
yapıldı? kullanıldı? Ellerinizi de
Anadolu

Ne zaman?
keşfedildi? M.S. keşfedildi
buraya getirildi? 1900'lerin ortasında.
yapıldı? M.S. yapıldı

Neden?
malzeme? Taş ve sınıir.
kullanım? Ele tutuldu.
Ne? M.S. 17. yüzyıl

Nasıl?
görünüyordu? küçük piti
kullanıldı? süs için
yapıldı? taş ve sınıir
keşfedildi? taşların
arasında.
sınıirde.

Neden bu eseri seçtiniz? Bunu seçmenize ne sebep oldu? Yanıtınızı savununuz.

Her zamanın babalığı için, her de ilzini çekti. Bunu seçmene üzerindeki taşlar yardımı oldu. Bu taş ve sınıirler her zamanın her de benim ilzini çekti diye.

Eski Eserler: Kıbrıs Tarihinin Araştırılması_9

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : NURGÜL KIZILAY

Doğum Yeri ve Tarihi : ADIYAMAN/ 12.06.1989

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : ADIYAMAN ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ SINIF
ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI

Y. Lisans Öğrenimi : ADIYAMAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ PROGRAMI

Bildiği Yabancı Diller : İNGİLİZCE

Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :

Projeler :

Çalıştığı Kurumlar : MEB, ADIYAMAN SİNCİK YARPUZLU İLKOKULU

İletişim

E-Posta Adresi : nurgulzly02@hotmail.com

Tarih : 29.01.2014

